

**INSTITUTUL DE CERCETĂRI JURIDICE ȘI POLITICE
AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A MOLDOVEI**

**Cu titlu de manuscris
C.Z.U. 343.123 (043.2)**

BĂETU ALINA LUDMILA

**ACTUL DE SESIZARE ÎN DREPTUL PROCESUAL PENAL
Specialitatea 554.03 – Drept procesual penal**

Teză de doctor în drept

Conducător științific:

CUȘNIR Valeriu,
doctor habilitat în drept,
profesor universitar

Autor:

CHIȘINĂU, 2017

© BĂETU Alina Ludmila, 2017

CUPRINS:

ADNOTARE (în limbile: română, engleză, rusă).....	4
LISTA ABREVIERILOR.....	7
INTRODUCERE.....	9
1. ACTUL DE SESIZARE ÎN DOCTRINA ȘI LEGISLAȚIA DE DREPT PROCESUAL PENAL.....	17
1.1. Actul de sesizare în doctrina și legislația procesual penală a României și Republicii Moldova.....	17
1.2. Actul de sesizare în doctrina și legislația procesual penală a altor state.....	31
1.3. Concluzii la capitolul 1.....	41
2. ABORDĂRI CONCEPTUALE PRINVIND ACTUL DE SESIZARE ÎN PROCESUL PENAL.....	43
2.1. Noțiunea sesizării în dreptul procesual penal.....	43
2.2. Tipologia actelor de sesizare	54
2.3. Corelația actului de sesizare cu principiile procesului penal.....	59
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	72
3. MODURI DE SESIZARE A ORGANELOR DE URMARIRE PENALĂ.....	74
3.1. Plângerea.....	74
3.2. Denunțul.....	90
3.3. Sesizarea din oficiu.....	103
3.4. Actele încheiate de unele organe de constatare.....	116
3.5. Plângerea prealabilă.....	124
3.6. Alte moduri speciale de sesizare.....	168
3.7. Concluzii la capitolul 3.....	175
4. MODURI DE SESIZARE A INSTANȚEI DE JUDECATĂ.....	177
4.1. Rechizitoriul	177
4.2. Încheierea de începere a judecării.....	194
4.3. Acordul de recunoaștere a vinovăției.....	200
4.4. Concluzii la capitolul 4.....	215
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	217
BIBLIOGRAFIE.....	221
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	233
CV AL AUTORULUI.....	234

ADNOTARE

Alina Ludmila Băetu: „Actul de sesizare în dreptul procesual penal”, teză de doctor în drept la specialitatea 554.03 – Drept procesual penal. Chișinău, 2017

Structura tezei: introducere, patru capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie alcătuită din 272 titluri, 220 pagini text de bază. Rezultatele obținute sunt publicate în 6 lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: act de sesizare, plângere, organ de urmărire penală, procuror, instanța de judecată, rechizitoriu, sesizare, infracțiune, acord de recunoaștere a vinovăției, încheiere, inculpat, făptuitor.

Domeniul de studiu. Prezenta teză este dedicată cercetării științifice din perspectiva dreptului procesual penal a unei instituții importante care reprezintă punctul de plecare al investiției organului abilitat cu începerea urmăririi penale sau cu o acțiune pe fond prin rechizitoriu, sau încheierea de începere a judecării, ori cu un acord de recunoaștere a vinovăției.

Scopul și obiectivele cercetării. Scopul prezentei lucrări constă în efectuarea, pe baza cercetărilor teoretice și a materialelor empirice, a unei investigații ample privind actul de sesizare în dreptul procesual penal și modalităților de realizare a acestuia, urmărindu-se ca finalitate de a contribui la aplicarea corectă și uniformă a legii, dar și la perfecționarea cadrului de reglementare în materie, prin propuneri de lege ferenda. Obiective: studierea evoluției sediului normativ a actelor de sesizare, sub diferite tipologii; analiza comparată a legislațiilor procesual penale ale altor state existente în materia modalităților de sesizare; examinarea fiecărui act de sesizare în parte, prin prisma teoriei și jurisprudenței naționale și CtEDO; elucidarea oricăror elemente care ar putea crea controverse; formularea recomandărilor științifice pentru îmbunătățirea legislației procesual penale și a practicii judiciare pe segmentul problematicei investigate.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute derivă din abordarea instituției actului de sesizare - piatra de început a procesului penal, limita inițială a cauzei penale, modalitate de sesizare a organului de urmărire penală și instanței judecătorești, or teza reflectă o cercetare științifică complexă, dar și de pionerat, realizată prin prisma legislației României, Republicii Moldova, altor state și jurisprudenței pertinente, relevând corelaționarea actului de sesizare cu principiile ce guvernează procesul penal, dar și dreptul penal, urmărindu-se perfecționarea și eficientizarea normativului procesual-penal de reacționare a statului la săvârșirea oricăror infracțiuni întru restabilirea ordinii de drept și tragerea la răspundere a făptuitorilor.

Problema științifică importantă soluționată constă în abordarea doctrinară și normativă a actului de sesizare în dreptul procesual penal, analiza și evaluarea normelor procedurale privind sesizarea organului de urmărire penală și instanței de judecată, urmărind ca efect contribuția la aplicarea corectă și uniformă a legislației procesual penale, dar și la perfecționarea reglementărilor în acest domeniu.

Semnificația teoretică și valoarea aplicativă. Semnificația teoretică a prezentului studiu rezidă din investigarea detaliată a tuturor condițiilor și elementelor care alcătuiesc un act de sesizare iar, rezultatele obținute în cadrul acesteia vor contribui la îmbunătățirea bazelor teoretice ale dreptului procesual penal, inclusiv la înlăturarea unor lacune de abordare a problematicei acestei instituții, motiv pentru care au fost elaborate propuneri de lege ferenda de perfecționare a cadrului normativ existent în domeniu. Valoarea aplicativă a tezei constă în faptul că tezele și concluziile formulate pot fi utilizate în cadrul unor alte cercetări științifice, pot fi utile în activitatea practică a organelor judiciare, precum și în procesul de instruire în cadrul facultăților de drept ale instituțiilor de învățământ superior.

Implementarea rezultatelor științifice. Rezultatele studiului pot fi utilizate în activitatea teoretică și practică a studenților, masteranzilor din instituțiile de învățământ superior cu profil juridic din România și Republica Moldova, dar și a organelor de drept, la soluționarea cauzelor penale.

ANNOTATION

**BĂETU Alina Ludmila, „The refferal act in the romanian criminal procedure law”,
PhD thesis. Specialty 554.03 – Criminal procedure law. Chişinau, 2017**

Thesis structure: introduction, four chapters, conclusions and recommendations, bibliography consisting of 272 titles, 220 pages of main text. The results are published in 6 papers.

Keywords: referral act, complaint, judicial organ, indictment, complaint, crime, plea bargaining agreement, concluding, defendant perpetrator.

Field of study: This thesis is devoted in terms of criminal procedure to an scientific research of an important institution that is the starting point of investiture of all the authorities that have the right of criminal prosecution or indictment.

The purpose and objectives of the thesis: The purpose is to perform a detailed thesis on the basis of theoretical and empirical material regarding the referral act, its background and formal conditions given by the law to have the attribute to legally invest its active subject. It also aimed to make recommendations in order to improve the legislative framework incriminating matters, to assist the prosecution and courts to apply fair and non- discriminatory rules for all defendants, regardless of their quality.

Objectives: studying the evolution of normative acts that ruled the referral act under various typologies; comparative analysis of criminal procedural laws of other states existing referral arrangements; examine each referral act through the national and international theory and jurisprudence law; elucidation of any elements that could create controversy; formulation of scientific recommendations for improving the criminal procedural legislation and jurisprudence on issues investigated segment.

Scientific novelty of results are resulting from addressing institution of referral act – the beginning stone of the criminal trial, the initial limit of a criminal case, referral mean of the criminal investigative body and the court, or the present thesis reflects a complex scientific research of the issues in this field, the bond of the referral act with the principles governing the criminal process, and criminal law, promoting the improvement and efficiency of criminal procedural norms of reaction of the state at any crime committed and to fully restoring order and punish the perpetrators.

The major scientific issue resolved in thesis consists in scientific validity of all referral acts of the prosecuting authorities and the court, through romanian doctrine and jurisprudence and compared with the laws of other states, based on the correct application of the Criminal procedure Code during trials and the legislative improvement of criminal procedure law, which allows to increase the strengthening of the protection of human rights and freedoms.

Theoretical significance and practical value: The theoretical significance of this study lies in the detailed investigation of all the conditions and elements that make up the referral act, and the results achieved within it will help improve the theoretical basis of criminal law, including the removal of gaps done by authorities, on this basis were submitted suggestions of law to improve the existing regulatory framework in the field.

Implementation of scientific results. This study can be used in theoretical and practical work of students, graduates from institutions of higher education of juridical specialization from Romania and the Republic of Moldova, as well as in the empirical activity of law enforcement authorities.

АННОТАЦИЯ

Бэту Алина Людмила, «Сообщение об преступление в уголовно-процессуальном праве», диссертация на соискание ученой степени доктора права по специальности 554.03 - Уголовный процесс, Кишинэу, 2017

Структура: Настоящее исследование состоит из: аннотации (на трех языках), список сокращений, введение, четыре главы, заключение в виде общих выводов и рекомендаций и библиография из 272 источников. Объем текста научного исследования составляет 220 страниц. Результаты исследования опубликованы в 6 научных работах.

Ключевые слова: сообщение о преступление, заявление о преступление, жалоба о преступление, соглашение о признании вины, прокурор, уголовное судопроизводство, орган уголовного преследования, суд, судебная инстанция, обвинение, обстоятельства дела.

Область исследования – уголовный процесс; исследование направлено прежде всего на рассмотрение теоретических и практических проблем сообщения о преступление, форм сообщения об преступлениях на различных этапах уголовного судопроизводства, сообщения об преступлениях в качестве отправной точки уголовного процесса и возникновения соответствующих процессуальных правоотношений.

Цель и задачи исследования: является рассмотрение теоретических и практических проблем сообщения о преступление, форм сообщения о преступлениях на различных этапах уголовного судопроизводства, а также сообщения о преступлениях в качестве отправной точки уголовного процесса и возникновения соответствующих процессуальных правоотношений. Задачи исследования: исследование процессуальных норм регламентирующих правовой режим сообщения об преступлении, сравнительно-правовое исследование уголовно-процессуального законодательства разных стран относительно сообщений об преступлениях, исследование форм сообщений об преступлениях, выявление теоретических и практических проблем правового регулирования сообщений об преступлениях, исследование национальной и европейской правоприменительной практики, разработка предложений по совершенствованию действующего законодательства.

Научная новизна и оригинальность диссертации вытекает из фундаментального исследования института сообщения об преступлениях: сообщение - как отправная точка уголовного процесса и возникновения процессуальных правоотношений, в качестве нижнего предела уголовного дела, как правовой способ информирования органа уголовного преследования и судебной инстанции о преступлении, во взаимосвязи с принципами уголовного судопроизводства и уголовного права, обосновывая совершенствование процессуальных норм реагирования на совершенные преступления, восстановление правопорядка и привлечение к ответственности виновных лиц.

Решенная научная проблема состоит в теоретическом и прикладном исследовании института сообщения об преступлениях в уголовном процессе, всестороннем анализе и оценки процессуальных норм регламентирующих правовой режим сообщения об преступлении и на этой основе разработка предложений по совершенствованию уголовно-процессуального законодательства и правоприменительной практики.

Теоретическая важность и прикладное значение этой работы заключается в подробном исследовании правовых положений сообщения об преступлениях на основании множества теоретических и практических источников, в комплексном подходе к оценке предусмотренных законом видов сообщений об преступлениях на различных этапах уголовного процесса, во взаимосвязи с соответствующими процессуальными нормами и принципами, разработки концептуальных основ для совершенствование теоретической и методологической базы института сообщения об преступлениях.

Имплементация научных результатов. Отдельные теоретические и практические положения диссертации нашли свое утверждение на национальных и международных научно-практических конференциях. Результаты исследования могут быть использованы в учебном процессе на юридических факультетах вузов, в правоприменительной практики, а также в качестве научной основы для дальнейших исследований.

LISTA ABREVIERILOR

alin. – alin.

art. – articol

c. - complet

colab. – colaboratorii

C.civ. – Codul Civil din 2009

C.pen.- Codul penal

C.pr.pen.- Codul de procedură penală

C.pen.1968 – Codul penal din 1968

C.pr.pen.1968 - Codul de procedură penală din 1968

C.pen.2009 – Codul penal din 2009

C.pr.pen.2010 – Codul de procedură penală din 2010

C.A. – Curte de Apel

C.C.R. – Curtea Constituțională

C.E. – Curtea Europeană

C.E.D.O. – Convenția Europeană a Drepturilor Omului

C.P.J.P. – Culegere de practică judiciară penală

CPS – Crown prosecution service(serviciul de acuzare a Coroanei)

C.S.J. – Curtea Supremă de Justiție

C.pr.pen. R.M. – Codul de procedură penală al Republicii Moldova

dec. pen. – decizie penală

D.N.A. – Direcția Națională Anticorupție

D.I.I.C.O.T. - Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism

Ed. – Editura

Î.C.C.J – Înalta Curte de Casație și Justiție

Jud. - Judecătoria

Lg. - legea

lit. – literă

M.Of. – Monitorul Oficial

nr. – număr
n.n. – nota noastră
Op. citată – opera citată
O.U.G. – Ordonanță de urgență a Guvernului
p. – pagină
pct. – punct
R.D. – Revista Dreptul
R.D.P. – Revista de Drept Penal
R.R.D. – Revista Română de Drept
red. – redacția
R.M. – Republica Moldova
R.N.D. – Revista Națională de Drept
sect.pen. / s.pen. – secția penală
sent.pen. – sentință penală
StPO – Codul de procedură penală german
ș.a. - și alții
T. - Tribunal
T. J. – Tribunalul județului
Trib. mun. B.– Tribunalul municipiului București
T.S. – Tribunalul Suprem
vol. – volum
și urm. - și următoarele
n.n. – toate referirile la articole fără alte detalii sunt aferente Codului penal român 2009
și Codului de procedură penală român 2010

Introducere

Actualitatea și importanța problemei abordate. În condițiile în care după aproape jumătate de secol de aplicabilitate a vechilor legi penale și de procedură penală, în România în februarie 2014 au intrat în vigoare Noile Coduri Penal [157] și de Procedură Penală [151], problematica sesizării organelor de urmărire penală și a instanței de judecată prezintă importanță atât la nivel teoretic dar mai ales la nivel practic, sesizarea fiind punctul de plecare al oricărui proces penal.

Experiențele practice, mai mult sau mai puțin pozitive, ne demonstrează că pentru realizarea cu succes a scopului legii penale, nu este suficientă doar simpla cunoaștere a normelor procesual penale, ci este necesar ca organele de drept să le aplice în mod corect și să asigure respectarea acestora.

Legalitatea hotărârilor adoptate de instanțele judecătorești, eficacitatea funcțiilor de ocrotire a normelor juridice și de aplicare a represiunii penale în privința persoanelor care au comis infracțiuni, au ca piatră de temelie sesizarea în mod corect a acestora, atât pe tărâmul elementelor de fond cât și pe cel al condițiilor de formă care trebuiesc îndeplinite.

Cunoașterea acestor elemente care alcătuiesc actul de sesizare, asigură și protecția față de sesizări abuzive sau nelegale, legiuitorul oferind posibilitatea organelor de drept de a aplica anumite măsuri de constrângere în privința acelor persoane care se fac vinovate de astfel de sesizări.

Cercetarea atentă a cadrului normativ dedicat actelor de sesizare a organelor de urmărire penală, care în mare măsură se află în Partea specială a Codului de procedură penală din 2010 (excepție făcând doar actele încheiate de unele organe de constatare și cele încheiate de comandantii de nave și aeronave, care se află în Partea generală a acestuia) și a instanței de judecată, a scos în evidență unele omisiuni și chiar imperfecțiuni ale noii reglementări, fapt care a necesitat incursiuni teoretice și practice pentru a oferi legiuitorului propuneri de *lege ferenda*, concretizate posibil într-o intervenție de perfecționare a normelor în cauză.

Pentru deducerea unor soluții legislative adecvate s-a impus cu pregnanță și studiul legislațiilor procesual penale ale altor țări.

Importanța temei de cercetare este determinată de necesitatea abordării sub toate aspectele, a actelor de sesizare, atât a celor vechi, cât și ale celor nou introduse, pentru corecta calificare și aplicare a acestora în practică.

Având stabilită această finalitate, am considerat ca fiind actual și oportun demersul dedicat fiecărei modalități de sesizare, prin explicarea și interpretarea normelor care le reglementează,

lucrarea având menirea să contribuie la reajustarea teoriei și practicii judiciare și să constituie un instrument de lucru util tuturor celor care au nevoie în activitatea desfășurată.

Actualitatea lucrării mai derivă din faptul că în România și în Republica Moldova nu sunt elaborate studii aprofundate dedicate sesizării organelor de urmărire penală și instanței de judecată, cu excepția unui studiu al autorului M.C. Boga asupra sesizării doar a organelor de urmărire penală.

De aceea, o analiză juridico-procesual penală în domeniu este oportună, benefică și necesară, în special, pentru eficientizarea activității de aplicare a normativului procesual penal.

Scopul și obiectivele tezei. Scopul prezentei lucrări constă în efectuarea, pe baza cercetărilor teoretice și a materialelor empirice, a unei investigații ample privind actul de sesizare în dreptul procesual penal și modalităților de realizare a acestuia, urmărindu-se ca finalitate de a contribui la aplicarea corectă și uniformă a legii, dar și la perfecționarea cadrului de reglementare în materie, prin propuneri *de lege ferenda*.

Atingerea scopului propus presupune realizarea următoarelor *obiective*:

- analiza lucrărilor științifice din doctrina procesual penală autohtonă și cea străină publicate la tematica problemei investigate;
- studierea evoluției sediului normativ de reglementare a actului de sesizare;
- stabilirea tipologiei actelor de sesizare și a corelației acestora cu principiile procesului penal;
- analiza comparată a legislațiilor procesual penale din alte state în materia actelor de sesizare;
- examinarea actelor de sesizare prin prisma jurisprudenței naționale și a CtEDO;
- stabilirea elementelor componente ale fiecărui act de sesizare;
- identificarea criteriilor delimitative de alte acte de sesizare care nu îndeplinesc condițiile cerute de lege;
- formularea de recomandări științifice pentru perfecționarea legislației și practicii procesual penale pe segmentul problematicii investigate.

Suportul metodologic al lucrării. La realizarea studiului au fost utilizate mai multe metode de cercetare, și anume: *metoda istorică*, care a constat în analiza actului de sesizare de la primul act despre care avem mențiuni scrise, și până în prezent; *metoda analizei*, adică examinarea critică a doctrinei procesual penale referitoare la actul de sesizare; *metoda sistematică*, prin cercetarea premiselor ce au stat la baza stabilirii căror acte li se conferă atributul de act de sesizare; *metoda clasificării*, care a permis clasificarea actelor de sesizare în baza unor criterii diverse; *metoda comparativă*, care reflectă studiul comparativ al legislațiilor procesual penale în materia actului de

sesizare; *metoda logică*, care a constatat în aplicarea regulilor și categoriilor logicii juridice la interpretarea normelor dreptului pozitiv. Studiul comparat a vizat analiza și evaluarea normelor procesual penale, în tangență cu subiectul tezei, din legislația României, Republicii Moldova, Federației Ruse, Germaniei, Franței, Italiei, altor state, surselor doctrinare în domeniu, fapt care a contribuit la desprinderea și formularea unor recomandări pentru perfecționarea cadrului de reglementare.

Noutatea și originalitatea științifică a rezultatelor obținute derivă din abordarea instituției actului de sesizare - piatra de început a procesului penal, limita inițială a cauzei penale, modalitate de sesizare a organului de urmărire penală și instanței judecătorești, or teza reflectă o cercetare științifică complexă, dar și de pionerat, realizată prin prisma legislației României, Republicii Moldova, altor state și jurisprudenței pertinente, relevând corelaționarea actului de sesizare cu principiile ce guvernează procesul penal, dar și dreptul penal, urmărindu-se perfecționarea și eficientizarea normativului procesual-penal de reacționare a statului la săvârșirea oricăror infracțiuni întru restabilirea ordinii de drept și tragerea la răspundere a infractorilor.

Elementele de noutate ale prezentei cercetări se regăsesc într-un șir de rezultate științifice originale, printre care pot fi remarcate:

- Poziționarea și tratamentul judicios al fiecărui act de sesizare în parte, atât celor specifice organelor de urmărire penală, cât și celor ce privesc instanța de judecată, relevându-se particularitățile definitorii pentru valabilitatea acestora;
- S-a constatat că în dreptul procesual penal mai există încă, în ceea ce privește instituția cercetată, lacune și incoerențe legislative care lasă loc unor interpretări arbitrare și care pot fi acoperite de legiuitor;
- S-a evidențiat, de asemenea, că la acest moment, din perspectiva instituției abordate, cele mai frecvent utilizate de către cetățeni sunt, la egalitate, plângerea cu denunțul, pentru scurte perioade de timp denunțul prevalând;
- S-au analizat și evaluat reglementările novatorii aduse de noua lege procesual penală a României și deciziile Î.C.C.J și ale C.C.R de modificare a legii noi, în ceea ce privește instituția actului de sesizare, precum și cele strâns legate de aceasta și care o influențează.

Cu referire la reglementările novatorii din N.C.pr.pen. român s-a argumentat privitor la eliminarea posibilității efectuării de acte premergătoare înainte de începerea urmăririi penale, concluzionând că procedând în această manieră, legiuitorul a redus posibilitatea de săvârșire de abuzuri de către organele de urmărire penală.

O altă noutate remarcată este cea a sesizării din oficiu, care intervine doar în situațiile în care organele de urmărire penală află că s-a săvârșit o infracțiune pe orice altă cale decât prin plângere, denunț sau actele încheiate de alte organe de constatare.

În context s-a analizat în detaliu și noul act de sesizare al instanței de judecată, și anume acordul de recunoaștere al vinovăției, o noutate absolută adusă de noua reglementare, transpusă în legislația noastră din alte sisteme procesuale penale continentale, printre care și cea a Republicii Moldova.

S-a argumentat și privitor la drepturile acordate de legiuitor avocatului suspectului și inculpatului, alături de prevederea asistenței juridice a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente, precum și la noutatea adusă de art. 94 N.C.pr.pen. român potrivit căreia poate fi consultat dosarul pe tot parcursul procesului penal, prin urmare și în decursul urmăririi penale.

Un alt aspect cercetat vizează răspunderea penală, prevăzută la art. 268 din N.C.pen. român, pentru cei care sesizează, prin denunț, în mod nereal organele de anchetă.

Tot referitor la denunț au fost analizate și apreciate prevederile alin. 8 din art.289 din N.C.pr.pen. român care se referă la situația persoanelor lipsite de capacitatea de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă. Astfel, în cazul în care o persoană fără capacitate de exercițiu face un denunț, acesta trebuie făcut de reprezentantul său legal, iar în cazul persoanei cu capacitate restrânsă, este necesară încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă.

S-a constatat că actuala reglementare a menținut noutatea adusă prin Legea 356/2006 [154], când a fost abrogat art. 228 alin. 3 din V.C.pr.pen. român referitor la caracterul procesului verbal de sesizare din oficiu ca și act prin care se începea urmărirea penală, procesul verbal întocmit de organul de urmărire penală cu prilejul sesizării din oficiu având doar calitatea de act de sesizare, nu și de act de începere al urmăririi penale.

O altă noutate adusă de N.C.pr.pen. român se referă la includerea și recunoașterea, în mod explicit în art. 288 alin.1, a actelor încheiate de alte organe de constatare, ca acte generale de sesizare, art. 61 și art. 62 stabilind organele de constatare.

În ceea ce privește actele de sesizare a instanței, un element de noutate adus de N.C. pr.pen. român este cel potrivit căruia rechizitoriul, ca principal act de sesizare al acesteia, nu mai are dublu rol, de inculpare, în condițiile în care în dispozitivul său era menționată și punerea în mișcare a acțiunii penale, și de sesizare a instanței de judecată, actualmente cele două dispoziții regăsindu-se în două acte de dispoziție distincte: rechizitoriul de trimitere în judecată și ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale.

În baza analizei și evaluării surselor teoretice și normative ținem să formulăm unele viziuni și definiții privind actul de sesizare în dreptul procesual penal, iar alături și propuneri **de lege ferenda**:

- *Actul de sesizare* este actul procesual pe care legea îl conferă oricărei persoane fizice sau juridice căreia îi este recunoscut accesul liber la justiție, de a se adresa organelor sau instituțiilor abilitate ca fiind competente în rezolvarea situațiilor care apar în urma săvârșirii unei fapte penale sau a pregătirii pentru săvârșirea unei asemenea fapte, investindu-le cu soluționarea acestora;
- *Actele de sesizare*, în raport cu sursa de informare, adică în funcție de subiecții care sesizează instanța de judecată, sunt doar externe, provenind de la procuror - în cazul rechizitoriului și a acordului de recunoaștere, sau de la persoana vătămată - în cazul încheierii de începere a judecății.

Considerăm că pentru infracțiunile contra libertății persoanei, în cazul celor contra libertății și integrității sexuale și a abandonului de familie, în cazul cărora urmărirea penală poate începe doar la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, să fie introdusă și posibilitatea sesizării din oficiu sau prin denunț a organelor de urmărire penală, de multe ori persoanele vătămate prin aceste infracțiuni temându-se de făptuitor, de ceea ce acesta le-ar putea face lor sau apropiaților lor în cazul în care s-ar adresa organelor competente cu o plângere. De lege ferenda, propunem modificarea prin completarea alineatului 2 al art.206, alineatului 3 al art.208, alineatului 5 al art.218, alineatului 5 al art.219, alineatului 2 al art. 223 și alineatului 3 al art.378 din N.C.pen. român cu expresia „sau din oficiu”;

▪ *de lege ferenda, propunem introducerea art.291¹ în N.C.pr.pen. român care să aibă următorul conținut: „Persoanei care face denunț sau plângere ce conține denunț să i se explice răspunderea pe care o poartă în caz că denunțul este intenționat calomnios, și să se consemneze acest lucru în procesul verbal sau, după caz, în textul denunțului sau plângerii, și să fie confirmat prin semnătura persoanei titulare”;*

▪ *propunem abrogarea prevederii cuprinse în teza a II-a a alin. 3 al art.72 din Constituția României care conferă Camerei din care face parte parlamentarul, atribuții de organ de urmărire penală, putând, atunci când constată că nu există temei pentru reținere, să dispună imediat revocarea acestei măsuri, iar pe viitor această prerogativă să fie exclusă; doar organele de urmărire penală (procurorul) să poată dispune reținerea și revocarea acestei măsuri preventive. De lege ferenda, propunem ca art.72 alin.3 din Constituția României să aibă următoarea formulare ”În caz de infracțiune flagrantă, deputații sau senatorii pot fi reținuți și supuși percheziției. Ministrul justiției îl va informa neîntârziat pe președintele Camerei asupra reținerii și percheziției”;*

- *de lege ferenda*, propunem ca art.73 alin.2 din Constituția României să prevadă că „*Deputații și senatorii pot fi urmăriți și trimiși în judecată penală pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului, putând fi reținuți sau arestați în condițiile prevăzute de Codul de procedură penală*”;
- *de lege ferenda*, propunem abrogarea tezei din art. 341 alin.7 pct.2 lit c) din N.C.pr.pen. român și o nouă redacție „*admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite cauza la procuror pentru întocmirea rechizitoriului cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul urmăririi penale, s-a pus în mișcare acțiunea penală și probele legal administrate sunt suficiente*”;
- *de lege ferenda*, propunem ca în art.480 alin.4 N.C.pr.pen. român să stabilească expres că „*inculpatul beneficiază de reducerea cu jumătate din limitele pedepsei prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii și amenzii. Pentru inculpații minori, se va ține seama de aceste aspecte la alegerea măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu jumătate*”;
- *de lege ferenda*, la art. 264 din C.pr.pen al Republicii Moldova propunem introducerea a două noi alineate, care respectiv să prevadă că: 1- „*persoanei care face denunț în cadrul unui autodenunț, i se explică răspunderea pe care o poartă în caz că denunțul este intenționat calomnios, fapt care se consemnează în procesul verbal sau autodenunțul făcut și se confirmă prin semnătura persoanei care s-a autodenunțat și a făcut și denunț*” și 2 - „*autodenunțatorul are în momentul în care se autodenunță dreptul la apărare, putând fi asistat de către un apărător din oficiu sau ales*”;
- *de lege ferenda*, la art.296 din C.pr.pen. al R.M. propunem introducerea alin.7, care să stabilească că „*Rechizitoriul este verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de procurorul ierarhic superior al celui care l-a întocmit. În cauzele cu arestați, verificarea se face de urgență și înainte de expirarea duratei arestării preventive*”;
- *de lege ferenda*, la art 505 alin.7 din C.pr.pen. al R.M. propunem următorul conținut „*Efectele acordului de recunoaștere a vinovăției sunt supuse avizului procurorului ierarhic superior.*”

Problema științifică importantă soluționată constă în abordarea doctrinară și normativă a actului de sesizare în dreptul procesual penal, analiza și evaluarea normelor procedurale privind sesizarea organului de urmărire penală și instanței de judecată, urmărind ca efect contribuția la aplicarea corectă și uniformă a legislației procesual penale, dar și la perfecționarea reglementărilor normative în acest domeniu.

Importanța teoretică a lucrării. Importanța teoretică derivă din faptul că prezenta lucrare constituie o cercetare completă și multiaspectuală a actului de sesizare în dreptul procesual penal, oferindu-se un tratament de amplitudine, atât actelor prin care se sesizează organele de urmărire penală, cât și celor prevăzute pentru sesizarea instanței de judecată. Plină de semnificație teoretică este abordarea științifică a corelației actului de sesizare cu principiile procesului penal, cu alte instituții ramurale. Tezele științifice înfățișate, polemica științifică susținută, densitatea terminilor de specialitate, constatările și viziunile autorului privind instituția actului de sesizare, reglementările aferente din vechea și noua lege procesual penală, ilustrate cu spețe din jurisprudența CtEDO și instanțelor naționale, oferă numeroase valențe teoretice cercetării de față. Cercetarea realizată conturează noi perspective asupra cadrului teoretico-metodologic de studiere a instituției analizate, iar unele dintre rezultatele obținute pot fi luate în considerație la examinarea circumstanțelor infracțiunii sub aspectul corespunderii cu un anumit act de sesizare, cerut de lege, în cazul fiecăreia dintre fapte.

Valoarea aplicativă a lucrării rezidă în: - interpretarea sub noi aspecte a reglementărilor normative privind actul de sesizare, fapt de natură să contribuie la completarea și dezvoltarea instrumentariului științific de drept procesual penal; - identificarea imperfecțiunilor de care suferă unele dispoziții ce vizează cadrul instituției analizate și care pot fi luate în considerație de către legiuitor în procesul de ameliorare continuă a calității legislației procesual penale. Valoarea aplicativă a tezei constă și în faptul că tezele și concluziile formulate pot fi utilizate în cadrul unor alte cercetări științifice, atât cu referire la actul de sesizare, cât și privind alte instituții și subiecte de drept procesual penal.

Tratamentul oferit actului de sesizare poate fi util și în activitatea practică a organelor judiciare, precum și în procesul de instruire în cadrul facultăților de drept ale instituțiilor de învățământ superior la predarea cursurilor de drept penal, drept procesual penal și drept procesual penal comparat

Aprobarea rezultatelor cercetării. Tezele științifice principale formulate au fost expuse în conținutul mai multor articole științifice și pot servi drept bază teoretico-metodologică pentru efectuarea unor cercetări ulterioare. Totodată, unele concepte, idei, opinii ce au constituit rezultatul cercetării, au făcut obiectul unor publicații în formă de rapoarte și comunicări la conferințe științifice internaționale, în speță: 1. *Conceptul infracțiunii flagrante în dreptul procesual penal*. În: Materialele Conferinței științifice internaționale a doctoranzilor și tinerilor cercetători „Tendințe contemporane în evoluția patrimoniului istoric și juridic al Republica Moldova”, Ediția a VI-a, Chișinău, 12 aprilie, 2012; 2. *Conceptul sesizării în dreptul procesual*

penal: scurte considerații asupra actului de sesizare ca punct de începere a fazei de urmărire penală. În: Materialele Conferinței științifice internaționale a tinerilor cercetători „Perspective de dezvoltare a științei în viziunea tinerilor cercetători”, Ediția a VIII-a, Chișinău, 3 iunie, 2014.

Sumarul compartimentelor tezei. Ținând cont de standardele stabilite, prezenta teză de doctorat are următoarea structură: adnotare, lista abrevierilor, introducere, patru capitole divizate în secțiuni, concluzii generale și recomandări, bibliografie, declarația privind asumarea răspunderii și CV-ul autorului.

Primul Capitol cu titlul ***Actul de sesizare în doctrina și legislația de drept procesual penal*** este destinat, în principal, analizei materialelor științifice – cursuri, tratate, monografii, studii de drept, articole etc. publicate la tema tezei de doctorat atât în România, în Republica Moldova, cât și în alte țări, cu precădere europene. În cadrul acestuia, a fost pus în evidență rolul și aportul mai multor autori la definirea, caracterizarea și valorificarea instituției cercetate, sub toate aspectele.

Cel de-al doilea Capitol intitulat ***Abordări conceptuale privind actul de sesizare în procesul penal*** reflectă în primul rând definirea sesizării în dreptul procesual penal, nuanțarea elementelor sesizării imprimate de lege și caracterizarea acestora, mai apoi se expune clasificarea actelor de sesizare, nuanțându-se criteriile de delimitare, urmând abordarea actului de sesizare în corelație cu principiile ce guvernează procesul penal.

Capitolul trei al tezei, cu titlul ***Moduri de sesizare a organelor de urmărire penală*** reliefează un tratament de amplitudine al fiecărui act de sesizare a organelor de urmărire penală. La acest capitol au fost detaliate toate condițiile de formă și fond pe care trebuie să le îndeplinească sesizarea exteriorizată în plângere, denunț, sesizare din oficiu, act încheiat de unele organe de sesizare, plângere prealabilă, precum și sub forma unor alte moduri speciale de sesizare. Au fost nuanțate aspecte teoretice și practice, utilizate exemple din jurisprudența națională, atât cea aferentă perioadei guvernate de vechea lege cât și din practica actuală, de după intrarea în vigoare a Noilor Coduri penal și de procedură penală.

În ultimul, cel de-al patrulea Capitol cu titlul ***Moduri de sesizare a instanței de judecată***, ne-am îndreptat atenția asupra modalităților de sesizare a instanței, prin prisma elementelor care trebuie să fie conținute de modalitățile recunoscute de lege ca având capacitatea și calitatea de a sesiza în mod valabil instanța de judecată. Din nou, am uzat și de exemplele date de practica națională, alături de cursurile oamenilor de știință care au abordat Procedura penală sub auspiciile noii reglementări procesual penale, care au adus un suflu novator asupra acestora prin introducerea unui nou act de sesizare, cel al acordului de recunoaștere a vinovăției, în timp ce rechizitoriul și-a pierdut funcția de act de inculpare, rămânând strict doar act de sesizare al instanței de judecată.

ACTUL DE SESIZARE ÎN DOCTRINA ȘI LEGISLAȚIA DE DREPT PROCESUAL PENAL

1.1. Actul de sesizare în doctrina și legislația procesual penală a României și Republicii Moldova

Pentru a fi atins scopul procesului penal așa cum este prevăzut în art.1 din N.C.pr.pen. român potrivit căruia „normele de procedură penală urmăresc asigurarea exercitării eficiente a atribuțiilor organelor judiciare cu garantarea drepturilor părților și ale celorlalți participanți în procesul penal astfel încât să fie respectate prevederile Constituției, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesual penală, precum și ale pactelor și tratatelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte” este necesar ca de fiecare dată când legea este încălcată, persoana vinovată să fie trasă la răspundere, în limitele clar stabilite de legiuitor, fără a îi fi încălcate drepturile fundamentale.

Săvârșirea unei infracțiuni duce la nașterea raportului juridic de drept penal, al cărui conținut cuprinde dreptul statului de a trage la răspundere penală persoana vinovată și obligația corelativă a acesteia de a suporta consecințele faptei sale. Statul intervine prin organele competente să soluționeze cauzele penale, care sunt organele de urmărire penală și instanțele de judecată, care însă nu își pot începe activitatea necesară înfăptuirii justiției în lipsa sesizării lor în condițiile prevăzute de lege și de persoanele expres stabilite de legiuitor.

Actuala reglementare a procesului penal este corolarul unei perioade lungi și pline de minți strălucite care și-au adus contribuția la regulile după care ne ghidăm astăzi.

Pentru a realiza o cercetare temeinică a subiectului propus, apreciem că este imperativ a analiza mai atent opiniile, definițiile și concepțiile autorilor cu renume în dreptul penal și procesual penal, care au stabilit bazele acestora, precum și doctrina chiar dacă acesta nu constituie izvor de drept.

Deși dreptul penal și procedura de judecată se aplicau pe teritoriul țării noastre încă de pe timpul lui Burebista, primul Cod de procedură penală a fost adoptat și aplicat concomitent cu Codul penal în timpul domniei lui Alexandru Ioan Cuza [22] și a avut ca model Codul de instrucție criminală francez (adoptat la 1808).

A rămas în istorie faptul că „Codul penal din 1864 și cel de procedură penală au fost elaborate într-un termen foarte scurt și au fost aprobate de Adunarea Deputaților într-o singură ședință”.

Consecințele directe ale acestei scurte dezbateri au fost nenumăratele modificări aduse pe parcursul întregii perioade de aproape trei sferturi de secol, timp în care Codul de procedură penală s-a aplicat. Ulterior, sub domnia regelui Carol al II-lea, în martie 1936 a fost promulgat alături de Codul penal și Codul de procedura penală al României [23], care s-a aplicat pe întreg teritoriul țării așa cum era cuprinsă între frontiere după Unirea din 1918.

La elaborarea acestuia au participat nume cu rezonanță din cadrul juriștilor vremii, din pleiada acestora menționând pe Vespasian Pella, Ion Tanoviceanu, Traian Pop și Vintilă Dongoroz, profesori emeriți de drept la universități importante din țară, ca cele din Iași, Cluj și București, membri de vază ai Academiei Române.

Ideile și aprecierile aceluiași juriști de excepție au stat și la baza normelor din vechiul Cod de procedura penală, publicat în 1968, care conține modificările datorate politicii duse în anii 1948-1960, lege care a fost în vigoare până la 01 februarie 2014 când a intervenit actualul Cod de procedură penală, Legea 135 din 2010.

Printre primii autori care au cercetat mai amănunțit, la nivel de studiu, dispozițiile dreptului procesual penal și implicit a actelor de sesizare este Ioan Tanoviceanu, jurist, academician și ilustru profesor de drept iar principala sa lucrare științifică a fost Cursul de drept penal și procedură penală, editat în trei tomuri în 1912 și 1913, ale cărui idei sunt actuale și în vremurile noastre.

În lucrările sale de procedură penală a analizat actele de sesizare așa cum erau ele stabilite prin norma de bază, principala modalitate de sesizare la acel timp constituind-o denunțul, care se regăsea în Codul de procedură penală a lui Carol al II-lea în Cartea a II-a Titlul I Capitolul al II-lea intitulat "Denunțul și plângerea" la art. 186 în timp ce plângerea îi urma în art.187, iar acesteia i se aplicau dispozițiile referitoare la denunț.

Codul prevedea și posibilitatea de sesizare din oficiu a organelor de urmărire penală precum și la plângerea prealabilă a persoanei vătămate(art. 192 din C.pr.pen. 1936), alături de sesizările autorităților, a organelor de constatare de astăzi(art. 189 C.pr.pen. 1936) precum și infracțiunea flagrantă(art. 218 C.pr.pen. 1936).

Dacă sub auspiciile Codului lui Alexandru Ioan Cuza cauzele se judecau și de juri, după adoptarea Codului lui Carol al II-lea "Judecătorul este investit prin plângerea părții vătămate, a persoanelor arătate la art. 230, prin rechizitoriul procurorului sau prin cererea ofițerilor de poliție judiciară, ori prin trimitere" (art. 336 C.pr.pen. 1936) în timp ce " judecătorul de instrucție poate fi sesizat, conform art. 224 și 229, precum și prin trimitere dela alte autorități sau instanțe. El se poate sesiza și din oficiu, în caz de crimă sau delict flagrant."(art.234 C.pr.pen. 1936)

Toate aceste modalități de sesizare, generale sau speciale, au fost analizate în lucrările de specialitate ale acelor timpuri, întocmite de aceleași personalități care le-au gândit și sistematizat în cadrul legii procesual penale.

Ulterior, profesorul Dongoroz V. a preluat sarcina de a revedea și completa partea doctrinară a Cursului de drept și procedură penală a lui Ioan Tanoviceanu, iar datorită vastei contribuții aduse de acesta, opera profesorului reapare într-un impunător Tratat de drept și procedură penală în 5 volume, publicat între 1924-1927 și premiat în sesiunea 1928 de Academia Română cu premiul Asachi.

Deși a avut o mare contribuție la elaborarea Codurilor din 1936, putem afirma fără dubiu că cele din 1968 și publicate în 1968 sunt creația profesorului emerit Vintilă Dongoroz, care și-a pus amprenta destul de puternic în acest domeniu al normelor de procedură aplicabile procesului penal.

Alături de alte somități în domeniu ca Siegfried Kahane, George Antoniu, Constantin Bulai, Nicoleta Iliescu și Rodica Stănoiu, a elaborat o carte de căpătâi a procedurii penale și anume Explicațiile teoretice ale Codului de procedură penală român, în care a abordat fiecare instituție în parte, deci și cea a sesizării definitive” un act dinamizator care constituie primul moment în desfășurarea urmăririi penale” [116].

O altă lucrare de referință a acestui autor este un studiu comparativ asupra Codurilor de la 1936 și 1968, denumită ”Noul cod de procedură penală și codul de procedură penală anterior. Prezentare comparativă” [115].

În această lucrare, autorul subliniază asemănările și diferențele dintre cele două Coduri de procedură penală, remarcând faptul că dacă în cel anterior modurile de sesizare ale organelor de urmărire penală erau reglementate răspândit, în cel nou acestea sunt grupate într-un articol și anume în art. 22, iar plângerea devine principalul mod de sesizare, în detrimentul denunțului. Sunt regăsite aceleași modalități de sesizare a organelor de urmărire penală, însă sunt diferențe în ceea ce privește modalitățile de sesizare a instanței de judecată. Astfel, nu mai este preluată instituția judecătorului de instrucție, iar instanța poate fi sesizată prin rechizitoriu și plângere prealabilă, nemairegăsind-se instituția” plângerii directe” sau a ”chemării în judecată prin acțiune directă” [242, p.169].

Pietrele de temelie astfel puse la baza normelor procesual penale au fost preluate și continuate de alți juriști cu minți strălucite care fiecare în parte au contribuit la șlefuirea și dinamizarea actualelor reglementări procesual penale.

Marea majoritate a autorilor la care ne referim nu au efectuat studii monografice asupra acestei instituții dar au atins-o adiacent atunci când în Tratatetele, Cursurile de drept procesual penal, articolele și studiile de specialitate întocmite au analizat modurile de sesizare a organelor de urmărire penală și a instanțelor de judecată.

Considerăm că un loc important în linia întâi a celor care au continuat învățăturile promotorilor dreptului procesual penal, îl ocupă și ilustrul profesor Grigore Gr. Theodoru de care ne-am despărțit, din păcate, în toamna anului 2015.

Moștenirea lăsată de acesta este de o mare însemnătate, reunind multe lucrări de drept procesual penal, tratate, cursuri, manuale sau studii care cârmuiesc mințile studenților la drept.

În opinia dumnealui ”modul de sesizare a organelor de urmărire penală este, în primul rând, un mijloc prin care organul de urmărire penală ia cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni. Dar modul de sesizare nu este numai un mijloc de informare, ci are efectul juridic de a obliga organul de urmărire penală de a se pronunța cu privire la începerea sau neînceperea urmăririi penale, pentru infracțiunea cu care a fost sesizat” [242, p.82].

Profesorul Theodoru a analizat modurile de sesizare a organelor judiciare atât sub auspiciile redactării inițiale a Codului din anul 1968, cât și după ce au intervenit modificările din anii 2000 și 2006 când a fost introdusă posibilitatea punerii în mișcare și din oficiu a acțiunii penale în cazuri expres prevăzute de legiuitor, și s-a abrogat art.279 alin.2 lit a) din C.pr.pen.1968, prin urmare a fost desființată sesizarea directă a instanței de judecată prin plângerea prealabilă a persoanei vătămate [246, p.483].

Prin aceste lucrări didactico-științifice, autorul a contribuit la justa înțelegere a imperativelor dreptului procesual penal reajustate la noile realități sociale.

Cu referință la actul de sesizare, autorul începe prin a îl defini ca și condiția pozitivă necesară începerii urmăririi penale [242, p.80] iar mai apoi ca „un mijloc prin care organul de urmărire penală ia cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni” [242, p.81].

Continuă analiza acestora oprindu-se asupra câtorva criterii de clasificare și anume în raport de persoanele sau autoritățile care le fac, și în raport de efectele pe care le produc, împărțind modalitățile de sesizare în externe și interne ori în generale și speciale, sublinind că ”în timp ce modurile generale de sesizare pot fi folosite, în principiu, de persoane ce nu au calități anume și pentru orice infracțiune, modurile de sesizare special nu pot fi folosite decât de persoane ce au o anumită calitate și numai pentru anumite infracțiuni” [242, p.83].

În cadrul publicației apărute în anul 1998, profesorul Gr. Theodoru se oprește pe scurt asupra fiecărui mod general de sesizare, plângere, denunț, sesizare din oficiu și sesizările persoanelor cu funcții de conducere sau atribuții de control, ori de către anumiți funcționari.

Atribuie o secțiune distinctă și modurilor de sesizare speciale, în care regăsim analizate actele de sesizare prevăzute de legea în vigoare la acea dată, și anume plângerea prealabilă, sesizarea organului prevăzut de lege, autorizația prealabilă, exprimarea dorinței guvernului străin în cazul infracțiunilor contra reprezentantului unui stat străin (art. 171 C.pr.pen.1968) precum și cazul din art.34 alin.ultim din Legea de organizare judecătorească [148], când ”ministrul justiției, în vederea apărării interesului public, are dreptul să dea dispoziție scrisă procurorului competent să înceapă, în condițiile legii, procedura de urmărire penală pentru infracțiunile despre care are cunoștință” [242, p.89]

Trece în revistă sesizarea instanței de judecată prin rechizitoriul procurorului, analizând limitele și conținutul acestuia [242, p.141] reținând că ”în 24 ore (termen de recomandare) de la darea rechizitoriului sau de la confirmarea lui de către conducătorul parchetului, se înaintează sesizarea instanței competente să judece cauza, împreună cu numărul de copii de pe rechizitoriu corespunzător numărului de inculpați aflați în stare de deținere, pentru a li se comunica de către instanță la penitenciar” [242, p.144].

Consacră un capitol aparte instituției plângerii prealabile ca act de sesizare a organelor de urmărire penală și ca act de sesizare a instanței de judecată, analizându-i natura juridică dublă, de drept penal substanțial și de drept procesual penal, oprindu-se cu precădere asupra condițiilor de fond și formă pe care acest mod de sesizare trebuia să le îndeplinească pentru a fi valabil și să își realizeze scopul de sesizare a organelor judiciare.

În lucrarea sa *Tratat de drept procesual penal* Ediția a 3-a [246], profesorul Gr. Theodoru reia opiniile exprimate în lucrările mai vechi și le completează după realitățile de la acea vreme. Astfel, autorul sintetizează schimbările intervenite în ceea ce privește controlul judecătoresc asupra soluțiilor adoptate de procuror cu privire la netrimiteră în judecată, amintind de faptul că dispozițiile prevăzute de art. 278 din V. C.pr.pen erau constituționale numai în măsura în care nu opreau persoana nemulțumită de soluționarea plângerii sale împotriva actelor sau măsurilor procurorului și care nu ajungeau în fața instanței de judecată, să se adreseze justiției în temeiul art. 21 din Constituția României, punându-se astfel problema corectitudinii instituirii cu exclusivitate a controlului intern în cadrul Ministerului Public” [246, p.520].

Pentru a ne alinia regulilor CEDO care „impuneau recurgerea la un tribunal independent și imparțial în legătură cu legalitatea măsurilor luate de procuror în cursul urmăririi penale” [246,

p.520] prin Legea nr. 281/2003 [169] a fost adoptat art.278¹, care reglementa controlul judecătoresc al unora dintre rezoluțiile și ordonanțelor procurorului în anumite condiții.

Totodată în cuprinsul acestei lucrări este analizat și rechizitoriul prin prisma modificărilor aduse de O.U.G. 60/2006 [203] care a modificat alin. 3 și 4 ale art. 64 din V.C.pr.pen stabilind că verificarea legalității și temeiniciei acestui act de sesizare a instanței de judecată, astfel încât ”Rechizitoriul este verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de prim-procurorul parchetului sau, după caz, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, iar când urmărirea este făcută de acesta, verificarea se face de procurorul ierarhic superior. Când urmărirea penală este efectuată de un procuror de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, rechizitoriul este verificat de procurorul-șef de secție, iar când urmărirea penală este efectuată de acesta, verificarea se face de către procurorul general al acestui parchet. În cauzele cu arestați, verificarea se face de urgență și înainte de expirarea duratei arestării preventive.

Dacă rechizitoriul nu a fost infirmat, procurorul ierarhic care a efectuat verificarea îl înaintează instanței competente, împreună cu dosarul cauzei și cu un număr necesar de copii de pe rechizitoriu pentru a fi comunicate inculpaților aflați în stare de deținere”.

O altă modificare importantă asupra căreia același autor își îndreaptă atenția este cea eliminării posibilității sesizării instanței prin plângere prealabilă subliniind încă o dată diferența dintre sesizarea instanța de judecată prin plângere împotriva soluțiilor procurorului de netrimiteră în judecată și sesizarea instanței prin plângere prealabilă [246, p.529].

Nu putem să trecem cu vederea faptul că deși lucrarea indicată nu e elaborată după dispozițiile Noului Cod de procedură penală, conține referiri importante care vin să destăinuie înainte de adoptare noile reglementări procesual penale, printre care se numără și introducerea unei noi faze a procesului penal, cea a camerei preliminare. Astfel, autorul ne precizează că ”în Noul Cod de procedură penală, competența soluționării plângerilor împotriva soluțiilor de netrimiteră în judecată revine judecătorului de cameră preliminară(art.54 lit.c; art.340-341 din C.pr.pen.2010) [246, p.520].

Subliniem faptul că profesorul Gr. Theodoru în această ultimă lucrare- ediția a 3-a, care a văzut lumina tiparului înainte ca cele două noi coduri să intre în vigoare, face importante referiri la normele Noului Cod de procedură penală la a cărui lege de punere în aplicare și-a adus contribuția în mod serios alături de un alt profesor universitar renumit al zilelor noastre, domnul Nicolae Volonciu.

Acesta din urmă este în fapt părintele actualului Cod de procedură penală, care alături de alți câțiva juriști ai prezentului, au elaborat legislația procesual penală după care soluționăm în zilele noastre cauzele penale.

Cariera sa îndelungată în domeniul dreptului a început în anii 1979 iar studiile sale științifice ne fac mai ușoară înțelegerea noțiunilor procesual penale, ne definesc instituții importante și ne ajută să le înțelegem prin culegeri de practică judiciară.

Pentru acest autor „sesizarea organelor judiciare nu înseamnă doar o simplă informare, ci întocmirea actului în condițiile prevăzute de lege, astfel încât organul de urmărire penală să fie investit să poată începe cercetările și să își desfășoare activitatea în continuare, având efectul unui act dinamizator care, de regulă, constituie temeiul și punctul de plecare al desfășurării procesului penal” [258, p.53-54].

Alături de Alexandru Țuculeanu, a elaborat Codul de procedură penală comentat. Art.200-286, publicat în 2007 [260], lucrare care analizează actele de sesizare așa cum sunt reglementate de Codul de procedură penală din 1968 cu modificările aferente până la acea dată.

Autorul diseacă dispozițiile art.221 și ne detaliază fiecare dintre modurile de sesizare obișnuită [260, p.45] - plângere, denunț, sesizare din oficiu, și cele speciale - plângerea prealabilă a persoanei vătămate, sesizarea organului competent, autorizarea organului prevăzut de lege, exprimarea dorinței guvernului străin și alte cazuri speciale de sesizare prevăzute de alte legi (Constituție [36], Legea concurenței [152], Legea 191/2003 [153]).

Am reținut opinia acestui autor asupra modalităților de sesizare cuprinse în art.226 și 227 ale V.C.pr.pen, pe primele considerându-le tot o sesizare la cererea organului competent, dar cărora li s-a consacrat o reglementare distinctă, în timp ce pe ultimele nu le consideră forme speciale de sesizare [260, p.62-64] deoarece în lipsa lor organele de urmărire penală se pot sesiza din oficiu.

În ceea ce privește sesizarea instanței de judecată, autorul reține că mențiunile făcute asupra rechizitoriului prin care procurorul dispune trimiterea în judecată, pun capăt fazei de urmărire penală și se dezinvestesc organele de urmărire penală [260, p.122].

După a scurtă incursiune în conținutul acestui mod de sesizare, a naturii sale juridice și a necesității verificării legalității și temeiniciei sale, procedură ce a înlocuit instituția confirmării rechizitoriului prevăzută în vechea formulare [260, p.127], profesorul subliniază ideea că cele două instituții nu trebuie să fie confundate, confirmarea fiind o ratificare a actului procedural, în timp ce verificarea este o modalitate obligatorie de exercitare a controlului ierarhic.

Ideile, alegațiile, opiniile acestui emerit profesor universitar ne-au trasat linii imaginare după care ne-am putut ghida și am putut înțelege mai ușor ceea ce legiuitorul a dispus prin normele de procedură.

Dintre ultimele lucrări elaborate de profesorul Volonciu N., care au văzut lumina tiparului după intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură penală, amintim Noul Cod de procedură penală comentat [262] și Noul Cod de procedură penală adnotat [261] lucrare care analizează comparativ Vechiul și Noul Cod de procedură penală, stabilind concordanțele dintre legea veche și legea nouă, prin evidențierea diferențelor, acolo unde instituția are continuitate, respectiv prin prezentarea principiilor și instituțiilor noi în situația în care acestea nu au corespondență în reglementarea anterioară.

În ultima lucrare la care ne-am referit autorul își menține definițiile date modurilor de sesizare dar le analizează conform noii legislații intervenite. Astfel, după ce face referire la modurile generale de sesizare, preluate din vechiul Cod de procedură penală – plângere, denunț, sesizare din oficiu, le analizează pe cele noi cărora legiuitorul le-a conferit în mod expres această funcție, și anume actele încheiate de unele organe de constatare [262].

Este remarcabil cum își împletește ideile cu alți autori care au interpretat în maniera proprie noile norme, și le folosește alegațiile în susținerea propriilor idei. De exemplu, când aduce în prim plan modurile speciale de sesizare cuprinse la art.288 alin.2 C.pr.pen.2010 – plângerea prealabilă, sesizarea formulată de persoana prevăzută de lege ori cu autorizarea organului prevăzut de lege, nu ezită să sublinieze opinia autorului Andrei Zarafiu [263] care consideră că aprecierea de sub imperiul vechii reglementări potrivit căreia modurile de seizure special erau considerate condiții absolute pentru începerea urmăririi penale, ar trebui reanalizată prin prisma înlăturării normei care stabilea expres această condiționare [263, p.302].

Subliniază faptul că în noua reglementare a fost menținută majoritatea dispozițiilor derogatorii în privința sesizării și punerii în mișcare a acțiunii penale, nemaifiind prevăzută obligația exprimării dorinței guvernului străin drept caz special de sesizare [262, p.757].

De asemenea, reține faptul că ”spre deosebire de sesizarea generală, cea specială, prin excepție de la principiul oficialității procesului penal, nu poate fi făcută decât de persoane cu o anumită calitate și pentru anumite infracțiuni, fiind întotdeauna o sesizare externă [262, p.757].

Întâlnim în lucrarea sa referiri la un studiu monografic al lui Marius Ciprian Boga efectuat asupra sesizării organelor de urmărire penală [16] sub reglementarea legii procesuale vechi, dar cu analize documentate asupra noii legi procesuale care urma a fi pusă în aplicare, monografie care ne-a furnizat multe date despre obiectul prezentei teze.

Profesorul Volonciu N. reia în exemplificările sale și idei ale altor autori consacrați ai dreptului procesual penal. Examinează fiecare dintre modurile generale și speciale de sesizare a organelor de urmărire penală, prin prisma conținutului, titularilor acestora, organele la care trebuiesc introduse, termenele în care pot fi formulate, presărate cu exemple din practica judiciară, pentru ne ajuta să le înțelegem cât mai bine.

Alături de exemplele din practica instanțelor noastre, evocă și hotărâri ale CEDO cu înrăurire profundă asupra instituțiilor de drept procesual penal și aplicarea acestora.

Face importante adnotări care subliniază asemnările sau deosebirile dintre modurile de sesizare, cum este cea dintre sesizarea obligatorie și denunțul obligatoriu, ”cu distincția că sesizarea devine obligatorie pentru o persoană prin prisma calității pe care o are și în legătură cu activitatea de serviciu pe care o desfășoară” [246, p.478-488].

O altă noutate analizată este cea a sesizării din oficiu, noua lege procesual penală prevăzând în mod expres posibilitatea organelor de urmărire penală de a se sesiza din oficiu doar în situațiile în care află că s-a săvârșit o infracțiune pe orice altă cale decât prin plângere, denunț sau actele încheiate de alte organe de constatare [262, p.766].

Reține cu titlu de regulă faptul că noua reglementare nu mai prevede o procedură specială în cazul infracțiunilor flagrante, toate infracțiunile urmând procedura de drept comun [262, p.769], dar și că „în cazul plângerii prealabile în situația infracțiunii flagrante are loc o revenire în parte la principiul oficialității” [262, p.783].

Cu prilejul examinării noilor obligații impuse organelor de urmărire penală, cea de a examina sesizarea (art.294 N.C.pr.pen) și de a efectua verificări prealabile(art.294¹ C.pr.pen.2010), profesorul fixează ideea conform căreia ”noua structură a procesului nu mai prevede o fază a actelor premergătoare, ci doar două faze, cea de investigare a faptei și faza de investigare a persoanei” [262, p.770].

Importante sunt și interpretările sintagmelor folosite de legiuitor, cu care autorul Volonciu N. nu este întrutotul de acord, acesta având propuneri care se regăsesc deja în proiecte de lege [262, p.771] pentru modificarea și completarea Legii nr.135/2010 privind Codul de procedură penală.

Trece apoi la analiza sesizării instanței de judecată, investigând în detaliu rechizitoriul. Domnia sa opinează că „sunt în continuare aplicabile dispozițiile Deciziei nr.9/2008 a Î.C.C.J., prin care s-a statuat că rechizitoriul trebuie să conțină mențiunea „verificat sub aspectul legalității și temeiniciei”, lipsa acestei mențiuni urmând a atrage neregularitatea actului de sesizare” [43].

Al doilea mod de sesizare al instanței este încheierea prin care este admisă de către judecătorul de cameră preliminară plângerea împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată emise de către procuror, sesizare care exista și în vechea reglementare la art.278¹, cu sublinierea clară că sub noua reglementare acest mod de sesizare este la îndemâna oricărei persoane a cărei plângere a fost respinsă conform art.339 C.pr.pen.2010, punându-se astfel punct dezbaterilor doctrinare generate de formularea anterioară a acestui articol [262, p.885].

Sunt salutare și comentariile autorului făcute pe marginea sesizării prin acordul de recunoaștere al vinovăției, o noutate absolută adusă de noua reglementare. Din nou, examinează condițiile de fond și formă cerute de lege pentru acest act de sesizare, trecând în revistă și carențele acestei instituții care se datorează lacunelor legii.

Una dintre cele mai importante adnotări este cea prin care autorul aduce în prim plan un neajuns al legii noi, prin faptul că deși era prevăzută în forma inițială a Legii 135/2010, „nu s-a prevăzut reducerea limitelor de pedeapsă pentru persoanele care doresc să încheie un acord de recunoaștere a vinovăției, fiind însă înlăturată, în mod nejustificat, prin Legea nr. 255/2013 de punere în aplicare” [155, p.1271] (n.n. prin OUG 18/2016 s-a introdus o astfel de prevedere pe care o vom analiza cu prilejul acordului de recunoaștere a vinovăției).

Printre lucrările la care profesorul Volonciu N. face trimiteri, redând din ideile autorului respectiv, este opera lui Anastasiu Crișu, profesor universitar, care a analizat și dumnealui dispozițiile procesual penale, ultima ediție fiind cea de-a 4-a de Drept procesual penal. Partea specială [38], ediție în care a fost avută în vedere Legea nr. 2/2013 privind degrevarea instanțelor judecătorești, prin care au fost modificate dispozițiile din Vechiul Codul de procedură penală.

Noutățile aduse de Noul Cod de procedură penală, sunt analizate pe scurt și de alți autori, teoreticieni sau practicieni ai zilelor contemporane, dintre care în cele ce urmează îi vom aminti pe cei mai pregnanți.

Ne referim mai întâi la Bogdan Micu, care alături de Alina Gabriela Păun și Radu Slăvoiu, a elaborat mai multe lucrări de Procedură penală venind în întâmpinarea celor care doresc să dea admitere în magistratură și avocatură.

Un alt ”jucător” important pe terenul dreptului procesual penal este judecătorul Mihail Udrioiu, considerat de unii ca fiind cel mai prolific autor al pieței juridice în prezent, datorită numărului de lucrări publicate, și câte 3 ediții pe an, începând cu anul 2010.

Bunăoară, după ce primele lucrări au fost elaborate potrivit vechilor coduri, având în vedere că în acea perioadă era și detașat în cadrul Ministerului Justiției în calitate de membru al

Comisiilor de elaborare a noului Cod penal și a noului Cod de procedură penală, în paralel cu lucrările publicate, a lucrat și la edițiile cărților conforme noilor coduri.

Dumnealui este alături de distinsul domn Nicolae Volonciu, unul dintre autorii care au lucrat la elaborarea proiectelor noilor codurilor, participând și la dezbaterile din Parlament, fiind astfel, „conectat” la voința legiuitorului.

Dintre ultimele lucrări publicate sub noua lege procesual penală, de care ne-am folosit, amintim două volume de Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedura penală [250] și Procedură penală. Partea specială. Noul Cod de procedura penală [251] aflate deja la ediția a 2-a în iunie 2015.

Împreună cu un colectiv de autori format din magistrați implicați în procesul de elaborare a noului Cod de procedură penală, respectiv a Legii de punere în aplicare a acestuia, în calitate de colaboratori ai Ministerului Justiției, acest autor a mai oferit o lucrare de referință, un amplu comentariu pe articole, mai mult din punct de vedere practic, a Codului de procedură penală 2010 [252].

Un alt stâlp important al dreptului procesual penal actual îl constituie profesorul Ion Neagu care are la activ lucrări în acest domeniu, sub forma tratatelor de drept procesual penal, cursuri și monografii, la care se adaugă articole publicate în diverse reviste științifice.

Luând în considerare faptul că pe parcursul ultimelor trei Coduri de procedură penală au intervenit modificări doar asupra numărului modalităților de sesizare prin introducerea sesizărilor din oficiu în cazurile în care persoana vătămată este din familie sau este lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate restrânsă, ori prin eliminarea sesizării directe a instanței de judecată prin plângerea prealabilă a persoanei vătămate ori prin extinderea acțiunii penale în cursul judecății, Ion Neagu rămâne consecvent ideii de sesizare ca instituție, prin care înțelege că „în cazul organelor de urmărire penală, parte componentă a organelor judiciare, declanșarea activității acestora este condiționată, în toate cazurile, de încunoaștințarea despre săvârșirea unei infracțiuni” [193, p.64].

În lucrările sale care au avut ca obiect normele de procedură penală, a surprins oricare și fiecare dintre modificările intervenite pe parcursul evoluției acestora, începând cu lucrarea Drept procesual penal. Îndreptar de practică judiciară [194] și în prezent împărtășindu-ne ideile din abordarea Codului de procedură penală 2010 în Tratat de procedură penală. Partea Specială. În lumina noului Cod de procedură penală [195].

Sunt foarte importante sublinierile acestui autor asupra lacunelor din noua reglementare atunci când definesc organele de constatare. Îndeobște, consideră că ”se impune a fi evidențiată

formularea deficitară utilizată de legiuitor în cuprinsul art.61 alin.1 lit a. Astfel, din ansamblul normei legale se poate desprinde concluzia existenței unor atribuții de constatare atribuite către ”organele (...) altor organe de stat”. În același sens, remarcăm corectitudinea gramaticală a art.214 alin.1 lit.a din Codul de procedură penală anterior: organele inspecțiilor de stat, alte organe de stat(...)”[195, p.49].

Mai semnalează utilizarea eronată a expresiei ”siguranța națională”, în condițiile în care legislația în vigoare operează cu expresia ”securitate națională”. De lege ferenda, pentru uniformizarea terminologiei folosite, consider „că se impune modificarea art.61 alin.1 lit. c, după cum urmează:organele de ordine publică și securitate națională, pentru infracțiunile constatate în timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de lege” [195, p.49].

Analizează fiecare mod de sesizare a organelor judiciare, într-o abordare eclectică, folosindu-se și de ideile predecesorilor săi (V.Dongoroz, T.Pop) dar și de propriile interpretări asupra noilor reguli de procedură.

Apreciem și noi că sesizările făcute de persoanele cu funcții de conducere și de alte persoane așa cum sunt prevăzute la art.291 C. pr.pen. 2010,„reprezintă moduri generale de sesizare a organelor de urmărire penală. Astfel, acestea sunt reglementate în aceeași secțiune cu plângerea, denunțul și sesizarea din oficiu. În altă ordine de idei, aceste sesizări prezintă trăsătura caracteristică de a nu fi indispensabile începerii urmăririi penale, putând fi susbtituite cu orice alt mod general de sesizare” [195, p.58].

Pentru același autor ”sesizarea organelor de urmărire penală de către persoanele prevăzute în art.291 reprezintă o specie a denunțului obligatoriu” [195, p.59].

Este de precizat faptul că acest autor vede modurile de sesizare ale instanței ca limite inițiale ale fazei de judecată, fiecare dintre acestea fiind pe scurt analizate, reținând că ”de lege lata, dispoziția procurorului de trimitere în judecată este aptă să conducă la desfășurarea fazei de judecată în toată plenitudinea acesteia numai în măsura în care este dublată de încheierea prin care judecătorul de cameră preliminară constată respectarea normelor relative la competență, legalitatea sesizării, a administrării probelor în faza de urmărire penală și a efectuării actelor de urmărire penală și dispune începerea judecării” [195, p.139].

Referitor la modul de sesizare al instanței de judecată prin încheierea judecătorului, autorul reține că ”procesul penal desfășurat în această modalitate prezintă doua elemente atipice, constând în posibilitatea desfășurării fazei de judecată, deși urmărirea penală a fost finalizată printr-o dispoziție de netrimitere în judecată, pe de o parte, și judecarea cauzei fără a mai fi

parcursă etapa camerei preliminare, pe de altă parte [195, p.139] ca și în cazul sesizării prin acordul de recunoaștere al vinovăției”.

Am văzut că lista autorilor autohtoni a căror analiză a inclus și analiza actului de sesizare a organelor judiciare este plină de renumiți profesori universitari, teoreticieni dar și practicieni de vază, din a căror experiență judicioasă dar și eterogenă, am avut și avem norocul să învățăm.

Dintre publicațiile din Republica Moldova, a cărei lege procesual penală este în mare proporție asemănătoare cu cea a României, una din lucrările importante care reglementează actele de sesizare, acte pe care le regăsim în art. 262, în art.273, în art.296 și în art.504 și urm. din C.pr.pen. a Republicii Moldova, este Manualul de Drept procesual penal elaborat de către un colectiv de autori alcătuit din I. Dolea, D. Roman, I. Sedlețchi, T. Vizdoagă, V.Rotaru, A. Cerbu și S.Ursu [113].

Autorii evidențiază faptul că „cu cât este mai bine organizată activitatea de cunoaștere a infracțiunilor săvârșite, cu atât și criminalitate cercetată va fi mai apropiată de criminalitatea reală” [113, 530].

Regăsim în mare parte aceleași moduri generale de sesizare ca și în legea procesual penală română: plângerea, denunțul, depistarea infracțiunii nemijlocit de către colaboratorii organului de urmărire penală(sesizarea din oficiu), sesizarea prin intermediul actelor de constatare (actele încheiate de unele organe de constatare și de comandanții de nave și aeronave), la care se adaugă autodenunțul(art.264 C.pr.pen. al R.M.).

Ca și moduri speciale de sesizare sunt analizate plângerea prealabilă și acordul unui organ prevăzut de lege, cu asemănarea din cele două legislații potrivit căreia plângerea prealabilă produce efecte *in rem* și nu *in personam* dar și cu deosebirea că în legislația românească actuală retragerea plângerii față de un făptuitor nu mai are caracter *in rem* ci doar *in personam*.

În ceea ce privește sesizarea instanței de judecată, în lucrarea amintită sunt examinate ambele modalități importante și anume rechizitoriul și acordul de recunoaștere al vinovăției.

Trebuie reținut că în legislația procesual penală a Republicii Moldova nu regăsim sesizarea instanței prin încheierea judecătorului de cameră preliminară (de instrucție în legislația procesual penală din R.M), art.313 din C.pr.pen. R.M prevăzând că ”(1) Plângerile împotriva acțiunilor și actelor ilegale ale organului de urmărire penală și ale organelor care exercită activitate operativă de investigații pot fi înaintate judecătorului de instrucție de către bănuít, învinuit, apărător, partea vătămată, de alți participanți la proces sau de către alte persoane drepturile și interesele legitime ale cărora au fost încălcate de aceste organe.

(...)(5) Judecătorul de instrucție, considerînd plîngerea întemeiată, adoptă o încheiere prin care obligă procurorul să lichideze încălcările depistate ale drepturilor și libertăților omului sau ale persoanei juridice și, după caz, declară nulitatea actului sau acțiunii procesuale atacate. Constatînd că actele sau acțiunile atacate au fost efectuate în conformitate cu legea și că drepturile sau libertățile omului sau ale persoanei juridice nu au fost încălcate, judecătorul de instrucție pronunță o încheiere despre respingerea plîngerii înaintate. Copia de pe încheiere se expediază persoanei care a depus plîngerea și procurorului”.

Observăm că legiuitorul moldovean nu a acordat posibilitatea judecătorului de instrucție ca în urma unei plîngerii întemeiate a persoanei vătămate, să o admită și să dispună prin încheiere începerea judecății. Mai mult decât atât, nu regăsim instituția Camerei preliminare, nou introdusă de altfel și în legea română.

Considerăm că ar fi binevenită o astfel de instituție și în legislația Republicii Moldova, cu atât mai mult, cu cât în cadrul acesteia nu există nicio prevedere care să impună verificarea rechizitoriului procurorului, sub aspectul clarității, a condițiilor de fond și formă, implicit a probatoriului pe care se întemeiază.

Din lista autorilor moldoveni care au analizat dispozițiile Părții Speciale a Codului de procedură penală a Republicii Moldova se evidențiază Boris Lichii care în lucrarea sa Urmărirea penală [177] apreciază că „pentru a desfășura activitatea de combatere și de prevenire a infracțiunilor, organele de urmărire penală trebuie să fie în cunoștință de cauză despre pregătirea și săvârșirea unei infracțiuni. Cu cât este mai bine organizată activitatea de cunoaștere a infracțiunilor săvârșite, cu atât și criminalitatea cercetată va fi mai apropiată de criminalitatea reală” [177, p.65].

Pentru acest autor sesizarea este „actul procedural prin care un organ sau o persoană îndreptățită se adresează organelor judiciare, înștiințându-le despre săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală” iar modul de sesizare este „mijlocul prin care acesta(n.n. organul de urmărire penală) ia cunoștință în condițiile legii, despre săvârșirea unei infracțiuni, cu obligația de a se pronunța cu privire la începerea urmăririi penale” [177, p.66].

Raportat la anul în care a fost elaborată lucrarea autorului mai sus menționat, anul 2000, acesta își îndreaptă atenția și asupra singurului act de sesizare a instanței de judecată prevăzut de Codul de procedură penală a Republicii Moldova [25] la acea dată, și anume asupra rechizitoriului care este „actul de sesizare a instanței de judecată care cuprinde dispozițiile de trimitere în judecată a inculpatului” [177, p.149].

Același autor subliniază o lacună legislativă existentă la acea dată potrivit căreia „în lege nu este arătat expres autorul sesizării instanței de judecată prin rechizitoriu” [177, p.150] atât timp cât existau două proceduri denumite „trimiterea cauzei penale de către procuror instanței de judecată(art. 192 C.pr.pen. al R.M.)” și „trimiterea în judecată (art.196 C.pr.pen. al R.M.)”.

Nu mai întâlnim această problemă la data elaborării lucrării cu titlul „Urmărirea penală” a autorilor Tudor Osoianu, Anatol Andronache și Victor Orândaș când este în vigoare actualul Cod de procedură penală a R.M [26], iar pentru aceștia rechizitoriul „prezintă un document procesual întocmit la finalizarea activității de urmărire penală în care se expun circumstanțele săvârșirii infracțiunii, se analizează probele administrate și în baza lor se formulează concluzia procurorului, despre aceea că există suficiente date pentru înaintarea procesului penal în instanța de judecată” [205, p.122].

Autorii își îndreptă atenția asupra actelor de sesizare a organelor de urmărire penală care reprezintă „ mijlocul prin intermediul căruia este informat organul de urmărire penală despre săvârșirea unei infracțiuni [205, p.22]” și clasificării acestora în funcție de mai multe criterii și pe scurt, ne prezintă fiecare dintre actele de sesizare ale organelor de urmărire penală: plângerea, denunțul, autodenunțul și depistarea nemijlocită a infracțiunii de către colaboratorii organului de urmărire penală(n.n. sesizarea din oficiu).

1.2. Actul de sesizare în doctrina și legislația procesual penală a altor state

În acest capitol ne vom referi la materialele științifice din doctrinele procesual penale ale altor țări, al căror obiect de studiu îl formează în mod direct sau indirect actul de sesizare.

Un prim criteriu ce a fost luat în considerație la selectarea materialelor științifice din alte țări ce au fost folosite la elaborarea prezentei teze, îl constituie conjunctura istorică în care a evoluat dreptul procesual penal din România, baza acestuia constituind-o Codul de procedură penală francez, adoptat după Revoluția franceză din 1789 [28].

Legislația franceză constituie izvor și model și pentru actualul Cod de procedură penală românesc, care conține elemente și din alte legislații continentale dar și adversiale, legiuitorul optând conceptual pentru un sistem procesual mixt, care îmbină elemente ale sistemului acuzatorial cu cele ale celui adversarial.

În primul rând, trebuie subliniat faptul că „biblia” atât a teoreticienilor cât și a practicienilor, o constituie în oricare și fiecare țară, Codul de procedură penală, doctrina

comentând și adnotând prevederile cuprinse în legea procesual penală, inserându-și propriile păreri sau convingeri asupra instituțiilor analizate.

Codul de delictе și pedepse din 1795, întocmit de Merlin de Duai, oferea atributul urmăririi penale particularilor și stabilea reguli de procedură penală sancționate cu nulitatea în cazul încălcării acestora.

Aceste reguli, precum și cele de organizare a Curtii cu jurați, au fost reluate aproape identic în Codul de procedură penală care a atribuit prin Legea 7 Pluviose an IX -27 janvier 1801, începerea urmăririi penale Ministerului public (le declenchement des poursuites) [29].

Încă din vremea lui Napoleon, legea procesual penală era un compromis între procedura inchizitorială și cea acuzatorială.

În prezent, legislația procesual penală franceză este una dintre cele mai proeminente și mai actuale, ancorată în realitatea social-economică, constituind model al celorlalte legislații continentale.

Pe parcursul cercetării noastre, nu am regăsit monografiile care să se ocupe de actele de sesizare din dreptul procesual penal francez, ci toți autorii care au analizat procedura penală, în mod firesc, și-au îndreptat atenția și asupra modalităților de sesizare ale organelor de urmărire penală și instanțelor de judecată.

Ne-am oprit în cele ce urmează la câțiva dintre autorii care au întocmit comentarii ale procedurii penale și implicit și la obiectul prezentei teze.

Menționăm autoarea Corinne Renault – Brahinsky care, în cărțile sale de „Pocedure penale” [222] și „L’essentiel de la procedure penale” [223], acordă un capitol special acțiunii publice care poate fi pusă în mișcare de către Ministerul public, de magistrat și, în anumite condiții de către victime.

Astfel, în art. 1 din C.pr.pen. francez [30] este stabilit clar că „acțiunea publică pentru aplicarea pedepsei este pusă în mișcare și exercitată de magistrați sau de funcționarii cărora le este conferită prin lege. Această acțiune poate de asemenea să fie pusă în mișcare de partea vătămată, în condițiile determinate de prezentul cod”.

Per ansamblu, lucrările autoarei fac referire mai întâi de toate asupra atribuțiilor organelor de poliție judiciară care primesc plângerile și denunțurile și efectuează anchetele preliminare în condițiile prevăzute de lege, fără însă a se referi la definiția acestora sau a conținutului lor, ceea ce considerăm că este un punct în minus a lucrărilor elaborate.

Ne explică cum imediat după primirea acestor acte de sesizare, organele judiciare au obligația să îl înștiințeze pe procuror care, dacă apreciază că în cauză plângerea sau denunțul sunt

valabil întocmite și există probe că s-a săvârșit o infracțiune de către o persoană a cărei identitate și domiciliu sunt cunoscute și pentru care nu sunt obstacole care împiedică declanșarea acțiunii penale, decide dacă este oportun să înceapă urmărirea penală, să dispună o procedură alternativă aplicând dispozițiile art.41-1,41-2 sau 41-3 din C.pr.pen. francez, ori să claseze cauza.

Cele doua articole menționate au fost introduse în 1999 și sunt, credem noi, în fapt corespondentele posibilității renunțării la urmărirea penală de către procuror și a dispunerii uneia sau mai multor obligații prevăzute și de legea noastră, însă cuprind mult mai multe măsuri care pot fi luate anterior declanșării acțiunii penale, măsuri de genul celor care la noi se regăsesc în cazul dispunerii măsurii controlului judiciar sau a controlului judiciar pe cauțiune. Totuși trebuie subliniat faptul că aceste posibilități aflate la îndemâna procurorului, se aplică înaintea declanșării acțiunii publice, adică a urmăririi penale, și nu ulterior acestui moment.

Corinne Renault- Brahinsky sublinează faptul că dacă în cazul alternativelor oferite de art.41-1 C.pr.pen. francez când procurorul este singurul organ competent să ordone și să aplice măsuri de genul atenționării autorului faptei asupra obligațiilor impuse de lege, direcționării sale către o organizație de sănătate, socială sau profesională, solicitării regularizării situației în conformitate cu legea în vigoare, a reparării prejudiciului creat sau obligația de a media conflictul cu victima ori în cazul faptelor săvârșite împotriva membrilor familiei, de a părăsi domiciliul și de a merge la consiliere, în cazul celor prevăzute de art.41-2 care pot consta, de exemplu în plata unei amenzi în Trezorerie, predarea obiectului folosit sau produs prin infracțiunea săvârșită, predarea vehiculului sau permisului de conducere, prestarea de muncă comunitară neremunerată ori interdicția de a emite instrumente de plată ori de a se afla în anumite locuri sau de a se întâlni cu anumite persoane, acordul dintre procuror și autor trebuie să fie validat de președintele tribunalului pentru delict(art.41-2, al.23 C.pr.pen. francez), de judecătorul de proximitate sau de judecătorul tribunalului de poliție pentru contravenții(art.41-3, al.3 C.pr.pen. francez).

Întâlnim astfel un prim act de sesizare al instanței de judecată prin acest acord dintre procuror și făptuitor și în același timp, o similaritate cu acordul de recunoaștere a vinovăției din dreptul procesual penal românesc, în cazul acestuia fiind necesară sesizarea instanței de judecată care poate confirma sau nu acordul în forma propusă și dispune asupra unei pedepse.

O altă asemănare cu procedura noastră penală constă în faptul că acest acord de recunoaștere prin care s-au dispus măsuri, obligații și nu pedepse, este înscris în cazierul judiciar al autorului.

Autoarea continua analiza sumară și a celorlalte modalități de sesizare prin care procurorul încheie urmărirea penală și sesizează și instanța de judecată. O primă categorie de acte

obișnuite (traditionnels) este alcătuită din rechizitoriul introductiv (art.80 C.pr.pen francez) prin care procurorul sesizează judecătorul de instrucție, și din citația directă(art.550 c.pr.pen.) pentru a compărea în fața sesizarea de de judecată/tribunal, sesizare care se regăsește doar în cazul materiei corecționale și contravenționale, act care nu se regăsește în legislația noastră.

Din a doua categorie de acte de sesizare fac parte procedeele de sesizare rapidă a instanței de judecată, 6 la număr, de care procurorul se poate folosi atunci când estimează că dosarul poate deja fi adus în fața judecătorilor. Aceste acte de sesizare sunt prevăzute la art.389 și urm din C.pr. pen.francez, și sunt: avertismentul sau înfățișarea voluntară (art.389), convocarea în justiție constatată prin proces verbal semnat de primitor (art.390-1), convocarea prin proces- verbal (art.394), cunoscută și sub denumirea de întâlnirea juridică, înfățișarea imediată (art.395) care se aplică în cazurile în care procurorul reține făptuitorul și acesta poate fi judecat la fața locului(de fapt, dus imediat în fața judecătorului în aceeași zi), în cazul infracțiunilor flagrante sau când fără a fi flagrantă fapta, procurorul consideră că sunt suficiente indiciile, pedeapsa prevăzută este mai mică sau egală cu 2 ani închisoare și că cauza este în stare de a fi judecată. Sunt exceptate crimele, delictelor de presă sau politice și infracțiunile la care procedura de urmărire este prevăzută de legi speciale precum și cazul minorilor. La acestea patru se adaugă a cincea modalitate rapidă de sesizare care constă în sesizarea din oficiu când magistratul se autosesizează în cazul infracțiunii de audiență, iar ultima este cea a acordului de recunoaștere a vinovăției (art.495-7) introdusă în 2004 și modificată în 2011.

Putem evidenția asemănările și deosebirile între cele două legi procesual penale, franceză și română, în ceea ce privește sesizarea prin acordul dintre inculpat și procuror.

Astfel, ambele legislații prevăd asistența juridică obligatorie la încheierea acestuia și că minorilor nu le este conferit acest drept, prevăd că propunerea poate veni de la procuror, inculpat sau avocatul acestuia și că acordul trebuie să fie deferit pentru confirmare instanței de judecată precum și că este consemnat în cazierul judiciar al condamnatului.

Dintre deosebiri ne referim la condițiile în care poate interveni un astfel de acord: astfel, în timp ce legea română prevede că acest acord poate interveni numai cu privire la infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 15 ani(până la modificarea dusă prin OUG 18/2016 [204], limita era închisoarea de 7 ani), legea franceză stabilește că acest acord poate interveni doar atunci când pedeapsa prevăzută pentru fapta recunoscută nu este mai mare de 5 ani, și faptele nu fac parte din cadrul acelor infracțiuni în cazul cărora un astfel de acord nu poate interveni. Acestea din urmă sunt unele infracțiuni asupra

persoanelor și agresiuni sexuale, delictele de presă, uciderile din culpă, delictele politice și cele urmărite prin legi speciale.

O altă diferență majoră constă în faptul că legislația franceză prevede că prin acord se pot stabili pedepse principale sau complementare sau pedeapsă cu închisoarea de doar 1 an sau de jumătate din arestul deja efectuat, în timp ce la noi se poate stabili pedeapsa cu închisoare de până la 15 ani.

În continuarea lucrării, Corinne Renault- Brahinsky se referă pe scurt și la acte încheiate de unele organe de constatare prevăzute de legi speciale cum ar fi Codul forestier, Codul de rutier, legea vamală, atunci când se urmărește obținerea unei sancțiuni pecuniare.

Ne reține atenția și posibilitatea urmăririi penale prin ordonanța penală prevăzută de art. 495 – 495-6 C.pr.pen, modalitate de sesizare la care procurorul poate apela atunci când rezultă din ancheta poliției că faptele comise sunt simple și cheltuielile și resursele folosite sunt suficiente pentru a stabili o pedeapsă care datorită gravității faptelor comise nu trebuie să fie o pedeapsă cu închisoarea sau amendă mai mare decât cea fixată de art 495-1 (nu mai mare de 5000 euro).

Judecătorul poate fi sesizat de procuror prin ordonanță penală doar în cazul următoarelor delict: furtul prevăzut de art.311-3, escrocheria prevăzută de art. 313-5, deturnare gaj sau sechestru prevăzut de art.314-5 și 314-6, distrugerea bunurilor publice sau private prevăzută de art.322-1 și 322-2, fuga de la locul accidentului prevăzută de art.434-10, delictele prevăzute de codul rutier, din reglementările transportului terestru sau din codul comercial(titul IV), din codul de sănătate publică sau din legea construcțiilor, și câteva alte delict uşoare.

Per ansamblu, analiza juridico-penală pe care o realizează Corinne Renault- Brahinsky este generală iar, direcțiile de cercetare din cărțile sale sunt similare. Nu regăsim niciunde aprecieri personale sau propuneri ori recomandări care să suscite interesul celor care îi citesc opera.

Alt autor francez care ne-a atras atenția este Francois Fourment, care în lucrarea sa *Procedure penale* [127], a elaborat în fapt un manual de procedură penală care să fie de ajutor studenților și practicienilor în drept.

Ca și autoarea precedentă, și acesta analizează actele de sesizare ale organelor de urmărire penală și ale instanței de judecată.

Cu toate că lucrarea la care ne referim cuprinde în plus față de cele ale Corinnei Renault- Brahinsky, unele precizări pe care le considerăm pertinente și care ajută cititorul să înțeleagă mai bine definiția sau conținutul actelor de sesizare, nici această lucrare nu se ridică la nivelul studiilor, lucrărilor de drept procesual penal elaborate de autorii români.

Astfel, regăsim ca și definiții ale plângerii și denunțului doar că prima emană de la victima infracțiunii în timp ce denunțul provine de o terță persoană, iar organele judiciare au obligația de a întocmi proces verbal atunci când primesc cele două tipuri de declarații.

Despre rechizitoriu amintește doar că trebuie să fie datat și semnat, că trebuie să conțină faptele care sunt obiectul urmăririi penale și încadrarea juridică, putând fi întocmit pentru o persoană cunoscută sau necunoscută(art.80 C.pr.pen. francez).

Considerăm mult mai bine elaborată lucrarea acestui autor care explică mai detaliat sesizarea care provine de la partea vătămată, care se poate face și direct către instanța de judecată înainte ca parchetul să fi pus în mișcare acțiunea publică sau atunci când acesta nu a considerat necesară această măsură.

Subliniază faptul că particularitatea acțiunii civile introduse de partea vătămată este de a pune în mișcare acțiunea penală, iar jurisprudența a hotărât ce trebuie să conțină această plângere: declarația fermă și neechivocă de a se constitui parte civilă și faptele pentru care se constituie, fără să fie necesară încadrarea juridică a acestora, fapte denunțate în funcție de care judecătorul este sesizat doar cu judecarea acestora și adresa de corespondență. După primirea plângerii părții vătămate, judecătorul o trimite procurorului pentru ca acesta să formuleze concluzii. Mai mult decât atât, constată prin ordonanță primirea plângerii și fixează o cauțiune pe care cel care face plângerea trebuie să o depună sub sancțiunea respingerii plângerii și implicit a punerii în mișcare a acțiunii publice.

Am apreciat la acest autor faptul că a conturat mai bine modalitățile de sesizare și limitările începerii urmăririi penale care constau în necesitatea plângerii prealabile formulate de victima infracțiunii, mai ales în materie de calomnie și insultă, a atentatelor la viața privată, a vânătoarei pe terenul altuia, sau plângerii autorităților fiscale.

Un alt act necesar sesizării valabile a organelor de urmărire penală este autorizarea cerută în cazul parlamentarilor. În realitate, această autorizare a fost cerută până la modificarea Constituției [34] franceze din 1995, după care o astfel de autorizare se cere pentru suspendarea urmăririi penale în timpul mandatului.

Alegațiile autorului asupra acestui faimos exemplu de suprimare printr-o astfel de autorizare, care la acest moment nu mai există, au servit pentru noi punctul de plecare în a analiza dacă o astfel de autorizare își mai are rostul, dacă mai este oportună în legislația procesual penală română.

Per ansamblu, studiile realizate de autorii amintiți sunt studii generale de comentare a dispozițiilor Codului de procedură penală francez, abordând toate instituțiile prevăzute de acesta și

implicit și cele care ne interesează în mod direct, actele de sesizare, fără însă a le evidenția prin interpretări personale.

Altă doctrină din domeniul de referință analizată sub aspect comparativ cu obiectul prezentei teze este dreptul procesual penal italian.

Dintre autorii mai pregnanți îi amintim pe profesorul Giuseppe Saccone [227] și Luigi Grilli [133], care au abordat și analiza modalităților de sesizare a organelor de urmărire penală (art.330- 340 C.pr.pen. italian) și a instanței de judecată(art.344 și urm., art.416, art. 449, art. 453, art. 449 C.pr.pen.italian) [31].

Observăm că deși urmărirea penală începe cu o sesizare – notizia di reato, primită de Ministerul Public sau organele judicare, totuși investigațiile preliminare au loc în afara procesului penal, fiind la îndemâna Parchetului și a organelor de cercetare penală anterior punerii în mișcare a acțiunii penale.

Trebuie să menționăm că una din marile deosebiri dintre procedurile penale italiană și română, este cea potrivit căreia în procedura italiană procesul penal începe odată cu punerea în mișcare a acțiunii penale de către procuror, în timp ce urmărirea penală este o fază din etapa „Il procedimento”, etapă care nu este inclusă în procesul penal.

În concepția autorilor, Parchetul este destinatarul „natural” al sesizărilor, plângerilor penale, al căror „embrion” este notizia delicti sau notizia criminis.

Ca și în dreptul nostru procesual penal, sesizarea poate fi din oficiu sau din partea altor persoane inclusiv cea vătămată, purtând denumirea de denunț, plângere penală, plângere prealabilă sau referat, în funcție de subiectul care o formulează.

Pentru a întruni calitatea de act de sesizare, sesizarea, sub orice denumire, trebuie să conțină elemente descriptive ale faptei săvârșite, detaliile comiterii și date ale persoanei(dacă este cunoscută) care este suspectată că ar fi comis-o, dovezile pe care se sprijină și semnătura persoanei care o face. Sesizările pot fi făcute scris și verbal, când se întocmește un proces verbal care trebuie semnat de cel care a făcut sesizarea. Există situații cand sesizarea trebuie în mod obligatoriu să aiba formă scrisă.

Denunțul este declarația unui funcționar public sau persoană asimilată acestora(art.331 C.pr.pen.italian) ori a unei persoane private(art.333 C.pr.pen.italian), prin care aceștia aduc la cunoștința procurorului sau organelor judiciare, comiterea unei fapte urmăribile din oficiu. Pentru primele două categorii, în situația în care acestea au luat cunoștință despre o faptă comisă în timpul serviciului sau în legătură cu acesta, denunțul care trebuie să fie făcut în formă scrisă și

transmis de urgență organelor abilitate, este obligatoriu, sub sancțiunea pedepsirii omisiunii ca și infracțiune(art. 361 C.pen. italian).

În schimb, pentru persoanele private, acest act de sesizare poate îmbrăca forma scrisă sau orală, poate fi făcut personal sau prin mandatar, și este facultativ, excepție făcând infracțiunile contra statului pedepsite cu închisoarea pe viață sau sechestrarea în vederea răscumpărării.

Alt mod de sesizare este refertul (art. 334 C.pr.pen. italian), pe care îl denumim raport, și care este actul de sesizare prin care doar un anumit subiect calificat poate denunța fapte comise. Este vorba de persoanele care exercită o profesie sanitară care au obligația să sesizeze Parchetul sau Poliția atunci când în activitatea prestată au luat cunoștință de fapte care pot fi infracțiuni urmăribile din oficiu. Termenul prevăzut pentru acest act de sesizare este de 48 de ore sau imediat după săvârșirea faptei.

Pe lângă aceste modalități de sesizare, sunt reglementate și situații în care pentru a se pune în mișcare acțiunea penală trebuiesc întrunite și alte condiții de procedibilitate, și anume existența unui anumit act de sesizare cum ar fi plângerea prealabilă (art. 336-340 C.pr.pen. italian), declarația persoanei vătămate(art.341 C.pr.pen. italian), cererea de începere a urmăririi penale(art 342 C.pr.pen. italian) și autorizația unei instituții publice (art.343-344 C.pr.pen italian).

Ultima modalitate de sesizare este întâlnită și în dreptul nostru procesual penal. În anumite cazuri, care țin fie de fapta săvârșită, fie de calitatea autorului, este necesară această autorizație pentru a începe urmărirea penală sau a se pune în mișcare acțiunea penală de către procuror, care este și cel care solicită această autorizație specială. Lipsa acestei autorizații are aceleași efecte pe care le regăsim și la noi: procurorul nu poate exercita acțiunea penală, judecătorul de cameră preliminară dispune prin sentință terminarea urmăririi penale și dacă procurorul totuși exercită acțiunea penală, instanța de judecată declară în orice stadiu al procesului, încetarea procesului penal.

Sunt analizate și actele de sesizare a instanței de judecată care pot lua forma rechizitoriului (art.416 și urm C.pr.pen. italian), acordului de recunoaștere a vinovăției(art. 444 C.pr.pen. italian), judecății directe (art.449 C.pr.pen) și a judecății imediate(art.453 C.pr.pen. italian).

Rechizitoriul întocmit de procuror se depune la registratura instanța de judecată, de fapt la judecătorul de cameră preliminară, atunci când urmărirea penală se termină cu decizia de trimitere în judecată întrucât sunt întrunite elementele constitutive ale infracțiunii cercetate, și reprezintă actul final al acțiunii penale exercitate. Acest act are același conținut ca și rechizitoriul din legea noastră procesual penală: datele de identificare ale celui care a comis fapta și ale

persoanei vătămate(cu excepția situației când aceasta nu este identificată), detalierea faptelor comise, circumstanțele agravante și articolele din lege încălcate, probele administrate, semnătura precum și solicitarea de trimitere în judecată, și trebuie să fie anexată și sesizarea organului judiciar, adică dosarul de urmărire penală. Rechizitoriul este nul, nu produce efecte dacă nu a fost supus procedurii prevăzute de art.415-bis din C.pr.pen. italian, adică dacă suspectul nu a fost înștiințat de decizia procurorului de a-l trimite în judecată sau dacă i-a fost încălcat dreptul la interogatoriu.

Acest act de sesizare înseamnă terminarea fazei procedurale preliminare, și începutul procesului penal (a camerei preliminare) când suspectul devine inculpat și este posibilă constituirea de parte civilă și parte responsabilă civilmente.

Acordul de recunoaștere a vinovăției – „il patteggiamento”, este un acord încheiat între inculpat și procuror cu privire la pedeapsa care urmează a i se aplica, beneficiul major constând în reducerea cu o treime a pedepsei aplicabile, cu mențiunea că sunt infracțiuni în cazul cărora nu poate interveni un astfel de acord.

În acest caz, procurorul poate cere judecătorului să dispună o pedeapsă alternativă sau o amendă diminuată cu o treime, sau o pedeapsă cu închisoarea care să nu depășească 5 ani. Mai mult decât atât, legiuitorul italian oferă posibilitatea ca inculpatul să ceară o măsură cu suspendare, ca și o condiție esențială a încheierii acordului cu procurorul. În cazul în care judecătorul nu este de acord cu suspendarea (condiție sine qua non), acordul cade și se urmează cursul normal al procesului penal.

Acordul poate fi încheiat în timpul investigațiilor preliminare (art.447 C.pr.pen.italian) sau până în momentul concluziilor finale din camera preliminară (art.446 C.pr.pen. italian). Acest acord poate interveni în cursul judecării directe, când poate fi încheiat până la deschiderea dezbaterilor, sau în cursul judecării imediate sau a decretului penal.

Este foarte importantă sublinierea asupra faptului că judecătorul poate accepta sau respinge acordul, dar nu are absolut nicio putere de a îl modifica sau a lua în calcul alte probe decât cele de la dosar. În cazul respingerii acordului, inculpatul are posibilitatea de a relua propunerea de a încheia un nou acord cu procurorul până la momentul deschiderii dezbaterilor. Judecătorul va verifica acordul formulat sub aspectul calificării faptelor, a circumstanțelor și a pedepsei propuse, pentru a înlătura posibilitatea de achitarea a inculpatului.

Observăm că această modalitate de sesizare are aceleași caracteristici cu cea din dreptul român, unde la fel, judecătorul poate admite acordul și dispune una din soluțiile de condamnare, renunțare sau amânare a aplicării pedepsei, sau respinge acordul și retrimite dosarul la procuror.

Cercetarea reglementărilor procesual-penale din legislația Federației Ruse privind actul de sesizare pune în evidență anumite diferențe de norme similare din C.pr.pen. român. Astfel, Codul de procedură penală al Federației Ruse, în Capitolul XIX – *Motive și temeiuri de pornire a cauzei penale*, în art.140, alin.1 prevede în calitate de *motive* pentru pornirea unei cauze penale [270]:

- 1) declarația cu privire la infracțiune;
- 2) autodenunțul;
- 3) sesizarea privind pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni, parvenită din alte surse;
- 4) ordonanța procurorului privind remiterea materialelor respective organului de urmărire penală pentru a decide privind urmărirea penală.

Potrivit prevederilor alin.2 al art.140 din Codul de procedură penală al Federației Ruse în calitate de *temeiuri* pentru pornirea unei cauze penale vor servi datele faptice suficiente privind semnele infracțiunii.

Reținem, autodenunțul, ca formă distinctă de sesizare, care potrivit reglementărilor expuse în art.142 Cod procedură penală al Federației Ruse, prevede declarația unei persoane, verbală sau scrisă, făcută organelor competente, privind infracțiunea pe care a săvârșito. Ca o particularitate distinctă se impune și pornirea urmăririi penale la cererea unei organizații comerciale sau altei organizații (art.23 Cod procedură penală al Federației Ruse). Următoarea deosebire se referă la impactul formei de sesizare asupra caracterului urmăririi penale: public, public-privat și privat. Or, în conformitate cu prevederile art. 20, alin.2 din Codul de procedură penală al Federației Ruse inițierea unei cauze penale privind infracțiunile de vătămare cormorală ușoară, de calomnie și de insultă (în varianta tip a acestora) se face numai la plângerea persoanei vătămate sau reprezentantului său legal, însăși cauza penală și învinuirea având caracter privat. Urmărirea penală propriu-zisă, în cauzele cu caracter privat, nu se desfășoară, reducându-se la efectuarea unor acte procedurale prescrise de legea procesual-penală. Împăcarea părților în cauza penală cu caracter privat prezumă încetarea procesului de învinuire privată. [271, p.84]

Cauza penală cu caracter public-privat (art. 20, alin.3 din Codul de procedură penală al Federației Ruse), la fel poate fi pornită doar la plângerea persoanei vătămate sau reprezentantului său legal privitor la faptele de viol (art.131, alin.1 C.pen. al Federației Ruse), acțiuni violente cu caracter sexual (art.132, alin.1 C.pen. al Federației Ruse), încălcarea drepturilor și libertăților persoanei (art.136, alin.1 C.pen. al Federației Ruse), ș.a. doar în varianta-tip a acestora. Spre deosebire de cauzele de învinuire privată, în situația celor cu caracter public-privat urmărirea penală se desfășoară în conformitate cu exigențele Codului de procedură penală al Federației Ruse.

Potrivit prevederilor art.25 din Codul de procedură penală al Federației Ruse împăcarea părților în cauza penală cu caracter public-privat presupune acordul organului de cercetare penală, ori organului de urmărire penală sau a procurorului, încetarea procesului de învinuire public-privată constituind un drept discreționar, dar nu o obligație a organului. [272, 135]

Cauzele penale de învinuire publică nu sunt prevăzute exhaustiv în lege (art. 20, alin.5 din Codul de procedură penală al Federației Ruse), legislația procesual penală a Federației Ruse atribuind la această categorie toate celelalte cauze, exceptându-le pe cele de învinuire privată și public-privată reglementate respectiv în art.20 alin.2 și art.20 alin.3 din Codul de procedură penală al Federației Ruse. Este de remarcat că pentru cauzele penale de învinuire publică sunt caracteristice actele de sesizare în formele prescrise în art.140, alin.1 din Codul de procedură penală al Federației Ruse.

1.3. Concluzii la capitolul 1

Analiza și evaluarea materialelor științifice publicate atât în România, în Republica Moldova, cât și în alte state, lucrări care au tangență cu tema tezei de doctorat, denotă lipsa de polemică a autorilor în ceea ce privește sesizarea, a definiției, a conținutului și tipologiei acesteia. În mare măsură optica a fost asemănătoare, neexistând divergențe conceptuale, de esență.

Toți au acordat importanța cuvenită fiecăruia dintre actele de sesizare ale organelor de urmărire penală și a instanței de judecată, printre cei mai de vază teoreticieni care au analizat problematica care constituie obiectul tezei, numărându-se remarcabilii profesori Ioan Tanoviceanu, Vintilă Dongoroz, Grigore Gr. Theodoru, Nicolae Volonciu, Ioan Neagu, etc.

Lucrările acestor renumiți autori care erau atât practicieni cât și teoreticieni, au reprezentat temelia, baza teoretico- științifică a tezei, concepțiile care se regăsesc în acestea sunt cele care ne-au permis să interpretăm în maniera noastră termenii, noțiunile și conținutul modalităților de sesizare, precum și să identificăm carențele cadrului incriminator.

Sesizarea valabilă a organelor judiciare este piatra de început a procesului penal în orice legislație procesual-penală, iar exegeza acestora este o etapă importantă în consolidarea cunoștințelor juridice.

Pentru atingerea scopului tezei de doctorat, și anume cel al identificării celor mai importante acte de sesizare, a condițiilor pe care acestea trebuie să le îndeplinească pentru a-și atinge rolul, cel de sesizare în mod valabil a organelor judiciare, precum și formularea, la nivel de exegeză doctrinară, a unor recomandări de eficientizare a cadrului incriminator în domeniu și a

aplicării corecte și unitare de către instanțele de judecată a normelor de incriminare a modalităților de sesizare, ne propunem:

- analiza juridico- penală a definiției, tipologiei, conținutului și condițiilor pe care trebuie să le îndeplinească actele pentru a sesiza valabil organele judiciare;
- cercetarea practicii în domeniu, cu relevarea carențelor de care dau dovadă unii magistrați în judecarea cauzelor, pentru evitarea acestora pe viitor;
- analiza legăturii actelor de sesizare cu principiile procesului penal;
- verificarea oportunității incriminării unor noi acte de sesizare, pe care le regăsim în legislațiile altor state;
- argumentarea ideilor de incriminare a unor consecințe favorabile inculpatului care este de acord cu propunerea procurorului și semnează acord de recunoaștere;
- identificarea criteriilor delimitative de alte acte de sesizare care nu îndeplinesc condițiile cerute de lege;
- formularea de recomandări științifice pentru îmbunătățirea legislației și practicii procesual penale pe segmentul problematicii investigate.

2. ABORDĂRI CONCEPTUALE PRIVIND ACTUL DE SESIZARE ÎN PROCESUL PENAL

2.1. Noțiunea sesizării în dreptul procesual penal

Înainte de toate, pentru a analiza actul de sesizare a organelor judiciare trebuie să definim ce înțelegem prin aceasta noțiune și în care dintre fazele procesului penal îl întâlnim.

„Principiul legalității procesului penal impune ca orice organ judiciar să nu poată începe și desfășura activitatea procedurală proprie fără o sesizare” [262, p.756], adică organele de urmărire penală și instanța de judecată își încep activitatea doar după ce au fost sesizate printr-unul din modurile de sesizare expres prevăzute de legiuitor.

Autorul Gr. Theodoru aprecia că ”pentru combaterea tuturor infracțiunilor săvârșite, organele de urmărire penală trebuie să fie informate cu privire la fiecare infracțiune ce s-a comis și cu privire la fiecare făptuitor” reținând că „organele de urmărire penală, precum și polițiștii din formațiunile operative și cadrele din serviciile de informații desfășoară o activitate permanentă de cunoaștere a fenomenului infracțional dar oricât de bine ar fi organizată această activitate de investigație ea nu poate acoperi toate domeniile vieții sociale, ceea ce impune și o contribuție din partea cetățenilor, a funcționarilor din alte unități la informarea organelor de urmărire penală despre săvârșirea de infracțiuni” [246, p.477].

Acesta este scopul pentru care legiuitorul, într-o opinie unanim acceptată, „a reglementat modurile de sesizare a organelor de urmărire penală care, în ansamblul lor, acoperă posibilitățile previzibile de cunoaștere a criminalității reale. Așadar, modul de sesizare a organelor de urmărire penală este, în primul rând, un mijloc prin care organul de urmărire penală ia cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni. Ca urmare, prin mod de sesizare a organului de urmărire penală se înțelege mijlocul prin care acesta ia cunoștință, în condițiile legii, despre săvârșirea unei infracțiuni, determinând obligația acestuia de a se pronunța cu privire la începerea urmăririi penale referitoare la acea infracțiune” [246, p.478].

Pentru profesorul N.Volonciu „sesizarea constituie, în primul rând, un mijloc prin care organul de urmărire penală ia cunoștință de comiterea unei infracțiuni și, totodată, dacă este realizată în modurile prevăzute de lege, reprezintă și un act procesual care are ca efect juridic obligația organului de urmărire penală de a se pronunța cu privire la declanșarea sau nu a procesului penal pentru infracțiunea cu care a fost sesizat.

Organele de urmărire penală pot acționa și desfășura activitățile necesare pentru soluționarea cauzei doar în baza unui act de sesizare, astfel putându-se controla și elimina

eventualele abuzuri ce ar putea fi comise, în strânsă corelație cu celelalte măsuri și garanții procesuale oferite de legiuitor părților” [262, p.756].

Aceeași idee centrală în definirea actului de sesizare o întâlnim și la Ion Neagu pentru care ”mijlocul prin intermediul căruia este informat organul judiciar despre săvârșirea unei infracțiuni poartă denumirea de act de sesizare” [195, p.53].

Marius Ciprian Boga preia definițiile date de predecesorii săi și mai reține că ”în cazul acestora(n.n.- a organelor de urmărire penală ca și organe judiciare), sesizarea nu înseamnă doar o simplă informare, ci întocmirea actului în condițiile prevăzute de lege, astfel încât organul de urmărire penală să fie investit/abilitat să poată începe cercetările și să își desfășoare activitatea în continuare, având efectul unui act dinamizator care, de regulă, constituie temeiul și punctul de plecare al desfășurării procesului penal” [16, p.3].

Pentru V. Dongoroz „sesizarea poate fi definită ca un act procesual prin care subiectul îndreptățit se adresează organului judiciar cu solicitarea desfășurării activităților pe care legea i le conferă ca atribuții funcționale. De asemenea, ea presupune încunoștințarea mai mult sau mai puțin completă a organului de urmărire penală despre săvârșirea unei infracțiuni și obligarea lui la desfășurarea activităților prevăzute de lege pentru realizarea obiectului urmăririi penale, astfel cum este reglementat de art.200 V. C.pr.pen.(art.285 C.pr.pen.2010)” [117, p.54].

Nicu Jidovu nu este de acord cu această opinie potrivit căreia ”actul de sesizare ar constitui punctul de plecare al desfășurării procesului penal, conținând atât elementul de informare, cât și temeiul legal de declanșare a activității procedurale [146, p.70], câtă vreme cadrul legal de inițiere a urmăririi penale este dat de rezoluția sau procesul –verbal de prindere în flagrant ori de constatare a infracțiunii de audiență” [151, p.338].

Pentru Andrei Zărafiu ”actul de sesizare reprezintă modalitatea juridică prin care săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală este adusă la cunoștința organelor judiciare, iar principalul efect al sesizării este investirea organului de urmărire penală(n.n. – a organului judiciar) și crearea cadrului legal pentru ca acesta să desfășoare activități procesuale; sesizarea într-una din formele permise de lege este o condiție indispensabilă începerii urmăririi penale(art.305 alin.1 C.pr.pen.2010)” [2 p.301].

Considerăm că definițiile deja date actului de sesizare sunt pertinente, și opinăm că acesta este actul procesual pe care legea îl conferă oricărei persoane fizice sau juridice căreia îi este recunoscut accesul liber la justiție, de a se adresa organelor sau instituțiilor abilitate ca fiind competente în rezolvarea situațiilor care apar în urma săvârșirii unei fapte penale sau a pregătirii pentru săvârșirea unei asemenea fapte, investindu-le cu soluționarea acestora, atrăgând obligația

acestora de a se pronunța în vederea începerii urmăririi penale referitoare la acea infracțiune[10, p. 31].

În primul rând, așa cum observăm din noua lege procesual penală în cuprinsul căreia Capitolul Sesizarea organelor de urmărire penală este inserat în Titlul I înaintea Camerei preliminare (Titlul II) și a Judecătii (Titlul III), sesizarea se referă mai întâi la organele de urmărire penală care doar după ce sunt sesizate în forma cerută de lege, își încep activitatea procedurală.

Putem spune că în dreptul procesual penal, sesizarea organelor de urmărire penală precede sesizarea instanței de judecată, care va fi sesizată după desfășurarea fazei de urmărire penală, fie ca urmare a trimiterii în judecată prin rechizitoriu a inculpatului, fie ca urmare a plângerii persoanei care se consideră vătămată de soluțiile procurorului de netrimitere în judecată, ori ca și consecință încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției între procuror și inculpat.

Concluzia este că întâlnim actul de sesizare pe tot parcursul procesului penal, al cărui scop este constatarea la timp și în mod complet a infracțiunilor și tragerea la răspundere penală a făptuitorilor, astfel încât să fie asigurată ordinea de drept, precum și apărarea drepturilor și intereselor legitime ale persoanelor.

Denumirea de proces derivă din latinescul *processus*, care înseamnă progres, iar în sistemul nostru de drept noțiunea de proces semnifică întreaga activitate desfășurată de organele judiciare și ceilalți participanți, într-o succesiune coordonată și progresivă, prin care se urmărește aflarea adevărului și pronunțarea unei soluții juste în legătură cu conflictul de drept dedus spre rezolvare [117, p.119].

În cele ce urmează vom analiza pe scurt faza urmăririi penale pe care unii autori [239, p.200] o consideră ca fiind sufletul procesului, aceasta constituind primul act al activității procesuale, judecata fiind actul al doilea, iar executarea hotărârilor, epilogul.

În literatura de specialitate numeroși autori au subliniat necesitatea și importanța urmăririi penale ca fază distinctă a procesului penal, importanță ce rezida atât în rolul determinant al probelor strânse în soluționarea echitabilă, justă și temeinică a cauzelor penale, cât și în realizarea unei politici penale care să corespundă nevoilor unui stat de drept [210, p.209-247].

Momentul de început care, la un nivel abstract, dă naștere unui raport juridic de drept penal, este cel al comiterii unei fapte prevăzute de legea penală iar singurul care are dreptul de a trage la răspundere pe cel ce a comis-o este statul, prin organele sale. Iar, tragerea la răspundere penală a persoanei care a săvârșit o infracțiune se realizează de către instanțele judecătorești, în urma desfășurării unui ansamblu de activități care alcătuiesc procesul penal.

Această idee a fost subliniată și de profesorul Cușnir Valeriu în concepția căruia „în vederea satisfacerii imperativelor politicii penale, reacția statului la săvârșirea oricăror infracțiuni trebuie să se materializeze în restabilirea ordinii de drept și tragerea la răspundere și sancționarea făptuitorilor. Realizarea acestor deziderate prevede intervenția unor anumite organe abilitate ale statului, care să poată soluționa conflictele apărute între stat și infractor” [39, p.41].

Este de menționat faptul că acele anumite organe abilitate ale statului sunt instanțele judecătorești la care se adaugă organele de urmărire penală, a căror activitate o precedă pe cea a instanțelor, prin strângerea probelor pentru a dovedi existența infracțiunii, pentru a-l identifica pe făptuitor și a constata dacă este cazul sau nu să se dispună trimiterea în judecată.

Prin urmare, aplicarea sancțiunii corespunzătoare normei penale încălcate presupune parcurgerea unui proces penal [179, p.275] iar C.pen.2009 român prevede la art.15 că “Infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale și că infracțiunea este fapta prevăzută de legea penală, săvârșită cu vinovăție, nejustificată și imputabilă persoanei care a săvârșit-o. Infracțiunea este singurul temei al răspunderii penale”.

Astfel, procesul penal reprezintă ansamblul activităților reglementate de lege, desfășurate de organele judiciare cu participarea părților și a altor persoane. În fapt, acesta este alcătuit dintr-o succesiune de fapte care se desfășoară într-o ordine dinainte stabilită, care constituie etape diferite în desfășurarea procesului penal.

Aceeași definiție o regăsim și în legislația Republicii Moldova, iar autorul Cușnir V. apreciază că „procesul penal apare ca fiind acea activitate reglementată de lege, desfășurată de organele abilitate, cu participarea părților și a altor persoane în scopul constatării la timp și în mod complet a faptelor ce constituie infracțiuni, astfel, ca orice persoană care a săvârșit o infracțiune să fie pedepsită potrivit vinovăției sale și nici o persoană nevinovată să nu fie trasă la răspundere penală(art.1 C.pr.pen. al R.M)” [39, p.41].

Referitor la numărul de faze procesuale pe care procesul penal le are, doctrina din România este împărțită, în două opinii. Potrivit uneia dintre ele [135; 188, p.250; 251, p.110], procesul penal este structurat în prezent pe patru faze, fiind prevăzută în plus față de vechea reglementare, faza camerei preliminare, prin urmare întâlnim urmărirea penală, camera preliminară, judecata și punerea în executare a hotărârii definitive.

Conform celuilalt curent doctrinar [195, p.196; 263, p.340] căruia ne raliem, procesul penal are, și după intrarea în vigoare a C.pr.pen.2010, în modalitatea sa tipică, tot trei faze procesuale: urmărirea penală, judecata și executarea hotărârilor penale.

Și doctrina care reglementează Codul de procedură penală a Republicii Moldova, reține tot trei faze: primară –urmărirea penală, judecata și executarea hotărârilor judiciare.

Fiecare din aceste faze este delimitată prin anumite acte procesuale, are etape procesuale și în cadrul fiecăreia dintre aceste faze își exercită atribuțiile anumite categorii de organe judiciare.

Astfel, urmărirea penală este prima fază a procesului penal în care sunt efectuate activități procesuale premergătoare judecării și constă în ansamblul activităților desfășurate de organele de urmărire penală în vederea strângerii probelor necesare cu privire la săvârșirea, existența infracțiunilor, identificarea infractorilor și la stabilirea răspunderii penale sau civile a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată „Constituie o activitate necesară sub aspectul ocrotirii celor nevinovați împotriva unor constrângeri nejustificate; aflarea adevărului cu privire la faptă și la făptuitori ca sarcină a organelor de urmărire penală, împiedică tragerea la răspunderea penală a celor nevinovați, asigură respectul drepturilor și libertăților cetățenești.”[11, p.78].

Urmărirea penală este o fază procesuală distinctă cu rol bine definit, necesitatea ei decurgând din faptul că majoritatea faptelor penale nu pot fi dovedite prin probe preconstituite și, uneori, autorii sunt inițial necunoscuți [245, p.194].

Dacă în vechea reglementare, existau situații când procesul penal nu cunoștea faza urmăririi penale, în cazul în care instanța proceda la extinderea procesului penal cu privire la alte fapte și persoane, urmând a se pronunța și cu privire la acestea chiar dacă pentru aceste fapte și persoane nu era efectuată urmărirea penală, și în cazul prevăzut când judecătorul admitea plângerea persoanei vătămate, desființa rezoluția de neîncepere a urmăririi penale și, dacă probele existente la dosar erau suficiente, reținea cauza spre judecare, potrivit noii reglementări procesul penal cunoaște întotdeauna această fază.

Deși fazele procesuale se succed în ordinea arătată, caracterul elastic al procesului penal permite întoarcerea sa la o fază depășită, dacă aceasta nu s-a desfășurat în condițiile legale sau dacă nu a fost îndeplinit scopul acestei faze procesuale.

Întotdeauna, însă, pentru a se putea realiza scopul procesului penal, după finalizarea fazei, etapei sau stadiului în care s-a reluat procesul, devine obligatorie parcurgerea din nou a fazelor, etapelor și stadiilor în succesiunea lor normală.

Analizând situația (ipotetică) în care nu ar exista această fază a urmăririi penale, ne-am afla în situația în care orice persoană, victimă, „s-ar găsi dezarmată față de infractori, fără sprijinul unor organe abilitate de stat, care au dotarea și pregătirea profesională necesară în lupta contra infracționalității.” [11, p.78].

De asemenea, se apreciază că existența fazei de urmărire penală este justificată și de faptul că, în epoca modernă, se săvârșesc infracțiuni prin folosirea unor procedee și tehnici tot mai perfecționate, uneori criminalitatea căpătând caracter organizat [108, p.125-128].

În unele opinii se arată, și înclinăm să le dăm dreptate, că necesitatea de a contracara activitatea infracțională a condus la înființarea unor organe specializate care să realizeze anumite activități specifice într-o fază care să premerge desfășurării judecării (înființare PNA – actual DNA, prin OUG 43/2002 [201]).

Pe măsură ce știința și tehnica sunt folosite și pentru perfecționarea mijloacelor și procedeele de săvârșire a infracțiunilor, de împiedicare a descoperirii lor imediate și a identificării infractorilor, devine și mai necesară activitatea premergătoare judecării care, prin perfecționarea mijloacelor de investigații folosite, este indispensabilă în combaterea eficientă a infracționalității.

Un element de noutate adus de N.C. pr. pen. în ceea ce privește faza de urmărire penală, constă în eliminarea etapei actelor premergătoare și realizarea tuturor activităților în cadrul fazei urmăririi penale care se împarte în două etape distincte: de investigare a faptei(odată cu sesizarea organelor judiciare și începerea urmăririi penale *in rem*) și de cercetare a persoanei(după continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect prin punerea în mișcare a acțiunii penale).

C.pr.pen.2010 instituie, ca regulă, caracterul obligatoriu al începerii urmăririi penale anterior efectuării oricăror acte de cercetare. Niciun act de procedură nu mai poate fi îndeplinit în afara procesului penal, nicio probă nu mai poate fi administrată în afara acestui cadru, exceptând situațiile în care însuși actul de sesizare este inform, ori cele în care din chiar cuprinsul acestuia rezultă o cauză de neprocedibilitate.

Legea procesual penală obligă organul de urmărire penală ca de îndată ce este legal sesizat și constată că nu există niciun caz dintre cele prevăzute la art.16 alin.1 din C.pr.pen.2010, care ar împiedica exercitarea acțiunii penale, să înceapă urmărirea penală cu privire la faptă prin ordonanță.

Putem concluda că sunt necesare două condiții pentru începerea urmăririi penale, și anume o condiție pozitivă, să existe o sesizare legală despre săvârșirea unei infracțiuni, prin unul din modurile de sesizare prevăzute de lege, și o condiție negativă potrivit căreia nu trebuie să existe vreunul din cazurile de împiedicare a punerii în mișcare a acțiunii penale prevăzute la art. 16 din C.pr.pen.2010(art.305 N.C.pr.pen)

Noile limite și faze ale urmăririi penale răspund astfel cerințelor referitoare la interpretarea strictă a principiului legalității, așa cum este prevăzut la art.2 C.pr.pen.2010 conform

căruia procesul penal se desfășoară potrivit dispozițiilor prevăzute de lege. Instituția actelor premergătoare, din vechea reglementare, nu răspundea în totalitate acestor cerințe (deoarece permitea strângerea de probe în afara procesului penal), iar ponderea pe care a cunoscut-o utilizarea acestei instituții în practica organelor de urmărire penală, (de multe ori excesivă chiar și în raport cu dispozițiile vechiului cod) a creat necesitatea instituirii unei reglementări care să nu mai permită desfășurarea vreunei activități specifice urmăririi penale în afara unui cadru procesual bine definit [125].

Astfel, noua reglementare nu mai cuprinde faza premergătoare începerii urmăririi penale, de strângere a datelor necesare „în vederea începerii urmăririi penale” (prevăzută de art. 224 din vechiul Cod de procedură penală).

Analizând și coroborând dispozițiile art. 305 alin. 3 N. C.pr.pen. care cer ca indiciile rezonabile privind comiterea faptei de către o anumită persoană să rezulte din datele și probele existente, cu cele ale art. 97 alin. 2 C.pr.pen.2010 potrivit cărora probele se pot obține doar în procesul penal, tragem concluzia că nu se mai permite începerea urmăririi penale direct față de o anumită persoană nici în situația în care aceasta este indicată în actul de sesizare, ori când acesta permite identificarea sa.

Simpla începere a urmăririi penale cu privire la faptă nu are caracterul formulării unei acuzații împotriva unei persoane, având doar semnificația instituirii cadrului procesual în care se pot strânge primele probe cu privire la o anumită faptă. Anterior dispoziției ca urmărirea să se efectueze cu privire la o anumită persoană, aceasta nu are nicio calitate procesuală, prin urmare nu este subiectul vreunor drepturi ori obligații procesuale.

Dispozițiile legale analizate subliniază aplicarea principiului caracterului echitabil (art.8 C.pr.pen.2010) în faza urmăririi penale: pe de o parte, răspund exigenței ca orice acte de cercetare să se desfășoare într-un cadru procesual; pe de altă parte, instituie o garanție în sensul că nicio persoană nu este pusă sub acuzație în lipsa unor indicii rezonabile că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală.

M. Udriou a subliniat „imperfecțiunea vădită a tehnicii de reglementare („din datele și probele existente în cauză rezultă indicii rezonabile”) legiuitorul stabilește un moment procesual important care are semnificația formulării unei „acuzații penale” în sens autonom european împotriva unei persoane când procurorul, evaluând datele și probele existente în cauză, are bănuiala rezonabilă că o anumită persoană a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală; condiția existenței unor date și probe (cumulativ, iar nu alternativ) în cauză a fost prevăzută de legiuitor în scopul evitării formulării unor acuzații penale arbitrare, fără vreo bază factuală” [250, p.42].

Bănuiala rezonabilă trebuie să fie bazată pe fapte sau informații, care ar stabili o legătură obiectivă între suspect și fapta presupusă, exprimate prin documente sau constatări tehnico-științifice și medico-legale, alte date obiective, care ar implica în mod direct persoana vizată în săvârșirea faptei prejudiciabile (Hotărârile CEDO în cazurile Vurray sau Brogan împotriva Regatului Unit) [137, p.61]. Cuvintele „bănuială rezonabilă” presupun existența faptelor sau a informațiilor care ar convinge un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut săvârși infracțiunea (CEDO, Mușuc c. Moldovei, hot. 6 noiembrie 2007) [137, p.78].

În dreptul procesual penal al R.M. la art.274 al C.pr.pen al R.M. este prevăzut că „Organul de urmărire penală sesizat în modul prevăzut în art.262 și 273 dispune în termen de 30 de zile, prin ordonanță, începerea urmăririi penale în cazul în care, din cuprinsul actului de sesizare sau al actelor de constatare, rezultă o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune și nu există vreuna din circumstanțele care exclud urmărirea penală, informând despre aceasta persoana care a înaintat sesizarea sau organul respectiv.”

Astfel, observăm că în procesul penal care se desfășoară în Republica Moldova nu există obligativitatea începerii urmăririi penale *in rem* imediat după primirea actului de sesizare și a verificării acestuia, ci doar condiționat de existența unei bănuieli rezonabile asupra săvârșirii unei infracțiuni, dublate de lipsa unei cauze de excludere a urmăririi penale.

Tocmai pentru a înlătura orice abuzuri care s-ar putea înfăptui în această perioadă de 30 de zile, C.S.J. a Republicii Moldova a statuat asupra acțiunilor procesuale care pot fi efectuate din momentul sesizării sau autosesizării organului competent până la declanșarea urmăririi penale, prin Recomandarea 38.

„Potrivit art. 1 alin (1) C.pr.pen. procesul penal se consideră început din momentul sesizării sau autosesizării organului competent despre pregătirea sau săvârșirea unei infracțiuni. Astfel, pentru declanșarea procesului penal și, ca urmare pentru începerea activității organelor de urmărire penală sau a procurorului, în toate cazurile, această activitate este determinată de încunoaștințarea organelor competente din sursele prevăzute de art. 262 și 273 C.pr.pen. despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșirea unei infracțiuni prevăzute de Codul penal. Actul respectiv constituind și punctul de plecare al procesului penal fără care acesta nu poate începe. Deci, sesizarea are valoarea atât a elementului informațional cât și a temeiului legal de declanșare a procesului penal. (...)”

În legătură cu termenul vizat de 30 de zile se pune întrebarea privitor la acțiunile de urmărire penale pasibile a fi efectuate și, implicit, garanțiile drepturilor persoanelor implicate în procesul penal până la declanșarea urmăririi penale. Legiuitorul în art. 279 alin.(1) C.pr.pen.

permite efectuarea acțiunilor procesuale doar în strictă conformitate cu prevederile legii procesual-penale și numai după înregistrarea sesizării cu privire la infracțiune. Acțiunile de urmărire penală pentru efectuarea cărora este necesară autorizarea judecătorului de instrucție, precum și măsurile procesuale de constrângere pot fi realizate doar după pornirea urmăririi penale, dacă legea nu prevede altfel. La fel, reieșind din prevederile art.1321 alin.(1) C.pr.pen. măsurile speciale de investigații reglementate de Secțiunea a 5-a, Capitolul III din C.pr.pen. pot fi efectuate numai în cadrul urmăririi penale. Ținând cont de prevederile art. 142-153 C.pr.pen. până la începerea urmăririi penale nu poate fi dispusă și efectuată expertiza.

Analizând prevederile C.pr.pen. desprindem, că din momentul sesizării sau autosesizării până la darea ordonanței de începere a urmăririi penale, înăuntrul acestui termen, organul de urmărire penală poate efectua doar acțiunile procesuale prin care nu este adusă atingere drepturilor părților. În fond, se vor efectua acțiunile ce nu suferă amânare în scopul constatării bănuielii rezonabile. La modul concret, din momentul înregistrării sesizării cu privire la infracțiune și până la darea soluției de începere a urmăririi penale, pot fi efectuate: a) audierea martorilor; b) cercetarea la fața locului; c) prezentarea spre recunoaștere; d) experimentul; e) examinarea corporală; f) examinarea cadavrului; g) constatarea tehnico-științifică și medico-legală. Acțiunile respective se pot desfășura fără antrenarea făptuitorului. Efectuarea altor acțiuni procesuale, cu excepția celor enumerate mai sus, până la începerea urmăririi penale nu se admite, sub riscul excluderii probelor (datelor) în baza art. 94 alin. (1) pct. 8) C.pr.pen.” [138].

Dacă în redactarea inițială a Codului de procedură penală din 1936 al României, urmărirea penală constituia o activitate exercitată de către procuror sau partea vătămată prin care se pune în mișcare acțiunea penală în fața instanței de judecată [186, p.296], în legislația actuală urmărirea penală este considerată ca și funcție judiciară care „se exercită din oficiu, în afară de cazul când, prin lege, se dispune altfel”(art.3 alin.2 C.pr.pen.2010).

În noua reglementare, nu mai este posibilă exercitarea cumulată a două funcții judiciare dintre cele 4 stabilite, cu excepția celei de verificare a legalității trimiterii ori netrimiterii în judecată care este compatibilă cu funcția de judecată(art.3 alin.3 C.pr.pen.2010)

Potrivit art. 285 din N.C. pr. pen., urmărirea penală are ca obiect “strângerea probelor necesare cu privire la existența infracțiunilor, la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune și la stabilirea răspunderii penale a acestora, pentru a se constata dacă este sau nu cazul să se dispună trimiterea în judecată. Procedura din cursul urmăririi penale este nepublică”.

Actuala reglementare nu diferă de dispozițiile art.200 din C.pr.pen.1968, diferența constând în cel de-al doilea alin. al art. 285 C.pr.pen.2010 care nu face altceva decât să

reglementeze expres caracterul nepublic al acestei faze procesuale, existând unele excepții când la anumite acte de urmărire penală, poate participa și publicul într-o anumită măsură (de ex., dreptul subiecților procesuali de a studia dosarul și de a participa, la cerere, la actele de urmărire penală).

Vom analiza succint elementele din definiția dată urmăririi penale, analizând și prevederile art.306 C.pr.pen.2010 conform cărora „pentru realizarea obiectului urmăririi penale, organele de cercetare penală au obligația ca, după sesizare, să caute și să strângă datele ori informațiile cu privire la existența infracțiunilor și identificarea persoanelor care au săvârșit infracțiuni, să ia măsuri pentru limitarea consecințelor acestora, să strângă și să administreze probele cu respectarea prevederilor art. 100 și 101. (...)”.

Astfel, expresia "existența infracțiunilor" trebuie înțeleasă ca obligație a organelor judiciare de a avea în vedere infracțiunile, indiferent de faza de desfășurare a activității infracționale, organele de urmărire penală fiind obligate să adune probe și atunci când este vorba de o infracțiune consumată, cât și în cazul în care infracțiunea a rămas în faza de tentativă [11, p.79].

Prin expresia "identificarea făptuitorilor" legiuitorul a vrut să precizeze că, în cadrul urmăririi penale, probele adunate trebuie să ajute la depistarea celor care au săvârșit fapta penală (autori, instigatori, complici), înțelegând prin aceasta atât stabilirea faptului că urmarea periculoasă se datorează unei activități umane, cât și aflarea datelor de identitate a celui care a săvârșit fapta penală [11, p.80].

Sintagma „stabilirea răspunderii făptuitorului” arată că probele adunate în cursul urmăririi penale trebuie să contribuie la lămurirea aspectelor privind fapta penală, și la elucidarea aspectelor privind vinovația făptuitorului și dacă acesta poate sau nu să fie subiect al răspunderii penale.

Fară discuție, în cadrul urmăririi penale, trebuie să se stabilească și cine este victima infracțiunii, activitate necesară și pentru soluționarea acțiunii civile, pe lângă rezolvarea justă a laturii penale. Or, nu se poate considera că urmărirea penală este completă atunci când nu s-a putut identifica victima, operațiune care în unele cazuri se impune pentru a se putea face încadrarea juridică a faptei penale.

Dispozițiile art. 202 din C. pr.pen. 1968 privitoare la rolul activ al organelor judiciare, le regăsim în art. 5 din C.pr.pen.2010 care prevede că ”Organele judiciare au obligația de a asigura, pe bază de probe, aflarea adevărului cu privire la faptele și împrejurările cauzei, precum și cu privire la persoana suspectului sau inculpatului. Organele de urmărire penală au obligația de a strânge și de a administra probe atât în favoarea, cât și în defavoarea suspectului sau inculpatului. Respingerea sau neconsemnarea cu rea - credință a probelor propuse în favoarea suspectului sau

inculpatului se sancționează conform dispozițiilor prezentului cod”, și care constituie o dezvoltare a regulii de bază privitoare la rolul activ al organelor judiciare și prescriu direcțiile în care trebuie să se manifeste organul de urmărire penală în realizarea activităților specifice urmăririi penale [11, p.80].

Având obligația lămuririi cauzei sub toate aspectele, în vederea justei soluționări a acesteia, organul de urmărire penală trebuie să manifeste preocupare și pentru rezolvarea împrejurărilor legate de latura civilă, în situațiile în care acțiunea civilă se pornește din oficiu.

Totodată, organul de urmărire penală este obligat să explice părților, în primul rând suspectului, drepturile lor procesuale – art. 78, 81, 83 și 307 C.pr.pen.2010

Din contextul legii penale se desprinde ideea că activitatea de urmărire penală este concentrată în jurul realizării a două scopuri principale: unul care vizează lămurirea cauzei penale sub toate aspectele sale, iar al doilea care se referă la posibilitatea aducerii înfractorului în fața justiției penale. „Lămurirea cauzei penale din punctul de vedere al faptelor săvârșite presupune stabilirea adevărului cu privire la toate aspectele comiterii infracțiunii, organele de urmărire penală având pe lângă obligația de a strânge probe care lamuresc cauza penală, și pe cea de a supune unui riguros control întreg materialul probator” [11, p.80].

În vederea realizării obiectului de urmărire penală, organele de cercetare penală și procurorul își concretizează activitatea în acte de cercetare penală, care sunt acte procedurale și acte de urmărire penală care sunt acte procesuale.

Actele procedurale sunt actele prin care se strâng probele cu privire la existența infracțiunii, identificarea făptuitorului și la stabilirea răspunderii penale sau civile, spre exemplu: efectuarea perchezitiilor, cercetarea la fata locului, ridicarea de obiecte și înscrisuri, ascultarea părților și martorilor, confruntarea acestora, efectuarea de expertize și constatări tehnico-științifice ori medico-legale.

Actele de urmărire penală prin care, după etapa evaluării probelor strânse, se dispune continuarea efectuării urmăririi penale, punerea în mișcare a acțiunii penale, trimiterea sau nu în judecată a inculpatului, scoaterea de sub urmărire sau încetarea urmăririi penale, sunt acte procesuale.

Putem concluda că actele de urmărire sunt ulterioare celor de cercetare penală, primele întemeindu-se de fapt pe rezultatul celorlalte.

Autorul Gr. Theodoru consideră actele de urmărire penală ca fiind acte constitutive ale procesului penal, fiind obligatorie efectuarea lor în ordinea stabilită de lege, acestea îmbinându-se în cursul urmăririi penale cu actele de cercetare penală [246, p.453].

Dacă faza de urmărire penală nu se termină cu o soluție de neurmărire sau netrimitere în judecată, este urmată de cea a judecării cauzei. Conceptul de judecată îl înțelegem sub două aspecte: unul în sens restrâns, ca fiind operațiunea de logică practică și juridică prin care organul judiciar soluționează cauza cu care a fost legal investit, și unul în sens larg, ca fiind ansamblul de activități desfășurate în cadrul procesului penal.

Prin obiect al acestei faze a procesului penal înțelegem „aspectele deduse spre soluționare instanței de judecată, care determină și elementele principale ale investiției, instanța desfășurând judecata și pronunțându-se în considerarea a două elemente de fapt, faptele și persoanele arătate în actul de sesizare a acesteia” [263, p.378].

2.2. Tipologia actelor de sesizare

La fel de importantă ca și definiția actului de sesizare este definiția modurilor de sesizare și tipologia actelor de sesizare.

Prin mod de sesizare înțelegem „formele sau modalitățile acceptate de lege prin care intervine sesizarea organelor de urmărire penală” iar, „ca instituție de procedură, sesizarea trebuie înțeleasă în dimensiunea sa juridică și nu în cea materială; astfel, relevanță în acest sens are consecința juridică a informării și nu informarea propriu-zisă” [263, p.302].

În ceea ce privește clasificarea acestora, legea procesual penală română reglementează mai multe moduri de sesizare a organelor de urmărire penală, clasificate după mai multe criterii.

Fără a atribui prioritate sau importanță variilor criterii, începem cu cel potrivit căruia în raport cu sursa de informare, adică în funcție de persoanele sau autoritățile care fac sesizarea, întâlnim moduri de sesizare externă și moduri de sesizare internă sau din oficiu.

Sesizarea externă se realizează prin plângere sau denunț, ca și moduri obișnuite de sesizare [117, p.160] cât și prin unele moduri speciale de sesizare întâlnite în situațiile în care anumite persoane au obligația să informeze despre săvârșirea unei infracțiuni, aceste moduri fiind denumite și referințe obligatorii [220, p.26].

Astfel, ne referim aici la organele de constatare prevăzute la art. 61 și art. 62 C.pr.pen.2010, la persoanele care au cunoștința despre comiterea unei fapte prevăzute de legea penală contra vieții sau care a avut ca urmare moartea unei persoane, sau la persoana care, luând cunoștința despre pregătirea sau comiterea vreuneia dintre infracțiunile prevăzute în art.394-397, art.399-403 și art.406-409 din C.pr.pen.2010, are obligația de a sesiza autoritățile.

Cealaltă categorie, internă (autosesizarea) o întâlnim când organul de urmărire penală se sesizează din oficiu, în mod direct, în baza propriilor investigații.

Importanța acestei clasificări este subliniată de Grigore Gr. Theodoru potrivit căruia „această clasificare are consecințe practice în ceea ce privește începerea urmăririi penale, deoarece, în caz de sesizare externă, începerea urmăririi penale se dispune printr-o rezoluție pusă pe actul primit în care este consemnată fapta penală, în timp ce, în caz de sesizare internă, din oficiu, trebuie întocmit un proces-verbal în care se consemnează datele culese cu privire la săvârșirea unei infracțiuni” [246, p.478].

Un alt criteriu este cel după care sesizarea se împarte în primară și complementară, și se referă la organul de urmărire sesizat, sau este criteriul momentului la care intervine sesizarea, așa cum reține Bogdan Micu [189, p.44].

Bunăoară, când informația despre săvârșirea unei infracțiuni a ajuns pentru prima dată în fața unui organ de urmărire penală, sesizarea este primară iar, în situația în care cauza a trecut anterior pe la un alt organ de urmărire penală cum ar fi cazul prevăzut la art. 294 alin.1 din C.pr.pen.2010 coroborat cu art 58 alin. 3 C.pr.pen.2010, sesizarea este complementară, organul de urmărire penală declinându-și competența altui organ.

Sunt sesizări primare plângerea, denunțul, actele încheiate de unele organe de constatare, modurile speciale de sesizare și sesizarea din oficiu, și au caracter de noutate absolută [263, p.302]. Sesizarea complementară este subsidiară, întotdeauna ulterioară sesizării primare, transferând investirea inițială la un alt organ (declinarea de competență, trimiterea cauzei la un alt organ, regulatorul de competență, etc.) [263, p.302].

Marius Ciprian Boga în lucrarea sa monografică „Sesizarea organelor de urmărire penală” apreciază că „trecerea cauzei de la un organ la altul, conform art 217 C.pr.pen.1968 (art. 302 din C.pr.pen.2010), poate fi considerată sesizare complementară în situația în care ambele organe au avut cauza în instrumentare” [16, p.5].

Alt criteriu este al efectelor pe care le produc modurile de sesizare, și acestea se clasifică în moduri generale de sesizare și moduri speciale de sesizare.

Cele dintâi sunt prevăzute în art.288 alin.1 C.pr.pen.2010 - plângerea, denunțul, sesizarea din oficiu și actele încheiate de alte organe de constatare prevăzute de lege – adică cumulat cele interne și externe, care au ca efect informarea organului de urmărire penală despre săvârșirea unei infracțiuni.

Acestea nu sunt indispensabile pentru începerea urmăririi penale, putându-se suplini unele prin altele. Spre exemplu, „dacă persoana vătămată nu formulează plângere penală,

urmărirea penală cu privire la acea infracțiune poate începe și ca urmare a formulării unui denunț ori a sesizării din oficiu” [263, p.302].

Pe de altă parte, modurile de sesizare speciale (plângerea prealabilă, sesizarea și autorizarea organului competent), spre deosebire de cele generale, sunt indispensabile pentru începerea urmăririi penale, ele neputând fi înlocuite [195, p.54].

În cazul acestora, dacă ele nu există, nu se poate dispune începerea urmăririi penale din oficiu, „fiind considerate derogări de la principiul oficialității. În timp ce modurile generale de sesizare pot fi folosite, în principiu, de persoane ce nu au calități anume și pentru orice infracțiune, modurile de sesizare speciale nu pot fi folosite decât de persoane ce au o anumită calitate și numai pentru anumite infracțiuni” [246, p.478].

Aceeași idee o întâlnim și în lucrarea lui N. Volonciu care reține că „spre deosebire de sesizarea generală, cea specială, prin excepție de la principiul oficialității procesului penal, nu poate fi făcută decât de persoane cu o anumită calitate și pentru anumite infracțiuni, fiind întotdeauna o sesizare externă. Excepțiile de la principiul oficialității au caracter absolut, în sensul că organul judiciar nu poate acționa împotriva voinței persoanei anume prevăzute de lege, sub sancțiunea nulității. Această regulă nu se referă numai la actul inițial al punerii în mișcare a procesului penal(și, implicit, la actul de începere a urmăririi penale), ci la toate actele desfășurate ulterior acestui act, care sunt lovite astfel de nulitate. Excepțiile de la principiul oficialității sunt conexe și interdependente principiului legalității, nerespectarea acestor reguli reprezentând, totodată, și încălcarea legalității, care poate avea drept urmare aplicarea de sancțiuni administrative ori penale, după caz, având în vedere că prin această încălcare s-a efectua acte nelegale și împotriva voinței organelor/persoanelor anume prevăzute de lege” [262, p.757].

Art. 288 alin. 2 din C.pr.pen.2010 prevede situația „când, potrivit legii, punerea în mișcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, la sesizarea formulată de persoana prevăzută de lege ori cu autorizarea organului prevăzut de lege, acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare în lipsa acestora”.

În ceea ce privește prima categorie, întâlnim astfel de infracțiuni la care urmărirea penală este strâns legată de plângerea prealabilă, atât în Codul penal cât și în legi speciale cum sunt Legea 53/2003 privind Codul muncii [150] (art. 263 alin.1 Lg.53 /2003 „în cazul infracțiunilor prevăzute la art. 261 și 262 acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea persoanei vătămate”) ori în Legea 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale [170] (art.8 „Acțiunea penală în cazurile prevăzute la art. 5 se pune în mișcare la plângerea părții vătămate ori la sesizarea camerei de

comerț și industrie teritoriale sau a altei organizații profesionale ori la sesizarea persoanelor împuternicite de Oficiul Concurenței”).

Condiția unei sesizări speciale formulate de persoana prevăzută de lege o regăsim în cazul infracțiunilor „săvârșite în afara teritoriului țării de către un cetățean străin sau o persoană fără cetățenie, contra statului român, contra unui cetățean român ori a unei persoane juridice române. Punerea în mișcare a acțiunii penale se face cu autorizarea prealabilă a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție și numai dacă fapta nu face obiectul unei proceduri judiciare în statul pe teritoriul căruia s-a comis”, cât și în cazul infracțiunilor săvârșite în afara teritoriului țării de un cetățean român sau de o persoană juridică română, dacă pedeapsa prevăzută de legea română este detențiunea pe viață ori închisoarea mai mare de 10 ani, când punerea în mișcare a acțiunii penale se face cu autorizarea prealabilă a procurorului general al parchetului de pe lângă curtea de apel în a cărei rază teritorială se află parchetul mai întâi sesizat sau, după caz, a procurorului general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție [195, p.54].

Suntem în asentimentul autorului Ion Neagu potrivit căruia „deși textul de lege invocat are în vedere lipsa unei manifestări de voință necesare pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, impedimentul se prezintă, implicit, ca o ipoteză în care nu se poate declanșa urmărirea penală” [195, p.54].

Considerăm de bun augur propunerea autorului Andrei Zarafiu potrivit căruia s-ar impune o intervenție legislativă care să tranșeze calificarea modurilor de sesizare specială, care, sub auspiciile vechiului cod de procedură penală erau stabilite ca și condiții absolute pentru începerea urmăririi penale, or din noile reglementări, norma care stabilea expres acest fapt, fiind înlăturată [263, p.302].

În ceea ce privește necesitatea urgenței sesizării, menționăm că întâlnim situații când legea cere ca sesizarea să fie făcută „de îndată” iar alteori impune un termen înăuntrul căruia trebuie făcută sesizarea, în caz contrar organele judiciare nemaiavând posibilitatea legală de a trage la răspundere făptuitorul.

Autorul Marius Ciprian Boga apreciază că aceste termene diferă după tipul infracțiunilor (după cum se urmăresc sau nu la plângerea prealabilă) și după limitele de pedeapsă prevăzute de legiuitor pentru fiecare infracțiune (raportat la termenele de prescripție a răspunderii penale) [16, p.6].

În practică, întâlnim situații când un organ de urmărire penală este sesizat în legătură cu aceeași cauză, o dată sau de mai multe ori, sesizarea fiind sub acest aspect, principală și secundară, sau este sesizat prin ambele moduri, atât prin mijloace interne cât și externe.

Odată sesizate în mod legal printr-unul din modurile menționate, organele de urmărire penală au obligația de a începe urmărirea penală, aceasta constituind o dispoziție imperativă, și nu o chestiune de liberă apreciere pentru acestea [143, p.79] fără însă a nesocoti posibilitatea acordată de art.315 alin.1 lit.a C.pr.pen.2010 de a se dispune clasarea atunci când „nu se poate începe urmărirea penală, întrucât nu sunt întrunite condițiile de fond și formă esențiale ale sesizării”.

Pe lângă aceste criterii consacrate doctrinar, unii autori mai fac o clasificare a modurilor de sesizare care se mai împart în moduri de sesizare propriu-zise sau explicite și implicite, primele fiind cele ”care cunosc o reglementare autonomă și o singură funcționabilitate: asigură doar sesizarea organelor de urmărire penală(plângere, denunț, modurile speciale, sesizarea din oficiu) și cele implicite, pentru care efectul de investire sau aducere la cunoștință este unul secundar; aceste moduri nu au o existență autonomă, ele fiind încorporate în alte acte juridice(încheierea de ședință prin care se constată o infracțiune de audiență și se identifică făptuitorul” [263, p.303]).

Și în doctrina procesual penală a Republicii Moldova întâlnim aceeași clasificare a modurilor de sesizare a organelor de urmărire penală.

Un prim criteriu este cel al persoanei sau organului care face sesizarea și întâlnim acte de sesizare externe (plângere, denunț, prin intermediul actelor de constatare) atunci când sesizarea provine de la persoane, organe sau organizații din afara organelor de urmărire penală și acte de sesizare interne(depistarea infracțiunii nemijlocit de către colaboratorii organului de urmărire penală), atunci când organul de urmărire penală se sesizează în baza propriilor sale investigații sau a celor efectuate de organele operative ale Ministerului de Interne [177, p.66].

În raport de modul de sesizare a organului de urmărire penală există moduri de sesizare primară, în situația în care aducerea la cunoștință despre comiterea unei infracțiuni a ajuns pentru prima dată în fața organului de urmărire penală și moduri de sesizare complementară, în situația în care cauza penală a trecut anterior pe la un alt organ de urmărire penală(când un organ de urmărire penală își declină competența în favoarea altui organ) [205, p.22].

Modurile de sesizare se mai împart după efectele pe care le produc, în două categorii și anume generale (plângere, denunț) și speciale (plângerea prealabilă, acordul unui organ prevăzut de lege) cu mențiunea că cele generale nu sunt indispensabile, deoarece pot fi înlocuite cu sesizarea din oficiu în timp ce cele speciale sunt derogări de la principiul oficialității [177, p.66].

Trebuie remarcat faptul că „sub aspectul valorii informațiilor primite despre săvârșirea unei infracțiuni, legea nu face nicio deosebire între modalitățile de sesizare, fiind posibil ca, uneori, organele de urmărire penală să fie sesizate atât prin mijloace proprii, cât și din afară; în asemenea situații vor fi exploatate ambele surse informative” [195, p.53].

În ceea ce privește modalitățile de sesizare ale instanței de judecată, apreciem că sunt doar externe, provenind de la procuror în cazul rechizitoriului și a acordului de recunoaștere, sau de la persoana vătămată în cazul încheierii de începere a judecării.

Oricare ar fi modul de sesizare folosit, scopul este cel de începere a activității procesuale penale și investirea organelor judiciare cu rezolvarea unei cauze penale.

2.3. Corelația actului de sesizare cu principiile procesului penal

În mod clar și fără echivoc, declanșarea activității organelor judiciare este condiționată de sesizarea acestora printr-unul din modurile prevăzute de lege, despre săvârșirea unei infracțiuni, statul având dreptul dar și obligația de a realiza funcția punitivă, prin intermediul procesului penal [214, p.99].

Pe acest temei se bazează existența principiului oficialității sau obligativității care guvernează atât faza de urmărire penală, cât și cea a judecării.

Mai întâi, trebuie să înțelegem că principiile fundamentale ale procesului penal sunt acele reguli cu caracter general care acționează asupra tuturor instituțiilor procesual penale și în toate fazele de desfășurare a procesului penal.

Astfel, este normal ca și în faza de urmărire să se aplice principiile procesului penal pe care le regăsim în art.2 - 12 din C.pr.pen.2010, legea nouă încercând să remedieze deficiențele sistemului procedural penal, fiind vizate în principal reducerea duratei proceselor și simplificarea procedurilor judiciare penale, prin introducerea de noi instituții.

În C.pr.pen.2010 au fost introduse principii noi, precum cel al separării funcțiilor judiciare în procesul penal, al obligativității acțiunii penale strâns legat de cel subsidiar al oportunității, al dreptului la un proces echitabil desfășurat într-un termen rezonabil, al dreptului la libertate și siguranță, ne bis in idem, iar în materia probațiunii, al loialității în obținerea probelor.

Aceste noi principii sunt în fapt reguli generale din legislațiile statelor Uniunii Europene, care stau la baza procesului penal modern, reguli a căror valabilitate și eficiență au fost verificate de practica judiciară și de jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului.

Scopul noilor reguli constă pe de o parte, în a asigura și garanta respectarea prezumției de nevinovăție, a egalității de șanse a părților, iar pe de altă parte în a înlătura incompatibilitățile în exercitarea funcțiilor judiciare, ineficiența și lipsa de celeritate în procesul penal, precum și de a asigura protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.

Noile dispoziții definesc principiile fundamentale ca fiind „norme de procedură penală, care reglementează desfășurarea procesului penal și a altor proceduri judiciare în legătură cu o cauză penală”, care „urmăresc asigurarea exercitării eficiente a atribuțiilor organelor judiciare cu garantarea drepturilor părților și ale celorlalți participanți în procesul penal astfel încât să fie respectate prevederile Constituției, ale tratatelor constitutive ale Uniunii Europene, ale celorlalte reglementări ale Uniunii Europene în materie procesual penală, precum și ale pactelor și tratatelor privitoare la drepturile fundamentale ale omului la care România este parte.”(art.1 C.pr.pen.2010)

Aceste principii fundamentale acționează însă, în modalități diferite în cursul urmăririi penale față de modul cum acționează în cursul judecății și al executării hotărârii penale definitive.

În primul rând deosebirea rezultă din condițiile în care se efectuează urmărirea penală, de a se lămurii ceea ce la început este neclar, de a se face ample investigații și strângere de probe într-o luptă continuă cu încercările infractorilor de a se sustrage de la răspunderea penală; în al doilea rând, deosebirea decurge și din modul în care sunt organizate și funcționează organele de urmărire penală, care își desfășoară activitatea operativ, fără ședințe dinainte pregătite, în care să se ceară prezența părților și participarea lor activă la efectuarea actelor procesuale și procedurale.

Potrivit principiului legalității(art. 2 C.pr.pen.2010), prevederile Codului de procedură penală reprezintă cadrul legal în care se impune a se desfășura procesul penal, respectiv numai în fața organelor juridice înființate și organizate prin lege și numai potrivit dispozițiilor legale. Astfel, activitatea de urmărire penală se desfășoară numai de organele de urmărire prevăzute de Codul de procedură penală potrivit competenței lor și dispozițiilor legale care reglementează urmărirea penală. [11, p.82] .

Trebuie reținut că activitatea organelor de cercetare penală este supusă supravegherii procurorului, iar a acestuia procurorului ierarhic superior. Dacă aflarea adevărului poate fi necompletă sau inexactă în cursul urmăririi penale, datorită neparticipării concomitente a părților la strângerea probelor, în faza de judecată există modalități mai potrivite de aflare a adevărului prin prezentarea concomitentă în fața completului de judecată a procurorului de ședința, a părților și apărătorilor lor, care, prin participarea la cercetarea judecătorească și prin debaterile judiciare, pot înlătura ceea ce este reținut eronat, pot preciza ceea ce nu este clar, pot completa aspectele necesare pentru soluționarea justă a cauzei.

Realizarea principiului legalității în procedura începerii urmăririi penale este asigurată prin respectarea de către organul de urmărire penală a prevederilor art. 305 C.pr.pen.2010, care prevăd că începerea urmăririi penale se dispune cu privire la faptă numai atunci „când actul de sesizare îndeplinește condițiile prevăzute de lege și se constată că nu există vreunul dintre cazurile care împiedică exercitarea acțiunii penale prevăzute la art. 16 alin. (1)”, dispoziție care se consemnează într-un act procesual numit ordonanță.

În cazul în care s-a început urmărirea penală fără o sesizare specială, care era strict necesară, înseamnă că s-a produs o încălcare a legii de procedură, iar îndreptarea acestei încălcări nu se poate face prin anularea începerii urmăririi penale, ci prin începerea acesteia. [11, p.83] .

Alt principiu al procesului penal, care guvernează și instituția analizată constă, potrivit prevederilor art. 7 alin. 1 N. C.pr.pen., în obligația organelor judiciare de a începe și desfășura activitatea procesuală din inițiativă proprie (din oficiu), indiferent de voința persoanelor interesate în cauză, în afară de cazul când legea dispune altfel.

„Acest principiu reflectă conceptul de obligație pozitivă a statului în materie de drepturile omului. În temeiul art. 1 al Convenției fiecare stat este obligat să asigure oricărei persoane aflate sub jurisdicția sa drepturile și libertățile garantate de Convenție. Curtea Europeană în numeroase cauze a statuat că atunci când există o ingerință de natură penală a unui terț în drepturile prevăzute de CEDO, statul are obligația unei anchete efective. De exemplu aceasta implică obligația pozitivă a statelor să întreprindă măsuri pentru a garanta ca nimeni să nu fie supus torturii, pedepselor sau tratamentelor inumane ori degradante (*mutatis mutandis*, *E. Și alții c. Marii Britanie* (26 noiembrie 2002), pentru a identifica și a trage la răspundere persoanele care au atentat la proprietatea altuia (*Blumberg c. Lituaniei* 14 octombrie 2008) etc.

Aceasta obligație este una de mijloace și nu de rezultat iar statul va răspunde în caz de deficiențe flagrante și serioase ale anchetei și judecării. Cu alte cuvinte, obligația autorităților de a investiga și trimite în judecată nu poate fi una absolută, fiind evident că multe infracțiuni rămân nerezolvate sau nepedepsite în ciuda eforturilor rezonabile ale autorităților statului. Mai degrabă, obligația ce revine autorităților este aceea de a asigura că are loc ancheta penală adecvată și că autoritățile implicate au acționat într-un mod competent și eficient” [181, p.78-79]

Legat de începerea urmăririi penale, principiul oficialității se referă la sesizarea din oficiu a organelor de urmărire penală în cazul săvârșirii unei infracțiuni prevăzute de legea penală (art. 292 C.pr.pen.2010) și la obligativitatea începerii urmăririi penale (art. 305 C.pr.pen.2010).

Art.5 din C.pr.pen.2010 reia principiul aflării adevărului reglementat în art. 3 din C.pr.pen. anterior, iar aplicarea acestuia asigură faptul că persoana vinovată de săvârșirea unei

infracțiunii trebuie să răspundă penal pentru fapta comisă (în măsura vinovăției sale) și că nicio persoană nevinovată nu poate fi pedepsită. [11, p.83].

În viziunea autorului N. N. Poleanski, adevărul este raționamentul care reflectă corect realitatea [266, p.113].

A. Gh. Spirkin consideră că adevărul reprezintă informația adecvată referitoare la obiect, obținută prin intermediul percepției rațio-senzorială sau intelectuale, fie informația privitoare la el, care se caracterizează din punct de vedere al autenticității acesteia [267, p.460].

Deci, prin adevăr în procesul penal urmează a se înțelege corespunderea precisă și deplină a concluziilor instanței de judecată, a organului de urmărire penală cu privire la împrejurările cauzei examinate, vinovăția sau nevinovăția persoanelor supuse răspunderii penale, faptelor și circumstanțelor obiective. De către specialiștii teoreticieni și practicieni este recunoscut faptul că prin cercetarea desfășurată în procesul penal este stabilit adevărul obiectiv, adică este percepută, cunoscută fapta infracțională și vinovăția persoanei care a comis-o. La o astfel de concluzie ajunge inițial organul de urmărire penală, procurorul, iar mai apoi și instanța de judecată. Convingerea, în acest sens, se fundamentează pe probe. Proba constituie un mijloc de stabilire a adevărului, mijloc care poate fi bun sau rău, suficient sau insuficient, autentic sau fals [268, p.13]. Adevărul în procesul penal se deosebește de adevărul în sens filosofic. În primul rând, acesta adevăr este necesar pentru soluționarea unei întrebări practice concrete, dar nu pentru clarificarea unei chestiuni științifice. În al doilea rând, limitele stabilirii adevărului în procesul penal sunt vizate de obiectul probatoriului, care se modifică în dependență de fiecare cauză penală concretă (în unele cazuri se stabilesc anumite fapte, iar în alte situații stabilirea acestor fapte nu este necesară). În cel de-al treilea rând, stabilirea adevărului în procesul penal se realizează într-o formă strict prevăzută de lege. În al patrulea rând, limitele probatoriului sunt determinate de volumul probelor, necesare pentru stabilirea împrejurărilor și circumstanțelor corespunzătoare [269, p.3].

Art. 5 alin. (2) din N.C.pr.pen. reia obligația(rol activ) stipulată în art. 202 alin. (1) teza a II-a din C.pr.pen. anterior, sub sancțiune procesuală. În materia probațiunii a fost introdus un set de reguli care consacră principiul loialității în obținerea probelor. Aceste reguli, care prevăd sancțiunea excluderii probelor obținute nelegal sau neloial, sunt de natură a determina creșterea profesionalismului organelor judiciare în obținerea probelor și constituie garanția respectării ferme a drepturilor părților la un proces echitabil.

Cu referință la principiul loialității în administrarea probelor, în doctrină s-a arătat că loialitatea este „o trăsătură a acțiunii de strângere a probelor, ce are ca scop pronunțarea unei

hotărâri penale legitime, cu respectarea drepturilor omului și a demnității actului de justiție”. Din punct de vedere filosofic, obiectivele procedurii penale – adevăr, legitimitate, eficacitate – în serviciul cărora se află proba, relevă tensiunea internă, legitimitatea putând constitui o piedică în calea căutării adevărului și a eficacității sau, invers, eficacitatea putând avea drept rezultat fie obiectivarea adevărului, fie desfigurarea sa [112, p.116].

Tot în acest sens, a asigurării unei apărări efective a inculpatului în faza de urmărire penală, a fost eliminată și procedura prezentării materialului de urmărire penală.

Ca și excepție a principiului oficialității, art. 7 alin. (2) din N.C.pr.pen. instituie principiul subsidiar, al oportunității exercitării acțiunii penale, în raport de interesul public. Pentru a se evita desfășurarea unor procese penale în cauze minore, în care nu există un interes public, a fost atenuată obligativitatea exercitării acțiunii penale, prin introducerea principiului subsidiar al oportunității, în baza căruia, în asemenea cauze, procurorul va putea renunța la exercitarea acțiunii penale, în cazurile și condițiile strict și limitativ prevăzute de lege – „în cazurile și în condițiile prevăzute expres de lege, procurorul poate renunța la exercitarea acțiunii penale dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia”.

În același timp, renunțarea la urmărirea penală este prevăzută la art. 17 C.pr.pen.2010 ca o cauză de stingere a acțiunii penale iar, la art. 314 C.pr.pen.2010 ca una dintre soluțiile de neurmărire și netrimiteră în judecată care pot fi dispuse de procuror, la propunerea organului de urmărire penală sau din oficiu, prin ordonanță, când nu există interes public în urmărirea penală a inculpatului.

Art. 318 C.pr.pen.2010 reglementează în detaliu instituția, prevăzând atât condițiile de aplicare, cât și criteriile de apreciere a interesului public.

Urmărirea penală este operativă deoarece actele de urmărire trebuie efectuate fără întârziere de către organul de cercetare, de regulă, fără prezența altei persoane, și este mobilă în sensul că actele de urmărire penală se pot efectua la locul unde s-a săvârșit infracțiunea [143, p.44].

Deși în doctrină s-a relatat că, urmărirea penală are și trăsături specifice [258, p.85], C.pr.pen.2010 nu le prevede în mod expres ca pentru faza de judecată (art. 351-352 C.pr.pen.2010), sarcina stabilirii lor revenind literaturii de specialitate.

Se întâlnesc afirmații cum că principiile publicității, oralității și contradictorialității (prevăzute de lege pentru faza judecătorească) se aplică și urmăririi penale, aducând ca argumente posibilitatea pentru părți de a cunoaște materialul de urmărire penală, ascultarea orală a părților și martorilor de către organul de cercetare penală, existența unei contradictorialități tacite.

Alți autori susțin că urmărirea penală se desfășoară nepublic, necontradictoriu și în formă preponderent scrisă, principii opuse celor aplicabile în faza de judecată; în susținerea acestui punct de vedere se reține că în cursul urmăririi penale există doar elemente de publicitate și contradictorialitate, după cum în faza de judecată există elemente de nepublicitate (ședința secretă) sau de necontradictorialitate (judecata în lipsă) în condițiile în care ședința de judecată este așezată pe principiile publicității, contradictorialității, oralității și nemijlocirii.

Sunt și autori care adaugă la lipsa de publicitate, lipsa de contradictorialitate și caracterul preponderent scris al urmăririi penale și alte două principii: lipsa de colegialitate a organului de urmărire penală și subordonarea ierarhică în efectuarea actelor de urmărire penală.

Le vom examina succint pe toate acestea, pentru a înțelege legătura strânsă dintre ele cu actul de sesizare ca limită de început a procesului penal.

Caracterul nepublic al urmăririi penale este reglementat expres în noile dispoziții legale procesual penale (art. 285 alin. 2 C.pr.pen. 2010), și își găsește rațiunea în faptul că unele activități cum ar fi: strângerea probelor în vederea stabilirii vinovăției făptuitorului, conservarea unor urme care să ajute la aflarea adevărului, deșurarea unor planuri ale făptuitorilor care încearcă să denatureze sau să ascundă probe pentru a se sustrage răspunderii penale, luarea măsurilor preventive etc, ar fi mult îngreunate, iar unele chiar imposibil de realizat dacă persoanele cu interes direct în cauză și nu numai acestea, ar cunoaște în amănunt întreaga strategie de cercetare a organelor de urmărire penală sau ar lua cunoștința de întregul material probator înainte de terminarea urmăririi penale. [11, p.84] .

Cu toate acestea, sunt și excepții când publicul participă într-o anumită măsură la unele acte de urmărire penală (de exemplu, martorul asistent care participă la efectuarea percheziției domiciliare într-un spațiu în care nu se află nicio persoană).

Nici drepturile noi acordate de legiuitor prin art. 92-93 C.pr.pen. 2010 (drepturile avocatului suspectului și inculpatului; asistența juridică a persoanei vătămate, a părții civile și a părții responsabile civilmente) precum și noutatea adusă de art. 94 C.pr.pen. 2010 de a putea fi consultat dosarul pe tot parcursul procesului penal, prin urmare și în decursul urmăririi penale, nu sunt de natură să ne formeze concluzia cum că urmărirea penală ar avea caracter public.

În lucrările de specialitate, lipsa de publicitate este examinată și sub aspectul păstrării secretului actelor de cercetare penală față de părțile din proces, în special față de suspect sau inculpat. Sub acest aspect, secretul urmăririi penale este păstrat parțial, deoarece legea prevede posibilitatea pentru apărătorul acestuia să asiste la efectuarea oricărui act de urmărire penală, ceea

ce înseamnă cunoașterea rezultatului acestuia. Evident că și sub acest aspect nu există o publicitate a dosarului ca în faza de judecată.

Cu privire la acest aspect, facem apel la jurisprudența instanței de la Strasbourg, și anume *cauza Kamasinski vs. Austria*, nr. 9783/82, în care Curtea a precizat că, uneori, în funcție de circumstanțele concrete ale cauzei și de garanțiile compensatorii din legislația națională, organul de urmărire penală poate să limiteze dreptul justițiabilului la dosar, dar cu condiția, *sine qua non*, de a îl prezenta avocatului său, care neaparat trebuie să aibă acces la dosar în tot cursul procesului, precum și dreptul de a face fotocopii de pe actele dosarului, fotocopii pe care, desigur, să le poată prezenta justițiabilului – clientul său.

Sublinierea importanței acestui caracter nepublic al urmăririi penale este dată și de incriminarea în C.pen.2009 ca infracțiune de compromitere a intereselor justiției divulgarea fără drept a unor date relative la urmărirea penală (art.277 C.pen.2009).

O altă trăsătură caracteristică a urmăririi penale, este cea a lipsei de necontradictorialitate, care rezultă din lipsa de publicitate a urmăririi penale [195, p.27], când organul de urmărire penală administrează probele fără a le pune în discuția contradictorie a părților.

Noua reglementare procesual penală a continuat tendința din Codul de procedură penală din 1936, când existau mai multe elemente de contradictorialitate și de oralitate, precum și cea de după modificările din 1989, când s-au extins reglementările care au introdus elemente de contradictorialitate, oralitate și publicitate în cursul urmăririi penale.

Dacă sub auspiciile vechiului cod, părțile erau audiate separat, actualul cod nu mai conține astfel de reguli exprese, iar în art.81 lit.g, art.85 alin.1 și art.87 alin.1 din C.pr.pen.2010 se arată că persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente au dreptul de a adresa întrebări inculpatului, martorilor și experților, fără însă a se preciza în ce fază procesuală, ci doar folosindu-se expresia „în cadrul procesului penal”.

Alte elemente de contradictorialitate care se regăsesc și în cursul urmăririi penale: părțile se pot plânde împotriva actelor de urmărire penală nelegale, rezolvarea acestora fiind de competența procurorului care supraveghează urmărirea penală sau a procurorului ierarhic superior, deci de un alt organ decât cel care a încălcat legea; împotriva luării unei măsuri procesuale se poate face plângere, pe care o rezolvă instanța de judecată, ocazie când procurorul și inculpatul se află în contradictorialitate, dezbaterile propunerilor de arestare preventivă, arest la domiciliu a inculpatului sau procedul confruntării (art.131 N.C.pr.pen).

Aceste expresii de contradictorialitate nu înlătură totuși lipsa de contradictorialitate ca principiu specific al urmăririi penale, în cursul căreia organele de urmărire penală întrunesc funcțiile procesuale de învinuire, de apărare și de soluționare a cauzei.

Apreciem că totuși „nu poate exista contradictorialitate în condițiile în care procurorul învinuiește, dar și apără, iar la final hotărăște” [10, p.30] .

„În sens mai larg, principiul egalității armelor aplicat într-o procedură contradictorie, garantat de CEDO, își găsește aplicare, atât la faza prejudiciară (cu o aplicare mai largă sau mai restrânsă), cât și la cea a judecării cauzei penale. Într-o serie de cauze împotriva Republicii Moldova, Curtea Europeană a constatat nu o dată grave abateri de la aceste reguli. De exemplu, în cauza *Țurcan (2007)*, unde reclamantul a contestat aplicarea unei practici administrative de a nu asigura pății apărării acces la nicio parte a dosarului penal, cu excepția învinuirilor și a demersului privind solicitarea arestării preventive, înainte de ședințele judecătorești la care s-au examinat aplicarea sau prelungirea detenției acuzatului. Curtea a constatat că procedurile cu privire la detenția preventivă trebuie să fie contradictorii și trebuie să asigure întotdeauna egalitatea armelor între părți– procuror și acuzat. Curtea a decis în continuare că egalitatea armelor nu este asigurată dacă avocatului acuzatului nu i se oferă, la faza urmăririi penale, accesul la acele documente din dosar care sunt esențiale pentru a contesta efectiv legalitatea arestului. În timp ce Curtea a recunoscut necesitatea ca urmărirea penală să fie desfășurată eficient (inclusiv necesitatea de a păstra în confidențialitate anumite probe pentru a împiedica acuzații să submineze investigațiile), ea a constatat că această necesitate nu poate fi asigurată pe seama restrângerilor substanțiale ale drepturilor acuzatului. Într-o altă cauză *Muşuc (2007)*, s-a stabilit că instanțele naționale au respins, în mod impropriu, cererea insistentă a reclamantului de a audia un martor, sau cel puțin de a face cunoștință cu depozițiile acestuia, atunci când justificarea menținerii sale în stare de arest, în cursul urmăririi penale, o constituia supoziția că el va influența martorii” [181, p.68].

Tot în acest context evidențiem și opinia expusă de autorul T. Vizdoagă referitoare la faptul că tentativa de promovare a principiului contradictorialității la etapa prejudiciară este binevenită, însă funcționarea reală a acestuia este condiționată de instituirea egalității statutelor procesuale ale părților la faza urmăririi penale. Întru realizarea acestui obiectiv, sunt propuse următoarele soluții:

- 1) acordarea posibilității apărătorului de a desfășura o anchetă paralelă (investigația avocatului) proprie după modelul anglo-saxon;
- 2) dezvoltarea și amplificarea controlului judecătoresc în faza urmăririi penale [254, p.85-89].

Caracterul preponderent scris este conferit urmăririi penale pe de o parte de faptul că au relevanță juridică în fața instanței numai actele cuprinse în dosar sub formă scrisă [258, p.244-245], iar pe de altă parte, părțile nu pot acționa decât în scris, prin cereri și memorii scrise [241, p.196].

Deși în cursul urmăririi penale părțile și subiecții procesuali se asculta oral, în realitate nu se poate considera ca urmărirea penală se desfășoară potrivit principiului oralității care presupune desfășurarea activității procesuale prin viu grai, în prezența procurorului și a părților, pentru ca acestea să asculte ce spune fiecare participant la urmărire și să poată lua, astfel, atitudine imediată, prin viu grai, cu privire la ceea ce s-a spus, prin negarea unor împrejurări afirmate ca existente, prin demonstrarea ca reale a unor împrejurări pretins inexistente, prin punerea de întrebări și obținerea de răspunsuri la acestea [246, p.457].

Ceea ce este specific urmăririi penale, constă în aceea că ea nu poate transmite fazei de judecată decât un material scris, așa cum și prima instanță transmite instanțelor de apel și de recurs, dosarul cauzei[11, p.85].

Doctrina apreciază tot ca și trăsătură caracteristică acestei faze și celeritatea urmăririi penale, organele de urmărire penală având obligația de a efectua cercetarea penală într-un termen cât mai scurt, deși Codul de procedură penală nu prevede termene pentru efectuarea urmăririi penale, fiind necesară totuși, pentru începerea urmăririi, o acțiune imediată din partea organului de urmărire de care depinde aflarea adevărului și soluționarea justă a cauzei penale. [11, p.86].

Totuși, celeritatea nu trebuie să afecteze în niciun mod caracterul obiectiv, temeinic și complet al urmăririi penale, care trebuie să fie cât mai aproape de momentul comiterii infracțiunii [143, p.45]

Modificările adoptate prin intrarea în vigoare a Noului Cod de procedură penală, au răspuns cerinței majore de desfășurare cu celeritate a procesului penal, în întregul lui. Astfel, s-a simplificat etapa urmăririi penale prin reglementarea unei proceduri rapide de verificare a sesizării adresate organelor de urmărire penală, prin eliminarea etapei actelor premergătoare și prin regândirea poziției și a competenței procurorului, în sensul de a conduce și supraveghea activitatea de urmărire penală, iar nu de a efectua obligatoriu urmărirea penală.

Apreciem că și nou introdusa procedură a administrării anticipate a probatoriului subliniază celeritatea cu care trebuie să se desfășoare urmărirea penală.

Ca și organele de urmărire penală care, pentru a putea începe urmărirea penală, trebuie să fie sesizate printr-una din modalitățile prevăzute de către legiuitor în mod expres, și instanța pentru a demara faza de judecată trebuie să fie sesizată prin unul din actele stabilite de lege ca

având această funcție, și anume: rechizitoriu(art. 329 din C.pr.pen.2010), încheierea de începere a judecării(art.341 alin.7 pct.2 lit.c din C.pr.pen.2010) ori acordul de recunoaștere a vinovăției(art. 478 din C.pr.pen.2010).

Așa cum ne-am referit la principiile care se întâlnesc în faza de urmărire penală, menționăm pe scurt și pe cele care guvernează faza de judecată, și care au înrăurire și asupra actelor de sesizare a acesteia.

Principiul publicității fazei de judecată este prevăzut în mod expres în dispozițiile art. 352 din C.pr.pen.2010 potrivit căruia „ședința de judecată este publică”, în art. 127 din Constituția României, care prevede că sesiunile de judecată sunt publice, afară de cazurile prevăzute de lege și în art. 11 din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciară.

Dacă urmărirea penală are un pronunțat caracter nepublic, „secret”, faza de judecată, în general, are un caracter public. Totuși trebuie subliniat că publicitatea este o regulă de bază a sesiunii de judecată, nu a întregii faze a judecării.

În principiu, orice persoană care are sau nu calitate procesuală în cauză, are acces în locul unde se desfășoară judecata, asigurându-se astfel transparența administrării justiției; în acest mod se realizează atât rolul educativ-preventiv al procesului penal cât și scopul prevăzut de art.6 alin.1 din CEDO, și anume desfășurarea echitabilă a procesului penal.

Totuși regula de mai sus prezintă și câteva excepții: sesiunea desfășurată în camera de consiliu nu este publică; minorii sub 18 ani nu pot asista la sesiunea de judecată, cu excepția situației în care aceștia au calitatea de părți sau martori; persoanele înarmate, cu excepția personalului care asigură paza și ordinea.

De asemenea, dacă judecarea în sesiună publică ar putea aduce atingere unor interese de stat, moralei, demnității sau vieții intime a unei persoane, intereselor minorilor sau ale justiției, instanța, la cererea procurorului, a părților ori din oficiu, poate declara sesiună nepublică pentru tot cursul sau pentru o anumită parte a judecării cauzei.

Totodată, instanța mai poate să declare sesiună nepublică la cererea unui martor, dacă prin audierea sa în sesiună publică s-ar aduce atingere siguranței ori demnității sau vieții intime a acestuia sau a membrilor familiei sale, ori la cererea procurorului, a persoanei vătămate sau a părților, în cazul în care o audiere în public ar pune în pericol confidențialitatea unor informații.

Declarația sesiunii nepublice se face în sesiună publică, după ascultarea părților prezente, a persoanei vătămate și a procurorului. Dispoziția instanței este executorie. În timpul cât sesiunea este nepublică, nu sunt admise în sala de sesiună decât părțile, persoana

vătămată, reprezentanții acestora, avocații și celelalte persoane a căror prezență este autorizată de instanță.

Dispozițiile relative la publicitatea ședinței de judecată sunt prevăzute sub sancțiunea nulității absolute (art. 281 alin. 1 lit.c C.pr.pen.2010). Această nulitate nu poate fi înlăturată în niciun mod. Ea poate fi invocată în orice stare a procesului și se ia în considerare chiar din oficiu.

Mai există o excepție de la regula publicității ședinței de judecată, prevăzută de art. 509 alin. 2 din C.pr.pen.2010, care prevăd că „cauzele cu inculpați minori se judecă de urgență și cu precădere. Ședința nu este publică...”.

Când sunt mai mulți inculpați, în aceeași cauză penală, dintre care unii minori iar alții majori, și nu este posibilă disjungerea, judecata are loc potrivit dispozițiilor art. 507 alin. (1) și după procedura obișnuită (art. 510 alin. 1 C.pr.pen.2010).

O a doua trăsătură care caracterizează această fază este contradictorialitatea care constituie esența judecății, mijlocul și cheazășia pentru aflarea adevărului în procesul penal [215, 218]. Este în fapt ”duelul” dintre părți care în baza acestei reguli pot combate probele administrate în defavoarea lor și pot propune spre administrare probe în susținerea afirmațiilor făcute.

Principiul contradictorialității implică egalitatea de „arme” între învinuire și apărare, între susținerea pretențiilor civile și combaterea lor, în sensul că se acționează cu aceleași mijloace procesuale: participarea la judecata, cu dreptul de a face cereri, a ridica excepții, a pune concluzii, a exercita căile de atac, pe care instanța de judecată le poate admite sau respinge și a adopta propria soluție (art. 351 alin. 2 C.pr.pen.2010)

Contradictorialitatea ca și condiție dar și ca premisă, implică prezența părților la desfășurarea cercetării judecătorești și a dezbaterilor, reprezentând una din garanțiile implicite ale desfășurării unui proces echitabil [10, p.496-512].

Potrivit opiniei Gh. Mateuț „contradictorialitatea se manifestă nu numai în raporturile dintre procuror și părți, ci și în acelea dintre părțile care au interese procesuale contrare, ori chiar dintre acestea și instanța de judecată” [183, p.11].

Principiul contradictorialității constă în aceea că toate probele administrate nemijlocit în fața instanței constituită potrivit legii, trebuie supusă discuției părților, procurorului și apărătorului [187, p.374].

Părțile, persoana vătămată, reprezentanții acestora, avocații și experții desemnați în cauză au dreptul de a lua consulta dosarul, de a lua cunoștință de actele și conținutul acestuia, precum și de a obține fotocopii de pe actele acestuia.

Tot ca și garanție a respectării acestui principiu, instanța are obligația de a-l înștiința pe inculpat după citirea actului de sesizare cu privire la dreptul de a pune întrebări coinalpaților, persoanei vătămata, celorlalte părți, martorilor, experților și de a da explicații în tot cursul cercetării judecătorești, când socotește că este necesar(art. 374 alin.2 ultima teză din C.pr.pen.2010).

Considerăm util a aminti că în mai multe rânduri Curtea Constituțională a statuat în sensul că acest principiu era încălcat fie prin soluționarea contestației împotriva încheierii prin care era admisă plângerea împotriva dispoziției de netrimiteră în judecată și se dispunea începerea judecării fără participarea procurorului și a inculpatului [45], fie prin prevederea desfășurării camerei preliminare în procedură necontradictorie [48].

Potrivit Deciziei C.C.R. nr. 76/2015, soluția legislativă de excludere a procurorului de la dezbateră contradictorie a probelor cuprinsă în art. 374 alin. (7) teza a doua, în conformitate cu care probele administrate în cursul urmăririi penale și necontestate de către părți sunt puse în dezbateră contradictorie exclusivă a părților, este declarată neconstituțională de la 27 aprilie 2015 inclusiv, ca urmare a admiterii excepției de neconstituționalitate.

Importanța acestui principiu este subliniată și de hotărârile Curții Europene care a fost și rămâne preocupată în permanență de felul cum este asigurată respectarea contradictorialității. În mai multe cauze Curtea a statuat situații și condiții prin care impune autorităților un anumit comportament pentru a face cu adevărat contradictorială procedura de judecare.

Astfel, în cauza *Mantovanelli c. Franței*, (1997) Curtea impune obligativitatea acordării posibilității părții adverse de a participa efectiv la efectuarea acțiunilor procesuale; în cauza *De Haesși Gijssels c. Belgiei* (1997) obligă acordarea posibilității rezonabile de a-și pleda cauza în condiții care să nu situeze partea într-un dezavantaj substanțial față de partea adversă; într-o altă speță, *Popovici c. Moldovei* (2007), Curtea a stabilit necesitatea examinării probelor în prezența ambelor părți.

Autorii E. Ababei și T. Vîzdoagă subliniază că acest principiu al contradictorialității „îl regăsim nu doar în art.6 CEDO, dar și în cadrul procedurii în fața Curții Europene, art.38 al Convenției stabilind că se va „proceda la examinarea cauzei în condiții de contradictorialitate...”. Astfel, contradictorialitatea reprezintă una dintre cele mai importante garanții ale procesului penal, părțile fiind într-o situație de egalitate procesuală în fața judecătorului (cauza *Machado c. Spaniei* (1996)). În esență, dreptul la o procedură contradictorie implică posibilitatea pentru părțile unui proces penal, civil sau disciplinar de a lua cunoștință de toate piesele și observațiile prezentate

judecătorului, chiar și cele care ar proveni de la un magistrat independent, de natură să-i influențeze decizia, și de a le discuta” [181, p.65-66].

Cu toate că sunt analizate separat, oralitatea și contradictorialitatea sunt strâns legate între ele, se integrează una în cealaltă și ambele, încadrate în publicitate, formează, așa cum se arată în literatura de specialitate, triumviratul principiilor tipice ale ședinței de judecată [215, p.213].

Întreaga activitate procesuală a fazei de judecată se desfășoară prin viu grai, participanții la judecată comunică între ei, instanța atribuind valențe juridice și aspectelor consatate direct și neconsemnate în scris. Totuși, în scop probator, activitățile de judecată desfășurate oral sunt consemnate în scris (art. 369 alin.2 C.pr.pen.2010 – notele luate de grefier cu privire la desfășurarea procesului), iar ședința de judecată se înregistrează cu mijloace tehnice audio (art. 369 alin.1 din C.pr.pen.2010).

Acest principiu rezultă și din jurisprudența CEDO în interpretarea art.6 din Convenție, materializat în dreptul acuzatului de a fi ascultat de o instanță independentă și obiectivă, de a formula cereri și adresa întrebări martorilor, de a combate probele în acuzare, de a pune concluzii.

Au existat situații când „rămânând în pronunțare cu privire la unele cereri ale părților, instanța a soluționat cauza în fond, fără a mai fi dat cuvântul părților și asupra modului cum ar trebui soluționată cauza în fond, ceea ce le-a lipsit de argumentele pe care le puteau aduce în susținerile lor” [55, p.361].

Încălcarea acestui principiu este sancționată cu nulitatea relativă, în condițiile art. 282 C.pr.pen.2010

Potrivit principiului nemijlocirii, specific fazei de judecată, înțelegem obligația sesizarea de a îndeplini în mod direct toate actele procesuale și proceduale care dau conținutul ședinței [193, p.148].

Nemijlocirea presupune ca judecătorii din compunerea completului de judecată, care sunt principalii actori ai acestei faze procesuale, să cunoască direct probele ori să le readministreze pe cele strânse pe parcursul desfășurării urmăririi penale, să administreze noi probe, cu excepția cazurilor în care nu mai este posibil acest lucru.

În practica judiciară s-a arătat, în mod corect, că neaudierea de către prima instanță, a unui martor care a fost ascultat în cursul urmăririi penale, fără a se arăta motivul pentru care audierea sa nu mai este posibilă, nu îndreptățește judecarea cauzei pe baza declarației date de acesta în fața organului de urmărire penală, deoarece, procedându-se astfel, este încălcat principiul nemijlocirii [56, p.171].

Nemijlocirea presupune stabilitatea completului de judecată pe tot parcursul soluționării cauzei (art. 354 alin. 2 din C.pr.pen.2010). Schimbarea completului de judecată poate avea loc doar până la începerea dezbaterilor. După începerea dezbaterilor, orice schimbare intervenită în compunerea completului atrage reluarea de la început a dezbaterilor sub sancțiunea nulității relative a hotărârii, întrucât dispozițiile invocate nu pot fi asimilate celor referitoare la compunerea completului, care sunt prevăzute sub sancțiunea nulității absolute.

În doctrină se arată că principiul continuității completului de judecată presupune că ”întreaga dezbatere se desfășoară sub ochii acelorași judecători, în mod neîntrerupt, continuu, pentru ca astfel judecătorii să aibă o idee unitară asupra ansamblului procesului dezbătut [215, p.214]”.

Astfel, dacă la termenul când au avut loc dezbaterile s-a acordat un nou termen, iar la acest ultim termen instanța, deși în altă compunere decât cea de la termenul precedent, nu a reluat de la început dezbaterile, ea a încălcat dispozițiile art. 292 alin (2) și (3) din V.C. pr.pen. și a pronunțat o hotărâre casabilă [57, p.67-68].

2.4. Concluzii la capitolul 2

Sintetizând și coroborând noțiunea sesizării cu tipologia acesteia, alături de legătura ei cu principiile procesului penal, putem concluziona că limita de început a unui dosar penal îl constituie actul de sesizare, legal întocmit, prin care organul îndreptățit, fie el organ de urmărire penală, fie instanță de judecată, este investit cu atribuțiile conferite de lege, cu funcțiile date în sarcina sa de către legiuitor.

Actul de sesizare se caracterizează prin faptul că în oricare modalitate pe care o îmbracă, are un autor și un conținut minim prestabilit, încălcarea acestora fiind sancționată fie cu transmiterea către completare, fie cu transmiterea spre refacere, fie cu inadmisibilitatea actului respectiv.

Din aspectele prezentate în capitolul doi, putem desprinde ca și concluzii următoarele:

- prin aflarea adevărului în procesul penal urmează a se înțelege corespunderea deplină a concluziilor instanței de judecată și a organelor de urmărire penală cu privire la împrejurările cauzei examinate, vinovăția sau nevinovăția persoanelor supuse răspunderii penale, faptelor și circumstanțelor obiective.

- principiile procesului penal reprezintă ghidul de bază, teoretic fundamentat și normativ prevăzut, care reflectă esența procesului penal, determină construcția formelor și etapelor procesuale ale acestuia, asigurându-se realizarea sarcinilor și obiectivelor trasate în acest sens, începând cu sesizarea organelor de urmărire penală și terminând cu executarea hotărârilor penale.

- noile dimensiuni contradictoriale ale procesului penal al României și al Republicii Moldova vor contribui la depășirea și înlăturarea elementelor inchizitoriale din cadrul acestuia, și implicit la eficientizarea acestuia. Această sarcină a legiuitorului pe direcția reformării procesului penal trebuie dezvoltată și continuată pentru desăvârșirea unui proces penal public-contradictorial.

- clasificarea modurilor de sesizare după mai multe criterii ne ajută să înțelegem situațiile în care în lipsa unor anumite acte de sesizare, organele abilitate se pot autosesiza sau au obligația de a termina procesul penal dacă persoana sau organul, instituția căreia îi este conferit de către lege dreptul de a sesiza, nu înțelege de a face uz de acesta.

- importanța definiției și a tipologiei actului de sesizare pentru procesul penal constă în faptul că în situația neîndeplinirii condițiilor legale, intervine o sancțiune care de fapt este o expresie a principiilor care se întrepătrund și guvernează procesul penal, limitele acestora asigurând la maximum drepturile și interesele acuzatorului, părții vătămate, inculpatului și a altor participanți la procesul penal, contribuind la stabilirea adevărului obiectiv și la soluționarea corectă și echitabilă a cauzelor penale.

3. MODURI DE SESIZARE A ORGANELOR DE URMĂRIRE PENALĂ

3.1. Plângerea

Din cele mai vechi timpuri, în rândul oricărei orânduiri sociale au existat legi, norme, ordine scrise sau nu, a căror încălcare a fost sancționată în funcție de necesitățile și posibilitățile acelor vremuri.

Ca și astăzi, pentru a fi aplicate pedepse, sancțiuni, cei care aveau aceste atribuții trebuiau să ia la cunoștință despre, să fie sesizați cu sau să constate în mod direct neregulile săvârșite.

Realitatea vieții juridice de dinaintea actualului Cod de procedură penală a relevat lipsa de celeritate a desfășurării proceselor penale în general, neîncrederea justițiabililor în actul de justiție, supraîncărcarea parchetelor și instanțelor, durata excesivă a procedurilor, tergiversarea nejustificată a cauzelor și nefinalizarea dosarelor din motive procedurale.

Multe dintre aceste neajunsuri au constituit obiectul mai multor cauze la Curtea Europeană a Drepturilor Omului, cauze care s-au soluționat în defavoarea României. Drept urmare, a devenit evidentă necesitatea de a elimina deficiențele care au generat condamnarea României de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului în repetate rânduri.

În aceasta situație de fapt, a părut iminentă necesitatea gândirii unui sistem modern, a unei intervenții legislative care să vizeze reducerea duratei proceselor și simplificarea procedurilor judiciare penale, prin introducerea de noi instituții și reducerea gradelor de jurisdicție, precum și prin crearea unei jurisprudențe unitare la nivel național, cu respectarea celor mai exigente standarde internaționale în materie procesual penală, respectiv standardele Curții Europene a Drepturilor Omului.

Prin Hotărârea Guvernului nr. 829/2007, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 556 din 14 august 2007, Partea I, au fost aprobate Tezele prealabile ale proiectului Codului de procedură penală, conținând dispoziții capabile „să modifice corespunzător toate acele soluții care au devenit desuete sau care au evidențiat o serie de anomalii în practică și să introducă soluții noi, bazate pe experiențe comparative pozitive sau orientate către efectele favorabile așteptate, toate ca urmare a studiului doctrinei dreptului procesual penal din sistemul intern și din sistemele europene” [126].

C.pr.pen.2010 își păstrează caracterul predominant continental european, însă pe lângă introduce multe elemente de tip adversial, adaptate corespunzător la propriul nostru sistem legislativ.

Actele de sesizare generale le regăsim și în actualul Cod de procedură penală tot în Partea specială, Titlul I „Urmărirea penală”, Capitolul II “Sesizarea organelor de urmărire penală”, articolele 288, 289, 290, 292.

Ne alăturăm opiniei formulate de autorul Bogdan Micu care reține că: „În sistemul Codului de procedură penală se pune un accent deosebit pe forma actului de sesizare a organului de urmărire penală”, iar nerespectarea acesteia se poate concretiza și într-o soluție de clasare (netrimiteră în judecată) în situația în care nu se poate începe urmărirea penală, întrucât actul de sesizare nu îndeplinește condițiile de fond și formă esențiale prevăzute de lege [188, p.215].

Primul mod general de sesizare reglementat de C.pr.pen.2010 român îl constituie plângerea, așa cum reiese din alin. 1 teza I a art.288 care prevede că „organul de urmărire penală este sesizat prin plângere sau denunț, ori se sesizează din oficiu când află pe orice altă cale că s-a săvârșit o infracțiune.(...)”.

În art.289 din C.pr.pen.2010 regăsim detaliată această instituție, fiind necesar a avea un anumit conținut și să îndeplinească cerințe de fond și formă prestabilite, după cum urmează: „plângerea trebuie să cuprindă: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului ori, pentru persoane juridice, denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar, indicarea reprezentantului legal ori convențional, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, precum și indicarea făptuitorului și a mijloacelor de probă, dacă sunt cunoscute.

Plângerea se poate face personal sau prin mandatar. Mandatul trebuie să fie special, iar procura rămâne atașată plângerii.

Dacă este făcută în scris, plângerea trebuie semnată de persoana vătămată sau de mandatar.

Plângerea în formă electronică îndeplinește condițiile de formă numai dacă este certificată prin semnătură electronică, în conformitate cu prevederile legale.

Plângerea formulată oral se consemnează într-un proces - verbal de către organul care o primește.

Plângerea se poate face și de către unul dintre soți pentru celălalt soț sau de către copilul major pentru părinți. Persoana vătămată poate să declare că nu își însușește plângerea.

Pentru persoana lipsită de capacitatea de exercițiu, plângerea se face de reprezentantul său legal. Persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă poate face plângere cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă. În cazul în care făptuitorul este persoana care reprezintă

legal sau încuviințează actele persoanei vătămate, sesizarea organelor de urmărire penală se face din oficiu.

Plângerea greșit îndreptată la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată se trimite, pe cale administrativă, organului judiciar competent.

În cazul în care plângerea este întocmită de către o persoană care locuiește pe teritoriul României, cetățean român, străin sau persoană fără cetățenie, și prin aceasta se sesizează săvârșirea unei infracțiuni pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, organul judiciar este obligat să primească plângerea și să o transmită organului competent din țara pe teritoriul căreia a fost comisă infracțiunea. Regulile privind cooperarea judiciară în materie penală se aplică în mod corespunzător”.

Alin.ul 2 al acestui articol a avut inițial următorul conținut: „Plângerea trebuie să cuprindă: numele, prenumele, calitatea și domiciliul petiționarului, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, precum și indicarea făptuitorului și mijloacelor de probă, dacă sunt cunoscute”, fiind modificat la forma actuală prin Legea de punere în aplicare a C.pr.pen., prin adăugarea obligativității indicării în plângere a codului numeric personal pentru persoana fizică, iar pentru persoane juridice, denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar, indicarea reprezentantului legal ori convențional.

Menționăm că C.pen.2009 a introdus persoanele juridice în sfera persoanelor cu privire la care se aplică legea penală în temeiul principiului personalității (art.9 C.pen.2009) și a extins sfera subiecților pasivi ai acestor infracțiuni în baza principiului realității legii penale (art.10 C.pen.2009) și la persoanele juridice.

Nu în toate țările legislația penală prevede răspunderea și pentru infracțiunile comise de persoanele juridice .

Astfel, unul din elementele de bază a componenței de infracțiune în dreptul penal al Federație Ruse este considerat subiectul infracțiunii, care potrivit art.19 al C.pen al Federației Ruse este persoana fizică responsabilă, care a atins vârsta prevăzută de legea penală de la care survine răspunderea penală. Înainte de toate subiect al infracțiunii poate fi doar persoana fizică, adică omul.

Persoana juridică este considerată alături de persoana fizică având calitate de subiect al infracțiunii, activ sau pasiv, în sistemele de drept a țărilor ca Marea Britanie, Irlanda, SUA, Canada, Australia și în sistemul de drept din familia de drept romano-germană (Austria, Belgia, Olanda, Portugalia, Franța).

Pentru autorul Ion Neagu „plângerea constituie un mod general de sesizare a organului de urmărire penală, care nu poate fi confundată cu plângerea prealabilă, mod special de sesizare. Dacă plângerea poate fi suplinita print-un denunț sau sesizare din oficiu, plângerea prealabilă nu poate fi înlocuita cu nici un mod de sesizare, deoarece, constituie, în același timp, o condiție de pedepsibilitate și procedibilitate” [193, p.67].

Din analiza dispozițiilor art. 21 din Constituție care prevăd că „orice persoană se poate adresa justiției pentru apărarea drepturilor, a libertăților și a intereselor sale legitime. Nicio lege nu poate îngreuna exercitarea acestui drept” tragem concluzia că orice persoană fizică și/ sau juridică are dreptul de a se adresa autorităților pentru a li se apăra sau proteja valorile fundamentale cum ar fi drepturile, libertățile și interesele legitime (Dreptul la viață și la integritate fizică și psihică (Libertatea individuală, Dreptul la apărare, Libera circulație, Viața intimă, familială și privată, Inviolabilitatea domiciliului, Secretul corespondenței, Libertatea conștiinței, Libertatea de exprimare, Dreptul la informație, Dreptul la învățătură, Accesul la cultură, Dreptul la ocrotirea sănătății, Dreptul la mediu sănătos, Dreptul de vot, Dreptul de a fi ales, Dreptul de a fi ales în Parlamentul European, Libertatea întrunirilor, Dreptul de asociere, Munca și protecția socială a muncii, Interzicerea muncii forțate, Dreptul la grevă, Dreptul de proprietate privată, Libertatea economică, Dreptul la moștenire, Nivelul de trai, Familia, Protecția copiilor și a tinerilor, Protecția persoanelor cu handicap, Dreptul de petiționare, Dreptul persoanei vătămate de o autoritate publică).

Alin. 2 al art. 289 C.pr.pen.2010 ne indică în detaliu conținutul obligatoriu al oricărei plângeri formulate, care, pentru a fi considerată ca și mijloc legal de sesizare, trebuie să cuprindă: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului ori, pentru persoane juridice, denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar, indicarea reprezentantului legal ori convențional, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, precum și indicarea făptuitorului și a mijloacelor de probă, dacă sunt cunoscute.

Obligativitatea indicării în plângere a codului numeric personal se regăsea și în vechea lege procesual penală, fiind introdus prin art. XVIII pct. 28 din Legea nr. 202/2010 [158], care a completat șirul logic al elementelor care alcătuiesc plângerea.

Suntem de acord cu aprecierile lui Marius Ciprian Boga asupra motivațiilor reglementării prin care s-a introdus obligativitatea menționării codului numeric personal, concretizate în

- asigurarea ușurinței în identificarea persoanei fizice care a formulat plângerea, prin verificări în bazele electronice de date din cadrul structurilor de evidență informatizată a persoanei, având în vedere și introducerea art.184¹ C.pr.pen.(actualul art.267 în C.pr.pen.2010);

- asigurarea operativității în realizarea procedurii de citare și de comunicare a actelor de procedura;

- eficientizarea executării silite a cheltuielilor judiciare de către stat, pentru situațiile în care se stabilește ca persoana vătămată a exercitat în mod abuziv dreptul de sesizare, în conformitate cu art. 192 alin.1¹ C.pr.pen.” [16, p.51] (actualul art. 275 din C.pr.pen.2010).

Apreciem că toate elementele prevăzute în conținutul plângerii au un rol egal ca și importanță în scopul comun de a ajuta organul de urmărire penală sesizat, să procedeze la începerea și efectuarea legală și completă a activității de cercetare [12, p.75].

Având în vedere că plângerea, ca și denunțul, poate îmbraca inițial forma unei petiții, vom face o scurtă referire la ceea ce înțelegem prin aceasta noțiune, art. 51 din Constituție explicitând dreptul de petiționare, conform căruia „cetățenii au dreptul să se adreseze autorităților publice prin petiții formulate numai în numele semnatarilor. Organizațiile legal constituite au dreptul să adreseze petiții exclusiv în numele colectivelor pe care le reprezintă.(...)”, iar procedura de soluționare a petițiilor este descrisă de O.G. 27/2002 [200] privind reglementarea activității de soluționare a petițiilor.

Potrivit art. 2. din aceasta ordonanța „prin petiție se înțelege cererea, reclamația, sesizarea sau propunerea formulată în scris ori prin poștă electronică, pe care un cetățean sau o organizație legal constituită o poate adresa autorităților și instituțiilor publice centrale și locale, serviciilor publice descentralizate ale ministerelor și ale celorlalte organe centrale, companiilor și societăților naționale, societăților comerciale de interes județean sau local, precum și regiilor autonome, denumite în continuare autorități și instituții publice”, articolul 7 din același act normativ precizând fără echivoc că „petițiile anonime sau cele în care nu sunt trecute datele de identificare a petiționarului nu se iau în considerare și se clasează, potrivit prezentei ordonanțe.”

Am folosit această scurtă detaliere a noțiunii petiției tocmai pentru a sublinia necesitatea și suficiența tuturor elementelor ce intră în conținutul unei plângeri pentru ca aceasta să fie un act de sesizare legal. [12, p.75] .

Din lectura textului alin.ului 2 al art. 289 din C.pr.pen.2010, reiese ideea susținută și de literatura de specialitate, cum că plângerea nu trebuie să conțină ca și element încadrarea juridică a faptei, legea neimpunând aceasta obligație persoanei vătămate, care de cele mai multe ori nu are cunoștințe juridice iar o astfel de obligație ar constitui o limitare a drepturilor acesteia.

Cu toate acestea, în practică întâlnim și situații când persoana vătămată indică în plângerea formulată și încadrarea juridică în care, sub auspiciile cunoștințelor proprii, consideră că se încadrează fapta pe care o aduce la cunoștința organului de urmărire penală. [12, p.76].

Trebuie subliniat ca indicarea corectă sau nu a încadrării juridice de către persoana vătămată, nu are efecte asupra activității organului sesizat, care are obligația legală de a stabili, pe baza probelor administrate, încadrarea juridică corectă. Redăm mai jos o speță care vine în sprijinul afirmației de mai sus, adică a faptului că lipsa sau greșita încadrare juridică făcută de către persoana vătămată nu obligă în vreun fel organul judiciar.

Secția penală a Tribunalului Suprem, a reținut prin Decizia nr. 968 din 09/05/1984, că „învinuirea mincinoasă, făcută prin plângere adresată organului de miliție, cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către persoana vătămată, constituie infracțiunea de denunțare calomnioasă, iar nu de calomnie, cum greșit s-a menționat în plângere. În atare situație, instanța nu trebuie să țină seama de încadrarea juridică greșită la care s-a referit partea vătămată, ci să trimită plângerea procurorului pentru efectuarea urmăririi penale. Inculpatele au fost achitate pentru infracțiunea de calomnie prevăzută de art. 206 C. pen.

Pentru a pronunța această sentință, instanța a reținut că partea vătămată, prin plângerea sa, a cerut condamnarea inculpatelor, deoarece acestea au trimis organului de miliție mai multe sesizări scrise împotriva ei, prin care o învinuiau de furtul unor obiecte.

Prima instanță a reținut că afirmațiile făcute de inculpate cu privire la săvârșirea unor fapte penale de către partea vătămată, cuprinse în plângerile depuse la miliție, nefiind publice, infracțiunii reclamate îi lipsește elementul publicității.

Recursul extraordinar introdus în cauză este întemeiat. Potrivit art. 206 C. pen. constituie infracțiunea de calomnie, afirmarea ori imputarea în public a unei fapte determinate, privitoare la o persoană, care, dacă ar fi adevărată, ar expune acea persoană la o sancțiune penală, administrativă sau disciplinară, ori disprețului public. Partea vătămată n-a pretins că inculpatele au afirmat ori i-au imputat în public, că a săvârșit infracțiunea de furt, ci că au făcut sesizări în acest sens pe care le-au trimis organului de miliție.

Sub acest aspect este de reținut că în fața instanței de fond partea vătămată a precizat că își menține plângerea împotriva inculpatelor, pentru fapta - pe care ea a considerat-o calomnie - de a trimite organului de miliție sesizări în care au arătat că ea a furat.

Față de această precizare, precum și față de conținutul plângerii adresate instanței, trebuia să se rețină că, în realitate, indiferent de încadrarea juridică invocată de partea vătămată, fapta inculpatelor de a-i imputa, mincinos, că a furat, printr-o reclamație depusă la organul de miliție,

constituie infracțiunea de denunțare calomnioasă, prevăzută de art. 259 C. pen. pentru care instanța trebuia să fie sesizată prin rechizitoriu.

În această situație, instanțele nu puteau să treacă la soluționarea cauzei, ci, potrivit art. 285 C. proc. pen., trebuiau să trimită dosarul la procuratură pentru efectuarea urmăririi penale” [58]

În consecință, indicarea greșită, de către cel care face sesizarea, a unei asemenea încadrări în plângere nu poate determina alte efecte procesuale și un alt regim juridic decât cel care urmează a se aplica în realitate [193, p.67].

Din punct de vedere formal, plângerea poate fi făcută în scris sau oral. Când îmbracă forma scrisă aceasta poate ajunge la cunoștința organului judiciar prin poștă/curier, poșta electronică sau direct, prin depunere la serviciul registratură. Dacă este formulată sub aceasta formă, plângerea trebuie să fie și semnată de petiționar, cu mențiunea că lipsa semnăturii nu face ca plângerea să fie respinsă, urmând a fi semnată de titular. [12, p.77].

Potrivit C.pr.pen.2010 plângerea poate fi depusă și în format electronic(art. 289 al. 5 C.pr.pen.2010), fiind legal formulată dacă este certificată printr-o semnătură electronică, în condițiile legii. Legea nr.455/2001 [159] la art.4 pct. 3 prevede că „semnătură electronică reprezintă date în formă electronică, care sunt atașate sau logic asociate cu alte date în formă electronică și care servesc ca metodă de identificare”, iar la art.4 pct. 5 regăsim definiția semnatarului care „reprezintă o persoană care deține un dispozitiv de creare a semnăturii electronice și care acționează fie în nume propriu, fie ca reprezentant al unui terț”.

Când sesizarea despre săvârșirea unei infracțiuni este orală, constând într-o relatare verbală făcută în fața unui organ de cercetare penală, organul care o primește este obligat să o consemneze într-un proces verbal (art.289 alin 6 C.pr.pen.2010), la fel și în situația în care plângerea ia forma unui apel telefonic, prin apelarea numărului de urgență 112 [263, p.303].

Prin prisma titularilor care pot face plângere penală, reținem că poate formula plângere persoana vătămată prin infracțiune (persoana fizică sau persoana juridică), mandatarii, substituții procesuali sau reprezentanții legali.

În cele ce urmează vom detalia categoriile de titulari care pot face o plângere penală.

Astfel, din lectura art. 289 C.pr.pen.2010 observăm mai întâi că plângerea poate fi făcută personal, de către cel căruia i s-a cauzat o vătămare printr-o infracțiune. În această situație, persoana fizică trebuie să aibă capacitate deplină de exercițiu, adică să aibă peste 18 ani și să nu fie interzis judecătoresc. Dacă persoana vătămată este o persoană cu capacitate restrânsă de exercițiu (minor cu vârsta cuprinsă între 14-18 ani), plângerea poate fi formulată de către acesta

dar trebuie încuviințată de persoanele prevăzute de legea civilă și anume părinte, tutore sau curator.(art 289 alin 8 teza a II-a).

Pentru persoana lipsită de capacitatea de exercițiu, plângerea se face de reprezentantul său legal; prin persoană lipsită de capacitatea de exercițiu înțelegem minorul sub 14 ani și interzisul judecătoresc, în cazul acestora, la plângere atașându-se actul din care rezultă calitatea de reprezentant legal.

Doctrina de specialitate a apreciat în mod corect ca nefiind legal întocmită plângerea făcută de reprezentatul legal în numele persoanei cu capacitate restrânsă, care are doar dreptul de o încuviință; „lipsa de inițiativă a persoanei cu capacitate restrânsă nu poate fi suplinită prin plângerea făcută de reprezentantul legal”.

Este analizată și situația „în care reprezentantul legal nu întocmește plângerea pentru persoana lipsită de capacitate de exercițiu, respectiv nu încuviințează plângerea făcută de persoana cu capacitate de exercițiu restrânsă, iar actul poate fi apreciat de către organul judiciar ca denunț [115, p.162] sau exploatat ca informație în vederea sesizării din oficiu [193, p.68].

Suntem de acord cu aprecierile de mai sus, întrucât considerăm că este o completare logică adusă celor prevăzute de art. 289 alin.8 C.pr.pen.2010, în ceea ce privește cele două categorii de titulari, care sunt puși la adăpost și în aceste situații, când sesizarea nu este încuviințată sau este făcută în mod nevalabil de alta persoană decât cea prevăzută de lege, sesizările acestea fiind totuși preluate și investigate de organele judiciare. [12, p.78].

Prin introducerea tezei a 3-a la alin.6 al art.289 conform careia „în cazul în care făptuitorul este persoana care reprezintă legal sau încuviințează actele persoanei vătămate, sesizarea organelor de urmărire penală se face din oficiu”, apreciem că s-a reglementat o lacună a legislației anterioare, persoanele vătămate în cauză fiind protejate și în aceste cazuri.

În ceea ce îi privește pe titularii persoane juridice, aceștia pot depune plângerea personal, de fapt prin reprezentantul legal al acestora, administratorul statutar. Și acestea pot formula plângere prin mandatar, cu mandat special care rămâne atașat plângerii.

Persoana juridică –subiect sau nu al infracțiunii a fost o lungă perioadă de timp un subiect controversat al dreptului penal. Definiția persoanei juridice o regăsim în art.187 -188 NCC care prevăd că „orice persoană juridică trebuie să aibă o organizare de sine stătătoare și un patrimoniu propriu, afectat realizării unui anumit scop licit și moral, în acord cu interesul general” și ”sunt persoane juridice entitățile prevăzute de lege, precum și orice alte organizații legal înființate care, deși nu sunt declarate de lege persoane juridice, îndeplinesc toate condițiile prevăzute la art. 187”.

Majoritatea legislațiilor recunosc calitatea de subiect a infracțiunii a persoanei juridice. Printre acestea, dreptul penal francez prevede că persoana juridică poate fi subiect al infracțiunii. Conform art.121 al.(2) al Codului Penal Francez „persoana juridică, cu excepția statului, poartă răspundere penală, în cazurile prevăzute de lege, pentru faptele comise în folosul său de către organele de conducere sau de reprezentanții acestora.”

În plan jurisprudențial, Comisia Europeană a Drepturilor Omului a decis că, deși Convenția Europeană a Drepturilor Omului nu face nici o referire la o eventuală răspundere penală a persoanelor juridice, ea nu este incompatibilă cu asemenea răspundere.

Pe cale de consecință, atunci când împotriva unei persoane juridice există o acuzație în materie penală, ea se bucură de garanțiile unui proces echitabil, conferite de ar.6 din C.E.D.O. Această jurisprudență este în concordanță cu orientarea doctrinei europene, care apreciază că art.6 și 7 protejează atât persoanele juridice cât și cele fizice [198, p.136].

Pentru orice faptă care încalcă anumite norme stabilite și sancționate de stat, oricine este pasibil de răspundere pentru fapta comisă, persoana juridică putând avea calitatea de subiect activ dar și de subiect pasiv al infracțiunii.

Codul penal din 1968 a fost modificat de Legea nr.278/2006 [160] și prin introducerea articolului nr. 19¹ potrivit căruia „pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice, dacă fapta a fost săvârșită cu forma de vinovăție prevăzută de legea penală”, s-a adăugat reglementarea răspunderii penale a persoanei juridice.

Același articol exclude răspunderea penală a statului, a autorităților publice și a instituțiilor publice „care desfășoară o activitate ce nu poate face obiectul domeniului privat”; *a contrario*, dacă desfășoară o activitate care poate face obiectul domeniului privat, acestea ar putea fi trase la răspundere penală.

Trebuie subliniat că răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit, în orice mod, la săvârșirea aceleiași infracțiuni.

C.pen.2009 a menținut în art. 135 condițiile răspunderii penale ale persoanei juridice. Astfel „persoana juridică, cu excepția statului și a autorităților publice, răspunde penal pentru infracțiunile săvârșite în realizarea obiectului de activitate sau în interesul ori în numele persoanei juridice. Instituțiile publice nu răspund penal pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea unei activități ce nu poate face obiectul domeniului privat. Răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea penală a persoanei fizice care a contribuit la săvârșirea aceleiași fapte”, dar a adus și unele schimbări ale printr-o formulare îmbunătățită și includerea organică a prevederilor

referitoare la persoanele juridice (a se vedea articolele 9-10), pedeapsa principală (amenda) având un quantum stabilit în sistemul zilelor-amendă (articolul 137), este adăugată o nouă pedeapsă complementară (plasarea sub supraveghere judiciară pentru o perioadă de la unu la trei ani), este prevăzută angajarea răspunderii penale și a consecințelor sale în caz de comasare și divizare a persoanei juridice (articolul 151).

Și în Codul Penal al Republicii Moldova la art. art.21 alin. 3-5 găsim consacrate expres temeiurile alternative de atragere a persoanei juridice la răspundere penală.

O astfel de condiție cerută în vederea angajării persoanelor juridice în răspunderea penală o constituie „neîndeplinirea sau îndeplinirea necorespunzătoare a dispozițiilor directe ale legii ce stabilesc îndatoriri sau interdicții pentru efectuarea unei anumite activități”. Respectiv, în cazul dat răspunderea persoanei juridice poate fi angajată prin acțiunile sau omisiunile fiecărui angajat sau organ din cadrul acesteia, responsabil de executarea obligației în cauză, dacă o asemenea persoană există, indiferent de poziția sa în ierarhia de grup, fie el de rang superior sau simplu salariat [130, p.224-225].

Altă condiție care atrage răspunderea este aceea care vizează faptul efectuării unei activități contrare normelor sale statutare, obiectivelor stabilite și scopurilor. Nerespectarea acestora duce la atragerea răspunderii penale a persoanei juridice, fără a exclude răspunderea persoanelor fizice pentru infracțiunea săvârșită.

De asemenea și în cazul în care fapta a creat un anumit pericol societății, sau a fost utilizată, aprobată sau sancționată de organul competent a persoanei juridice sau săvârșită în interesul acesteia, poate să fie atrasă răspunderea persoanei juridice.

Conform art.21 alin. 4 C.pen al R.M. „persoanele juridice, cu excepția autorităților publice, răspund penal pentru infracțiunile pentru săvârșirea cărora este prevăzută sancțiune pentru persoanele juridice în partea specială a prezentului cod”, iar potrivit alin.5 al C.pen al R.M „răspunderea penală a persoanei juridice nu exclude răspunderea persoanei fizice pentru infracțiunea săvârșită”.

Persoana vătămată poate face personal plângerea sau o poate formula prin mandatar, iar conform art. 289 alin.3 C.pr.pen.2010 „mandatul trebuie să fie special, iar procura rămâne atașată plângerii”. Considerăm că mandatul pe care mandatarul trebuie să îl prezinte organului judiciar, în cazul în care mandantul este persoană fizică, poate îmbraca doar forma unei procuri notariale speciale autentice sau a delegației avocațiale, din care trebuie să rezulte clar limitele mandatului oferit, fiind cunoscut faptul că mandatul general nu conferă terțului mandatar dreptul de a depune plângere în locul mandantului persoană vătămată.

Dacă persoana vătămată este o persoană juridică, aceasta are la îndemână mandatul prin procura autentică, prin delegație întocmită de reprezentantul legal, față de o terță persoană, de obicei consilier juridic angajat, sau delegație avocațială, documente în care trebuie de asemenea precizate limitele conferite, care formează în fapt obiectul delegației.

În ambele cazuri, organele judiciare au obligația de a verifica mandatul ca și instrumentum, adică trebuie să verifice dacă acesta îndeplinește condițiile legale ca și formă și conținut, și de a solicita precizări sau completări, dacă consideră necesar, persoanei vătămate.

O altă categorie de titulari ai plângerii penale este cea a substituiților procesuali prevăzută de art. 289 alin. 7 C.pr.pen.2010 care stipulează că „plângerea se poate face și de către unul dintre soți pentru celălalt soț, sau de către copilul major pentru părinți.”

Trebuie reținut că poate formula plângere doar copilul major pentru părinți, nu și invers, părinții pentru copilul major, acesta din urmă având obligația de a formula personal sau prin mandatar plângerea penală.

Teza a doua a acestui alin. potrivit căruia „persoana vătămată poate să declare că nu își însușește plângerea” subliniază faptul că persoana vătămată nu este obligată să fie de acord cu plângerea formulată și poate să nu și-o însușească, idee care rezumă importanța dorinței persoanei direct vătămate prin săvârșirea unei infracțiuni, de a începe sau nu un proces penal împotriva făptuitorului, expresie a principiului disponibilității.

În fapt, sunt situații când legea autorizează anumite persoane să exercite un drept procesual în interesul altei persoane, legătura dintre acestea fiind privită din prisma relațiilor de familie, care există între soți sau între părinți și copii.

„Persoana împuternicită de lege să exercite în numele său un drept procesual al unei părți, în interesul acesteia, are calitatea de substituit procesual; de exemplu, soțul poate face o plângere pentru soția sa” [242, p.103].

În practică sunt dese spețele în care victima unei infracțiuni, soț/soție sau părinte, nu se poate deplasa, se află internată în spital ori nu este în localitate, iar persoanele indicate în mod expres și limitativ de art. 289 alin. 7 C.pr.pen.2010 pot formula plângere în locul și în interesul persoanei vătămate, fiind un mod legal de sesizare necesar pentru a nu tergiversa începerea cercetărilor care, în multe cazuri, trebuiesc demarate imediat după comiterea faptei pentru a evita dispariția unor probe sau încetinirea procesului de identificare a autorului.

Actuala lege procesual penală reia precizarea adusă de teza a 2-a a articolului 222 alin. 5 din C.pen.1968 care arăta în fond că prin acordarea acestor drepturi persoanelor indicate, nu se

aduce nicio atingere drepturilor procesuale ale persoanei vătămate, căreia îi aparține ultimul cuvânt, organele judiciare având obligația să o audieze ulterior.

În ceea ce privește conținutul plângerii, apreciem și noi că în situația în care prin săvârșirea unei infracțiuni i s-a produs un prejudiciu, persoana care formulează plângerea ar trebui să indice și acest fapt, dând detalii asupra întinderii prejudiciului, așa cum îl apreciază ea, să detalieze circumstanțele în care s-a produs paguba și manifestarea de voință dacă înțelege să se constituie parte civilă sau nu.

Trebuie spus că orice plângere trebuie să aibă ca temei săvârșirea unei fapte penale sau infracțiuni, în mod real și nu imaginar, existând pericolul ca persoana care formulează învinuiri mincinoase să răspundă pentru inducerea în eroare a organelor judiciare, faptă prevăzută de art. 268 C.pen.2009 – „sesizarea penală, făcută prin denunț sau plângere, cu privire la existența unei fapte prevăzute de legea penală ori în legătură cu săvârșirea unei asemenea fapte de către o anumită persoană, cunoscând că aceasta este nereală, se pedepsește cu închisoare de la 6 luni la 3 ani sau cu amendă.

Producerea sau ticluirea de probe nereale, în scopul de a dovedi existența unei fapte prevăzute de legea penală ori săvârșirea acesteia de către o anumită persoană, se pedepsește cu închisoarea de la unu la 5 ani. Nu se pedepsește persoana care a săvârșit inducerea în eroare a organelor judiciare, dacă declară, înainte de reținerea, arestarea sau de punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva celui față de care s-a făcut denunțul sau plângerea ori s-au produs probele, că denunțul, plângerea sau probele sunt nereale.”

Noua legea procesual penală reia în prevederea din cuprinsul art.289 alin.9 potrivit căreia „plângerea greșit îndreptată la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată se trimite, pe cale administrativă, organului judiciar competent” reglementarea ipotezei în care este remediată situația în care plângerea a fost greșit îndreptată, aceasta fiind trimisă pe cale administrativă organului judiciar competent(material și teritorial), și nu se mai dispune declinarea. Aceasta din urmă se va dispune în condițiile prevăzute la art.58 C.pr.pen.2010 care prevede că „organul de urmărire penală este dator să își verifice competența imediat după sesizare” procurorul având atributul de a declina competența prin ordonanță, când constată că nu este competent să efectueze sau să supravegheze urmărirea penală, către procurorul competent.

Găsim important a observa regimul diferit al sancțiunii nulității efectuării urmăririi penale cu încălcarea normelor referitoare la competență. Astfel, în procedura penală românească aceasta este considerată nulitate relativă care este reglementată de art. 282 N.C.pr.pen și determină nulitatea actului atunci când prin nerespectarea cerinței legale s-a adus o vătămare drepturilor

părțiicare nu poate fi înlăturat altfel decât prin desființarea actului, putând fi invocată în anumite termene, în sens contrar fiind acoperită.

În legislația procesual penală a Republicii Moldova sancțiunea prevăzută pentru încălcarea prevederilor legale referitoare la competența după materie sau după calitatea persoanei (...), atrage nulitatea absolută a actului procedural.

Întâlnim exemple în practica instanțelor acestei țări când s-a constatat că urmărirea penală a fost efectuată în afara procedurii prevăzute pentru pornirea urmăririi penale în conformitate cu art. 274 C.pr.pen. al RM.

În culegerea Jurisprudența CSJ în materie penală(2008-2010), ne este redată o astfel de speță în care „s-a constatat că urmărirea penală în prezenta cauză a fost pornită la 28 iulie 2005, în baza materialelor de verificare a adresării verbale a cet. A. G. la Direcția principală a CCCEC și MAI al R.M. Potrivit art. 262 alin. 1 pct. 1, 2 C.pr. pen. al R.M. organul de urmărire penală poate fi sesizat despre săvârșirea unei infracțiuni inclusiv prin plângere, care, conform art. 263 alin. (1) C.pr.pen. al R.M., reprezintă înștiințarea făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică căreia i s-a cauzat un prejudiciu prin infracțiune, sau prin denunț, care, conform art. 263 alin. (2) C.pr.pen. al R.M., este înștiințarea făcută de o persoană fizică sau de o persoană juridică despre săvârșirea unei infracțiuni. Atât plângerea, cât și denunțul făcute oral se consemnează într-un proces-verbal semnat de persoana care declară plângere sau denunț și de persoana oficială a organului de urmărire penală.(...)

În temeiul prevederilor legale citate, s-a constatat că urmărirea penală pe faptul sustragerii de către N.R. a 1.641.520 de lei a fost efectuată în afara procedurii prevăzute pentru pornirea urmăririi penale în conformitate cu art. 274 C.pr.pen. al RM.

În temeiul acestui fapt, instanța de fond corect a aplicat în speță art. 28, 279 C.pr.pen. al R.M, potrivit căroră organul de urmărire penală efectuează acțiunile de urmărire penală în strictă conformitate cu prevederile legii și numai după pornirea urmăririi penale, cu excepția acțiunilor prevăzute în art.118 și art. 130 C.pr.pen al R.M., care pot fi efectuate și până la pornirea urmăririi – încălcarea dispozițiilor legale care reglementează desfășurarea procesului penal se atribuie la categoria temeiurilor ce duc la nulitatea actului procedural(...).

Ca rezultat, instanța de fond a ajuns la o concluzie justă că toate acțiunile procesuale în cadrul urmăririi penale pe faptul sustragerii de către N.R. a sumei de 1.641.520 de lei sunt ilegale, nu au putere juridică, fiind efectuate fără pornirea urmăririi penale, și cu depășirea de către procuror a atribuțiilor de serviciu.

Obligațiunea organului de urmărire penală sesizat în modul prevăzut de art.262 C.pr.pen. al R.M. de a-și verifica competența este direct stipulată în art. 271 alin. (1) C.pr.pen. al R.M. (...)

Organul de urmărire penală, stabilind faptul că nu este competent să efectueze urmărirea penală, întru respectarea normei art. 271 alin. (2) C.pr.pen. al R.M., este obligat imediat, dar nu mai târziu de 3 zile, să trimită cauza procurorului care exercită conducerea urmăririi penale pentru a o transmite organului competent, iar în caz de apariție între organele de urmărire penală a unei situații de conflict de competență, aceasta urmează să fie soluționată de către procurorul care exercită controlul asupra urmăririi penale sau, după caz, de procurorul ierarhic superior, în temeiul art. 271 alin. (3) Cod de procedură penală. (...)

Potrivit art. 251 alin. (2) și (3) Cod de procedură penală R.M., încălcarea prevederilor legale referitoare la competența după materie atrage nulitatea actului de procedură, care nu se înlătură în niciun mod, poate fi invocată în orice etapă a procesului de către părți și se ia în considerare de instanță, inclusiv din oficiu, dacă anularea actului procedural este necesară pentru aflarea adevărului și justa soluționare a cauzei. Afirmația acuzatorului de stat precum că aceste prevederi procesuale se aplică numai în privința actelor de procedură ale instanțelor judecătorești este neintemeiată întrucât astfel de concretizări sunt absente în lege. Mai mult ca atât, art. 251 Cod de procedură penală are un caracter universal și face parte din Capitolul V „Nulitatea actelor de procedură”, Titlul VIII „Termenele procedurale și acte procedurale comune” din Partea generală a C.pr.pen. al R.M., adică se referă la actele procedurale efectuate în orice etapă a procesului penal [40].

Revenind la legea procesual penală română observăm că aceasta menține la alin.9 a art.289 din C.pr.pen.2010 prevederea descrisă la alin.7 a art. 222 din C.pen.1968 care a fost completată prin Legea 356/2006 și prin Legea 202/2010 [158].

Prin introducerea acestui alin. 7 prin Legea 356/2006, conform căruia plângerea greșit îndreptată se trimitea organului competent (prin ordonanță de declinare sau sentință), s-a creat o simetrie cu reglementarea de la acel moment de la art. 285 C.pr.pen. care privea plângerea prealabilă greșit îndreptată: “Plângerea prealabilă greșit îndreptată la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată se trimite organului competent. În aceste cazuri, plângerea se consideră valabilă, dacă a fost introdusă în termen la organul incompetent.”

Subliniem faptul că trimiterea pe cale administrativă a plângerii greșit îndreptate nu are caracterul unui act de sesizare, prin urmare aceasta nu este supusă controlului judiciar prin instituția plângerii prevăzute la art. 366 și urm. din C.pr.pen.2010, acestea referindu-se la acte sau

măsurile de urmărire penală, așa cum subliniază și Bogdan Micu în lucrarea sa “Drept procesual penal” [189, p.47].

Prin urmare, dacă o persoană este nemulțumită de trimiterea pe cale administrativă a plângerii greșit îndreptate, și înțelege să facă o plângere, fie la procuror, fie la instanță, aceste organe o vor respinge ca inadmisibilă. [12, p.83].

Prin Legea 202/2010 a fost introdus alin.ul 9 al art. 222 C.pr.pen. care prevedea că “în cazul în care plângerea este întocmită de către o persoană care locuiește pe teritoriul României, cetățean român, străin sau persoană fără cetățenie, prin care se sesizează săvârșirea unei infracțiuni pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, organul judiciar este obligat să primească plângerea și să o transmită organului competent din țara pe teritoriul căruia a fost comisă infracțiunea. Regulile privind cooperarea judiciară în materie penală se aplică în mod corespunzător.”

De această manieră s-a găsit o soluție “de a se evita declanșarea a două proceduri judiciare având ca obiect aceeași faptă săvârșită în spațiul European”, metodă prin care legislația penală română a fost pusă în concordanță cu cea europeană în ceea ce privește materia protecției victimelor [37].

Această dispoziție o regăsim și în actuala reglementare la alin. 10 al art.289 C.pr.pen.2010 Coroborând-o cu cele prevăzute în art. 286 alin 1 C.pr.pen.2010, conform cărora procurorul dispune asupra actelor sau măsurilor procesuale prin ordonanță dacă legea nu prevede altfel, rezultă că plângerea la care ne-am referit mai sus va fi transmisă în baza unei astfel de ordonanțe, ambele trebuind traduse în limba statului UE competent.

Dacă este vorba de un stat care nu este membru al UE, situația este regăsită în art.127¹ din Legea 302/2004 [161], care stabilește că „ În cazul unei fapte săvârșite în afara teritoriului României, plângerea depusă la organul judiciar român de către persoana vătămată, rezident în România, se transmite direct sau, în cazul statelor care nu sunt membre ale Uniunii Europene, prin intermediul autorităților centrale prevăzute la art. 10, autorităților străine competente ale statului pe teritoriul căruia a fost săvârșită fapta, în afară de cazul în care competența este exercitată de statul român.”

Un alt aspect care trebuie precizat îl constituie faptul că plângerea este facultativă [12, p.84], iar excepția de la această regulă este dată de art. 61 și 62 din C.pr.pen.2010 care prevăd că „ori de câte ori există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, sunt obligate să întocmească un proces - verbal despre împrejurările constatate”, organele inspecțiilor de stat, ale altor organe de stat, precum și ale autorităților publice, instituțiilor publice sau ale altor

persoane juridice de drept public, organele de control și cele de conducere ale autorităților administrației publice, ale altor autorități publice, instituții publice sau ale altor persoane juridice de drept public și organele de ordine publică și siguranță națională.

Actele încheiate împreună cu mijloacele materiale de probă se înaintează, de îndată, organelor de urmărire penală iar procesul - verbal încheiat constituie act de sesizare a organelor de urmărire penală și nu poate fi supus controlului pe calea contenciosului administrativ.

Urmând analiza comparativă cu actele de sesizare din legislația R.M. observăm că acestea se regăsesc în Codul de procedură penală a R.M. tot în Partea specială, Titlul I „Urmărirea penală”, Capitolul II “Sesizarea organului de urmărire penală”, art.262-265.

Primul articol menționat, 262 din C.pr.pen al R.M. prevede modalitățile de sesizare, care pot fi întâlnite în mod obișnuit în oricare cauză penală, cu excepția infracțiunilor ce legea prevede modalități speciale de sesizare.

Acestea sunt plângerea, denunțul, sesizarea din oficiu, autodenunțul iar cele speciale sunt plângerea prealabilă și acordul organului prevăzut de lege, în lipsa celor din urmă, urmărirea penală neputând începe.

Pe lângă modalitățile de sesizare arătate la aliniatul 1 al articolului comentat este prevăzută o modalitate specială de sesizare a organului de urmărire penală, cea prin intermediul actelor de constatare întocmite de organele menționate în articolul 273 aliniatul 1 al C.pr.pen al R.M.

Conținutul plângerii și a denunțului este indicat în art 263 din C.pr.pen al R.M. și este identic cu cel care era prevăzut la art. 222 din V.C.pr.pen, al României, înaintea modificării din anul 2013 când s-au introdus obligativitatea indicării codului numeric personal sau a codului de înregistrare la persoanele juridice, și a datelor bancare precum și cele ale reprezentantului legal al acestora. Astfel, aceste acte de sesizare trebuie să conțină: numele, prenumele, calitatea și domiciliul petiționarului, descrierea faptei care formează obiectul plângerii sau denunțului, indicarea făptuitorului dacă este cunoscut, și a mijloacelor de probă.

Asemănările dintre reglementarea în legislația procesual penală a celor două state, a acestor acte de sesizare (plângere și denunț) vizează titularii și condițiile de fond și formă.

Apreciem că și în cadrul procesului penal roman ar trebui să se aplice dispoziția prevăzută la alin. 7 al art.263 din C.pr.pen. al R.M. care instituie ca regulă că „persoanei care face denunț sau plângere ce conține și denunț i se explică răspunderea pe care o poartă în caz dacă denunțul este intenționat calomnios, fapt care se consemnează în procesul verbal sau, după caz, în

conținutul denunțului sau al plângerii și se confirm prin semnătura persoanei care a făcut denunțul sau plângerea.”

Nu suntem de acord cu posibilitatea acordată de legiuitorul moldovean organului de urmărire penală de a refuza primirea plângerii sau denunțului (art. 265 alin.2 C.pr.pen.R.M.) chiar și cu prevederea atacării acestui refuz la judecătorul de instrucție și o considerăm o încălcare a principiului obligativității procesului penal.

3.2. Denunțul

Am vazut deja că urmărirea penală are ca punct de plecare sesizarea organelor de urmărire penală prin modalitățile prevăzute de lege, prin sesizare înțelegând atât activitatea de informare cât și temeiul legal în baza căruia începe cercetarea penală.

Când am făcut o scurtă enumerare a modurilor generale de sesizare, alături de plângere era și denunțul, care este reglementat tot ca mod de sesizare principal.

Vom trece în revistă succint istoricul acestei instituții penale.

Denunțul, în vremurile Codului procesual penal din 1936, așa cum reiese din doctrina acelor vremuri, reprezenta o modalitate mai des întâlnită decât plângerea, frecvența acestuia fiind subliniată și de faptul că în cadrul respectivului Cod instituția denunțului era prevăzută în Cartea II „Primele cercetari, urmărirea și instrucția” în Cap. II „Denunțul și plângerea”, observând că denunțul era așezat înaintea plângerii, primul fiind reglementat în art. 186 iar plângerea în art. 187, astăzi fiind inversate locațiile celor doua modalități de sesizare.

Potrivit dispozițiilor art. 186 din C.pr.pen. din 1936 denunțul era definit astfel „denunț se numește încunoștințarea despre vreo călcare a legii penale. Denunțul trebuie să fie semnat de denunțător sau de un procurator special al său. Pentru denunțul verbal, procurorul, judecătorul de instrucție sau ofițerii de poliție judiciară, încheie proces verbal semnat de ei și de denunțător, și dacă acesta nu știe a subscrie se face mențiune despre aceasta. Dacă denunțătorul sau împuternicitul său nu știe sau nu voiesc să subscrie se face mențiune despre aceasta.

Procura rămâne întotdeauna alăturată la actul de denunțare și denunțatorul este în drept a scoate copie de pe actul său de denunțare”.

Ulterior, Codul de procedură penală din 1968 a restructurat normele de procedură, mai întâi enumerându-le în art. 221, detaliindu-le ulterior separat, prima fiind plângerea urmată de denunț.

Astfel, mai întâi este prevăzută plângerea în art.222 iar în art. 223 întâlnim denunțul cu o definiție diferită de cea din codul anterior, conformă realității acelei perioade postbelice, având următorul conținut „denunțul este încunoștințarea făcută de către o persoană sau de către o unitate dintre cele la care se referă art. 145 din Codul penal, despre săvârșirea unei infracțiuni.

Denunțul trebuie să conțină aceleași date ca și plângerea.

Denunțul scris trebuie să fie semnat de denunțator, iar în cazul denunțului oral, acesta se consemnează într-un proces-verbal de către organul în fața căruia a fost făcut.”

Prin legea 281/2003 [169] s-a dat o nouă formă alin.ului 1 a art. 223 și anume „denunțul este încunoștințarea făcută de către o persoană fizică sau de către o persoană juridică despre săvârșirea unei infracțiuni”, diferența constând în înlocuirea expresiei „de către o unitate dintre cele la care se referă art. 145 din Codul penal” cu sintagma „persoană juridică”, fiind recunoscută calitatea de titular a persoanei juridice.

Prin Legea 202/2010 [158] acest articol 223 a suferit din nou modificări introducându-se un nou alin., care prevede că „dispozițiile art. 222 alin. 9 se aplică în mod corespunzător”.

Astfel, coroborând cele două articole din V.C.pr.pen, tragem concluzia că organele de urmărire penală, după ce primeau un denunț de la o persoană care locuia pe teritoriul României, cetățean român, străin sau fără cetățenie, prin care erau sesizate asupra săvârșirii unei infracțiuni pe teritoriul unui alt stat membru al Uniunii Europene, erau obligate să primească acest denunț și să îl transmită organului competent din țara pe teritoriul căreia a fost comisă infracțiunea, respectând legislația privind cooperarea judiciară internațională în materie penală [161].

Prevederile actuale din cadrul C.pr.pen.2010, reglementează denunțul în cadrul art. 290, tot după plângerea penală și analizând alin.1 observăm că are aceeași definiție.

În schimb alin.2 este diferit de reglementarea veche și stabilește că denunțul se poate face numai personal, dispozițiile art. 289 alin. (2), (4) - (6) și (8) - (10) aplicându-se în mod corespunzător.

Din analiza prevederilor alin. 2 al acestui articol, coroborate cu dispozițiile la carec face trimitere, ne dăm seama că deși s-a menținut definiția actului de sesizare din vechea reglementare, în prezent s-a introdus obligativitatea formulării acestui act de sesizare „numai personal”, legiuitorul dorind responsabilizarea persoanelor care depun denunțuri, fiind înlăturată posibilitatea de a se face un denunț prin mandatar.

Credem că în lumina celor ce se întâmplă azi în România, denunțul câștigă din nou teren în fața plângerii, multe cazuri instrumentate de Direcția Națională Anticorupție având ca act de

sesizare denunțul, sau cel puțin aflându-se la egalitate, din punctul de vedere al numărului formulat, cu cel al plângerilor penale.

Teza a 2-a a alin.ului 2 al art. 290 din C.pen.2009 prevede că „dispozițiile art. 289 alin. (2), (4) - (6) și (8) - (10) se aplică în mod corespunzător”, ceea ce înseamnă că prevederile care reglementează plângerea penală (conținut, formă, titulari, transmiterea pe cale administrativă) au aplicabilitate și în ceea ce privește denunțul, mai puțin clauzele care privesc posibilitatea ca denunțul sa fie făcut prin mandatar și de un soț pentru celălalt soț, sau de copilul major pentru părinți.

Considerăm că, din nou, este subliniată asemănarea dintre cele două acte de sesizare, diferența dintre ele constând în faptul că în cazul plângerii, subiectul pasiv este persoana care formulează plângerea, în timp ce la denunț subiectul pasiv este o terță persoană, diferită de cea care formulează denunțul.

Prin denunț, spre deosebire de plângere, se aduce la cunoștința organului de urmărire penală săvârșirea unei infracțiuni în dauna altor persoane, nefiind necesar ca persoana care face denunțul să fi fost vătămată sau prejudiciată prin infracțiunea sesizată.

S-a afirmat și faptul că plângerea diferă de denunț ca speța de gen [258, p.56], întrucât persoana care-l face nu este circumstanțiată ca în cazul plângerii.

Găsim exprimată în literatura de specialitate [193, p.57] opinia conform căreia atât denunțul, cât și plângerea reprezintă acte de sesizare facultative, putând fi formulate de orice persoană fizică sau juridică vătămată ca urmare a săvârșirii unei infracțiuni, fără ca acestea să aibă vreo obligație legală în acest sens [221, p.28].

Cu toate acestea, sunt reglementate și situații când, lăsând la o parte caracterul facultativ al denunțului, acesta are caracter obligatoriu, persoana care a aflat de săvârșirea unei infracțiuni fiind obligată să aducă de îndată la cunoștința organelor de cercetare penală această împrejurare, în situația contrară fiind pasibilă de sancțiuni penale.

Ne referim aici la infracțiunile prevăzute de art. 410 (nedenunțarea unor infracțiuni contra securității naționale), art. 266 (nedenunțarea) și 267 (omisiunea sesizării) C.pen.2009 când nedenunțarea unor infracțiuni atrage răspunderea penală a celui care avea obligația să o facă. „Scopul propriu-zis al obligativității denunțului în aceste cazuri este împiedicarea consumării faptului și numai derivativ încunoștințarea pentru cercetări” [262, p.762].

Dacă art. 410 și art 266 C.pen.2009 prevăd obligații pentru orice persoană care a luat cunoștința de săvârșirea unei infracțiuni, art. 267 îi privește doar pe cei care au calitatea cerută de lege, și anume cea de funcționar public.

Putem concluziona că atunci când este vorba de infracțiuni de o mai mare gravitate sau când persoane aflate în anumite funcții au luat la cunoștință despre anumite infracțiuni, expres prevăzute, denunțul devine obligatoriu, evitând astfel ca organele de urmărire penală să fie lipsite de posibilitatea de a interveni de îndată și de a restrânge efectele unor activități infracționale și de a trage la răspundere pe cei vinovați.

Întâlnim reglementată și situația în care anumite persoane au obligația de a anunța organele judiciare despre săvârșirea unor infracțiuni, însă aceasta informare nu reprezintă un denunț ci o modalitate distinctă de sesizare, asupra căreia sunt păreri împărțite cum că ar fi moduri speciale sau generale de sesizare.

Amintim aici de cele prevăzute la art. 291 C.pr.pen.2010 conform căreia „orice persoană cu funcție de conducere în cadrul unei autorități a administrației publice sau în cadrul altor autorități publice, instituții publice ori al altor persoane juridice de drept public, precum și orice persoană cu atribuții de control, care, în exercitarea atribuțiilor lor, au luat cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, sunt obligate să sesizeze de îndată organul de urmărire penală și să ia măsuri pentru ca urmele infracțiunii, corpurile delictelor și orice alte mijloace de probă să nu dispară.

Orice persoană care exercită un serviciu de interes public pentru care a fost investită de autoritățile publice sau care este supusă controlului ori supravegherii acestora cu privire la îndeplinirea respectivului serviciu de interes public, care în exercitarea atribuțiilor sale a luat cunoștință de săvârșirea unei infracțiuni pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, este obligată să sesizeze de îndată organul de urmărire penală.”

Considerăm util comentariul făcut de A. Crișu în cartea sa *Drept procesul penal*, Partea specială, care atrage atenția cu notă de subsol că „din analiza art. 227(actualul art.291), rezultă că obligația sesizării revine persoanelor cu funcție de conducere sau cu atribuții de control în unitatea în care își desfășoară activitatea(de exemplu, director, manager, etc) și care, în exercitarea atribuțiilor de serviciu, iau cunoștința de aceste infracțiuni.

Aceste aspecte se deosebesc de constatările, și, totodată, sesizările pe care le fac organele de constatare prevăzute la art. 61 și 62 C.pr.pen.2010, care au atribuții de control în afara unității la care sunt angajați. Așadar, suntem de acord cu constatarea cum că cele două situații cu reglementări distincte nu trebuie confundate, cum greșit au apreciat unii autori (a se vedea C. Turianu, *Interpretarea art.227 C.pr.pen.*, în revista *Dreptul* nr.2/2002, p.177).

În cazul în care totuși persoanele prevăzute la art.291 iau cunoștință de comiterea unei infracțiuni, dar nu în locul unde sunt angajate, acestea pot sesiza, dar prin introducerea unui

denunț, potrivit art.290 C.pr.pen.2010 Distincția nu este doar aparentă, deoarece, dacă denunțul are caracter facultativ, sesizarea prevăzută la art.291 C.pr.pen.2010 este obligatorie, neîndeplinirea acestei obligații constituind infracțiune, potrivit art.267 C.pen. - ”Funcționarul public care, luând cunoștință de săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală în legătură cu serviciul în cadrul căruia își îndeplinește sarcinile, omite sesizarea de îndată a organelor de urmărire penală se pedepsește cu închisoare de la 3 luni la 3 ani sau cu amendă. Când fapta este săvârșită din culpă, pedeapsa este închisoarea de la 3 luni la un an sau amendă” [38, p.41].

Aceeași subliniere o întâlnim și la profesorul Volonciu N. potrivit căruia „sesizarea obligatorie se apropie de denunțul obligatoriu, cu distincția că sesizarea devine obligatorie pentru o persoană prin prisma calității pe care o are și în legătură cu activitatea de serviciu pe care o desfășoară” [262, p.764].

Tot acesta consideră denunțul a fi, în principiu sesizare „civică și facultativă, în sensul că o poate face orice persoană în mod voluntar, denunțarea fiind un drept, nu o obligație juridică” [262, p.762].

O noutate pe care o regăsim în actuala reglementare procedural penală constă în aceea că, spre deosebire de vechea prevedere potrivit căreia denunțul putea fi făcut de către orice persoană, indiferent dacă avea capacitate de exercițiu deplină sau restrânsă, nefiind prevăzută condiția reprezentării sau încuviințării ca în cazul plângerii, în prezent, și în cazul denunțului, are aplicabilitate alin.ul 8 din art.289, care se referă la situația persoanelor lipsite de capacitatea de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă.

Astfel, în cazul în care o persoană fără capacitate de exercițiu face un denunț, acesta trebuie făcut de reprezentantul legal al acesteia iar, în cazul persoanei cu capacitate restrânsă, este necesară încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă.

De asemenea, în situația în care făptuitorul este chiar persoana care ar trebui să facă denunțul sau să îl încuviințeze, sesizarea se face din oficiu.

Am văzut cine pot fi titularii acestei modalități de sesizare, acum ne îndreptăm atenția către forma și conținutul acestui act.

Coroborând cele doua articole care reglementează denunțul și anume art. 289 cu art. 290 C.pr.pen.2010, observăm că pentru a fi considerat act legal de sesizare, și denunțul trebuie să conțină anumite elemente care se referă la nume, prenume, cod numeric personal, calitatea și domiciliul/sediul denunțatorului, descrierea faptei denunțate, indicarea făptuitorului, dacă este cunoscut, precum și orice mijloc de probă de care denunțatorul înțelege să se folosească.

Cu privire la forma sub care trebuie întocmit, denunțul poate fi făcut atât în forma scrisă, inclusiv în forma electronică, cât și în formă orală.

Când se face în scris, ca și în cazul plângerii este necesară semnătura denunțatorului, iar dacă este nesemnat, denunțul este considerat o simplă informare, în baza căreia organul de cercetare penală, după o cercetare prealabilă asupra veridicității sale, se poate sesiza din oficiu.

Dacă denunțul se face verbal, acesta trebuie să fie consemnat într-un proces-verbal de către organul în fața căruia a fost făcut.

Trebuie precizat că denunțatorul poate fi audiat de către organele de urmărire penală ca și martor; denunțatorul nu este parte în procesul penal, el poate fi martor” [262, p.762].

Întâlnim în practică cazuri în care denunțului îi lipsește o condiție esențială de fond sau de formă, când de exemplu, denunțatorul nu își indică identitatea sau indică o identitate falsă (pseudodenunțul sau denunțul anonim), sau lipsește descrierea faptei ori denunțul este făcut prin mandatar.

În aceste situații respectivul act nu produce efectele prevăzute de lege și nu poate fi considerat un denunț, urmând a se dispune clasarea, cu mențiunea că organele de urmărire penală se pot autosesiza în aceste cazuri.

În doctrină s-a apreciat că ceea ce se denunță este faptul concret [117, p.247] și, din conlucrarea art.288-290 C.pr.pen.2010, rezultă că atât denunțul cât și plângerea trebuie să conțină toate datele prevăzute imperativ în aceste articole, în lipsa oricăruia dintre ele, acestea neavând caracterul actului de sesizare, trebuind fie completate, fie vor sta la baza sesizării din oficiu a organelor de urmărire penală [147, p.117-119].

Există și o opinie potrivită căreia denunțul ar avea caracter irevocabil [256, p.56], care se referă la faptul că odată sesizate organele judiciare printr-un denunț asupra săvârșirii unei infracțiuni, denunțatorul nu-și poate retrage denunțul și nu poate opri activitatea procedurală demarată. Formularea unui denunț presupune acceptarea și asumarea tuturor obligațiilor procesuale atât de către titularul denunțului, cât și din partea organelor de cercetare penală [189].

Considerăm că în lumina situației actuale a desfășurării campaniei anticorupție de către organele competente(D.N.A. și D.I.I.C.O.T.) în mare parte ca urmare a unor denunțuri provenite de la persoane deja inculcate în alte cauze, sau instrumentarea unor dosare penale doar în baza unor denunțuri fără a exista alte probe, este necesară o mai bună reglementare a condițiilor în care față de un inculpat împotriva căruia există doar un denunț, să se poată lua măsuri preventive privative de libertate.

A nu se înțelege că nu suntem de acord cu tragerea la răspundere a celor vinovați pentru săvârșirea de infracțiuni de corupție dar considerăm că se minimalizează principiul prezumției de nevinovăție și se face uz de luarea măsurilor privative de libertate, cei urmăriți penal pentru fapte de corupție fiind supuși măsurilor preventive privative de libertate în peste 90 % din cazuri, în timp ce în cazuri de omor, de viol, chiar în formă agravată, suspectii sunt cercetați în libertate, deși nu încapă dubiu asupra pericolului pe care îl prezintă pentru ordinea publică, fără a face confuzie cu pericolul social al faptei săvârșite.

Considerăm că un aspect important de menționat este cel al procedurii care urmează după sesizarea organelor de urmărire penală prin plângere sau denunț, procedură pe care o regăsim explicată în art.294 C.pr.pen.2010 Acest articol a avut inițial în Legea 135/2010 [151] următorul conținut „la primirea sesizării organul de urmărire penală procedează la verificarea competenței sale, iar în cazul prevăzut la art. 48 alin. (2) înaintează procurorului cauza împreună cu propunerea de trimitere a sesizării organului competent.

În situația în care actul de sesizare nu îndeplinește condițiile de formă prevăzute de lege ori descrierea faptei în actul de sesizare este incompletă sau neclară, organele de urmărire penală îl cheamă pe autorul sesizării și îi solicită să completeze actul de sesizare.

Dacă sesizarea nu îndeplinește condițiile prevăzute de lege, nu a fost completată potrivit alin. (2) sau dacă din cuprinsul acesteia rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzute la art. 16 alin. (1), organul de cercetare penală înaintează procurorului actele împreună cu propunerea de clasare.

În cazul în care procurorul apreciază propunerea întemeiată, dispune, prin ordonanță, clasarea.”

Prin Legea nr.255/2013 [155] primele trei alin.e ale acestui articol au fost modificate, astăzi regăsindu-se sub următoarea formă: „la primirea sesizării, organul de urmărire penală procedează la verificarea competenței sale, iar în cazul prevăzut la art. 58 alin. (3) înaintează procurorului cauza, împreună cu propunerea de trimitere a sesizării organului competent.

În situația în care plângerea sau denunțul nu îndeplinește condițiile de formă prevăzute de lege ori descrierea faptei este incompletă ori neclară, se restituie pe cale administrativă petiționarului, cu indicarea elementelor care lipsesc.

Atunci când sesizarea îndeplinește condițiile legale de admisibilitate, dar din cuprinsul acesteia rezultă vreunul dintre cazurile de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzute de art. 16 alin. (1), organele de cercetare penală înaintează procurorului actele, împreună cu propunerea de clasare.

În cazul în care procurorul apreciază propunerea întemeiată, dispune, prin ordonanță, clasarea”.

Modificările survenite au avut ca și obiect înlocuirea sintagmei ”actul de sesizare” cu cele doua forme de sesizare principale, plângerea și denunțul, precum și reglementarea situațiilor când actul de sesizare are vicii de fond sau de formă și organul de urmărire nu îl mai cheamă pe autorul sesizării să o completeze, ci actul de sesizare incomplet se restituie pe cale administrativă petiționarului, cu indicarea elementelor care lipsesc.

Astfel, putem observa că primul pas pe care organul de urmărire penală sesizat are obligația să îl facă este cel al verificării competenței sale; în situația în care constată că nu este competent, înaintează cauza procurorului, împreună cu propunerea de trimitere a sesizării către organul competent.

Analizând ipoteza în care organul sesizat este competent, putem întâlni mai multe situații, și anume:

- situația când în urma unor verificări se constată că actul de sesizare este incomplet, fără însă a îi lipsi elemente esențiale (lipsă CNP, lipsă domiciliu, cod unic de înregistrare, ori descrierea faptei este incompletă) - plângerea sau denunțul se restituie pe cale administrativă celui care le-a formulat, în vederea completării cu omisiunile indicate;
- cazul în care actului de sesizare îi lipsește un element esențial (numele celui care formulează actul de sesizare, descrierea faptei, denunț anonim) când organul de urmărire înaintează procurorului actele alături de referatul cu propunerea de clasare;
- ipoteza în care actul de sesizare este legal întocmit dar din cuprinsul lui reiese vreunul din cazurile de împiedicare a exercitării acțiunii penale prevăzute de art.16 alin.1 C.pr.pen.2010 (Acțiunea penală nu poate fi pusă în mișcare, iar când a fost pusă în mișcare nu mai poate fi exercitată dacă: fapta nu există, fapta nu este prevăzută de legea penală ori nu a fost săvârșită cu vinovăția prevăzută de lege, nu există probe că o persoană a săvârșit infracțiunea, există o cauză justificativă sau de neimputabilitate, lipsește plângerea prealabilă, autorizarea sau sesizarea organului competent ori o altă condiție prevăzută de lege, necesară pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, a intervenit amnistia sau prescripția, decesul suspectului ori al inculpatului persoană fizică sau s-a dispus radierea suspectului ori inculpatului persoană juridică, a fost retrasă plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care retragerea acesteia înlătură răspunderea penală, a intervenit a ori a fost încheiat un acord de mediere în condițiile legii, există o cauză de nepedepsire prevăzută de lege, există autoritate de lucru judecat sau a intervenit un transfer de proceduri cu un alt stat, potrivit legii) și organele de cercetare înregistrează actul de

sesizare în registrele privind sesizările cu caracter penal, ulterior cel căruia i s-a distribuit sesizarea înaintând procurorului actele împreună cu referatul de clasare;

- împrejurarea în care plângerea sau denunțul este considerat că îndeplinește condițiile de act de sesizare și nu există vreunul din cazurile din art.16 alin.1, când organul de urmărire penală înregistrează actul primit și îl repartizează în vederea începerii și efectuării urmăririi penale;

Din punct de vedere procedural, de îndată, după înregistrarea sesizării, organele de cercetare penală au obligația să înștiințeze parchetul căruia îi sunt subordonați, despre sesizare, constituindu-se astfel dosarul penal cu număr unic și fiind desemnat procurorul de caz de către conducătorul de parchet.

În practică se întâlnesc și sesizări depuse direct la parchet, procedura fiind aceeași – verificarea competenței, a îndeplinirii condițiilor de act legal de sesizare și inexistența cazurilor care împiedică punerea în mișcare a acțiunii penale.

Procurorul poate reține dosarul în vederea începerii și efectuării urmăririi penale, sau îl poate trimite organelor de urmărire penală.

Ne raliem opiniei autorului Marius Ciprian Boga [16, p.42] care consideră că prevederile art. 294 C.pr.pen.2010 care reglementează procedura examinării sesizării, se circumscriu principiului celerității procesului penal, conținutul acestui articol reprezentând o garanție oferită în egală măsură justițiabililor și organelor de urmărire penală.

Tot prin Legea 255/2013 [155] a fost introdus în actualul Cod de procedură penală și articolul 294¹ care prevede că „ori de câte ori este necesară o autorizare prealabilă sau îndeplinirea unei alte condiții prealabile pentru începerea urmăririi penale, organul de urmărire penală efectuează verificări prealabile.

În cazurile prevăzute la alin. (1), parchetul, odată cu sesizarea instituției competente, înaintează un referat întocmit de procurorul căruia i-a fost repartizată lucrarea, care va cuprinde rezultatele verificărilor prealabile cu privire la săvârșirea unor fapte prevăzute de legea penală de către persoana cu privire la care se solicită autorizarea prealabilă sau îndeplinirea altei condiții prealabile”.

Din nefericire se observă că legiuitorul nu definește sintagma verificărilor prealabile, în ce constau acestea și care sunt garanțiile procesual penale contra verificărilor abuzive.

Coroborând articolul menționat mai sus cu dispozițiile art. 305 alin.4 din C.pr.pen.2010 conform căruia „față de persoanele pentru care urmărirea penală este condiționată de obținerea unei autorizații prealabile sau de îndeplinirea unei alte condiții prealabile, efectuarea

urmăririi penale se poate dispune numai după obținerea autorizației ori după îndeplinirea condiției”, apreciem că etapa verificărilor este situată în timp după începerea urmăririi penale *in rem*, și înainte de dispunerea continuării urmăririi penale față de suspect.

Or, față de conținutul explicit al alin. 4 din art. 305 rezultă fără echivoc faptul că autorizările și celelalte condiții la care se referă art. 294¹ sunt în realitate necesare pentru ca urmărirea penală să se efectueze față de o anumită persoană, și nu pentru începerea urmăririi cu privire la o faptă, neputând fi confundate sau asimilate actelor premergătoare începerii urmăririi penale.

O astfel de autorizare prealabilă este solicitarea de urmărire penală prevăzută de art. 109 alin. 2 din Constituție, când suspecți sunt persoanele care au avut calitatea de membru al Parlamentului sau calitatea de ministru, pentru faptele săvârșite în exercițiul funcției pe care au ocupat-o.

Art. 109 din Constituție, al cărui titlu marginal este „Răspunderea membrilor Guvernului”, prevede, la alin. 1, răspunderea politică a Guvernului numai în fața Parlamentului, iar la alin. 2, răspunderea penală a membrilor Guvernului pentru fapte săvârșite în exercițiul funcției lor. Nu întâmplător legiuitorul constituant a reglementat atât răspunderea politică, cât și pe cea penală în cadrul aceluiași text, acestea intervenind, pe de o parte, în urma încălcării mandatului de încredere acordat de Parlament, iar, pe de altă parte, pentru încălcarea actului de numire a Guvernului de către Președintele României pe baza acestui mandat.

Se observă că alin. 2 al art. 109 din Constituție [36] stabilește că numai Camera Deputaților, Senatul și Președintele României au dreptul să ceară angajarea răspunderii penale a membrilor Guvernului.

Din analiza textului, rezultă că expresia „numai” semnifică faptul că „nimeni” altcineva decât cele trei autorități publice nu poate cere urmărirea penală și că aceasta nu poate fi declanșată în lipsa sesizării Camerei Deputaților, Senatului ori a Președintelui României, după caz.

Dacă organele de urmărire penală pot efectua diverse acte premergătoare începerii urmăririi penale, în condițiile legii, ele nu își pot continua activitatea fără a sesiza una dintre cele trei autorități publice pentru a cere urmărirea penală. În asemenea situații, Ministerul Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție are obligația sesizării Camerelor Parlamentului sau a Președintelui României, după caz, în legătură cu informațiile și datele pe care le dețin și din care rezultă posibilitatea începerii urmăririi penale împotriva unui membru al Guvernului, singurele autorități în măsură să decidă asupra acestui act procedural.

În sensul acestei prevederi constituționale, înaintarea sesizării uneia dintre cele trei autorități pentru a cere urmărirea penală nu se poate face nici aleatoriu și nici preferențial de către Ministerul Public - Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, și aceasta pentru că, în conformitate cu dispozițiile art. 71 alin. 2 din Constituție, calitatea de deputat sau de senator este compatibilă cu exercitarea funcției de membru al Guvernului. Așa fiind, cumulul calității de deputat sau de senator cu cea de membru al Guvernului atrage, după sine, în mod firesc, potrivit art. 109 alin. 2, competența Camerei Deputaților sau a Senatului de a cere urmărirea penală, după caz. De aceea, în raport de cele menționate, în cazul în care Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție urmează să sesizeze una dintre cele trei autorități - Camera Deputaților, Senatul sau Președintele României - pentru a cere urmărirea penală a unui membru al Guvernului, soluția este diferențiată, după cum acesta are sau nu și calitatea de deputat sau de senator la data solicitării.

În consecință, Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție trebuie să se adreseze uneia dintre cele trei autorități, după cum urmează:

a) Camerei Deputaților sau Senatului - pentru membrii Guvernului sau foștii membri ai Guvernului (prim-ministru, ministru de stat, ministru, ministru delegat, după caz) care, la data sesizării, au și calitatea de deputat sau de senator;

b) Președintelui României - pentru membrii Guvernului sau foștii membri ai Guvernului (prim-ministru, ministru de stat, ministru, ministru delegat) care, la data sesizării, nu au calitatea de deputat sau de senator.

În acest fel, este stabilit, fără echivoc, un reper în funcție de care Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție urmează să sesizeze una dintre cele trei autorități publice competente pentru a cere urmărirea penală a membrilor Guvernului în funcție sau a foștilor membri ai Guvernului.

De observat că, în caz contrar, s-ar ajunge la situația ca dispozițiile art. 109 alin. 2 teza întâi din Constituție să devină inaplicabile în ceea ce privește dreptul Camerei Deputaților și Senatului de a cere urmărirea penală a membrilor și foștilor membri ai Guvernului care au și calitatea de parlamentari, lăsându-se la latitudinea Ministerului Public să decidă, cu de la sine putere, căreia dintre cele trei autorități să îi adreseze sesizarea” [52]

Deși există în legea penală română incriminată fapta de denunț calomnios (art 259 C.pen.2009 român) prin care este sancționată învinuirea mincinoasă făcută prin denunț sau plângere, cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către o anume persoană, considerăm că pentru responsabilizarea celui care face un denunț, s-ar impune să fie introdus un nou articol în Codul de

procedură penală, după art.289 și 290, articole care reglementează plângerea și denunțul, care să conțină dispoziția prevăzută la alin. 7 al art. 263 din C.pr.pen. al R.M. care instituie regula potrivit căreia „persoanei care face denunț sau plângere ce conține și denunț i se explică răspunderea pe care o poartă în caz dacă denunțul este intenționat calomnios, fapt care se consemnează în procesul verbal sau, după caz, în conținutul denunțului sau al plângerii și se confirmă prin semnătura persoanei care a făcut denunțul sau plângerea”.

De lege ferenda, ar trebui introdus în C.pr.pen 2010 un art.291¹ care să aibă următorul conținut „Persoanei care face denunț sau plângere ce conține denunț să i se explice răspunderea pe care o poartă în caz că denunțul este intenționat calomnios, și să se consemneze acest lucru în procesul verbal sau, după caz, în textul denunțului sau plângerii, și să fie confirmat prin semnătura persoanei titulare”.

Cu toate că nu este prevăzut expres în legislația procesual penală autodenunțul ca modalitatea de sesizare, îl regăsim în doctrina penală.

Ion Neagu reține că „în anumite cazuri, legea prevede că denunțul poate fi făcut de însuși cel care a săvârșit infracțiunea; asemenea denunțuri conduc la înlăturarea răspunderii penale, reprezentând cauză de nepedepsire. În acest sens, pot fi amintite următoarele dispoziții: în art.290 alin.3 C.pen. se arată că mituitorul nu se pedepsește dacă denunță fapta mai înainte ca organul de urmărire penală să fi fost sesizat cu privire la aceasta; potrivit art.292 alin. 2 C.pen., cel care a săvârșit infracțiunea de cumpărare de influență nu se pedepsește dacă denunță fapta mai înainte ca organul de urmărire penală să fi fost sesizat cu privire la aceasta; în art. 367 alin.4 C.pen. se arată că nu se pedepsesc persoanele care au săvârșit infracțiunea de constituire a unui grup infracțional organizat dacă denunță autorităților grupul infracțional organizat, înainte ca acesta să fi fost descoperit și să se fi început săvârșirea vreuneia dintre infracțiunile care intră în scopul grupului” [195, p.57-58].

Denunțul este considerat drept cauză de nepedepsire și în cazul prevăzut la art. 268 alin.1 și 3 C. pen potrivit căruia „nu se pedepsește persoana care a săvârșit inducerea în eroare a organelor judiciare, dacă declară, înainte de reținerea, arestarea sau de punerea în mișcare a acțiunii penale împotriva celui față de care s-a făcut denunțul sau plângerea ori s-au produs probele, că denunțul, plângerea sau probele sunt nerezale” sau la art.273 alin.1 și 3 care arată că „autorul nu se pedepsește dacă își retrage mărturia, în cauzele penale înainte de reținere, arestare sau de punerea în mișcare a acțiunii penale ori în alte cauze înainte de a se fi pronunțat o hotărâre sau de a se fi dat o altă soluție, ca urmare a mărturiei mincinoase”.

Observăm că în unele cazuri cum sunt cele de mai sus, autodenunțarea este de fapt o cauză de nepedepsire, înlăturând răspunderea penală a făptuitorului, fiind considerată scuză absolutorie [16, p.115].

Considerăm că legiuitorul a căutat să arate clemență față de cel care, după săvârșirea unei infracțiuni, sesizează organele competente asupra faptei comise și decide singur să minimalizeze consecințele faptei sale, efectul acestei retractări constând în înlăturarea pedepsei, încurajând astfel făptuitorul să se autodenunțe.

Sunt și situații în care autodenunțul constituie o circumstanță atenuantă; spre exemplu, dacă persoana care a comis una dintre infracțiunile prevăzute la art.2 -9 din Legea 143/2000 [162], în timpul urmăririi penale denunță și facilitează identificarea și tragerea la răspundere penală a altor persoane care au săvârșit infracțiuni legate de droguri, beneficiază de reducerea la jumătate a limitelor pedepsei prevăzute de lege.

Această modalitate de sesizare o regăsim reglementată în mod expres în C.pr.pen al R.M. la art. 262 alin.1 pct 3 coroborat cu art.264. Această instituție ne este explicată în cadrul Codului de procedură penală al R.M. comentat, care ne precizează că autodenunțarea poate fi făcută prin prezentarea benevolă a făptuitorului în fața organului de urmărire penală și înștiințarea despre săvârșirea unei infracțiuni de către dânsul, precum și prin înștiințarea prin telefon sau poștă fără prezentarea în fața organului. În cazul când persoana s-a autodenunțat, dar nu s-a prezentat în fața organului, urmează a fi identificată și găsită pentru întocmirea procesului verbal în conformitate cu aliniatul 2 al articolului comentat.

Dacă persoana care s-a autodenunțat refuză să se prezinte benevol în fața organului, ori nu-și dezvăluie identitatea se consideră un denunț anonim și se procedează în conformitate cu articolul 263 aliniatul 8, când în urma controlului efectuat organul de urmărire penală se poate autosesiza în vederea urmăririi penale.

Autodenunțarea poate fi făcută și în privința infracțiunilor în curs de pregătire precum și în privința tentativei de infracțiuni.

Autodenunțarea făcută urmează a fi verificată suplimentar luându-se în considerație posibilitatea autoîncriminării false cu scopul de a ascunde alte infracțiuni sau împiedica stabilirea identității adevăraților făptuitori.

Conform alin.3 al art.264 din C.pr.pen. al R.M. „persoanei care face declarația de autodenunțare i se explică anterior dreptul de a nu spune nimic și de a nu se autoîncrimina, precum și că în caz de autocalomnie, care împiedică constatarea adevărului, ea nu va avea dreptul la

repararea prejudiciului în condițiile legii, și se face mențiunea corespunzătoare în procesul-verbal privind autodenunțarea sau în textul declarației de autodenunțare” [113, p.535].

Autorii Theodor și Bogdan Mrejeru apreciază că „în asemenea situații, multe legislații asigură pentru anumite infracțiuni o scuză absolutorie sau atenuantă în beneficiul infractorului, pentru a-l determina să aducă la cunoștința faptei sale” [190, p.53].

Legiuitorul moldovean reglementează și situația în care organul de urmărire penală încunoștiințat cu un autodenunț, fusese sesizat deja prin altă modalitate despre săvârșirea faptei care face obiectul autodenunțului.

Și în această situație persoanei care a făcut autodenunțul i se aplică circumstanța atenuantă prevăzută de art.76 alin.1 lit f. din C.pen. al R.M., cu consecința directă a reducerii sau schimbării pedepsei principale și a posibilității înlăturării pedepsei complementare, în limitele indicate de art.78 din C.pen. al R.M.

Referitor la această modalitate de sesizare, ne punem întrebarea dacă autodenunțătorul nu ar trebui să fie avertizat în mod expres, ca și denunțatorul, în cazul în care în autodenunțul său privește și alte persoane, asupra răspunderii pe care o poartă în caz că denunțul este intenționat calomnios, fapt care să se consemneze în cadrul autodenunțului și confirmat prin semnătura autodenunțătorului.

Răspunsul este favorabil introducerii *de lege ferenda* a unei asemenea prevederi printr-un alineat la art. 264 din C.pr.pen. al R.M. care să aibă următorul conținut „persoanei care face denunț în cadrul unui autodenunț, i se explică răspunderea pe care o poartă în caz că denunțul este intenționat calomnios, fapt care se consemnează în procesul verbal sau autodenunțul făcut și se confirmă prin semnătura persoanei care s-a autodenunțat și a făcut și denunț.”

Alt alineat al aceluiași articol ar trebui să prevadă expres dreptul la apărare a autodenunțătorului, putând fi asistat de către un apărător din oficiu sau ales, motivat de faptul că persoana care se autodenunță dă în realitate o primă declarație ca persoană bănuită că a săvârșit o infracțiune și ar trebui să aibă toate drepturile prevăzute la art.64 din C.pr.pen. al R.M.

3.3. Sesizarea din oficiu

Alături de persoanele fizice sau juridice, titulare ale actului de sesizare, legiuitorul a prevăzut și reglementat și obligația autosesizării/a sesizării din oficiu a celor care lucrează în cadrul autorităților publice, atunci când descoperă încălcări sau tentative de încălcare a legii.

Nicu Jidovu definește sesizarea din oficiu ca fiind „o modalitate de sesizare internă și constă în posibilitatea (dreptul și obligația) organului de urmărire penală de a se autosesiza, ori de câte ori află, pe altă cale decât prin denunț sau plângere, că s-a săvârșit o infracțiune” [146, p.342], definiție preluată și de Bogdan Micu [189, p.50].

În concepția lui Grigore Theodoru organele de urmărire penală pot afla despre săvârșirea unei infracțiuni prin mai multe căi cum ar fi „din datele rezultate din cercetarea altor cauze penale, din rezolvarea unor lucrări privind contravențiile, din denunțuri anonime verificate ca veridice, din informațiile cuprinse în ziare, transmise la radio sau televiziune, din discuțiile purtate cu ocazia unor adunări cetățenești. Un izvor important de informații îl constituie activitatea organelor operative ale poliției, jandarmeriei, a cadrelor din serviciile de informații, care au obligația de a face cunoscute organelor de urmărire penală informațiile privind pregătirea și săvârșirea de infracțiuni de îndată ce au intrat în posesia lor. Sesizarea din oficiu are loc numai după ce datele despre săvârșirea unei infracțiuni au fost verificate și consemnate într-un proces verbal” [246, p.480].

Autoritățile au, pe lângă obligația de a primi și da curs sesizărilor cetățenilor sau organizațiilor constituite legal, și obligația autosesizării, în cazul în care află despre anumite fapte săvârșite sau în curs de săvârșire.

Foarte importantă este deosebirea între momentul aplicabilității principiului oficialității procesului penal, în cazul autosesizării acesta fiind de aplicabilitate imediată, începând cu actul de sesizare(cu excepțiile prevăzute de lege), în timp ce în cazul celorlalte modalități de sesizare, principiul aplicându-se după momentul sesizării.

Pentru o înțelegere mai amplă a caracterului sesizării din oficiu, urmează să explicăm mai detaliat aspectele principiului oficialității desfășurării procesului penal.

Acesta își găsește reglementarea în toate legislațiile moderne, prin urmare toate statele și-au creat și organizat un sistem prin care să răspundă celor care săvârșesc infracțiuni. Sub formulări diferite, principiul oficialității este înscris în toate Codurile de procedură penală ale statelor din Europa de est.

Astfel, în Codul de procedură penală al R.M. regăsim aplicații ale acestui principiu în art. 28 care arată că “Procurorul și organul de urmărire penală au obligația, în limitele competenței lor, de a porni urmărirea penală în cazul în care sunt sesizate, în modul prevăzut de prezentul cod, că s-a săvârșit o infracțiune și de a efectua acțiunile necesare în vederea constatării faptei penale și a persoanei vinovate. Instanța de judecată efectuează acțiunile procesuale din oficiu, în limitele competenței sale, în afară de cazul când prin lege se dispune efectuarea acestora la cererea

părților” precum și în art. 254 potrivit căruia ” organul de urmărire penală este obligat să ia toate măsurile prevăzute de lege pentru cercetarea sub toate aspectele, completă și obiectivă, a circumstanțelor cauzei pentru stabilirea adevărului.”

Se poate menționa că, într-o anumită măsură, principiul oficialității și-a găsit materializare, și în art. 1 alin. (3) din Constituția R.M. care declară că R.M. „este un stat de drept, democratic, în care demnitatea omului, drepturile și libertățile lui, libera dezvoltare a personalității umane, dreptatea și pluralismul politic reprezintă valori supreme și sunt garantate” și în art. 18 al Constituției R.M. potrivit căruia cetățenii „beneficiază de protecția statului atât în țară, cât și peste hotare”.

Nu considerăm că se poate vorbi de existența, paralel cu oficialitatea, a unui principiu al disponibilității în latura penală a procesului penal, care ar limita activitatea organelor judiciare, limitare impusă de manifestarea de voință din partea unei persoane sau organ considerat potrivit legii interesat în activitatea de tragere la răspundere penală.

În Codul de procedura penală al Bulgariei, în art. 20 este prevăzut că “în cazul în care sunt îndeplinite condițiile prevăzute de lege, organul de stat competent este obligat să declanșeze procedura penală”.

În art.2 alin.4 din Codul de procedură penală al Cehiei, se reține cum că “Dacă legea nu prevede altfel, organele prevăzute în procedura penală își îndeplinesc obligațiile din oficiu, trebuind să acționeze cât mai repede și cu respectarea deplină a drepturilor garantate prin Constituție”.

Principiul oficialității este reglementat cu un conținut asemănător și în codurile de procedură penală ale Rusiei și Iugoslaviei .

Autorul român Marius Boga consideră că „regula obligativității/oficialității desfășurării procesului penal rezultă din însăși denumirea modului de sesizare. În aceste situații, organele de urmărire penală au obligația întocmirii din oficiu a actelor necesare desfășurării procesului penal, începând chiar cu actul de sesizare și până la soluționarea completă a cauzei” [16, p.122].

Din săvârșirea oricărei infracțiuni rezultă raportul juridic de drept material care, în conținutul său, cuprinde, atât dreptul organelor competente de a trage la răspundere penală pe făptuitor cât și obligația acestuia din urmă de a suporta sancțiunea penală.

Totodată, scopul procesului penal este prevăzut de art. 1 și art.8 C.pr.pen. român din 2010, iar rezumându-l putem să îl definim ca fiind „constatarea la timp și în mod complet a faptelor penale”.

Asfel, organele judiciare au obligația de desfășura activitatea procesuală ori de câte ori s-a săvârșit o infracțiune. Cu alte cuvinte, în vederea începerii urmăririi penale sau a desfășurării judecării nu este nevoie de solicitarea sau stăruința unor persoane fizice sau juridice, deoarece infracțiunile săvârșite prezintă pericol pentru întreaga societate și aceasta, prin mijloacele sale specifice, trebuie să reacționeze [7, p.60].

Principiul oficialității este reglementat în mod expres în art. 7 din noul Cod procedură penală, care arată că „procurorul este obligat să pună în mișcare și să exercite acțiunea penală din oficiu atunci când există probe din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni și nu există vreo cauză legală de împiedicare, alta decât cele prevăzute la alin. (2) și (3).

În cazurile și în condițiile prevăzute expres de lege, procurorul poate renunța la exercitarea acțiunii penale dacă, în raport cu elementele concrete ale cauzei, nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia.

În cazurile prevăzute expres de lege, procurorul pune în mișcare și exercită acțiunea penală după introducerea plângerii prealabile a persoanei vătămate sau după obținerea autorizării ori sesizării organului competent sau după îndeplinirea unei alte condiții prevăzute de lege. Actele necesare desfășurării procesului penal se îndeplinesc din oficiu, afară de cazul când prin lege se dispune altfel”.

Aceasta regulă arată clar că stingerea procesului penal are loc numai prin soluționarea definitivă a cauzei sau prin intervenția unor împrejurări de natură a împiedica punerea în mișcare sau exercitarea în continuare a acțiunii penale (cazurile prevăzute la art. 16 alin.1 C.pr.pen.2010).

Oficialitatea este regăsită de-a lungul întregii activități de urmărire penală, a judecării și a executării hotărârilor penale.

Principiul oficialității se aplică cu privire la latura penală a procesului penal; numai în mod excepțional acțiunea civilă poate fi exercitată în cadrul procesului penal din oficiu, de procurer [250, p.28].

Pâna la adoptarea noului Cod de procedură penală, acest principiu se aplica și actelor premergătoare urmăririi penale, idee subliniată de art. 224 C.pen.1968 care atribuia actelor premergătoare relevanța procesuală a folosirii lor în probațiune cu efecte depline.

Instituția actelor premergătoare nu a mai fost preluată de C.pr.pen.2010 care instituie ca regulă, caracterul obligatoriu al începerii urmăririi penale anterior efectuării oricăror acte de cercetare. Este vorba de începerea urmăririi penale *in rem*, cu privire la faptă, urmând ca după ce se efectuează acte și se strâng probe să se decidă dacă există o suspiciune rezonabilă cu privire la

comiterea faptei de o anumită persoană, ceea ce duce la începerea urmăririi penale *in personam*, de către procuror.

Legat de această regulă nou introdusă, interesant este punctul de vedere al Ministerului Public prin două dintre reprezentantele sale și anume Procuror Irina Kuglay și Procuror Alexandra Șinc, potrivit cărora:

„Exceptând situațiile în care însuși actul de sesizare este inform, ori cele în care din chiar cuprinsul acestuia rezultă o cauză de neprocedibilitate, niciun act de procedură nu mai poate fi îndeplinit în afară procesului penal, nicio probă nu mai poate fi administrată în afară acestui cadru.

Aceasta nouă așezare a concepției privind limitele și fazele urmăririi penale răspunde unor exigențe ținând de observarea strictă a principiului legalității; instituția actelor premergătoare, din vechea reglementare, nu răspundea în totalitate acestora (în principal întrucât permitea strângerea de probe în afară procesului penal), iar ponderea pe care, în practica organelor de urmărire penală, a cunoscut-o utilizarea acestei instituții (de multe ori excesivă chiar și în raport cu dispozițiile vechiului cod) a creat necesitatea instituirii unei reglementări care să nu mai permită desfășurarea vreunei activități specifice urmăririi penale în afară unui cadrul procesual bine definit.

De aceea, în art. 305 alin. 1 C.pr.pen.român din 2010, potrivit căruia „când actul de sesizare îndeplinește condițiile prevăzute de lege și se constată că nu există vreunul dintre cazurile care împiedică exercitarea acțiunii penale prevăzute la art. 16 alin. 1, organul de urmărire penală dispune începerea urmăririi penale cu privire la faptă” (s.n.), legiuitorul a instituit obligația organului de urmărire penală de a începe urmărirea penală, îndată după ce a fost legal sesizat. Practic, actul imediat următor celui de sesizare, va fi, în mod necesar, în toate cauzele, ordonanța de începere a urmăririi penale cu privire la faptă.

Astfel, nicio investigație nu poate avea loc decât în condițiile privitoare la desfășurarea actelor de urmărire penală; noua reglementare nu mai cunoaște faza premergătoare începerii urmăririi penale, de strângere a datelor necesare „în vederea începerii urmăririi penale” (prevăzută sub reglementarea anterioară de art. 224 din V. C. Proc. Pen.). În plus, noua reglementare nu mai permite începerea urmăririi penale direct față de o anumită persoană nici în situația în care aceasta este indicată în actul de sesizare, ori când acesta permite identificarea sa.

Concluzia se impune față de faptul că art. 305 alin. 3 C.pr.pen.2010 cere ca indiciile rezonabile privind comiterea faptei de către o anumită persoană să rezulte din datele și probele

existente, iar potrivit art. 97 alin. 2 C.pr.pen. român din 2010 probele se pot obține doar în procesul penal” [136].

Concluzionând, oficialitatea presupune excluderea posibilității părților de a opri continuarea procesului penal, stingerea cauzei intrând în mod exclusiv în atribuțiile organului judiciar, cu anumite excepții.

Aceste excepții iau fie forma unor limitări ale principiului, fie în alte cazuri ducând la o înlăturare aproape totală a oficialității.

Restrângeri ale principiului oficialității se manifestă atunci când nu se permite organului judiciar să declanșeze acțiunea penală din oficiu, fiind necesară o încuviințare sau autorizare prealabilă. În aceste cazuri, în lipsa manifestării de voință din partea organului îndrituit a da încuviințarea sau autorizația, organul judiciar nu poate acționa, chiar dacă are cunoștință despre săvârșirea unei infracțiuni.

Pentru exemplificare, în Constituția României la art. 72 se prevede imunitatea parlamentară a senatorilor și deputaților. Potrivit acestor norme, membrii corpului legislativ nu pot fi reținuți, arestați, percheziționați sau trimiși în judecată fără încuviințarea Camerei din care fac parte. Chiar în caz de infracțiuni flagrante, deputatul sau senatorul poate fi doar reținut și supus percheziției. Dacă s-au luat asemenea măsuri, Ministerul Justiției are obligația să informeze imediat, după caz, pe președintele Camerei sau Senatului. Când organul legiuitor sesizat constată că nu există temei pentru reținere, va dispune imediat revocarea măsurii de prevenție.

În art. 84 alin. 2 din Constituție se prevede imunitatea Președintelui României, iar art. 96 prevede o derogare în acest sens, potrivit căreia Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună pot hotărî punerea sub acuzare a Președintelui României, pentru înaltă trădare, cu votul a cel puțin două treimi din numărul membrilor Parlamentului.

Pentru a asigura întreaga autoritate în stat a puterii judecătorești, Constituția în art. 125 a dispus inamovibilitatea judecătorilor. Se determină astfel o poziție specială a acestor magistrați chiar în cazul când împotriva lor se pune în mișcare acțiunea penală. Exercitarea acțiunii penale nu duce decât la suspendarea din funcție a judecătorului până la rămânerea definitivă a hotărârii. Dacă se constată nevinovăția judecătorului suspendarea acestuia din funcție încetează.

O alta limitare a acestui principiu o regăsim în art. 10 din C.pen. român, referitor la realitatea legii penale, conform căreia „legea penală română se aplică infracțiunilor săvârșite în afara teritoriului țării de către un cetățean străin sau o persoană fără cetățenie, contra statului român, contra unui cetățean român ori a unei persoane juridice române. Punerea în mișcare a acțiunii penale se face cu autorizarea prealabilă a procurorului general al Parchetului de pe lângă

Înalta Curte de Casație și Justiție și numai dacă fapta nu face obiectul unei proceduri judiciare în statul pe teritoriul căruia s-a comis.”

Altă restrângere a principiului oficialității este cea din art. 431 C.pen.2009 conform căruia „acțiunea penală pentru infracțiunile prevăzute în art. 413 - 417 se pune în mișcare numai la sesizarea comandantului”, fiind vorba de infracțiunile săvârșite de militari pentru care este necesară o sesizare anume expres prevăzută.

Trebuie subliniat că în exemplele de mai sus, limitarea oficialității se referă doar la declanșarea acțiunii, nu și la continuarea procesului penal care, ulterior acestui moment al sesizării, se desfășoară din oficiu.

Principiul oficialității este înlăturat, nu doar restrâns, atunci când legea condiționează desfășurarea procesului penal de existența unei plângeri prealabile făcute de partea vătămată. În asemenea cazuri oficialitatea este înlocuită cu aspecte proprii principiului disponibilității.

Totuși trebuie să facem distincție între oficialitatea care guvernează procesul civil și cea din procesul penal, fără a le confunda, având caractere proprii. De pildă, partea vătămată nu poate determina limitele acțiunii penale declanșate în condițiile în care reclamantul limitează sfera acțiunii civile.

Instituția plângerii prealabile o întâlnim numai în legătură cu anumite infracțiuni, de regulă cu un grad de pericol redus, în cazul cărora legiuitorul a înțeles să condiționeze întreaga represiune penală de atitudinea părții vătămate. Când acțiunea penală se pune în mișcare în urma plângerii prealabile a părții vătămate, aceasta poate împiedica începerea cât și exercitarea acțiunii prin lipsa sau retragerea plângerii.

Retragerea plângerii nu mai produce efecte *in rem*, când determina oprirea cauzei penale în întregul său, cu privire la toți inculpații, ci la acest moment înlătură doar răspunderea penală a persoanei cu privire la care plângerea a fost retrasă.

Concluzionând pe baza celor prezentate mai sus, referitoare la excepțiile de la principiul oficialității, după gradul de aplicabilitate, putem împărți cauzele penale în cauze de acuzare publică – atunci când oficialitatea acționează integral, cauze de acuzare privată – când oficialitatea este înlăturată atât în privința declanșării procesului penal, cât și în privința desfășurării ulterioare a acestuia și cauze de acuzare mixtă – când oficialitatea este înlăturată fie în privința declanșării procesului penal, fie în privința desfășurării ulterioare a acestuia.

Putem spune că principiul obligativității se împletește pe parcursul derulării procesului penal cu cel al aflării adevărului, cel al disponibilității și al legalității, formând reguli ce trebuiesc imperativ respectate, în sens contrar suportându-se sancțiuni.

Sesizarea din oficiu este din punct de vedere al sursei din care provine, internă și constă în obligativitatea organelor de urmărire penală de a se autosesiza de fiecare dată când află că s-a săvârșit o infracțiune, pe altă cale decât prin denunț sau plângere, fiind o modalitate alternativă de sesizare, instituită ca obligație pentru persoanele care lucrează în cadrul autorităților publice [10, p.45].

C.pr.pen. român din 2010 prevede la art. 288 că „organul de urmărire penală este sesizat prin plângere sau denunț, prin actele încheiate de alte organe de constatare prevăzute de lege ori se sesizează din oficiu”, iar art. 292 din C.pr.pen. român din 2010 prevede că „organul de urmărire penală se sesizează din oficiu dacă află că s-a săvârșit o infracțiune pe orice altă cale decât cele prevăzute la art. 289 - 291 și încheie un proces - verbal în acest sens.”

Prin urmare, dacă nu este sesizat prin plângere, denunț sau sesizări facute de persoane cu funcții de conducere, organul de urmărire penală se sesizează din oficiu dacă află că s-a săvârșit o infracțiune pe orice altă cale.

Așa cum se poate observa din lectura art. 292 C.pr.pen.2010, reglementarea modalității sesizării din oficiu este destul de sumară, în comparație cu cele ale plângerii sau denunțului.

Apreciem că putem identifica destul de ușor situațiile în care se realizează sesizarea din oficiu, întocmindu-se un proces verbal, și anume:

- la constatarea unei infracțiuni flagrante;
- în cadrul cercetării altor fapte, când organul de urmărire penală descoperă fapte sau aspecte noi, uneori cu totul străine de ceea ce se anchetează;
- în ipoteza în care în urma restituirii pe cale administrativă a plângerii sau denunțului, acestea nu sunt regularizate;
- din mijloace de informare în masă (presa scrisă și vorbită), care dau publicității aspecte negative din activitatea unor persoane fizice sau juridice;
- în cazul denunțurilor anonime, scrise sau verbale, când se impune ca cercetările cu privire la faptele semnalate să fie operative și discrete;
- la constatarea unor infracțiuni de către alte organe decât cele de urmărire penală (sesizările făcute de persoane cu funcții de conducere și de alte persoane);
- zvonul public (într-o localitate poate să circule zvonul că anumite persoane se ocupă cu trafic de țigări, cu racolarea, îndrumarea sau călăuzirea altor persoane în scopul trecerii frauduloase a frontierei de stat sau cultivarea, producerea și distribuirea plantelor din care se extrag droguri, racolarea minorelor în vederea prostituției, etc);

- când se ia cunoștința despre săvârșirea unei infracțiuni prin mijloace proprii de informare(urmărire a datelor obținute cu ocazia desfășurării activităților informativ-operative specifice”) [16, p.127].

M. Boga consideră tot ca o sesizare din oficiu și situațiile când organele de constatare(polițiștii de frontieră și jandarmii) constată infracțiunile descoperite pe timpul executării misiunilor specifice, cu deosebirea că organele care o realizează sunt parte a organelor de constatare prevăzute separat de organele de urmărire penală [16, p.128].

În actuala reglementare s-a menținut eliminarea caracterului procesului verbal de sesizare din oficiu ca și act prin care se începea urmărirea penală, acesta având doar calitatea de act de sesizare, nemaiconstituind și act de începere al urmăririi penale.

Astfel, este reconfirmat caracterul actului încheiat de organele de urmărire penală ca act unic ce trebuie încheiat în aceste cazuri, procesul verbal întocmit în cazul sesizării din oficiu, fiind doar act de sesizare.

Sunt considerate ca și organe de constatare și lucrătorii poliției rutiere care întocmesc un proces verbal de constatare a unei infracțiuni la regimul circulației pe drumurile publice, cu nerespectarea dispozițiilor legale(actul nu cuprinde obiecțiunile persoanelor la care se referă, sau o descriere detaliată a faptelor constate), iar acest act care nu poate servi ca și mijloc de probă, poate fi luat în considerare de organul de cercetare penală, care s-ar putea sesiza din oficiu și ar putea dispune începerea urmăririi penale [59].

În ceea ce privește conținutul procesului verbal, atât reglementarea din 1968 (art.90 și 91), modificată în 2006 cât și cea nouă (art.199), prevăd aceleași componente, diferențele fiind minore, așa cum se poate observa din lectura acestora.

Amintim aici și dispozițiile din art. 198 alin. 2, C.pr.pen. român din 2010 în care este menționat expres faptul că „procesele - verbale întocmite de organele prevăzute la art. 61 alin. (1) lit. a) - c) constituie acte de sesizare a organului de urmărire penală și nu au valoarea unor constatări de specialitate în procesul penal.”[10, p.46]

Sancțiunea care intervine când ne aflăm în situația unei sesizări din oficiu și nu se încheie procesul verbal cerut imperativ de legiuitor, este cea a nulității tuturor actelor de urmărire penală efectuate întrucât organele de urmărire penală nu se pot considera legal sesizate.

În practică au existat cazuri în care unele instanțe au sancționat lipsa procesului verbal cu nulitatea absolută, dar s-au întâlnit și cazuri când sancțiunea a fost nulitatea relativă.

În exemplificarea primul caz, redăm sentința penală nr. 75 din 20 mai 2011 pronunțată de Secția penală a Tribunalului Mureș [228], prin care instanța a hotărât că lipsa procesului verbal

de sesizare din oficiu atrage nulitatea absolută a rechizitoriului, situație în care s-a impus restituirea cauzei la procuror pentru refacerea urmăririi penale.

Pentru a dispune soluția de mai sus, instanța a reținut că potrivit dispozițiilor art. 221 V.C. pr.pen., în situația în care organul de urmărire penală se sesizează din oficiu, se încheie un proces-verbal în acest sens, rolul acestui proces fiind tocmai de a consemna manifestarea de voință și de a descrie faptele, respectiv infracțiunile despre săvârșirea cărora a luat la cunoștință organul de urmărire penală. Existența acestei sesizări din oficiu, respectiv a procesului-verbal în care se materializează această manifestare de voință reprezintă condiția *sine qua non*, pentru începerea urmăririi penale, astfel cum rezultă din prevederile art. 228 alin. 1 C.pr.pen.1968 (...)

În condițiile în care organul de urmărire penală nu este legal sesizat și urmărirea penală nu este legal începută, nici instanța de judecată nu poate fi legal sesizată. Lipsa de sesizare prevăzută de lege atrage lipsirea de valabilitate a rezoluției de începere a urmăririi penale (nulitate relativă) și, față de prevederile art. 263 alin. 1, nulitatea absolută a rechizitoriului, situație în care unicul remediu procesual este restituirea cauzei la procuror, în temeiul art. 332 alin. 2 Cod de procedură penală (nerespectarea dispozițiilor privind sesizarea instanței), pentru refacerea urmăririi penale. (Înalta Curte de Casație și Justiție prin decizia nr. 219/7 aprilie 2008, completul de 9 judecători). O altă soluție nu este posibilă nici din perspectiva mai largă, a principiilor care guvernează întregul proces penal, deoarece s-ar înfrânge atât principiul legalității, cât și principiul oficialității, instituite de art. 2 Cod procedură penală.”

Pentru al doilea caz de sancțiune în care lipsa actului de sesizare a organelor de urmărire penală (prin lipsa procesului –verbal de sesizare din oficiu) a atras doar nulitatea relativă, și astfel s-a considerat legal sesizată instanța de judecată, amintim sentința penală nr. 187/22.12.2010 pronunțată de Tribunalul Mureș în dosarul penal nr. 541/102/2010 [229], când instanța, în baza art. 332 alin. 2 C.pr.pen. a dispus restituirea cauzei procurorului, respectiv Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție – Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism – Serviciul Teritorial Târgu Mureș, în vederea refacerii urmăririi penale.

Pentru a pronunța această hotărâre, tribunalul a reținut că „potrivit art. 221 C.pr.pen.1968, organul de urmărire penală este sesizat prin plângere sau denunț, sau se sesizează din oficiu când află pe orice altă cale că s-a săvârșit o infracțiune. În cazul în care organul de urmărire penală se sesizează din oficiu, încheie un proces verbal în acest sens. În prezenta cauză s-a constatat că există nici unul din modurile de sesizare enumerate limitativ de art.221.

Astfel, s-a reținut că în mod evident, sesizarea nu s-a făcut prin denunț sau plângere, în condițiile în care în cererea formulată de procuror în cursul urmăririi penale, prin care solicită

instanței autorizarea interceptării și înregistrării convorbirilor unor persoane cercetate în dosarul nr.8/D/P/2006, s-a făcut vorbire despre sesizare din oficiu la data de 18 aprilie 2006.

Conform dispozițiilor mai sus arătate în situația în care organul de urmărire se sesizează din oficiu, se încheie un proces-verbal în acest sens, rolul acestui proces-verbal fiind tocmai de a consemna manifestarea de voință și de a descrie faptele respectiv infracțiunile despre săvârșirea cărora a luat cunoștință organul de urmărire penală. Existența acestei sesizări din oficiu, respectiv a procesului verbal în care se materializează această manifestare de voință reprezintă condiția „sine qua non” pentru începerea urmăririi penale, astfel cum rezultă din prevederile art.228 alin.1 Cod procedură penală: „Organul de urmărire penală sesizat în vreunul din modurile prevăzute în art.221; dispune prin rezoluție începerea urmăririi penale ...”.

În prezentul dosar, un astfel de proces-verbal de sesizare din oficiu, nu există. Deși instanța a acordat mai multe termene pentru ca acest act să fie depus la dosarul cauzei, plecând de la ipoteza că ar exista în materialitatea lui, fiind eventual depus în dosarul de casă sau în alt dosar disjuns, acest lucru nu a fost posibil, procurorul arătând că „procesul-verbal de sesizare din oficiu, nu a fost găsit pentru a fi depus la dosar”.

În condițiile în care organul de urmărire penală nu este legal sesizată și urmărirea penală nu este legal începută, nici instanța de judecată nu poate fi legal sesizată. Lipsa de sesizare prevăzută de lege atrage lipsirea de valabilitate a rezoluției de începere a urmăririi penale (nulitate relativă) și, față de prevederile art.263 alin.1, nulitatea absolută a rechizitoriului, situație în care unicul remediu procesual este restituirea cauzei la procuror, în temeiul art.332 alin.2 Cod penal (nerespectarea dispozițiilor privind sesizarea instanței), pentru refacerea urmăririi penale [60].

Împotriva acestei hotărâri a declarat recurs Parchetul de pe lângă Î.C.C.J. – Direcția de Investigare a Infracțiunilor de Criminalitate Organizată și Terorism – Serviciul Teritorial Tg-Mureș, susținând că în mod greșit a reținut prima instanță faptul că în dosarul de urmărire penală ar lipsi procesul verbal de sesizare din oficiu, deoarece acest act există la filele 12-14 vol. II din dosar, motiv pentru care nu se impune restituirea cauzei la parchet, așa cum a procedat prima instanță, ci continuarea judecății.

Examinând recursul promovat de Parchet, instanța de control judiciar îl găsește fondat, pentru următoarele considerente: Curtea constată că lipsa actului de sesizare nu este prevăzută sub sancțiunea nulității absolute, respectiv nu se regăsește printre cazurile strict și limitativ cuprinse în disp. art. 197 alin. 2 V. C. Pr.pen.. De altfel, chiar judecătorul fondului arată în motivare că această lipsă atrage nulitatea relativă (pag. 3, alin. 3 din sentință). Dacă această neregularitate este sancționată cu nulitatea relativă, devin aplicabile disp. art. 197 alin. 4 cu privire la momentul până

la care poate fi invocată o astfel de nulitate. Cu toate acestea, nu s-a invocat lipsa actului de sesizare a organelor de urmărire penală. Neîntocmit fiind respectate dispozițiile art. 197 alin. 4 Cod procedură penală sub acest aspect, instanța nu mai poate lua în considerare pretinsa nulitate relativă.”

Ne raliem opiniei potrivit căreia nulitatea care intervine în cazul lipsei procesului verbal necesar a fi întocmit în cazul sesizării din oficiu, sub toate formele în care ar putea fi întâlnită, este una relativă și urmează dispozițiile din art. 282 C.pr.pen.2010

Reglementarea acestei modalități de sesizare, în maniere foarte apropiate de-a lungul a aproape o jumătate de secol, denotă faptul că nu au existat neînțelegeri asupra aplicabilității acesteia, fiind trasate clar limitele sesizării din oficiu, fiind prevăzute situațiile posibile în care organele de urmărire penală se pot autosesiza și procedura aferentă.

O caracteristică anume o întâlnim la acest mod de sesizare în cazul infracțiunii flagrante, care conform art. 293 C.pr.pen.2010 este „infracțiunea descoperită în momentul săvârșirii sau imediat după săvârșire.

Este de asemenea considerată flagrantă și infracțiunea al cărei făptuitor, imediat după săvârșire, este urmărit de organele de ordine publică și de siguranță națională, de persoana vătămată, de martorii oculari sau de strigătul public ori prezintă urme care justifică suspiciunea rezonabilă că ar fi săvârșit infracțiunea sau este surprins aproape de locul comiterii infracțiunii cu arme, instrumente sau orice alte obiecte de natură a-l presupune participant la infracțiune”.

În ceea ce privește sesizarea organelor competente, în cazul constatării infracțiunii flagrante, regăsim o revenire la principiul oficialității, organul de urmărire penală fiind obligat să constate săvârșirea faptei chiar dacă nu s-a introdus plângerea prealabilă, cel puțin în ceea ce privește constatarea lor, așa cum reține doctrina [259, p.128], așa cum reiese din alin.3 al aceluiași articol 293 C.pr.pen.2010 care prevede că „în cazul infracțiunii flagrante, organele de ordine publică și siguranță națională întocmesc un proces - verbal, în care consemnează toate aspectele constatate și activitățile desfășurate, pe care îl înaintează de îndată organului de urmărire penală.”

Motivul acestei reguli se explică prin necesitatea de a se constata și conserva probele săvârșirii infracțiunii flagrante, pentru cazul în care persoana vătămată introduce plângerea prealabilă. Probele care au fost strânse la momentul săvârșirii infracțiunii flagrante constituie dovezi esențiale în soluționarea cauzei, ele neputând fi obținute decât în acel moment, al săvârșirii infracțiunii. Prin urmare, etapa constatării infracțiunii flagrante de către organul de urmărire

penală este guvernată de principiul oficialității, chiar dacă după acest moment capătă aplicare principiul disponibilității, prin necesitatea formulării plângerii prealabile.

După constatarea infracțiunii, organul de urmărire penală sau organele de ordine publică și de siguranța națională, întocmesc un proces verbal în cadrul căruia consemnează fapta săvârșită, detaliind toate aspectele constatate și activitățile desfășurate alături de declarațiile luate. Acestea din urmă pun la dispoziția organului de urmărire penală actele întocmite, corpul delict, precum și obiectele și înscrisurile ridicate cu ocazia constatării infracțiunii.

În aceeași manieră procedează și persoanele fizice care îl prind pe făptuitor, iar după reținerea acestuia, cel care a constatat infracțiunea flagrantă are obligația de a preda, de îndată, organelor de urmărire penală, pe făptuitor, alături de corpurile delict, obiectele și înscrisurile ridicate. Organele de urmărire penală au la rândul lor obligația de a întocmi un proces verbal, care constituie act de sesizare.

Nu putem să nu amintim aici de o problemă controversată a doctrinei, referitoare la sesizarea din oficiu a instanței, apreciindu-se de principiu, că aceasta nu se poate sesiza din oficiu.

În Vechiul Cod de procedură penală, exista posibilitatea ca instanța să se autosesizeze și anume în cazurile prevăzute de art.335-337 când era extinsă acțiunea penală pentru alte acte materiale și procesul penal pentru alte fapte și persoane, iar procurorul nu participa la judecată, instanței revenindu-i atributul de se autosesiza, prin excepție.

Având în vedere faptul că în practica judiciară astfel de cazuri erau practic inexistente, instanța trimițând dosarul în vederea completării urmăririi penale către procuror în baza art. 333 C.pen.1968, C.pr.pen.2010 nu mai prevede aceasta posibilitate. Astfel, art. 371 din C.pr.pen.2010 care reglementează și fixează obiectul judecării, prevede că judecata se mărginește la faptele și persoanele arătate în actul de sesizare.

Noua legislație nu mai prevede nici instituția extinderii acțiunii penale în cursul judecării în cazul infracțiunii continuate, pentru alte acte materiale descoperite în cursul judecării, care intră în conținutul infracțiunii pentru care inculpatul a fost trimis în judecată.

Ne raliem opiniei prof. univ. I. Griga, care apreciază că „această modificare majoră intervenită prin C.pr.pen.2010 referitor la obiectul judecării este în acord cu principiile procesului penal adversarial din care au fost preluate unele elemente pentru modernizarea și compatibilizarea procesului penal românesc cu reglementările din statele UE” [131].

Această modalitate de sesizare din oficiu a organelor de urmărire penală o regăsim și în legea procesual penală a Republicii Moldova, denumită totuși diferit în art. 262 alin.1 din

C.pr.pen. al R.M. și anume „depistarea infracțiunii nemijlocit de către colaboratorii organului de urmărire penală” sau potrivit articolului 274 alin 2 din același cod „autosesizarea”.

Ne aflăm în prezența acestei sesizări când „organul află de săvârșirea unei infracțiuni din alte surse decât cele arătate la punctele 1-3 ale alin. 1 al art.262 și de cele menționate la articolul 273. Astfel organul de urmărire poate afla că s-a comis o infracțiune pe baza constatării personale a unei infracțiuni flagrante sau prin primirea unui denunț anonim; în rezultatul activității administrative a altor subdiviziuni din cadrul organelor menționate la articolul 253 sau în rezultatul măsurilor operative de investigație; fie prin intermediul mijloacelor de informare în masă, care dau publicității aspecte negative din activitatea unor persoane fizice sau juridice; fie prin intermediul zvonului public, care este de natură să asigure atenția organelor de urmărire penală asupra unor împrejurări dubioase; fie în rezultatul efectuării urmăririi penale privind unele infracțiuni se descoperă săvârșirea altor infracțiuni. Raportul privind depistarea infracțiunii nu este un act de începere a urmăririi penale, dar este un act procedural prin care se constată circumstanțele unei fapte prejudiciabile, și se înregistrează în modul prevăzut de lege” [113].

Nu suntem de acord cu aprecierea autorilor Osoianu T, Andronache A. și Orândaș Victor care în lucrarea lor „Urmărirea penală” [205, p.26] includ în rândul situațiilor în care se realizează sesizarea din oficiu și pe cea a depistării sau săvârșirii unei infracțiuni în cursul ședinței de judecată (infracțiune de audiență), și apreciem că este cazul ca o astfel de sesizare să fie încadrată ca și sesizare specială și nu ca și sesizare din oficiu.

3.4. Actele încheiate de unele organe de constatare

O noutate adusă de C.pr.pen.2010 este includerea și recunoașterea, în mod explicit în art. 288 alin. 1 a actelor încheiate de alte organe de constatare ca acte generale de sesizare, art. 61 și art. 62 C.pr.pen.2010 stabilind expres organele de constatare.

Coroborând articolele menționate, putem desprinde idea că „ori de câte ori există o suspiciune rezonabilă cu privire la săvârșirea unei infracțiuni, sunt obligate să întocmească un proces - verbal despre împrejurările constatate:

a) organele inspecțiilor de stat, ale altor organe de stat, precum și ale autorităților publice, instituțiilor publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile care constituie încălcări ale dispozițiilor și obligațiilor a căror respectare o controlează, potrivit legii;

b) organele de control și cele de conducere ale autorităților administrației publice, ale altor autorități publice, instituții publice sau ale altor persoane juridice de drept public, pentru infracțiunile săvârșite în legătură cu serviciul de către cei aflați în subordinea ori sub controlul lor;

c) organele de ordine publică și siguranță națională, pentru infracțiunile constatate în timpul exercitării atribuțiilor prevăzute de lege.

d) comandanții de nave și aeronave care sunt competenți să facă percheziții corporale sau ale vehiculelor și să verifice lucrurile pe care făptuitorii le au cu sine sau le folosesc, pe timpul când navele și aeronavele pe care le comandă se află în afără porturilor sau aeroporturilor și pentru infracțiunile săvârșite pe aceste nave sau aeronave, având totodată și obligațiile și drepturile prevăzute la art. 61.

Organele prevăzute au obligația să ia măsuri de conservare a locului săvârșirii infracțiunii și de ridicare sau conservare a mijloacelor materiale de probă. În cazul infracțiunilor flagrante, aceleași organe au dreptul de a face percheziții corporale sau ale vehiculelor, de a-l prinde pe făptuitor și de a-l prezenta de îndată organelor de urmărire penală.

Când făptuitorul sau persoanele prezente la locul constatării au de făcut obiecții ori precizări sau au de dat explicații cu privire la cele consemnate în procesul - verbal, organul de constatare are obligația de a le consemna în procesul - verbal.

Actele încheiate împreună cu mijloacele materiale de probă se înaintează, de îndată, organelor de urmărire penală.

Procesul - verbal încheiat constituie act de sesizare a organelor de urmărire penală și nu poate fi supus controlului pe calea contenciosului administrativ.

Constatăm că organele enumerate mai sus au ca și obligații expres reglementate: întocmirea unui proces verbal cu privire la aspectele constatate, să ia măsuri de conservare a locului săvârșirii infracțiunii, precum și să ridice sau să conserve mijloacele materiale de probă iar dacă ne referim la constatarea unei infracțiuni flagrante, organele respective au dreptul și obligația de a proceda la percheziții corporale sau ale vehiculelor.

Reținem valoarea de act de sesizare a procesului verbal întocmit, și nu cea de mijloc de proba; totuși, mijloacele materiale de probă, înscrisurile sau bunurile ridicate, consemnările cu privire la perchezițiile corporale sau ale unui vehicul, vor putea fi folosite ca și probatoriu în cadrul procesului penal.

În plus, persoanele care au întocmit respectivele procese verbale, pot fi audiate ca și martori iar, în situația în care sunt constatate curențe, aceste acte nu pot fi restituite pe cale administrativă.

Regăsim din nou ca regulă, caracterul obligatoriu al începerii urmăririi penale anterior efectuării oricăror acte de cercetare.

Astfel, în afara cazurilor când însuși actul de sesizare este inform, ori cele în care din conținutul actului reiese o cauză de neprocedibilitate, niciun act de procedură nu mai poate fi îndeplinit în afara procesului penal, nicio probă nu mai poate fi administrată în afara acestui cadru.

Prin dispozițiile exprese ale art. 305 alin.1 C.pr.pen.2010, potrivit căruia „când actul de sesizare îndeplinește condițiile prevăzute de lege și se constată că nu există vreunul dintre cazurile care împiedică exercitarea acțiunii penale prevăzute la art. 16 alin. (1), organul de urmărire penală dispune începerea urmăririi penale cu privire la faptă”, legiuitorul a instituit obligația organului de urmărire penală de a începe urmărirea penală, de îndată după ce a fost legal sesizat.

În mod logic, înțelegem că actul imediat următor celui de sesizare, va fi în toate cauzele, ordonanța de începere a urmăririi penale cu privire la faptă.

Mai mult decât atât, noua reglementare nu mai permite începerea urmăririi penale direct față de o anumită persoană nici măcar în situația în care aceasta este indicată sau identificabilă prin detaliile din actul de sesizare.

Ne folosim aici de dispozițiile art. 305 alin. 3 C.pr.pen.2010 care cer ca indiciile rezonabile privind comiterea faptei de către o anumită persoană să rezulte din datele și probele existente, iar potrivit art. 97 alin. 2 C.pr.pen.2010 probele se pot obține doar în procesul penal.

Începerea urmăririi penale *in personam* nu poate fi consecința simplei înregistrări a unei sesizări valabile, ci trebuie să fie fundamentată de o serie de probe, administrate prin mijloacele de probă prevăzute de lege, această învinuire fiind un act de o însemnătate sporită și cu consecințe importante privitoare la persoana celui investigat.

Prin urmare, dacă după administrarea în acest cadru legal procesual a unor mijloace de probă, în baza acestora se conturează indicii rezonabile împotriva unei anumite persoane, urmează a se formula cu privire la aceasta o acuzație, și potrivit art.77 C.pr.pen.2010 devenind suspect „persoana cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală”

Anterior dispoziției ca urmărirea să se efectueze cu privire la o anumită persoană, adică să existe o bănuială rezonabilă, persoana respectivă nu are nicio calitate procesuală, nu este subiectul vreunor drepturi ori obligații procesuale.

Inițial C.pr.pen.2010 nu conținea nicio prevedere cu privire la momentul în care o persoană dobândește calitatea de suspect, singura dispoziție era cuprinsă în art. 77 („persoana cu privire la care, din datele și probele existente în cauză, rezultă bănuiala rezonabilă că a săvârșit o faptă prevăzută de legea penală se numește suspect”), iar aceasta nu conferea certitudine nici momentului în care trebuie formulată acuzația față de o persoană, nici momentului din care o

persoana acuzată de comiterea unei infracțiuni, poate reclama încălcarea drepturilor sale procesuale.

Aceasta lacună ar fi permis abuzuri de procedură din partea organelor de urmărire penală, acestea nefiind obligate în niciun moment să aducă la cunoștință unei persoane „bănuiala” rezonabilă, pe care ar avea-o împotriva ei.

Lipsurile au fost remediate prin Legea nr. 255/2013 [155], prin modificarea adusă art. 305 alin. (3) definindu-se clar momentul începerii fazei *in personam* a urmăririi penale, de către procuror care, atunci când din datele și probele existente în cauză rezultă indicii rezonabile că o anumită persoană săvârșit fapta pentru care s-a început urmărirea penală, dispune ca aceasta să se efectueze față de persoana respectivă care dobândește calitatea de suspect.

Se observă că C.pr.pen.2010 al României a înlocuit prevederile vechiului Cod, deși acelea respectau litera și spiritul textului constituțional. Concret, în locul indicilor temeinice, se cer acum doar suspiciuni rezonabile pentru ca un cetățean aflat în anchetă să fie arestat.

Alături de autorul D.Ciuncan, apreciem ca expresia „suspiciune rezonabilă” întâlnită în C.pr.pen.2010 la art. 61, la art. 124 alin.2, la art.125, la art.139 alin.1 lit.a, art. 140 alin.2, art.146 alin.1 lit.a, precum și în alte articole, se dovedește a fi doar o formulă grosieră, ale cărei sensuri sunt dificil de găsit pentru a înțelege de ce ea poate să ducă la arestarea cuiva.

Același autor se întreabă dacă vreun magistrat ar putea spune ce este „bănuiala cuminte” sau „presupunerea cumpănită”, așa încât expresia „indicii temeinice” să fie înlocuită cu astfel de barbarisme precum suspiciunea rezonabilă? Mai ales în texte de acest fel, în care, limbajul trebuie să fie extrem de clar, astfel încât să nu permită interpretări ce pot duce la abuzuri care să limiteze libertatea unui om! [21]

Autorul V. Rotaru consideră că bănuiala rezonabilă este o cerință logică și evidentă, însă reprezentanții organelor de drept parcă uită că o astfel de cerință există [226, p.69], ceea ce constituie obiectului multor cauze condamnate la CEDO.

Tratamentul bănuiei rezonabile în jurisdicția Curții Europene pentru Drepturile Omului se face prin prisma articolului 5, care garantează dreptul la libertate și siguranță, CEDO menționând că, potrivit art.5 alin.1 din Convenție, orice limitare a libertății trebuie să aibă loc în conformitate cu procedura stabilită de legea internă cu condiția corespunderii legii interne cerințelor Convenției (cauza *Bordovskiy v. Russia*).

Într-o altă cauză, Curtea reamintește că o bănuială rezonabilă că a fost săvârșită o infracțiune presupune existența faptelor sau a informațiilor care ar convinge un observator obiectiv că persoana în cauză ar fi putut săvârși infracțiunea (*Erdagöz v. Turkey*, 22 octombrie 1997, par.

51; Fox, Campbell and Hartley v. the United Kingdom- hotărârea din 30 august 1990, Seria A nr. 182, pp. 16-17, par. 32). Totuși, ceea ce poate fi considerat „rezonabil” va depinde de toate circumstanțele unei anumite cauze (se spusesse în Fox, Campbell and Hartley, par. 32). De asemenea Curtea reiterează că faptele care creează suspiciunea nu trebuie să fie de același grad ca cele necesare pentru a justifica o condamnare, sau chiar pentru înaintarea învinuirii, care reprezintă următorul pas al procesului de urmărire penală (a se vedea Brogan and Others v. the United Kingdom, hotărârea din 29 noiembrie 1988, Seria A nr. 145-B, p. 29, par.53, și Murray v. the United Kingdom, hotărârea din 28 octombrie 1994, Seria A nr. 300-A, p. 27, par. 55).

Curtea Europeană a Drepturilor Omului notează, într-o cauză, că, avînd în vedere efectele și modalitățile de executare, arestarea la domiciliu aplicată în privința reclamantului reprezintă o privare de libertate în sensul articolului 5 din Convenție, și, prin urmare, acesta este aplicabil (N.C. c. Italiei, nr. 24952/94, § 33, 11 ianuarie 2001, Nikolova c. Bulgariei (nr. 2), nr. 40896/98, par.60 și 74, 30 septembrie 2004, și Danov c. Bulgariei, nr. 56796/00, par. 61 și 80, 26 octombrie 2006).

Curtea reamintește că durata unei detenții este în principiu „legală” în sensul articolului 5 par. 1 din Convenție dacă ea este bazată pe o hotărîre judecătorească (Mooren c. Germaniei [MC], nr. 11364/03, par. 74, 9 iulie 2009). În acest sens, Curtea reamintește că a fost recunoscut, în special în contextul alineatelor c) și e) ale articolului 5 alin. 1, că celeritatea cu care jurisdicțiile naționale înlocuiesc o măsură preventivă sub formă de arest, care a expirat sau a fost considerată deficientă, constituie un alt factor pertinent pentru a aprecia dacă detenția unei persoane poate fi sau nu considerată ca arbitrară (Mooren, par.80).

„După cum s-a menționat, la aplicarea arestului preventiv, instanțele nu întotdeauna cercetează prezența temeiurilor indicate, limitându-se la declarațiile de ordin general din demersurile înaintate despre gravitatea infracțiunii imputate. Sau, din acest motiv și practica judiciară este neunivocă, în cazuri identice pronunțându-se acte judecătorești diametral opuse. Dacă instanțele s-ar conduce strict de prevederile Codului de procedură penală și cele ale art.5 din Convenție, dar nu ar avea o atitudine formală în fiecare caz concret, de multe ori ar ajunge la concluzia că temeiurile pentru arestul persoanelor bănuite sau învinuite de comiterea infracțiunii lipsesc. Pericolul că persoana se va ascunde, că va săvârși noi acțiuni social periculoase etc. nu poate fi dedus exclusiv din gravitatea infracțiunii incriminate și, respectiv, severitatea posibilei sentințe. Pe lângă aceasta, admiterea demersului de aplicare a arestului preventiv în baza exclusivă a gravității infracțiunii incriminate este inadmisibilă din simplul motiv că adeseori acțiunile persoanei bănuite se califică ca atare de către organul de urmărire penală în lipsa unui control

judecătoresc independent privind prezența probelor suficiente pentru prezența unei presupunerii întemeiate că persoana concretă a săvârșit acțiunile incriminate. Cu atât mai mult, că actualele organe de urmărire penală au preluat cu succes practica organelor de anchetă sovietice care adeseori dădeau conștient o calificare mai „gravă” acțiunilor bănuितului sau învinuitului, din diverse motive, ca pe urmă instanța să „curețe” învinuirile nefondate sau o parte din învinuiri calificate neadecvat. Și din acest punct de vedere, aplicarea arestului preventiv reieșind din gravitatea infracțiunii imputate este contrară prevederilor art.5 din Convenție. Totodată, în asemenea cazuri este prezentă frecvent și încălcarea art.5 alin.4 din Convenție, având în vedere că instanța de recurs examinează formal recursurile ce țin de netemeinicia aplicării arestului preventiv. Persoanele în privința cărora se aplică măsura respectivă preventivă au dreptul la verificarea circumstanțelor de fapt și de drept ce au importanță majoră pentru determinarea „legalității” lipșirii de libertate în acel sens, care este prevăzut de Convenție. Sau, instanța care examinează recursul în privința măsurii de reprimare trebuie să ia în considerare și să verifice circumstanțele de fapt la care face trimitere persoana supusă arestului și care pot pune la îndoială existența condițiilor necesare pentru lipsirea de libertate „potrivit căii legale”. Și adeseori examinarea recursurilor de această natură poartă un caracter mai mult decât formal, instanța de recurs neluând în considerare niciun argument ce se referă la circumstanțele de procedură și cele de fapt necesare pentru aplicarea măsurii preventive [17, p.8].

Existența unei bănuieli rezonabile ca o persoană a comis o faptă incriminată de legea penală este o condiție *sine qua non* pentru arestarea și deținerea ei. O suspiciune care nu este bazată pe niciun suport probant sau pe un suport probant insuficient nu se va califica drept suspiciune rezonabilă. Este necesar ca acuzatorul să dispună de un minim de dovezi.

În multe cazuri în care Curtea a constatat încălcarea Articolului 5 alin. 1 pentru acest motiv, documentele înaintate instanței în vederea eliberării unui mandat de arest nu conțineau nimic altceva decât declarații acuzatorii, fără trimiteri la vreo probă.

Amintim cazul Musuc c. Moldovei, unde materialele prin care procurorul solicita detenția preventivă a reclamantului nu erau decât o înșiruire de acuzații care nu erau sprijinite cu nici o probă. De fapt se făcea trimitere la declarațiile unui martor. Însa declarațiile respective nu erau la dosar. În acest caz Curtea a considerat că materialele înaintate instanței în vederea emiterii unui mandat de arest nu erau în măsură să convingă un observator independent de faptul că reclamantul ar fi comis infracțiunea care îi era imputată [139].

Un alt caz în care a fost constatată lipsa unei suspiciuni rezonabile, a fost cazul Brega și alții c. Moldovei, în care reclamantii au fost arestați și plasați în detenție pentru faptul că ar fi opus

rezistența polițiștilor și i-ar fi ultragiat. Curtea a avut la dispoziția sa o înregistrare video a momentului arestării din care reieșea clar ca acuzațiile împotriva reclamantilor erau false și că ei nici nu au opus rezistență și nici nu au ultragiat colaboratorii de poliție. În astfel de circumstanțe Curtea a considerat că arestul și detenția reclamantilor nu era bazată pe o suspiciune rezonabilă că aceștia ar fi comis o faptă penală [140].

În general, instanța europeană controlează cu rigurozitate legalitatea și corectitudinea privării de libertate și nu ezită să constate încălcarea Convenției atunci când nu există motive plauzibile pentru a considera că cel în cauză a comis o infracțiune [224, p.330].

O speță ilustrativă în acest sens este cazul Lukanov c. Bulgaria [180, p.12] în care un Prim-ministru fusese privat de libertate pentru acordare ilicită de fonduri publice țărilor în curs de dezvoltare. Deși privațiunea de libertate pentru o infracțiune este perfect compatibilă cu Convenția, în speța dată autoritățile au evitat să califice activitatea care a atras arestarea reclamantului ca o încălcarea de drept penal și mai mult de atât, nu au furnizat nici date sau informații care să poată dovedi existența unor bănuieli plauzibile cu privire la săvârșirea unei infracțiuni de către reclamant. În considerarea celor expuse mai sus Curtea a reținut că privarea de libertate a fost lipsită de orice temei legal, fiind încălcate prevederile art. 5.

În deplină concordanță cu cele susținute mai sus, în vederea dispunerii arestării preventive legislația Republicii Moldova stabilește în art. 166 C.pr.pen. al Republicii Moldova obligativitatea existenței unei bănuieli rezonabile, sau temei pentru o bănuială rezonabilă sau temeiuri rezonabile privind săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală.

Considerăm că această condiție este în deplin acord cu prevederile art. 5 alin. 1 lit. c din Convenția Europeană, având în esență aceeași semnificație.

Spre deosebire de noțiunea consacrată în textul european a cărei definire a făcut obiectul jurisprudenței CEDO, legiuitorul moldovean a optat pentru definirea expresă a conceptelor de „probă” și „indicii temeinice” în chiar cuprinsul reglementărilor în care acestea sunt conținute.

Astfel, potrivit art. 93 C.pr.pen. al Republicii Moldova prin probe se înțelege: elemente de fapt dobândite în modul stabilit de prezentul cod, care servesc la constatarea existenței sau inexistenței infracțiunii, la identificarea făptuitorului, la constatarea vinovăției, precum și la stabilirea altor împrejurări importante pentru justa soluționare a cauzei.

Un sistem automat de plasare în detenție provizorie datorită existenței unei prezumții potrivit căreia arestarea este obligatorie pentru infracțiunile de o anumită gravitate, cu excepția cazului în care cel interesat reușea să dovedească că nu există riscul de a se sustrage de la proces

sau de a comite o nouă infracțiune, este contrar art. 5 din Convenție [15, p.5] iar, din cele prezentate anterior, se poate observa că, în principiu, între noțiunea de „probe” și cea de „temeiuri rezonabile” nu există din punct de vedere al forței probante o diferență semnificativă, întrucât ambele urmăresc convingerea organului judiciar că între fapta săvârșită și persoana bănuită de comiterea acesteia, există o veritabilă punte de legătură [123].

Revenind la actele de sesizare a organelor de constatare, reținem că și legiuitorul moldovean a prevăzut această categorie de acte de sesizare a organelor de constatare, tot ca și modalitate specială de sesizare a organului de urmărire penală, fiind incluse în capitolul III, „Competența organelor de urmărire penală” din Titlul II Partea Specială a C.pr.pen.

Din lectura art.273 C.pr.pen. al R.M. se observă că aceste organe de constatare sunt mai numeroase decât cele reținute în legislația românească. Astfel este vorba de următoarele:

- a) Poliția - pentru infracțiuni ce nu sînt date prin lege în competența altor organe de constatare;
- a¹) Poliția de Frontieră – pentru infracțiuni atribuite prin lege în competența sa;
- b) Centrul Național Anticorupție - pentru infracțiuni date prin lege în competența sa;
- c) Serviciul Vamal - pentru infracțiuni date prin lege în competența sa;
- d) Serviciul de Informații și Securitate - pentru infracțiuni ale căror prevenire și contracarare îi sînt atribuite prin lege;
- e) comandanții unităților și formațiunilor militare, șefii instituțiilor militare - pentru infracțiuni săvârșite de militarii din subordine, precum și de persoanele supuse serviciului militar în timpul cantonamentelor; pentru infracțiuni săvârșite de muncitorii și angajații civili ai Forțelor Armate ale Republicii Moldova, legate de îndeplinirea îndatoririlor lor de serviciu, sau săvârșite la locul de dislocare a unității, formațiunii, instituției;
- f) șefii instituțiilor penitenciare - pentru infracțiuni comise în locurile de detenție, în timpul escortării sau în legătură cu punerea în executare a sentințelor de condamnare; de asemenea șefii instituțiilor curative de specialitate - în cazurile referitoare la persoane cărora le sînt aplicate măsuri de constrîngere cu caracter medical;
- g) comandanții de nave și aeronave - pentru infracțiuni săvârșite pe acestea în timp ce navele și aeronavele pe care le comandă se află în afara porturilor și aeroporturilor;
- h) instanțele de judecată sau, după caz, judecătorii de instrucție - pentru infracțiuni de audiență.

Reținem că au aceleași drepturi și obligații de a fixa circumstanțele depistate în rezultatul activității controlate sau celei desfășurate prin întocmirea proceselor verbale de audiere a martorilor, victimei, de constatare a infracțiunii sau de cercetare la fața locului; de ridicare a obiectelor și documentelor; de percheziție corporal a făptuitorului reținut, la care se adaugă „evaluarea pagubei” prevăzută în aliniatul 2 al articolului comentat, activitate prin care se are în vedere întocmirea actelor de revizie sau a altor acte de constatare a prejudiciului material cauzat.

Actele de constatare privind acțiunile procesuale efectuate, împreună cu mijloacele materiale de probă, vor fi predate în 24 ore organelor de urmărire penală sau procurorului pentru începerea urmăririi penale iar, în caz de reținere a făptuitorului, organele de constatare au obligația de a îl preda în termen de 3 ore de la momentul reținerii de facto, excepție făcând organele de la lit.g) prevăzută mai sus, la care se aplică termenul „imediat după ancorarea navei ori aterizarea aeronavei pe teritoriul Republicii Moldova”.

Se observă o altă deosebire între cele două legislații menționate care constă în faptul că în cea aplicabilă pe teritoriul României, nu există astfel de termene stipulate pe ore în care organele de constatare să aibă obligația de a înainta actele de constatare și persoana reținută, folosindu-se doar expresia „de îndată” (art. 61 alin.4 și art. 62 alin.2 C.pr.pen.2010)

Procesele-verbale întocmite de organele de constatare întocmite de organele de constatare, conform alin.4 al art.273 din C.pr.pen. al R.M., sunt considerate mijloace de probă extraprocesuale și după începerea urmăririi penale organul de urmărire penală va efectua procedeele probatorii necesare și posibile în vederea constatării faptei penale, dar nu se vor limita numai la informația stabilită de organele de constatare [113, p.530].

3.5. Plângerea prealabilă

Am văzut că după efectele pe care le produc actele de sesizare, pe lângă modurile de sesizare generale (plângerea, denunțul, sesizarea din oficiu și actele încheiate de alte organe de constatare prevăzute de lege), legiuitorul a prevăzut și moduri de sesizare speciale (plângerea prealabilă, sesizarea și autorizarea organului competent), modalități care sunt indispensabile pentru începerea urmăririi penale, ele neputând fi suplinite sau înlocuite prin sesizarea din oficiu.

Principalul mijloc de sesizare specială este plângerea prealabilă, care dealtfel este și singurul care are o reglementare procesuală distinctă în art.295-298 C.pr.pen.2010

Această modalitate de sesizare care se află la îndemâna părților, are origini vechi, iar printre cele mai vechi documente care atestă tranzacțiile părților asupra urmăririi sau nu a unor

fapte, îl amintim pe cel din iunie 1635, care arată că a avut loc o tranzacție pentru salvarea feciorilor vinovați de tâlhării și asasinat; în felul acesta, prin cedarea către părțile vătămate a jumătate din satul Serbicieni, s-au putut salva capetele feciorilor; și pe cel din 20 aprilie 1673 care se referă la a intervenită între agresori și victima agresiunii [20, p.59].

O altă manifestare întâlnită în vechiul drept este biletul de iertare pe care partea vătămată îl dădea celui care săvârșise infracțiunea, și astfel cel vinovat nu mai suporta consecințele faptei săvârșite. Acest bilet de iertare scoate în evidență că acțiunea era la îndemâna părții vătămate, care putea să facă orice tranzacție considera necesară în legătură cu fapta săvârșită. Nu conta cât de gravă era infracțiunea, se putea acoperi printr-o tranzacție, așa cum ne arată și documentul din 20 noiembrie 1801, Zapis al „Constantinei, soția lui Preduti de la Socel”, document în care se prevedea că oricât de gravă ar fi infracțiunea(asasinat, crimă, furt), ea putea fi acoperită prin tranzacția părților, stingându-se, astfel, orice urmărire [20, p.60].

În Codul penal de la 1864 plângerea prealabilă se întâlnea doar în cazul a două infracțiuni: adulterul și răpirea prin vicleșug a unei fete mai mici de 16 ani. În sistemul acestui cod, persoana vătămată avea doar dreptul de a pune în mișcare acțiunea penală, însă nu și dreptul de a o exercita, adică acela de a pune concluzii pentru pedepsirea celui vinovat și de a ataca hotărârile judecătorești în ceea ce privește tragerea la răspundere penală [239, p.154]. Nu existau dispoziții speciale în Codul de procedură penală.

Trebuie spus de asemenea că în acea reglementare nu se regăsea instituția împăcării părților, însă prin legea judecătoriilor de ocoale din 1907 s-a prevăzut dreptul părților de a se împăca în cazul unor anumite infracțiuni care erau de competența judecătoriei [20, p.62].

A urmat Codul lui Carol al II-lea din 1936 în care lipsa plângerii prealabile și împăcarea părților au fost reglementate prin dispozițiile înscrise în art. 161 „când legea condiționează încredințarea unei infracțiuni de plângerea prealabilă a părții vătămate, cercetarea și urmărirea nu pot avea loc fără această plângere. Plângerea prealabilă, în acest caz, trebuie să fie introdusă în termen de 3 luni, socotit din ziua în care cel vătămat a luat cunoștință de săvârșirea infracțiunii și a știut cine este făptuitorul, dacă în acest interval de timp nu s'a împlinit prescripțiunea, în art 162 „infracțiunea săvârșită în prejudiciul mai multor persoane este pedepsibilă, chiar dacă plângerea prealabilă emană numai dela una dintre ele, fie că celelalte persoane nu au făcut plângere, fie că și-au retras-o. Plângerea prealabilă, făcută împotriva unuia dintre participanți la o infracțiune, are efect și împotriva celorlalți, și în art.174 „împăcarea stinge incriminarea numai în delictelor și contravențiile pentru care legea prevede în mod expres aceasta. Împăcarea este personală.

În primul cod amintit plângerea prealabilă era definită ca fiind „actul care, emanând de la anumite persoane, are efectul de a integra infracțiunea cu unul din elementele sale esențiale și de a ridica obstacolul care se opunea la promovarea acțiunii penale” [207, p.40].

În Codul de procedură penală din 1968(publicat în 1968) regăseam plângerea prealabilă în cadrul Părții speciale, Titlul I, Capitolul VIII „Procedura plângerii prealabile”, la art. 279-286.

Prin Decretul nr. 83 din 1973 s-a restrâns sfera infracțiunilor pentru care era competentă comisia de judecată, în cazul săvârșirii faptei de la art.181(vătămare corporală), persoana vătămată urmand a se adresa organelor prevăzute la lit.b).

Mai târziu, în 1987 s-a lărgit sfera infracțiunilor care intrau în competența comisiilor de judecată, prin includerea infracțiunilor de adulter, abandon de familie, tulburarea folosinței locuinței și cea de nerespectare a măsurilor privind încredințarea minorului.

După evenimentele din iarna 1989, pentru alinierea legislației la noile realități politico-sociale și constituționale, prin Legea 104/1992 [172], s-a modificat conținutul alin.ului 2 al art.279 C.pr.pen., fiind abrogate reglementările referitoare la comisiile de judecată, iar în cazul infracțiunilor prevăzute în C.pen. 1968 la art.180, 184 alin1, 193, 205, 206, 213 și 220, când făptuitorul era cunoscut, plângerile urmau a fi adresate direct instanța de judecată.

În următorul an, 1993, a fost introdus la același art. 279 alin.2) lit. a) un nou alineat cu următorul conținut „ aceste prevederi se aplică și în cazul infracțiunilor prevăzute de art.193, 205 si 206 C.pen. 1968 săvârșite prin presă sau orice mijloc de comunicare în masă.”

Tot atunci s-a modificat și conținutul art.279 alin.2) lit.c), conform căruia plângerea prealabilă se adresa „organului competent să efectueze urmărirea penală, când plângerea prealabilă este îndreptată împotriva unui judecător, procuror, notar public, militar, judecător și controlor financiar de la camera de conturi județeană sau uneia din persoanele arătate la art.29 pct 1.”

Acest alin. 2 lit. c) a art 279 a fost suplinit în anul 2003 prin includerea, pe lângă persoanele arătate și a controlorilor financiari de la Curtea de Conturi.

În 2013, conținutul art.279 era „punerea în mișcare a acțiunii penale se face numai la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede că este necesară astfel de plângere. Plângerea prealabilă se adresează organului de cercetare penală sau procurorului, potrivit legii”, celelate dispoziții menționate anterior, fiind abrogate.

Principala modificare constă în eliminarea posibilității de sesizare directă a instanței de judecată, sfera organelor competente în cazul unei plângeri prealabile fiind limitată doar la organele de urmărire penală, în speța procurori și organele de cercetare penală.

Această modificare este reținută și în C.pr.pen.2010, în care regăsim instituția plângerii prealabile în Secțiunea a 2-a a Capitolului II, la art. 295-298.

Considerăm utilă o scurtă incursiune în ceea ce privește această instituție și în legislațiile altor state, unde ca și la noi, se pune problema de a ști, dacă în cazul săvârșirii unei fapte prevăzute de legea penală, respectiva faptă constituie sau nu infracțiune, cine este autorul acesteia și pedeapsa care urmează să i se aplice acestuia din urmă în situația în care persoana respectivă este vinovată de comiterea acelei infracțiuni.

Pentru a rezolva aceste probleme este necesar să se efectueze mai întâi urmărirea penală cu privire la acea faptă, iar pentru a se începe urmărirea penală organele judiciare trebuie să fie sesizate.

În ceea ce privește pe autorul urmăririi, unii autori internaționali de drept comparat consideră că, de-a lungul timpului, au fost concepute patru sisteme care declanșează procedura judiciară în materia comiterii de infracțiuni [218, p.540]:

1. urmărirea judiciară care provine de la victimă sau moștenitorii săi(acuzarea privată)
2. urmărirea judiciară care provine de la orice cetățean, acționând în numele societății(acuzarea populară)
3. urmărirea judiciară care provine de la judecători(urmărirea din oficiu)
4. urmărirea judiciară care provine de la funcționarii specializați, ca magistrați ai Ministerului Public(acuzarea publică) sau funcționari ai anumitor administrații.

Să vedem, așadar, cum apar reflectate aceste sisteme în diferite legislații ale țărilor lumii.

Sistemul englez este destul de complex, textul de bază fiind, Prosecution offences Act 1985, care se referă la urmărirea judiciară a infracțiunilor. Potrivit acestuia, în principiu, orice cetățean prin voința sa putea declanșa urmărirea penală în legătură cu săvârșirea unei infracțiuni, însă, cel mai adesea, organele de poliție judiciară lansau acțiunea publică.

Inițial era stipulat că organele de poliție acționează în calitate de indivizi, de cetățeni, iar nu în calitate de reprezentanți ai statului, poliția fiind plătită pentru ceea ce orice cetățean ar putea face cu titlu de datorie civică [124, p.56].

Acest principiu s-a atenuat prin crearea unui serviciu specializat în urmărire judiciară care verifică dosarul poliției, dacă aceasta a hotărât să urmărească și decide dacă dovezile sunt suficiente pentru a ordona continuarea urmăririi penale, insuficiența lor ducând la casarea dosarului. Dar, dacă poliția a decis să nu urmărească, nu va trimite nici un dosar la Crown prosecution service (CPS) și aceasta nu va putea să exercite urmărirea.

Misiunea secundară a CPS este să decidă asupra urmăririlor lansate de particulari: ca efect, o asemenea urmărire poate să fie contrară interesului public. În practică, urmăririle private sunt destul de rare, din trei rațiuni: cetățeanul trebuie să facă apel la un avocat, nu poate să solicite ajutorul poliției și judecătorul poate să considere urmărirea sa un abuz de procedură [237, p.286].

Rezumând, CPS nu poate decât să termine urmărirea începută deja de poliție sau de un particular.

Sistemul american este diferit de cel englez și este mult mai simplu. Acesta este separat de cel tradițional englez fondat, încă și astăzi, pe procedurile penale private și populare.

În USA există un serviciu public, un veritabil Minister Public care deține monopolul urmăririi penale: procurorii Statelor Unite ale Americii pentru infracțiunile federale, procurorii regionali și procurorii municipali pentru infracțiunile de stat.

În ceea ce privește cetățenii, aceștia iau parte în procedura penală, în mod direct, prin formularea de plângeri penale sau denunțuri în privința comiterii unei infracțiuni, formulate organelor de poliție, sau ca și participanți (martor, jurat) în procesul penal.

În vechiul drept german, urmărirea penală era pornită de către victimă.

Astăzi, statul monopolizează și gestionează întreaga urmărire penală, prin intermediul Ministerului Public [218, p.542]. Procesul penal german parcurge, cu unele deosebiri, aceleași faze ca și procesul penal român: o fază prealabilă de urmărire penală, urmată de faza judecății și se încheie cu executarea hotărârii penale.

Urmărirea penală debutează la sesizare din oficiu, prin plângere ori prin denunț

Ca și în dreptul nostru, pentru anumite infracțiuni, considerate acte de violență ușoară, legiuitorul acordă victimei atributul de a formula sau nu plângere prealabilă. Această instituție o regăsim în Codul de procedură penală german (StPO) în Cartea a V-a (art.374 -406), dedicată participării persoanei vătămate la judecată.

Plângerea prealabilă (Privatklage) poate fi exercitată pentru următoarele delikte: insulta, violarea de domiciliu, furtul în familie, violarea secretului corespondenței, vătămarea corporală, amenințarea, darea sau luarea de mită în circuitul comercial, distrugerea unui bun și infracțiuni privind proprietatea intelectuală.

În cazul în care mai multe persoane au fost vătămate printr-o infracțiune ce le deschide calea plângerii prealabile, fiecare poate acționa independent față de ceilalți. Totuși, dacă una dintre persoanele vătămate formulează plângere prealabilă, celelalte sunt obligate să se alăture procesului început, fără a mai fi necesară exercitarea de către fiecare a unei plângeri prealabile. În orice caz,

efectele hotărârii favorabile învinuitului sunt opozabile și persoanelor vătămate care nu au participat la judecată.

Cuprinsul plângerii prealabile este același cu cel al plângerii penale. Titularul plângerii prealabile este obligat la plata unei cauțiuni în condițiile legii procesual-civile, iar formularea unei plângeri prealabile nu este supusă vreunui termen.

În raport cu acțiunea penală, plângerea prealabilă nu este exclusivă, astfel încât, dacă interesele publice o cer, procurorul poate exercita acțiunea penală. Totodată, plângerea penală nu este subsidiară acțiunii penale (art. 376-377 StPO).

Este de reținut și că judecata prezintă unele particularități, astfel, înainte de judecata propriu-zisă, este obligatorie, pentru unele fapte (Violarea de domiciliu, violarea secretului corespondenței, vătămarea corporală, amenințarea și distrugerea) încercarea de împăcare a părților printr-un mediator desemnat (Suhneversuch: art. 380). Dacă părțile nu se împacă, persoana vătămată formulează, în scris sau oral, în fața instanței, plângere prealabilă, însoțită de dovada îndeplinirii procedurii prealabile a împăcării.

Plângerea prealabilă poate fi retrasă după ascultarea învinuitului doar cu acordul acestuia (art. 391). În orice caz, odată retrasă, plângerea prealabilă nu mai poate fi reformulată, iar în caz de deces a persoanei vătămate, ea poate fi continuată (art. 392).

Alături de procuror, la judecată poate participa în unele cazuri și persoana vătămată, pentru protejarea intereselor sale ori pentru supravegherea activității procurorului. Modalitatea prin care persoana vătămată poate participa este denumită Nebenklage (plângere alăturată).

În sistemul spaniol, se face distincție între două tipuri de infracțiuni: publice și private.

Infracțiunile publice (delitos publicos) sunt judecate fără o plângere oficială din partea victimei, iar cele private (delitos privados) pot fi judecate doar la cererea victimei.

Acțiunea penală poate fi pusă în mișcare de Ministerul Public, dar și toți particularii o pot pune în mișcare în mod egal.

Conform C.pr.pen. spaniol, acțiunea penală este publică. Toți cetățenii spanioli o vor putea exercita în conformitate cu dispozițiile legii, cu excepția incapacabililor, a celor care au fost deja condamnați de două ori pentru denunțare calomnioasă și a judecătorilor „toți cetățenii spanioli, care au fost sau nu victime ale unui delict, pot face plângere exercitând acțiunea publică vizată”.

Conform articolului 25 din Constituția Spaniei, „cetățenii vor putea exercita acțiunea populară”, doctrina spaniolă acordând acțiunii populare o funcție publică dar considerând-o și un drept.

Se regăsește și sistemul de acuzare privată, când delictelor sunt pedepsibile doar la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, dar importanța acestui sistem este redusă, pentru că această regulă este aplicabilă la un număr restrâns de infracțiuni cu un grad de pericol social mai redus (cum ar fi, infracțiunile de insultă și calomnie împotriva particularilor).

Codul de procedura penală italian (Codice di procedura penale), din 1988, a abandonat sistemul inchiizitorial, reforma punând accent pe aplicarea principiilor constituționale și conformarea cu regulile internaționale privind drepturile individului pe parcursul procesului penal. Pentru majoritatea infracțiunilor, doar Ministerul Public poate să acționeze (art.50 C.pr.pen. italian).

Cu toate că legea de procedură îi lasă procurorului sarcina de a pune în mișcare acțiunea penală, totuși în anumite cazuri, subordonează promovarea acțiunii penale manifestării de voință a părții vătămate sau altui subiect [213, p.151].

Pentru delictelor minore numite și delictelor private (querelas), urmărirea nu poate avea loc decât la plângerea prealabilă a victimei (de exemplu, pentru actele de violență care nu cauzează neputințe, incapacități mai mult de 20 de zile).

Plângerea victimei este formulată prin declarația acesteia, făcută personal sau prin împuternicit special, act prin care își manifestă voința de a se urma cursul procedurii penale în cazul comiterii unei fapte prevăzute de legea penală (art 336 C. pr.pen.).

Art.14 C.pr.pen.francez (Code de procedure penale) prevede că poliția judiciară are rolul de a înregistra încălcările legii penale, de a aduna dovezile acestor încălcări și de a-i găsi pe făptuitori până la deschiderea unei anchete preliminare, moment după care se acționează la ordinele judecătorului investigator.

Regula este că acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu, dar poate fi declanșată și de către persoana vătămată (art.1 C.pr.pen. francez), în cazul unor infracțiuni care prezintă un grad de pericol social mai redus.

Lipsa acestei plângeri prealabile constituie o cauză de înlăturare a răspunderii penale și totodată un obstacol în declanșarea procesului penal.

Spre deosebire de dreptul german, în cel francez, atâta timp cât plângerea n-a fost depusă, Ministerul Public nu poate să procedeze la investigații. Totuși această plângere prealabilă nu este o condiție suficientă, deoarece chiar în prezența acesteia, Ministerul Public nu este obligat să declanșeze acțiunea penală (în afară de cazul când plângerea este însoțită de cererea de constituire ca parte civilă) [264, p.104].

Trebuie spus și că în toate cazurile în care plângerea prealabilă este o condiție de urmărire, retragerea acesteia este o cauză de stingere a acțiunii penale.

Asemănător sistemului de drept român, legislația franceză reglementează procedura specială de soluționare a infracțiunilor flagrante, când nu mai este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, organele de cercetare penală constatând săvârșirea lor.

Art.276 din C.pr.pen. al R.M. cuprinde dispoziții care reglementează „pornirea urmăririi penale în baza plângerii victimei”, corespondentul plângerii prelabile din dreptul procesual penal românesc, cu mențiunea că în acest sistem de drept este prevăzut caracterul plângerii prelabile de act necesar începerii urmăririi penale, și nu al punerii în mișcare a acțiunii penale, ca în actuala lege procesual penală românească.

În primul alin. al art. 276 C.pr.pen. al R.M sunt menționate infracțiunile pentru care urmărirea penală se pornește numai în baza plângerii prelabile a victimei, și este vorba despre vătămarea intenționată medie a integrității corporale sau a sănătății(art.152 alin.1), vătămarea intenționată ușoară a integrității corporale sau a sănătății (art.153), amenințarea cu omor ori cu vătămarea gravă a integrității corporale sau a sănătății (art. 155), vătămarea gravă ori medie a integrității corporale sau a sănătății cauzată din imprudență (art.157 alin.1), efectuarea fecundării artificiale sau a implantării embrionului fără consimțământul pacientei (art.161), calomnia (art.170), încălcarea inviolabilității vieții personale (art.177), violarea de domiciliu (art.179 alin.1 și 2), ocuparea bunurilor imobile străine (art.193),însușirea sau utilizarea ilicită a energiei electrice, termice sau a gazelor naturale (art.194) distrugerea sau deteriorarea intenționată a bunurilor (art.197 alin.1), distrugerea sau deteriorarea din imprudență a bunurilor (art.19 alin.1); neglijența criminală față de paza bunurilor proprietarului (art.200), eschivarea de la plata pensiei alimentare sau de la întreținerea copiilor (art.202), eschivarea de la acordarea ajutorului material părinților sau soțului (art.203), divulgarea secretului adopției (art.204 alin.1), răpirea mijlocului de transport cu tracțiune animală, precum și a animalelor de tracțiune (art.274) și furtul săvârșit de soț, rude, în paguba tutorelui, ori de persoana care locuiește împreună cu victima sau este găzduită de aceasta (art.186 alin.1) pornirea sau încetarea urmăririi penale depinde de voința victimei (părții vătămate) manifestată prin depunerea plângerii, retragerea plângerii sau împăcarea cu bănuitul (învinuitul).

Este prevăzută instituția împăcării părții vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul pentru cazurile menționate când urmărirea penală încetează. Procedura în astfel de procese este generală.

Alin. 5 al aceluiași articol 276 din C.pr.pen. Rep.Moldova, prevede dreptul părților de a se împăca cu respectarea anumitor condiții: a) împăcarea să fie personală, adică să fie manifestată nemijlocit voința de către partea vătămată și învinuit (bănuț), fie prin reprezentant special împuternicit cu această atribuție și b) împăcarea se admite în faza urmării la orice etapă, iar în faza judecării cauzei în prima instanță până la retragerea completului de judecată pentru deliberare. Împăcarea poate avea loc și în cazul în care urmărirea penală a fost pornită de către procuror din oficiu.

O altă asemănare între cele două sisteme de drept constă în faptul că împăcarea părților poate avea loc și prin aplicarea medierii, această posibilitate fiind prevăzută în legislația română de art.67 -70 din Legea 192 din 2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator și în legislația moldovenească de Legea 137 din 2015 cu privire la mediere.

Dacă potrivit art. 70 din Legea 192 din 2006 privind medierea și organizare profesiei de mediator, coroborat cu art. 312 alin.3 și art.367 alin. 3 C.pr.pen.2010 urmărirea penală sau judecata se poate suspenda până când procedura medierii se încheie prin oricare dintre modurile prevăzute de prezenta lege, dar nu mai mult de 3 luni de la data la care a fost dispusă și procesul penal se reia din oficiu, (...), în Legea 137 din 2005 cu privire la mediere din R.M este prevăzut la art.22 același termen de 3 luni de zile de la data încheierii contractului de mediere, dacă părțile nu au stabilit de comun acord alt termen, cu posibilitatea prelungirii acestuia.

Cu toate acestea în cazul în care litigiul este deferit medierii în cadrul unui proces judiciar, termenul de mediere poate fi prelungit doar cu acordul organului de urmărire penală sau al instanței de judecată.

În legea menționată nu se face nicio referire la o posibilă suspendare a procesului penal ci doar a termenelor de prescripție pentru părți pe durata desfășurării procesului de mediere, în condițiile art. 274 din Codul civil al R.M., dar o astfel de posibilitate rezultă din analiza prevederilor art.344¹ din C.pr.pen. al R.M. care prevede că ”în cazul învinuirii persoanei în săvârșirea unei infracțiuni ușoare ori mai puțin grave, iar în cazul minorilor – și a unei infracțiuni grave prevăzute la cap. II–VI din Codul penal, precum și în cazurile prevăzute la art. 276 alin. (1) din prezentul cod, instanța de judecată, până la punerea pe rol a cauzei, în termen de cel mult 3 zile de la data repartizării cauzei, la solicitarea părților, adoptă o încheiere prin care dispune efectuarea procedurii medierii ori împăcării părților”, iar în această încheiere se va stabili și un nou termen rezonabil pentru mediere, prin urmare se subînțelege o suspendare a procesului penal.

Această cauză de înlăturare a răspunderii penale a pus probleme în practică, unele instanțe făcând aplicarea greșită a legii, fiind necesară exercitarea unei căi de atac.

Spre exemplificare, CSJ a Republicii Moldova într-o cauză, judecând recursul suplimentar referitor la chestiunea de împăcare a părților, survenită după judecarea cauzei în ordine de apel, având în vedere că recursul depus la 23 noiembrie 2007 de către avocatul M. nu mai este susținut de autor, Colegiul constată că acesta urmează a fi admis din următoarele considerente: Potrivit rezoluției de pornire a urmăririi penale din 21 iunie 2006, cauza penală referitor la cauzarea vătămarilor corporale medii lui S.I. a fost pornită referitor la infracțiunea prevăzută de art.152 alin.1 C.pen. al R.M. în baza plângerii acestuia, depuse procurorului la 21 iunie 2006.

Conform art.276 alin.1 C.pr.pen. al R.M., urmărirea penală se pornește numai în baza plângerii prealabile a victimei în cazul săvârșirii infracțiunii prevăzute de art.152 alin.1 C.pen al R.M. Potrivit alin.5 al normei vizate, la împăcarea părții vătămate cu bănuitul, învinuitul, inculpatul în cazul menționat în alin.1 al aceluiași articol, urmărirea penală încetează. Procedura încetării urmăririi penale este reglementată de art.285 alin.1 pct.1 C.pr.pen. al R.M. Încetarea procesului penal în ședința de judecată este reglementată de art.332 al C.pr.pen al R.M - în cazul în care, pe parcursul judecării cauzei, se constată vreunul din temeiurile prevăzute de art.285 alin.1 C.pr.pen. al R.M., instanța încetează procesul penal. Conform acordului de împăcare încheiat între C.A. și partea vătămată S.I. în 21 decembrie 2007, legalizat notarial, a survenit împăcarea părților [40, p.762]. *(Extras din decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr. 1ra-164/08 din 26 februarie 2008)*

Observăm că legiuitorul moldovean a menținut posibilitatea împăcării în cazul infracțiunilor care sunt urmărite la plângerea prealabilă a victimei, spre deosebire de legiuitorul român care a restrâns sfera aplicării acestei instituții doar la acele infracțiuni la care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu și doar atunci când această posibilitate este prevăzută expres de lege (art.159 C.pen.2009).

În anul 2011 legiuitorul moldovean a introdus la acest articol 276 un nou alin. 1¹ care reglementează situația în care „în cazul unor infracțiuni prevăzute la art. 185², cu excepția infracțiunilor prevăzute la alin. 2³, și la art. 185³ din Codul penal, dacă organul de urmărire penală depistează nemijlocit sau este sesizat, acesta notifică titularul de drepturi sau autoritatea abilitată conform legislației privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate despre acestea.” - prin Legea nr.115 din 23.06.2011 pentru modificarea și completarea unor acte legislative, publicată 05.08.2011 în Monitorul Oficial Nr.128-130

O diferență notabilă între legislația română și cea moldovenească este cea a lipsei prevederii în cea din Republica Moldova a unui termen general de introducere a plângerii prealabile cum este cel de 3 luni din ziua în care persoana vătămată a aflat despre săvârșirea faptei, prevăzut de art.296 alin.1 C.pr.pen.2010.

Totuși este prevăzut un termen special și anume cel de 15 zile lucrătoare prevăzut la art.276 alin.1¹ din C.pr.pen.R.M care se aplică doar titularului de drepturi sau autorității abilitate conform legislației privind protecția indicațiilor geografice, denumirilor de origine și specialităților tradiționale garantate, notificat de organul de urmărire penală care depistează nemijlocit sau este sesizat despre săvârșirea sau pregătirea pentru săvârșirea unor infracțiuni prevăzute la art.185², cu excepția infracțiunilor prevăzute la alin.2³, și la art.185³ din C.pen.R.M.

Este foarte important de reținut că dacă în termenul de 15 zile lucrătoare de la data primirii notificării respective, titularul de drepturi sau autoritatea abilitată nu depune plângerea prealabilă, organul de urmărire penală nu începe urmărirea penală.

Suntem de părere că în situația în care medierea este inițiată chiar în termenul de introducere al plângerii prealabile, cel de 15 zile lucrătoare, acest termen se suspendă pe durata desfășurării medierii. În cazul în care părțile nu s-au împăcat, se poate introduce plângerea prealabilă în termenul legal, termen care își va relua cursul de la data prezentării de către mediator organului de urmărire penală a procesului -verbal în care a fost consemnat temeiul încetării procesului de mediere.

În cazurile prevăzute de alin. 1 al art.276 C.pr.pen. R.M. plângerea se depune personal de către victimă. Dacă plângerea este depusă de către o altă persoană (soț sau rude apropiate); victima poate declara că nu-și însușește plângerea.

Victima incapacabilă sau cu capacitatea de exercițiu limitată poate depune plângerea personal sau prin intermediul reprezentantului legal. Dar retragerea plângerii sau împăcarea în asemenea cazuri se admite numai de către reprezentantul legal.

Procedura depunerii și examinării plângerii în asemenea cazuri este generală și se efectuează în condițiile articolelor 263 și 265 C.pr.pen. R.M., dar plângerea trebuie să conțină expres voința victimei de a trage la răspundere penală făptuitorul. În cazul lipsei acestei solicitări, ofițerul de urmărire penală va atenționa victima în sensul exprimării voinței de tragere la răspundere penală a celor vinovați.

În cazul prevăzut de alin. 2 al art 276 C.pr.pen. al R.M. care reglementează situația „în care, în urma infracțiunii, au pățimit mai multe persoane, pornirea urmăririi penale se face chiar dacă plângerea prealabilă se înaintează doar de către una din victime” rezultă clar că celelalte

victime pot participa în calitate de parte vătămată la cererea sau cu acordul lor, iar în lipsa voinței de a participa în calitate de parte vătămată pot fi ascultate în calitate de martori.

De asemenea dacă există mai multe victime, retragerea plângerii sau împăcarea de către unele victime nu constituie temei de încetare a urmăririi penale dacă cel puțin o victimă își menține plângere sau nu acceptă împăcarea, adică plângerea victimei are efect universal și necondiționat față de toți făptuitorii. În acest sens retragerea plângerii față de un făptuitor produce același efect și față de ceilalți.

Se observă că întâlnim și în cadrul acestui sistem de drept cele doua instituții ale indivizibilității pasive și active ale răspunderii penale. Însă, dacă retragerea plângerii prealabile are caracter *in rem* și nu *in personam* ca în Noul cod de procedură penală românesc, împăcarea cu un bănuț (învănuț) nu se extinde și asupra celorlalți făptuitori, ceea ce denotă caracterul *in personam* al acestei instituții.

Întălnim și posibilitatea sesizării din oficiu în cazul infracțiunilor prevăzute de alin.1 al articolului comentat atunci când victima este o persoană bolnavă mintal, minor, orb, bătrîn sau grav bolnav, ori se află în dependență materială sau în dependență de serviciu față de făptuitor, sau este amenințată de acesta.

Din aceasta scurtă incursiune comparativă putem trage concluzia că atât în sistemul nostru de drept, cât și în legislațiile altor state, este prevăzut expres dreptul persoanei vătămăte (printr-o infracțiune care prezintă un grad de pericol social mai redus) de a introduce o plângere prealabilă la organele de urmărire penală, în vederea constatării infracțiunii săvârșite, al tragerii la răspunderii penale a făptuitorului și al reparării prejudiciului cauzat.

Lipsa unei astfel de plângeri reprezintă o cauză de înlăturare a răspunderii penale, victima înțelegând să nu-și manifeste voința în sensul pedepsirii făptuitorului pentru fapta comisă.

Dreptul persoanei vătămăte de a introduce plângerea prealabilă, în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea acesteia, semnifică totodată și o garanție a protejării drepturilor și intereselor fundamentale ale oricărei persoane.

Autorii manualului Drept procesual penal [113, p.550] subliniază faptul că pornirea urmăririi penale în temeiul plângerii victimei constituie o excepție dela principiul oficialității procesului penal, fiind o manifestare a principiului disponibilității realizării unui drept personal, cazuri în care procedura este generală, adică plângerea prealabilă se adresează și se examinează de către organul de urmărire penală, iar după începerea urmăririi se desfășoară cercetările în mod obișnuț.

În cele ce urmează, ne vom îndrepta atenția asupra noțiunii de plângere prealabilă care provine din vechiul drept transilvănean care în art. 110-116 reglementa „propunerea privată” [42] și pe care am putea-o defini ca fiind actul procesual prin care persoana vătămată printr-o infracțiune își manifestă voința de a trage la răspundere pe cel care a săvârșit-o, act fără de care nu poate interveni răspunderea penală și, ca urmare, nu poate începe și nici continua procesul penal [8, p.56].

După o opinie unanim admisă astăzi în literatura de specialitate [208, p.100], plângerea prealabilă constituie o instituție a dreptului penal dar și a dreptului procesual penal, fiind reglementată, pe de o parte, de Codul penal și alte legi penale, iar pe de altă parte de Codul de procedură penală.

Plângerea prealabilă nu reprezintă doar o modalitate de sesizare a organului judiciar, ci și o condiție indispensabilă pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, în cazul anumitor fapte prevazute expres de lege [8, p.56], de aici reieșind și natura sa juridică mixtă. Este deci plângerea de a cărei formulare legiuitorul a condiționat punerea în mișcare a acțiunii penale în cazul unor anumite infracțiuni.

Considerăm necesar să subliniem faptul că s-a renunțat la calitatea plângerii prealabile de a fi act necesar începerii urmăririi penale, care potrivit Codului de procedură penală 2010 începe *in rem* în toate cazurile, plângerea prealabilă fiind necesară punerii în mișcare a acțiunii penale.

Instituția plângerii prealabile se înfățișează atât ca o condiție de pedepsibilitate [118, p.580], cât și ca o condiție de procedibilitate. [8, p.56]

Prin urmare, pe planul dreptului penal, lipsa plângerii prealabile este considerată ca o cauză care înlătură răspunderea penală (art. 157 C.pen.2009), iar pe planul dreptului procesual penal lipsa și retragerea acesteia sunt cauze care împiedică punerea în mișcare sau exercitarea acțiunii penale (art. 16 alin. 1 lit. e) și lit.g) din Codul de procedură penală 2010.

În urma săvârșirii unei infracțiuni statul are dreptul și obligația să tragă la răspundere penală pe infractor, activitate ce se realizează într-un proces penal, care este guvernat de principiul oficialității reglementat de art. 7 din C.pr.pen.2010, care prevede că „procurorul este obligat să pună în mișcare și să exercite acțiunea penală din oficiu atunci când există probe din care rezultă săvârșirea unei infracțiuni și nu există vreo cauză legală de împiedicare, alta decât cele prevăzute la alin. (2) și (3)”.

De la acest principiu sunt prevăzute, prin lege, unele excepții, fiind atribuit și altor persoane dreptul de a efectua unele acte procesuale [116, p.95]. Una dintre aceste excepții este plângerea prealabilă a persoanei vătămate care, atunci când este victima unei infracțiuni, are

dreptul de a demara procesul penal.

Rațiunea excepției constă fie în gradul mai redus de pericol social abstract al acestor fapte, fie în împrejurarea că aducerea acestora în fața instanței, cu publicitatea pe care o implică procesul, ar putea fi sursa unor neplăceri sau suferințe psihice pentru persoana vătămată sau ar da naștere la diferite conflicte între persoane care fac parte din aceeași familie sau din același mediu social [196, p.152].

Putem afirma ca plângerea prealabilă este o categorie juridică cu caracter complex, fiind o instituție care aparține dreptului penal dar cu consecințe în dreptul procesual penal, fiind o condiție pentru tragerea la răspundere penală cât și pentru pornirea și continuarea procesului penal.

Plângerea prealabilă este de fapt o dublă manifestare de voință a persoanei vătămate. În primul rând, constituie o încunoștiințare a organelor judiciare cu privire la săvârșirea unei infracțiuni și în al doilea rând, plângerea prealabilă dă expresie voinței persoanei vătămate ca acea infracțiunea să fie urmărită, ridicând astfel impedimentul ce s-ar opune activității procesual penale. În urma acestei manifestări de voință, organul de urmărire penală poate dispune declanșarea procesului penal și punerea în mișcare a acțiunii penale.

Din punct de vedere procesual, plângerea prealabilă scrisă este un act de sesizare a organului competent să o primească, iar nu un act de punere în mișcare a acțiunii penale. Acest act de sesizare constituie o condiție pentru ca organul judiciar competent să poată proceda la punerea în mișcare a acțiunii penale, plângerea prealabilă fiind un act în temeiul căruia organele competente pun în mișcare acțiunea penală. Textele din Codul penal 2009 și din Codul de procedură penală 2010 prevăd că acțiunea penală se pune în mișcare "la" plângerea prealabilă și nu "prin" plângerea prealabilă.

Rezultă că și în cazul în care legea cere plângerea prealabilă, titular al acțiunii penale, deci al dreptului de a o pune în mișcare ca și de a dispune de ea, este, prin urmare, tot statul, prin organele judiciare, și nu persoana vătămată.

Persoana vătămată care nu introduce sau care își retrage plângerea prealabilă nu dispune de acțiunea penală, ci face doar să fie îndeplinită condiția sub care statul a făcut declarația anticipată de renunțare la acțiunea penală.

În concluzie, putem afirma că aceasta instituție care reprezintă o excepție de la principiul oficialității, își regăsește locul într-un proces penal guvernat de reguli bine stabilite care separă funcția procesuală de urmărire penală de cea de judecată, făcându-se aplicarea unei bune

administrării a probatoriului, degrevând într-o anumită măsură activitatea instanțelor de judecată [8, p.59].

Plângerea prealabilă, ca act de sesizare, se deosebește de celelalte acte de sesizare [206, p.397] obișnuită a organelor de urmărire penală (denunț, plângere, sesizare din oficiu) prin caracterul ei necesar și indispensabil, de condiție pentru pornirea procesului penal, ca și prin caracterul exclusiv, plângerea prealabilă fiind singurul mod de sesizare [117, p.96] valabil pentru pornirea procesului penal pentru anumite infracțiuni, aceasta neputând avea loc dacă s-a produs o sesizare obișnuită.

Pentru autorul Ion Neagu plângerea prealabilă se înfățișează ca o instituție care dă expresie juridică unor interese sociale privind declanșarea și desfășurarea procesului penal [193, p.72].

Strâns legate de instituția plângerii prealabile, în Codul penal 2009 și în Codul de procedură penală 2010 sunt reglementate lipsa și retragerea plângerii prealabile, precum și împăcarea părților. Aceste instituții care au, ca și plângerea prealabilă, un caracter mixt permit persoanei vătămate să decidă asupra continuării procesului penal.

Am văzut că plângerea prealabilă este un act de sesizare a organelor juridice, dar ea se deosebește de plângerea penală ca modalitate de sesizare a organelor de urmărire penală, fiind o condiție de pedepsibilitate și de procedibilitate, în timp ce plângerea este numai un act de sesizare.

Cele două instituții nu trebuie confundate, între ele existând numeroase diferențe, printre care și cea potrivit căreia plângerea este numai un act de sesizare și niciodată o condiție cu natură juridică dublă [257].

În plus, în timp ce plângerea prealabilă este unicul act de sesizare prevăzut de lege pentru unele infracțiuni, plângerea penală ca act de sesizare a organelor de urmărire penală poate fi suplinită printr-un denunț sau printr-o sesizare din oficiu.

O altă diferență notabilă dintre plângere și plângerea prealabilă constă în faptul că, în cazul plângerii în procesul penal declanșat regăsim principiul oficialității, în timp ce în procesul penal declanșat ca urmare a unei plângeri prealabile principiul oficialității este limitat prin posibilitatea pe care o are persoana vătămată de a-și retrage plângerea prealabilă sau de a se împăca cu inculpatul.

Literatura juridică de specialitate [182, p.34] atribuie plângerii prealabile următoarele caractere:

1. caracterul obligatoriu, aceasta fiind obligatorie când legea condiționează de ea punerea în mișcare și exercițiul acțiunii penale. Lipsa sau retragerea ei înlătură răspunderea penală. Acțiunea penală însă, în cazul plângerii prealabile, nu are caracter obligatoriu [134, p.182].

Cu toate acestea regăsim și câteva excepții când acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu și anume atunci când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu sau cu capacitate de exercițiu restrânsă, în cazul persoanelor fizice decedate în timpul termenului de depunere a actului de sesizare, în cazul persoanelor juridice lichidate în același termen sau când unele infracțiuni sunt săvârșite asupra membrilor familiei.

Formularea plângerii prealabile nu atrage obligația organelor judiciare de a dispune începerea urmăririi penale *in rem* sau de a dispune continuarea efectuării urmăririi penale față de suspect.

2. caracterul personal, în sensul că nicio altă persoană - cum ar fi substituții procesuali - nu beneficiază de acest drept în locul persoanei vătămate care are exercițiul deplin al drepturilor sale.

Și de această dată excepțiile sunt expres prevăzute de lege și anume situația în care plângerea prealabilă este formulată de reprezentatul legal în cazul când persoana vătămată este lipsită de capacitate de exercițiu, sau când se formulează prin mandatar, cu mandat autentic și special.

Dreptul de a face plângere prealabilă este și exclusiv, persoana vătămată fiind singura în măsură a hotărî dacă este sau nu cazul de a face plângere, de a o menține sau retrage, ori de a se împăca cu făptuitorul [114, p.210].

3. caracterul indivizibil, potrivit căruia, în cazul în care o faptă a produs vătămări mai multor persoane, răspunderea penală a făptuitorului este antrenată chiar dacă plângerea prealabilă provine numai de la una din persoanele vătămate, ceea ce înseamnă o indivizibilitate activă a plângerii prealabile.

Este așa numita indivizibilitate activă a răspunderii penale (art. 157 alin. 2 C.pr.pen.2010), în sensul că atunci când în același raport juridic penal sunt mai multe persoane vătămate, adică mai mulți subiecți pasivi, atitudinea activă a uneia dintre aceste persoane produce efect ca și cum toate persoanele vătămate ar acționa [257, p.115].

Dacă la săvârșirea aceleiași infracțiuni au participat mai mulți făptuitori, plângerea prealabilă introdusă sau menținută numai împotriva unuia dintre ei atrage răspunderea penală pentru toți participanții la infracțiune - indivizibilitate pasivă (art.157 alin.3 C.pr.pen.2010)

Această reglementare își găsește justificarea în indivizibilitatea infracțiunii, care

constituie o unitate juridică independent de numărul celor care au săvârșit-o, persoanei vătămate acordându-i-se dreptul dacă vrea sau nu să introducă plângere prealabilă.

Or, din moment ce persoana vătămată prin plângerea făcută împotriva vreunui dintre făptuitori a adus înaintea organelor judiciare infracțiunea săvârșită, aceasta trebuie să fie urmărită și judecată indivizibil în raport cu toți cei care au contribuit la săvârșirea ei. Prin urmare, lipsa plângerii prealabile față de unul/unii participanți nu constituie pentru aceștia o cauză de înlăturare a răspunderii penale.

Foarte important de reținut este faptul că C.pr.pen.2010 a renunțat la reglementarea principiului indivizibilității pasive în cazul retragerii plângerii prealabile.

Dacă vechea reglementare prevedea că tragerea la răspunderea penală își produce efectul chiar dacă, în cazul în care deși s-au făcut plângeri prealabile de către mai multe persoane vătămate, numai una dintre acestea își menține pângerea prealabilă introdusă sau menținută, în noua lege la art. 158 alin. 2 este stipulat expres că „retragerea plângerii prealabile înlătură răspunderea penală a persoanei cu privire la care plângerea a fost retrasă.”

4. caracterul netransmisibil. Dreptul de a formula plângere prealabilă nu poate fi transmis unei alte persoane (de pilda, către mostenitori) [257, p.115].

Menționăm că în cazul infracțiunilor contra patrimoniului, moștenitorii legali sau testamentari pot formula plângere prealabilă, dar o fac în calitate lor de titulari ai acelor drepturi reale dobândite prin succesiune.

Plângerea prealabilă, este o instituție a dreptului penal dar și a dreptului procesual penal, despre care știm că este guvernat de principiul oficialității. Potrivit acestuia, actele necesare procesului penal se îndeplinesc din oficiu, afară de cazul când legea dispune altfel, regula constând în obligația procurorului de a pune în mișcare acțiunea penală.

Opinia majorității autorilor este că, chiar dacă în cazul anumitor instituții devin incidente aspecte ce presupun disponibilitatea, principiul oficialității nu este înlăturat, procesul penal desfășurându-se pe tot parcursul său potrivit acestui principiu, ea neputând fi nici contracarată și nici afectată de excepțiile de disponibilitate [261, p.10].

În sensul acesta s-a pronunțat și Curtea Constituțională, care a reținut că „condiționarea punerii în mișcare a acțiunii penale de existența plângerii prealabile a persoanei vătămate reprezintă o excepție de la regula generală a oficialității procesului penal înscrisă în art. 2 alin 2 din Codul de procedură penală” [53].

Destul de rar autorii de drept procesual penal se exprimau în sensul existenței unui principiu al disponibilității, dar și atunci fără însă a argumenta acest lucru în mod suficient [1, p.48].

Art. 7 alin. 3 din C.pr.pen. 2010 consacră principiul disponibilității regăsit și în art. 279 C.pr.pen. 1968, stipulând că ” În cazurile prevăzute expres de lege, procurorul pune în mișcare și exercită acțiunea penală după introducerea plângerii prealabile a persoanei vătămate sau după obținerea autorizării ori sesizării organului competent sau după îndeplinirea unei alte condiții prevăzută de lege.”

Astfel, o excepție a principiului oficialității este necesitatea formulării unei plângeri prealabile de către persoana vătămată, de fapt o condiționare a punerii în mișcare a acțiunii penale, pentru anumite infracțiuni care prezintă un grad mai scăzut de pericol social, de manifestarea de voință a persoanei vătămate exprimată prin plângerea penală prealabilă.

În cazul acestor infracțiuni, expres și limitativ prevăzute de lege, acțiunea penală se pune în mișcare numai ca urmare a voinței persoanei vătămate: singură, persoana vătămată este cea care apreciază oportunitatea declanșării procedurilor oficiale de tragere la răspundere penală a celui care i-a produs o vătămare, legea acordându-i astfel un drept de disponibilitate.

Odată îndeplinită condiția prealabilă, actele necesare începerii și desfășurării procesului penal vor fi efectuate mai departe în virtutea principiului oficialității [241, p.67] - aceasta pentru că disponibilitatea nu afectează caracterul obligatoriu al acțiunii penale.

Putem considera că din momentul manifestării principiului disponibilității prin formularea plângerii prealabile, acesta se combină cu principiul oficialității exercitat prin procuror.

Cu toate că dreptul de sesizare prin plângere prealabilă este absolut, sunt întâlnite câteva categorii de limite ale acestui drept, când acțiunea penală se pune în mișcare și din oficiu: când cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitate de exercițiu restrânsă, când titularul decedează (sau este lichidat) înăuntrul termenului de formulare al plângerii prealabile, ori în cazul unor infracțiuni când sunt săvârșite asupra membrilor familiei [168].

Dreptul de sesizare a organelor judiciare de către persoana vătămată prin formularea plângerii prealabile este unul exclusiv. Însă, sunt întâlnite și excepții când pentru anumite infracțiuni, acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, dar și la sesizarea unui anumit organ sau unei anumite persoane.

Este cazul prevăzut la art. 8 din Legea nr.11/1991 privind combaterea concurenței neloiale, pentru care legea prevede că „acțiunea penală în cazurile prevăzute la art. 5 se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, la sesizarea camerei de comerț și industrie

teritoriale sau a altei organizații profesionale ori la sesizarea persoanelor împuternicite de Consiliul Concurenței”.

Mai jos redăm infracțiunile în cazul cărora este necesară plângerea prealabilă, cu mențiunea că în norma de incriminare a faptei trebuie să se facă mențiunea că acțiunea penală pentru acea faptă se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate. Practic, aceasta condiție delimitează sfera infracțiunilor pentru care tragerea la răspundere penală este subordonată plângerii, iar lipsa plângerii prealabile atrage înlăturarea acestei răspunderi [115, p.388].

Noul Cod penal din 2009 prevede necesitatea plângerii prealabile a persoanei vătămate în cazul mai multor infracțiuni și anume :

- lovirea sau alte violențe (art. 193), vătămarea corporală din culpă (art.196), hărțuirea (art. 208), violul în formă simplă (art. 218 alin.1 și 2), agresiunea sexuală în formă simplă (art.219 alin.1), hărțuirea sexuală (art.223), violarea de domiciliu (art.224), violarea sediului profesional (art. 225), violarea vieții private (art.226), bancruta simplă (art.240), bancruta frauduloasă (art.241), gestiunea frauduloasă (art. 242), distrugerea săvârșită în condițiile art. 253 alin.1 și 2, tulburarea de posesie (art.256), asistența și reprezentarea neloială (art.284), nerespectarea hotărârilor judecătorești (art.287 lit. d-g), violarea secretului corespondenței (art.302 alin.1), abandonul de familie (art.378), nerespectarea măsurilor privind încredințarea minorului (art.379) și împiedicarea exercitării libertății religioase (art.381).

De *lege ferenda*, considerăm că pentru infracțiunile contra libertății persoanei, în cazul celor contra libertății și integrității sexuale și a abandonului de familie, care pot fi urmărite doar la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, trebuie să fie introdusă și posibilitatea sesizării din oficiu sau prin denunț a organelor de urmărire penală, de multe ori persoanele vătămate prin aceste infracțiuni temându-se de făptuitor, de ceea ce acesta le-ar putea face lor sau apropiaților lor, în cazul în care s-ar adresa organelor competente cu o plângere.

Reglementări ale plângerii prealabile le găsim și în legi speciale cu dispoziții penale.[8, p.56]

În cazul infracțiunii de concurență neloială, acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea părții vătămate ori la sesizarea camerei de comerț și industrie teritorială sau a altei organizații profesionale (art. 8 Legea nr. 11/1991 privind combaterea concurenței neloiale), dar nefiind precizat că plângerea este prealabilă, înseamnă că retragerea ei nu stinge acțiunea penală.

Mai menționăm Legea nr. 62/2011 a dialogului social care prevede la art. 218 că „acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, cu excepția

infracțiunii prevăzute la alin. (1)”, deci în cazurile prevăzute de art. 218 alin.2 și 4 întâlnim necesitatea acestei modalități speciale de sesizare.

La fel și art.12 alin.1 din OUG nr.55/2002 privind regimul de deținere al câinilor periculoși sau agresivi, prevede că în cazul infracțiunii prevăzute la alin. (1), precum și în cazul în care fapta a produs urmările prevăzute la art. 193 alin. (2) sau art. 196 din Codul penal, acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

Politica judiciară penală poate fi realizată cu o mai mare eficiență socială dacă, pentru astfel de infracțiuni cu grad redus de pericol social, se ține seama de voința persoanelor vătămate decât dacă s-ar trece peste această voință [117, p.384].

În această concepție, legea penală a recunoscut persoanei vătămate un drept absolut [196, p.152] și exclusiv în aplicarea legii penale, prin reglementarea plângerii prelabile. Dreptul este absolut, întrucât exercitarea acțiunii penale depinde doar de voința persoanei vătămate prin infracțiune, lipsa sau retragerea plângerii prelabile fiind o cauză de împiedicare a punerii în mișcare și în exercitarea acțiunii penale.

Înainte de ne referi pe larg la instituția plângerii prelabile și a fi detalia conținutul, termenul în care trebuie să fie formulată, forma acesteia, etc, facem câteva scurte incursiuni în cauzele care înlătură răspunderea penală.

Pentru a atinge scopul procesului penal, răspunderea penală apare ca o consecință inevitabilă a săvârșirii unei infracțiuni. Și totuși, sunt întâlnite și reglementate situații care fac ca răspunderea penală, deși pe deplin întemeiată, să nu mai fie totuși necesară. Principiul inevitabilității răspunderii penale trebuie să fie înțeles în sensul că săvârșirea unei infracțiuni atrage răspunderea penală a făptuitorului, în afară de cazurile în care răspunderea este înlăturată prin voința expresă a legiuitorului [18, p.325].

Codul penal prevede drept cauze care înlătură răspunderea penală pe lângă amnistie și prescripția răspunderii penale, lipsa și retragerea plângerii prelabile (art.157 și art.158 C.pr.pen.2010).

Principalul efect al acestor cauze este acela că înlătură posibilitatea aplicării sancțiunilor penale prevăzute pentru acea infracțiune, adică înlătură răspunderea penală.

Cauzele menționate pot interveni după săvârșirea infracțiunii, dar înainte de a se fi pronunțat o condamnare definitivă (amnistia, prescripția răspunderii penale, a părților), ori după condamnare, însă înainte de executarea pedepsei sau în timpul executării acesteia (amnistia, prescripția executării), sau după executarea pedepsei (amnistia) [265, p.450]. Unele cauze au

efecte mai întinse (amnistia), altele au efecte mai restrânse (prescripția răspunderii penale, care nu produce efecte asupra pedepselor complementare) [119, p.331].

Ca și condiție de punibilitate a faptei comise, plângerea prealabilă este tratată în C.pen.2009 în Titlul VII Cauzele care înlătură răspunderea penală, iar în partea specială a acestuia regăsim infracțiunile pentru care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate.

Potrivit dispozițiilor art. 157 din C.pen.2009 „în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile de către persoana vătămată, lipsa acestei plângeri înlătură răspunderea penală”, iar „retragerea plângerii prealabile înlătură răspunderea penală a persoanei cu privire la care plângerea a fost retrasă”(art. 158 alin.2).

Aceste cauze de înlăturare a răspunderii penale trebuie să îndeplinească anumite condiții pentru a putea produce efecte juridice, și anume: să fie vorba de infracțiuni pentru care legea prevede că acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă, iar aceasta trebuie să fie făcută de persoana vătămată cu respectarea condițiilor legale referitoare la formă, conținut, termen de depunere, etc.

Plângerea prealabilă lipsește când persoana vătămată nu uzează de dreptul de a formula o astfel de cerere, hotărând că nu dorește tragerea la răspundere a făptuitorului. Lipsa plângerii prealabile are de regulă caracter impeditiv pentru că absența acesteia nu poate fi ignorată de organele judiciare [263, p.84].

În primul rând, lipsa plângerii prealabile se exprimă prin omiterea facerii sau neintroducerea acesteia în termen. Tot o lipsă a acestui act de sesizare se consideră și atunci când s-a introdus o plângere fără respectarea condițiilor legale.

Astfel, plângerea făcută după expirarea termenului sau plângerea făcută de o altă persoană decât persoana vătămată sau mandatarul său, nu este o plângere prealabilă făcută în condiții legale [117, p.390].

S-a reținut că, în cazul minorului care a împlinit vârsta de 14 ani, introducerea plângerii prealabile de către ocrotitorul legal, nu echivalează cu îndeplinirea condițiilor legale cerute de lege pentru această instituție, existând posibilitatea, totuși, ca minorul să își însușească plângerea formulată [184, p.702].

Neîndeplinirea unor condiții pur formale sau chiar a altora în măsura în care nu poate fi imputabilă persoanei care a formulat plângerea, nu conduce în mod automat la concluzia că

plângerea prealabilă nu mai are relevanță în sensul unei manifestări de voință de care se leagă tragerea sau nu la răspundere a persoanei vinovate de săvârșirea infracțiunii [111, p.462].

Când tragerea la răspundere penală este condiționată de plângerea prealabilă a persoanei vătămate, plângerea făcută de un soț pentru celălalt soț sau de părinte pentru copilul său minor cu capacitate de exercițiu restrânsă nu poate duce la punerea în mișcare a acțiunii penale. Ratificarea unei asemenea plângeri de către persoana efectiv vătămată, cu efect e promovare a acțiunii penale, nu ar putea fi făcută decât în termenul prevăzut de lege [61].

Nici declarația luată părții vătămate de către organul de cercetare penală, în finalul căreia se face mențiunea că aceasta se constituie parte civilă în procesul penal, nu poate fi considerată plângere prealabilă, întrucât din simplul fapt al constituirii de parte civilă în procesul penal nu se deduce că persoana vătămată a înțeles să ceară tragerea și la răspundere penală a celui care a cauzat prejudiciul prin infracțiune[184, p.702].

Tot ca lipsă este încadrată și situația în care plângerea prealabilă este formulată de copilul major pentru părinte.

Putem analiza lipsa plângerii prealabile și din prisma caracterului extinctiv în situația în care acțiunea penală este pusă în mișcare din oficiu iar în urma schimbării de încadrare juridică a faptei care se află la baza acțiunii, se dovedește a fi necesară formularea unei plângeri prealabile, când lipsa acesteia duce la stingerea acțiunii(art.297 alin.2 raportat la art.386 alin.2 C.pr.pen. 2010).

Lipsa plângerii prealabile, înlăturând răspunderea penală, exclude orice consecințe penale ale săvârșirii infracțiunii, determinând încetarea urmăririi penale sau a procesului penal, după caz [19, p.367]. Când această cauză este constatată în cursul urmăririi penale, procurorul dispune clasarea, iar dacă este constatată în cursul judecății, instanța dispune încetarea procesului penal.

Lipsa plângerii prealabile produce efecte *in rem*. Ca urmare, în caz de indivizibilitate activă (participație penală) sau pasivă, ea trebuie să privească toți făptuitorii [62], respectiv toate părțile vătămate.

Celalaltă cauză care înlătură răspunderea penală, retragerea plângerii prealabile, este ca și introducerea acesteia, un act de voință unilateral al persoanei vătămate care, după ce a introdus-o, în condițiile legii, revine asupra hotărârii sale retrăgându-și plângerea înainte de soluționarea cauzei printr-o hotărâre judecătorească definitivă.

Retragerea plângerii, făcută oral sau în scris, în fața organelor judiciare, care o consemnează într-un proces-verbal sau într-o încheiere, are aceleași consecințe ca și lipsa

plângerii prealabile și constituie un alt aspect al disponibilității recunoscute victimei în procesul penal.

Retragerea trebuie să fie reală și nederminată de dol (retragerea plângerii prealabile este obținută prin dol atâta vreme cât în cazul unui abuz de încredere inculpatul a promis restituirea bunurilor deținute și ulterior nu a respectat promisiunea) sau violență. Trebuie să fie explicită, totală și necondiționată, adică să privească atât latura penală, cât și cea civilă a procesului, ceea ce înseamnă că partea vătămată nu poate renunța numai la acțiunea penală și nu poate condiționa retragerea plângerii prealabile de acordarea despăgubirilor civile. Are efecte irevocabile, odată retrasă plângerea, nu mai poate fi formulată o nouă plângere cu privire la aceeași faptă [8, p.58].

De exemplu, „partea vătămată a depus plângere prealabilă împotriva inculpatului pentru comiterea infracțiunilor de lovire (art.180 alin.2 C.pen.1968) și de distrugere (art.217 C.pen.1968 cu aplicarea art.33 lit. a) C.pen.1968). La ultimul termen de judecată, partea vătămată a declarat că nu cere condamnarea inculpatului, dar stăruie în obligarea acestuia la plata despăgubirilor, considerând această declarație ca o retragere a plângerii, instanța a dispus încetarea procesului penal.

Soluționând calea de atac a părții vătămate, instanța a reținut că, pentru a avea ca efect înlăturarea răspunderii penale, retragerea plângerii trebuie să fie necondiționată și totală, adică să privească ambele laturi ale cauzei. Or, în speță, partea vătămată și-a menținut pretențiile civile, Atâtdine ce conduce la concluzia că retragerea plângerii nu a fost totală și, ca atare, nu este de natură să producă efecte juridice în sensul înlăturării răspunderii penale a inculpatului. De altfel, s-a observat că nu s-a făcut o declarație expresă de retragere a plângerii prealabile” [63, p.139].

Considerăm că prin această reglementare s-a dat importanța cuvenită disponibilității persoanei vătămate asupra acțiunii penale în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede această posibilitate.[8, p.58] În plus, retragerea plângerii prealabile trebuie să se facă într-un anumit interval de timp care se situează între momentul depunerii sale și până la intervenirea hotărârii definitive. Alfel spus, ius abdicandi poate fi exercitat în orice fază a procesului penal până la pronunțarea unei hotărâri definitive.

Această instituție are un caracter mixt, care privește dreptul penal și cel procesual penal. Astfel, potrivit art. 158 din Codul penal 2009, retragerea plângerii prealabile are ca efect juridic înlăturarea răspunderii penale, iar procesual, procurorul nu mai poate declanșa acțiunea penală(art.16 lit.g) din Codul de procedură penală 2010.

Întrucât acțiunea penală rămâne fără obiect, organul judiciar este obligat să dea efect voinței persoanei vătămate, sens în care se va dispune clasarea dacă retragerea intervine în cursul

urmăririi penale, sau se va dispune încetarea procesului penal, dacă aceasta intervine în cursul judecății.

Manifestarea neechivocă de voință a părții vătămate care declară că nu urmărește condamnarea inculpatului echivalează cu o retragere a plângerii prealabile [64, p.69].

Când partea vătămată este surdo-mut, retragerea plângerii prealabile făcută prin declarație în încheiere nu este valabilă, dacă nu s-a făcut prin interpret sau printr-un înscris depus la dosar [61].

C.pr.pen.2010 nu a mai preluat principiul indivizibilității pasive în cazul retragerii plângerii prealabile [8, p.58]; astfel, potrivit art. 158 alin.2 C.pr.pen.2010 „retragerea plângerii prealabile înlătură răspunderea penală a persoanei cu privire la care plângerea a fost retrasă.” Înțelegem că retragerea plângerii prealabile produce efecte *in personam*, și nu *in rem* ca lipsa acesteia.

Această soluție este justificată prin prisma faptului că instituția împăcării, care produce efecte *in personam*, a fost regândită, fiind incidentă numai în cazul infracțiunilor la care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu la care legea prevede o asemenea posibilitate de stingere a conflictului penal, nu și în ipoteza infracțiunilor la care acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate [249, p.378].

Pentru persoanele lipsite de capacitate de exercițiu, retragerea plângerii prealabile se face numai de reprezentanții lor legali. În cazul persoanelor cu capacitate de exercițiu restrânsă, retragerea se face cu încuviințarea persoanelor prevăzute de lege. Facem precizarea că în cele două situații anterior arătate, retragerea plângerii prealabile poate fi lipsită de efecte întrucât acțiunea penală se poate pune în mișcare și din oficiu.

O altă inovație adusă de noua lege de procedură este cea potrivit căreia „în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile, dar acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu în condițiile legii, retragerea plângerii produce efecte numai dacă este însușită de procuror”.

Este cazul în care persoana vătămată este o persoană fizică lipsită de capacitate de exercițiu, o persoană fizică cu capacitate de exercițiu restrânsă sau o persoana juridică reprezentată de făptuitor. Rezultă că în aceste situații legiuitorul a limitat dreptul de disponibilitate al persoanei vătămate, pentru a se acorda o protecție mai eficientă persoanelor aflate în situații delicate, vulnerabile; de exemplu, în cazul retragerii plângerii prealabile făcute de victima în vârstă de 17 ani, a unui viol în formă simplă, dacă procurorul nu și-o însușește întrucât există indicii cum că

făptuitorul a făcut presiuni asupra victimei, procesul penal va continua în baza principiului oficialității.

Apreciem oportună sublinierea de către autorul M. Udriu a existenței unei discordanțe legislative în privința infracțiunii de violență în familie.

Astfel, potrivit art.199 alin.2 C.pen.2009, în cazul infracțiunilor prevăzute în art.193 C.pen.2009 (loviri sau alte violențe) și în art.196 C.pen.2009 (vătămarea corporală din culpă) săvârșite asupra unui membru de familie, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare și din oficiu. Împăcarea înlătură răspunderea penală.

Acest text vine în contradicție cu dispozițiile art. 158 alin. 4 C.pen.2009 conform căruia în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile, dar acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu în condițiile legii, retragerea plângerii produce efecte numai dacă este însușită de procuror.

Interpretarea coroborată a art.199 alin.2 C.pen.2009 și a art.158 alin.4 C.pen.2009 pare a lăsa să se înțeleagă că în aceste ipoteze de violențe în familie ar fi posibilă atât împăcarea, cât și retragerea plângerii prealabile(dacă aceasta este însușită de procuror). Totuși având în vedere caracterul distinct al celor două instituții, precum și faptul că împăcarea este stipulată de dispozițiile părții speciale a C.pr.pen.2010, considerăm că singura instituție care poate opera în această ipoteză este cea a împăcării [249, p.380].

Conform art. 18 C.pr.pen.2010, suspectul sau inculpatul poate cere continuarea procesului penal în caz de retragere a plângerii prealabile, în acest caz procurorul reluându-și atribuțiile de organ judiciar care susține învinuirea, contrar voinței părții vătămate. Dacă se constată vreunul din cazurile prevăzute în art. 16 lit. a)-e), instanța de judecată pronunță achitarea; dacă nu se constată vreunul din aceste cazuri, instanța va pronunța încetarea procesului penal. Într-o astfel de situație, dacă inculpatul este găsit vinovat, nu se poate decide condamnarea lui.

Astfel, s-a decis că,, în cazul când partea vătămată își retrage plângerea prealabilă, iar inculpatul cere continuarea procesului penal, dacă se constată că acesta a săvârșit fapta, instanța nu poate pronunța condamnarea, ci încetarea procesului penal, conform art. 13 alin. ultim C.pr.pen.1968. [66]

Adăugăm și faptul că la acest moment, instanțele de judecată au pe rol cauze în care retragerea plângerii prealabile pune probleme din perspectiva aplicării legii penale mai favorabile: în cazul în care se judecă infracțiuni pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile, însă acțiunea penală a fost pusă în mișcare din oficiu, se va aplica vechiul Cod penal ca și lege mai favorabilă, întrucât nu condiționează

producerea de efecte juridice a retragerii plângerii de însușirea acesteia de către procuror, iar în cazul în care sunt în cauză mai mulți suspecți sau inculpați, se va aplica C.pr.pen.2010 ca lege mai favorabilă, întrucât retragerea conform acestuia produce efecte *in personam*.

În cele ce urmează, ne îndreptăm privirea asupra condițiilor de fond și formă ale plângerii prealabile.

Începem cu titularii acesteia și reținem că în principal, prin reglementarea instituției plângerii prealabile s-a urmărit ocrotirea intereselor celui vătămat prin infracțiune, prin urmare dreptul de a introduce plângerea prealabilă are un caracter personal și aparține persoanei vătămate.

Tribunalul Mun. București a decis astfel că „audierea de către instanța de fond, în locul persoanei vătămate, a soției sale, care s-a constituit și parte civilă(semnând declarația în numele soțului), e contrară dispozițiilor legale, conducând la nulitatea absolută a sentinței [195, p.65-66].

Faptul că numai persoana vătămată este titularul plângerii prealabile rezultă și din redactarea art. 157 alin. 1 C.pen. 2009, potrivit căruia „în cazul infracțiunilor pentru care punerea în mișcare a acțiunii penale este condiționată de introducerea unei plângeri prealabile de către persoana vătămată, lipsa acestei plângeri înlătură răspunderea penală”.

Prin prisma dreptului procesual penal, persoana vătămată este persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală prin fapta penală (art.79 C.pr.pen.2010), și este subiect procesual principal, alături de suspect.

Se remarcă o diferență notabilă între dispozițiile vechiului și noului Cod de procedură penală, referitor la persoana vătămată care nu mai este ținută de vreo manifestare de voință pentru a participa la procesul penal.

Asfel, este prezumată participarea persoanei vătămate la procesul penal fără a face vreo cerere expresă în acest sens; în schimb, în situația în care cel vătămat nu dorește să participe ca subiect procesual principal în cauză, are obligația de încunoștința organul judiciar, așa cum rezultă din dispozițiile art.81 alin.2 C.pr.pen.2010 care prevăd că „persoana care a suferit o vătămare fizică, materială sau morală printr-o faptă penală pentru care acțiunea penală se pune în mișcare din oficiu și care nu dorește să participe la procesul penal trebuie să înștiințeze despre aceasta organul judiciar, care, dacă apreciază necesar, o va putea audia în calitate de martor.”

Victima infracțiunii poate avea în procesul penal atât calitatea de persoană vătămată cât și calitatea de parte civilă (fiind parte a procesului penal în această calitate) așa cum specifică art.32 din C.pr.pen.2010 care stabilește că „părțile sunt subiecții procesuali care exercită sau împotriva cărora se exercită o acțiune judiciară. Părțile din procesul penal sunt inculpatul, partea civilă și partea responsabilă civilmente.”

Am văzut anterior că dreptul persoanei vătămate de a face plângere prealabilă este un drept cu caracter personal, indivizibil și netransmisibil.

Dreptul de a face plângere prealabilă este personal, putând fi realizat numai de persoana prevăzută de lege. Acest drept nu poate fi transferat altora nici prin acte între vii, nici prin succesiune, și nu poate fi folosit nici prin substituții procesuali, așa cum putem deduce din indicațiile clare ale legiuitorului care a stipulat în mod expres că în cazul plângerii prelabile nu se aplică dispozițiile alin.7 al art.289 C.pr.pen.2010, referitor la posibilitatea depunerii actului de sesizare prin substituți.

În jurisprudența Curții Constituționale s-a susținut că stabilirea infracțiunilor în cazul cărora este necesară plângerea prealabilă, cât și a celor în care urmărirea penală se desfășoară din oficiu reprezintă o opțiune a legiuitorului, iar distincțiile prevăzute de lege nu înseamnă privilegii pentru vreuna dintre părțile procesului penal și nici discriminări [49, 50].

Dacă plângerea prealabilă a fost făcută de o persoană fără calitate, persoana vătămată și-o poate însuși printr-o declarație dată organelor de cercetare penală sau, după caz, în fața instanței, în termenul prevăzut de art. 284 alin. (1) C.pr.pen.1968, situație în care plângerea este considerată legal făcută [2, 632].

Practica a fost constantă în a sublinia faptul că dacă titularul nu o formulează sau nu și-o însușește în termenul prevăzut pe cea declarată, ne aflăm în situația lipsei plângerii prelabile, ca și condiție de pedepsibilitate.

Nu au calitate să formuleze plângere: copilul major pentru părinte, părintele pentru copilul major, soțul pentru soție, părinții sau alt ocrotitor legal al minorului pentru minorul care a împlinit 14 ani, soțul mamei pentru minorul de 14 ani și nici nora sau ginerele persoanei vătămate pentru aceasta.

Astfel, dacă plângerea prealabilă a fost depusă de o persoană fără calitate cum este mama persoanelor vătămate cu capacitate de exercițiu restrânsă, neînsușită de acestea în termenul legal de introducere a plângerii prelabile, nu îndeplinește condițiile cerute pentru punerea în mișcare a acțiunii penale [3, p.286].

Dacă plângerea a fost depusă de tatăl minorului care a împlinit 14 ani, instanța nu va putea dispune încetarea procesului penal în măsura în care se stabilește că minorul a fost prezent la termenele de judecată și și-a însușit plângerea introdusă de tatăl său; încetarea procesului nu este posibilă nici în cazul în care, în lipsa ratificării plângerii de către minor, procurorul declară în instanță că înțelege să pună în mișcare, din oficiu, acțiunea penală [67, p.87].

Într-o soluție pronunțată de Tribunalul București, secția I penală, prin decizia nr. 230 din 2006, s-a reținut că „prima instanță a apreciat că plângerea prealabilă nu a fost formulată de către subiectul pasiv al infracțiunii de distrugere – bunul făcând parte din domeniul public, respectiv Statul român prin Ministerul Finanțelor, ci de persoana însărcinată cu administrarea bunului afectat de distrugere, respectiv Parchetul General. Ca atare, s-a dispus încetarea procesului penal, în baza art.111 pct.2 lit.b) raportat la art.10 lit.f) C.pr.pen.1968.

Instanța a constatat că, deși alin.1 al art.217 C.pen.1968 impune ca bunul distrus să aparțină altei persoane decât autorul faptei, nu există cerința ca proprietarul bunului să fie persoana îndrituită a formula plângere prealabilă. Or, dacă legiuitorul ar fi înțeles să lase exclusiv la latitudinea proprietarului formularea plângerii prealabile ar fi arătat expres acest lucru în cuprinsul alin.6 al art.217 C. pen.1968.

În speță, este evident că persoana vătămată prin săvârșirea infracțiunii, în sensul art.24 alin.1 C.pr.pen. 1968 este Ministerul Public, astfel că acesta este îndrituit să a formula plângere prealabilă sub aspectul săvârșirii infracțiunii prevăzute de art.217 C.pen. 1968 împotriva inculpatei. Aceasta întrucât înlocuirea gemaului spart de către inculpată este un act de conservare, la care ministerul public este obligat în virtutea dreptului său de administrare”.

În cazul în care prin aceeași faptă au fost vătămate mai multe persoane și doar una depune plângere prealabilă, în virtutea indivizibilității active, nu se înlătură răspunderea penală; iar în situația în care au participat mai multe persoane la săvârșirea infracțiunii, formularea unei plângeri penale doar față de una dintre acestea, de asemenea nu înlătură răspunderea penală-indivizibilitate pasivă.

Totuși, exercitarea acestui drept poate fi făcută și prin mandatar, cum rezultă din art.295 alin.3 raportat la art.289 alin.3 C.pr.pen.2010

Trebuie respectată condiția ca mandatul să fie special, iar procura să rămână atașată plângerii; o procură cu caracter general nu poate servi pentru introducerea plângerii prealabile, sens în care s-a dispus și în practică. Astfel, în cazul unui mandat cu caracter general, fără a fi indicată persoana împotriva căreia se introduce plângerea prealabilă și pentru care faptă, nu se poate reține depunerea plângerii prealabile [68, p.76].

Lipsa mandatului special conduce la constatarea lipsei plângerii prealabile, cu toate efectele procesuale generale [69].

Când facem referire la mandatar, înțelegem și posibilitatea depunerii plângerii prealabile prin mandatar avocat, a cărui drept de a asista, reprezenta sau exercita orice altă activitate specifică profesiei se naște din contractul de asistență juridică încheiat în formă scrisă cu clientul.

De exemplu, în situația în care la dosar a fost depusă o copie după contractul de asistență juridică în care sunt menționate în mod expres natura și întinderea drepturilor conferite de partea vătămată apărătorului său, stipulându-se că obiectul contractului îl reprezintă „plângere prealabilă la Judecătoria sector 3, furt, art.210 C.pen.1968, 6 august 2003, redactare, semnare, introducere”, în mod greșit instanța de fond a ignorat aceste mențiuni conținute în cuprinsul contractului de asistență juridică, confidențialitatea acestui contract reținută de instanță în motivarea soluției promovate putând fi invocată doar de părțile semnatare ale contractului. Avându-se în vedere aspectele mai sus menționate, instanța superioară a constatat că recursul părții vătămate este fondat, motiv pentru care l-a admis și a trimis cauza spre rejudecare aceleiași instanțe [70, p.884-896].

Cu toate acestea, în practica judiciară au existat și soluții contrare, când organele judiciare sesizate prin plângerea prealabilă introdusă de avocatul persoanei vătămate, fără ca acestuia să i se fi dat un mandat special, au apreciat că sesizarea este legală, având relevanță conduita persoanei vătămate, apreciindu-se că aceasta a dorit și a urmărit tragerea la răspundere penală a făptuitorilor [71].

Mandatul special trebuie să fie dat în cadrul termenului prevăzut pentru introducerea plângerii prealabile, lipsa de calitate procesuală activă a persoanei care a introdus plângerea prealabilă la organul competent pentru persoana vătămată nu se acoperă printr-un mandat dat după depășirea acestor faze ale procesului [72, p.316-317].

O altă situație reglementată în premieră de C.pen.2009 care merită atenție este necesitatea plângerii prealabile a persoanei vătămate atunci când aceasta a decedat înainte de expirarea termenului de introducere.

Pentru a pune capăt controverselor atât doctrinare cât și jurisprudențiale, generate de dispozițiile penale și procesual penale din Cod penal și Codul de procedură penală din 1968, art. 157 alin.5) din C.pen.2009 stipulează expres că „dacă persoana vătămată a decedat sau în cazul persoanei juridice aceasta a fost lichidată, înainte de expirarea termenului prevăzut de lege pentru introducerea plângerii, acțiunea penală poate fi pusă în mișcare din oficiu”, plângerea prealabilă pierzându-și caracterul de condiție de procedibilitate în această situație.

În acest sens, în mod judicios, în practica instanțelor de judecată s-a statuat că plângerea prealabilă se face de către o persoană care a suferit prin fapta penală o vătămare fizică, morală sau materială și care se află în deplinătatea facultăților fizice și mentale, putând astfel să își exercite drepturile prevăzute de lege. În circumstanțele în care persoana vătămată a fost ucisă imediat după comiterea tentativei la infracțiunea de viol pentru ascunderea săvârșirii acestei infracțiuni, nu se

poate invoca lipsa plângerii prealabile, întrucât acest caz de înlăturare a răspunderii penale este incident numai atunci când persoana vătămată are capacitatea deplină de exercițiu și nu sesizează organele judiciare penale prin plângere prealabilă [193, p.68].

Pe de altă parte, în situația în care persoana vătămată a decedat după ce și-a manifestat în termen, voința de a fi urmărit și judecat făptuitorul, procesul penal continuă. Nu se poate dispune încetarea urmăririi penale sau a procesului penal argumentată de decesul părții vătămate, pentru că acest din urmă fapt nu echivalează și nu are nicio legătură cu retragerea plângerii prealabile, neexistând temei legal pentru aceasta soluție.

Ca atare, este greșită procedura instanței legal investită prin plângerea prealabilă a persoanei vătămate cu judecarea faptei de lovire, de a înceta procesul penal constatând că în cursul judecării cauzei persoana vătămată a decedat [73].

Un alt titular al plângerii prealabile îl regăsim în cazul persoanelor fără capacitate de exercițiu și a celor cu capacitate de exercițiu restrânsă.

Prin raportare la dispozițiile art.295 alin.3 C.pr.pen.2010 coroborate cu art. 289 alin. 8 C.pr.pen.2010, putem deduce că în cazul minorilor și a persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu(a incapacabililor), dreptul de a formula plângere prealabilă se realizează prin reprezentant legal, iar în cazul persoanelor cu capacitate de exercițiu restrânsă, sesizarea se face de către acestea cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă.

Astfel, corelând cele două articole mai sus menționate cu dispozițiile civile din art. 43 alin. 1 și 2 C.civ.2009 potrivit cărora „în afara altor cazuri prevăzute de lege, nu au capacitate de exercițiu: minorul care nu a împlinit vârsta de 14 ani și interzisul judecătoresc. Pentru cei care nu au capacitate de exercițiu, actele juridice se încheie, în numele acestora, de reprezentanții lor legali, în condițiile prevăzute de lege.(...)” și cu cele din art. 41 alin. 2 C.civ.2009 conform cărora „actele juridice ale minorului cu capacitate de exercițiu restrânsă se încheie de către acesta, cu încuviințarea părinților sau, după caz, a tutorelui, iar în cazurile prevăzute de lege, și cu autorizarea instanței de tutelă. Încuviințarea sau autorizarea poate fi dată, cel mai târziu, în momentul încheierii actului”, transpuse în procedura penală sub forma reprezentării și asistării, tragem concluzia că pentru persoana vătămată fără capacitate de exercițiu plângerea prealabilă se poate introduce de părinte, tutore, curator, iar persoana vătămată cu capacitate de exercițiu restrânsă o poate introduce personal dar cu încuviințarea persoanelor prevăzute de legea civilă.

Dacă totuși plângerea prealabilă este introdusă de ocrotitorul legal, persoana vătămată fiind un minor care împlinise 14 ani, acesta își poate însuși plângerea, dacă nu a expirat termenul (...) [243, p.566].

Reținem și situația în care un minor a dobândit prin căsătorie capacitatea deplină de exercițiu a drepturilor sale, când acesta poate introduce personal plângerea prealabilă, fără să aibă nevoie de încuviințarea vreunei persoane.

Pentru a garanta ocrotirea persoanelor incapabile și a celor cu capacitate de exercițiu restrânsă, art. 157 alin. 4 C.pen.2009 stipulează că „în cazul în care cel vătămat este o persoană lipsită de capacitate de exercițiu ori cu capacitatea de exercițiu restrânsă (...), acțiunea penală se pune în mișcare și din oficiu”.

În același sens, amintim și dispozițiile art.289 alin. 8 teza a II-a C.pr.pen.2010 potrivit cărora în situația în care „făptuitorul este persoana care reprezintă legal sau încuviințează actele persoanei vătămate, sesizarea organelor de urmărire penală se face din oficiu” iar conform art. 296 alin.2 C.pr.pen.2010 „când persoana vătămată este un minor sau un incapabil, termenul de 3 luni curge de la data când reprezentantul său legal a aflat despre săvârșirea faptei”.

În acest caz funcționează atât principiul disponibilității, cât și cel al oficialității; s-a apreciat că punerea în mișcare a acțiunii penale se face din oficiu numai în subsidiar, și anume dacă cei îndreptățiți de lege nu au introdus plângerea prealabilă la organul judiciar competent, obligația chemării reprezentanților legali existând volens nolens față de organele judiciare.

Nu mai este o noutate că s-a recunoscut calitatea procesuală a persoanelor juridice ca și titulare de valori sociale, ele putând fi subiecți activi sau pasivi, întrucât infracțiunile se pot săvârși(unele) și pot vătăma atât persoane fizice, cât și persoane juridice [4, p.40].

Persoana juridică este fără niciun dubiu un subiect de drept. În doctrină este dominantă concepția potrivit căreia „persoana juridică este subiectul colectiv de drept, adică un colectiv de oameni care, întrunind condițiile cerute de lege, este titular de drepturi subiective și obligații civile”.

Implicit, s-a ivit întrebarea dacă plângerea prealabilă poate fi făcută și de persoanele juridice. Așa cum reține și Marius Boga, până la modificarea vechilor coduri penal și de procedură penală, au existat două opinii contrare, exprimate în două curente:

- fie a fost recunoscut dreptul atât persoanei fizice cât și al persoanei juridice de a putea introduce plângerea prealabilă, iar când persoana vătămată este o organizație din cele prevăzute la art. 145 Cod penal, plângerea prealabilă se face totdeauna prin reprezentant.
- fie a fost negat de majoritatea autorilor, dreptul unei persoane juridice de a depune plângerea prealabilă [16, p.68].

Cea din urma opinie era bazată pe faptul că cele două instituții - retragerea plângerii prealabile și împăcarea părților - sunt manifestări de voință unilaterale (retragerea plângerii) și

respectiv bilaterale (a părților) ale persoanelor fizice. Un alt argument în sprijinul acestei opinii îl reprezenta natura infracțiunilor avute în vedere, în sensul că infracțiunile pentru care legea prevedea necesitatea plângerii prealabile pentru punerea în mișcare a acțiunii penale erau infracțiuni îndreptate împotriva persoanelor fizice sau a patrimoniului acestora.

Susținătorii opiniei care astăzi este recunoscută de plin drept și consacrată, opinie potrivit căreia și persoana juridică poate să fie considerată ca titulară a dreptului de a formula plângere prealabilă [117, p.98] au luat în considerare că sunt totuși și unele infracțiuni pentru care legea condiționează punerea în mișcare a acțiunii penale de plângerea prealabilă a persoanei vătămate, ce pot fi îndreptate și împotriva drepturilor patrimoniale ale persoanei juridice (de exemplu, abuzul de încredere - art.238 C.pr.pen.2010, gestiunea frauduloasă - art.242 C.pr.pen.2010, distrugerea - art.251 alin. 1 și 2 C.pr.pen.2010).

Trebuie subliniat faptul că, și până la modificările care au consacrat răspunderea penală a persoanei juridice în legislația românească, unele instanțe s-au considerat legal sesizate prin plângerea prealabilă introdusă de persoane juridice, motivat de faptul că legiuitorul nu distinge atunci când indică în textul legii cine poate să facă plângere prealabilă (ubi lex non distiguit, nec nos distinguere debemus) rezultând clar că a dorit ca titular să fie și persoana juridică.

Pe de altă parte, s-a considerat că dacă s-ar da o altă interpretare, prin reținerea în mod limitativ a unor ipoteze exclusive de aplicare a legii pe care legiuitorul nu le-a avut în vedere la edictarea normelor, s-ar încălca dreptul liberului acces la justiție (garantat oricărei persoane prin legea fundamentală, precum și de CEDO), prin eliminarea, în mod nelegal, a unei categorii a persoanelor vătămate, ce pot deveni, în condițiile legii, titulare ale dreptului de a formula plângere prealabilă.

Altă idee care a stat la baza recunoașterii exprese a persoanei juridice ca subiect de drept penal a fost cea potrivit căreia acestea au un patrimoniu propriu, distinct de cel al persoanelor fizice care intră în conducerea lor, subliniind ideea că pot fi subiecte de sine stătătoare, având drepturi și obligații proprii, doar modul de exercitare al acestora fiind diferit de cel al persoanelor fizice, fiindcă în cazul persoanelor juridice acestea sunt exercitate prin reprezentanții legali, titulară a dreptului sau a obligației rămânând persoana juridică.

În plus, atât timp cât persoana juridică apare ca subiect pasiv nemijlocit al infracțiunii, fiind așadar persoană vătămată, este normal ca aceasta să fie și titulara dreptului de a formula plângere prealabilă, în cazul în care raportul juridic penal de conflict în care aceasta este implicată în calitate de subiect pasiv a fost determinat de săvârșirea unei infracțiuni pentru care legea cere, ca o condiție de punitate și procedibilitate, formularea unei astfel de plângeri [236, p.22].

O altă componentă importantă a plângerii prealabile este termenul în care aceasta trebuie introdusă pentru a avea efectele pe care i le atribuie legiuitorul.

În Codul din 1968 inițial era prevăzut un termen general, în care persoana vătămată se putea adresa cu plângerea prealabilă organului de urmărire penală competent și un alt termen mai scurt în care persoana vătămată, după ce se adresase comisiei de judecată, putea introduce plângerea prealabilă la instanța de judecată.

Legea 104/1992 [172] a desființat comisiile de judecată și a abrogat alin.ele 3-5 ale art.284 C.pr.pen.1968 cu privire la termenul în care se putea introduce plângerea la instanța de judecată, iar potrivit art. 284 alin. 1 din Codul procedură penală 1968, în cazul infracțiunilor pentru care legea prevedea că este necesară o plângere prealabilă, aceasta trebuia să fie introdusă în termen de 2 luni din ziua în care persoana vătămată a știut cine este făptuitorul (alin 1) iar potrivit alin. 2, în situațiile în care persoana vătămată era un minor sau un incapabil, termenul curgea de la data când persoana îndreptățită a reclama a știut cine este făptuitorul.

Prin C.pr.pen.2010 s-a revenit la termenul de 3 luni, prevăzut anterior Codului din 1968, termen în care persoana vătămată trebuie să formuleze plângerea prealabilă.

Acest termen era considerat ca și termen substanțial și curgea de la data la care persoana vătămată sau Ministerul Public au luat cunoștință de săvârșirea infracțiunii și au știut care este făptuitorul(condiții cumulative, nu alternative) [215, p.32].

Dreptul de a formula plângere prealabilă este un drept limitat în timp, iar conform art. 296 alin.1 C.pr.pen.2010, aceasta trebuie să fie introdusă în 3 luni de zile din ziua în care persoana vătămată, persoană fizică sau persoană juridică, a aflat despre săvârșirea faptei. Reiese că plângerea prealabilă ca act procedural, pentru a fi valabilă și pentru a-și produce efectele urmărite, trebuie introdusă într-un anumit termen la organul competent.

Considerăm binevenită expresia legiuitorului care nu mai condiționează începerea curgerii termenului de depunere a plângerii prealabile de ziua în care persoana vătămată a știut cine este făptuitorul, ci de ziua în care aceasta a aflat despre săvârșirea faptei, întrucât exista posibilitatea ca persoana vătămată să nu afle identitatea făptuitorului decât după o perioadă îndelungată sau niciodată.

De exemplu, în cazul săvârșirii unei infracțiuni de violare a sediului profesional produsă în timpul în care profesionistul se afla în concediu în străinătate, termenul de 3 luni va curge de la data la care acesta a aflat despre săvârșirea faptei în ziua întoarcerii în țară.

În legislațiile actuale, introducerea plângerii prealabile este prevăzută într-un termen peremptoriu relativ scurt (mult mai redus decât termenul de prescripție al acțiunii penale) [258, p.118], a cărui nerespectare conduce la decăderea din dreptul de a mai formula sesizarea.

Considerăm și noi că rațiunea acestui termen constă atât în interesul social și particular de a nu lăsa ca persoana vătămată, prin voința sa, să-l țină un timp prea îndelungat pe pretinsul sau adevăratul făptuitor sub amenințarea plângerii prealabile, ceea ce ar putea da naștere la șantaj sau alte forme de constrângere psihică [215, p.31], cât și în prezumția că după trecerea unui termen suficient de lung, persoana vătămată nu mai voiește a formula plângere.

În ce privește natura juridică a termenului de introducere a plângerii prealabile în literatura de specialitate s-au exprimat opinii diferite.

Astfel, unii autori [217, p.23], considerau că termenul de introducere a plângeri prealabile este un termen substanțial (dar nu exclusiv substanțial), care poate fi suspendat și întrerupt ca orice termen de prescripție a răspunderii penale, și, prin urmare, trebuie calculat potrivit normelor de drept penal privind termenele substanțiale(art.186 C.pr.pen.2010) care prevăd că „la calcularea timpului, ziua se socotește de 24 de ore, săptămâna de 7 zile, iar anul de 12 luni. Luna și anul se socotesc împlinite cu o zi înainte de ziua corespunzătoare datei de la care au început să curgă.”

Alți autori [117, p.100], și-au exprimat opinia în sensul că acest termen este un termen procedural de decădere, fiind prevăzut de Codul de procedură penală, iar depășirea lui atrage anularea plângerii prealabile și a urmăririi efectuate, calculul său urmând a se face conform prevederilor art. 269 alin 3 și 4 C.pr.pen.2010 conform căruia „termenele socotite pe luni sau pe ani expiră, după caz, la sfârșitul zilei corespunzătoare a ultimei luni ori la sfârșitul zilei și lunii corespunzătoare din ultimul an. Dacă această zi cade într-o lună care nu are zi corespunzătoare, termenul expiră în ultima zi a acelei luni. Când ultima zi a unui termen cade într-o zi nelucrătoare, termenul expiră la sfârșitul primei zile lucrătoare care urmează.”

Opinia dominantă [242, p.160; 257, p.118] era în sensul că termenul în care poate fi introdusă plângerea prealabilă are un caracter special, cu elemente substanțiale și de procedură, care este determinat de natura juridică mixtă, substanțială și procedurală a instituției plângerii prealabile.[8, p.57]

Astăzi, termenul de 3 luni pentru introducerea plângerii prealabile este considerat un termen procedural fiind supus în ce privește calcularea și posibilitatea prorogării sale, normelor cuprinse în Codul de procedură penală pentru termenele procedurale(art.269 N.C.pr.pen), care asigură o mai bună protecție persoanei vătămate.

Suntem de acord cu mențiunile făcute de Andrei Zarafiu care atrage atenția asupra diferențelor dintre practică și teorie, reținând că pentru practician are relevanță faptul că termenul de 3 luni este, în ceea ce privește modul de calcul și efectele sale, în mod incontestabil un termen procedural, în timp ce din punct de vedere teoretic, acesta este în același timp și un termen substanțial ca natură juridică [263, p.309].

Importantă este distincția referitoare la momentul de început al termenului, prevăzută în alin. 2 și 3 ale art.296 C.pr.pen.2010 care prevăd că atunci „când persoana vătămată este un minor sau un incapabil, termenul de 3 luni curge de la data când reprezentantul său legal a aflat despre săvârșirea faptei” iar „în cazul în care făptuitorul este reprezentantul legal al persoanelor prevăzute la alin. (2), termenul de 3 luni curge de la data numirii unui nou reprezentant legal.”

De exemplu, dacă ne aflăm în cazul săvârșirii unei infracțiuni de abandon de familie, de cele mai multe ori, făptuitorul este reprezentantul legal al minorului, prin urmare termenul de 3 luni pentru formularea plângerii prealabile curge de la data la care s-a numit un alt reprezentant legal al minorului., cu mențiunea că în acest caz acțiunea penală se poate pune în mișcare și din oficiu conform dispozițiilor art.157 alin. 4 C.pr.pen.2010

Este de reținut că aceste dispoziții se aplică indiferent dacă infracțiunile comise sunt tentative, fapte consumate sau epuizate, termenul legal curgând de la momentul când persoana vătămată a aflat despre săvârșirea faptei, indiferent de forma acesteia.

În literatura juridică și în practica judiciară există opinii diferite în legătură cu momentul în care începe să curgă termenul de 3 luni în cazul infracțiunilor continue.

În opinia [211, p.80; 33, p.142; 192, p.49] dominantă, se susține că în cazul acestora termenul curge din momentul consumării infracțiunii, care coincide cu data când făptuitorul a încetat acțiunea ilicită. În același sens, s-a pronunțat Instanța Supremă [75] și Tribunalul Suceava [211, p.81].

În cazul infracțiunii de abuz de încredere (și cele asemănătoare acesteia) termenul de introducere al plângerii curge, nu de la data neîndeplinirii obligației de restituire și nici de la data ultimului refuz de restituire, ci de la data primului refuz de restituire [76, p.80; 77, p.76; 78, p.79].

Este important să subliniem că nerespectarea termenului de introducere a plângerii prealabile are ca și efect decăderea din exercițiul acestui drept [8, p.57] cu consecința clasării dosarului, în temeiul art. 16 alin. 1 lit.e) , de aceea putem caracteriza termenul de 3 luni ca fiind un termen de decădere.

Art. 297 alin. 1 C.pr.pen.2010 prevede că „la primirea plângerii prealabile, organul de urmărire penală verifică dacă aceasta îndeplinește condițiile de formă și dacă a fost depusă în

termenul prevăzut de lege. În cazul în care constată că este tardivă, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate împreună cu propunerea de clasare”, astfel încât dacă se constată că este introdusă tardiv, consecința este încetarea procesului penal prin clasare.

Dacă ne aflăm în condițiile art.386 alin. 2 C.pr.pen.2010 ca urmare a schimbării încadrării juridice inițiale, instanța dispune încetarea procesului penal dacă persoana vătămată nu formulează plângerea prealabilă, putând obține despăgubiri numai pe calea acțiunii separate introduse la instanța civilă.

Plângerea prealabilă este socotită în termen, chiar dacă a fost înregistrată la organul de urmărire după expirarea termenului, dacă a fost depusă înăuntrul termenului de un deținut la administrația locului de deținere, de un militar la unitatea sa militară sau a fost înregistrată la poștă ca scrisoare recomandată [79, p.207].

Când plângerea prealabilă a fost trimisă prin poștă, cu scrisoare recomandată, împlinirea termenului prevăzut de lege pentru introducerea ei se socotește în raport cu data înscrisă în recipisa poștei și imprimată de sigiliul aplicat pe plicul original, iar nu cu data înregistrării plângerii [79].

Plângerea prealabilă introdusă în mod greșit la organul de urmărire penală sau la instanța de judecată incompetentă, dar în termenul legal prevăzut, de 3 luni, este considerată valabilă și este trimisă pe cale administrativă, organului judiciar competent (art. 296 alin 5. N.C. pr.pen.)

Cursul termenului de plângere prealabilă este suspendat pe durata desfășurării procedurii de mediere, cum este prevăzut în art. 69 alin. 2 din Legea 192/2006 privind medierea și organizarea profesiei de mediator [149] potrivit căruia „termenul prevăzut de lege pentru introducerea plângerii prealabile se suspendă pe durata desfășurării medierii. Dacă părțile aflate în conflict nu au încheiat o înțelegere, potrivit art. 56 alin. (1) lit. a), persoana vătămată poate introduce plângerea prealabilă în același termen, care își va relua cursul de la data întocmirii procesului - verbal de închidere a procedurii de mediere, socotindu-se și timpul scurs înainte de suspendare”.

În doctrină s-a statuat și că în situația în care persoana vătămată este împiedicată de o cauză temeinică, cum ar fi cazul fortuit sau forța majoră, să introducă în termen plângerea, aceasta va putea fi primită și peste termen [262, p.741].

Având în vedere cele de mai sus, tardivitatea plângerii nu poate fi motivată cu motive subiective precum participarea la campania agricolă, deoarece persoana vătămată putea folosi poșta [80, p.6].

În situația formulării plângerii prealabile prin mandat, lipsa de calitate a celui care face plângerea nu se poate acoperi printr-un mandat dat ulterior, după expirarea termenului legal [72, p.316-317].

S-a statuat că este irelevant faptul că persoana vătămată minoră și unul din părinții săi erau internați în spital în cadrul termenului de introducere a plângerii, din momentul ce sesizarea putea fi făcută în acest interval și de către celălalt părinte [82, p.70].

Limitarea în timp a dreptului persoanei vătămate de a introduce plângerea prealabilă răspunde și finalității comune termenelor procedurale, aceea de a asigura promptitudinea în judecarea și soluționarea cauzelor [191, p.50].

Pentru a putea constitui un act de sesizare valabil, plângerea prealabilă făcută de către titularii acesteia, trebuie să aibă potrivit art.295 alin. 3 raportat la art.289 alin.2, aceleași mențiuni ca și plângerea penală, și anume: numele, prenumele, codul numeric personal, calitatea și domiciliul petiționarului ori, pentru persoane juridice, denumirea, sediul, codul unic de înregistrare, codul de identificare fiscală, numărul de înmatriculare în registrul comerțului sau de înscriere în registrul persoanelor juridice și contul bancar, indicarea reprezentantului legal ori convențional, descrierea faptei care formează obiectul plângerii, precum și indicarea făptuitorului și a mijloacelor de probă, dacă sunt cunoscute.

Putem împărți conținutul unei plângeri în trei elemente care privesc identitatea subiectului activ(persoana care are calitatea de autor, de instigator sau de complice) și a subiectului pasiv al infracțiunii, fapta săvârșită și dovezile de care se folosește persoana vătămată.

Pentru a căpăta caracterul unei plângeri prealabile se cere și manifestarea de voință ca făptuitorul să fie tras la răspundere penală [242, p.163; 209, p.200].

Nu se cere o formulă specială, ci este suficient, dacă se poate deduce, din descrierea faptei sau faptelor din conținutul plângerii prealabile, acea voință [215, p.30].

Nu este necesar să fie denumită expres plângere prealabilă, sau să conțină această denumire.

Unele lipsuri pot fi interpretate de instanță în favoarea celui care a formulat plângerea prealabilă, fără a avea destule cunoștințe juridice.

De exemplu, prin Decizia nr. 879 din 18 iunie 2001 – Curtea de Apel București, în conformitate cu prevederile art. 385 pct. 1 lit. b) din C.pr.pen.1968, a respins ca nefondate recursurile declarate de inculpați, reținând că „în fapt, prin Sentința penală nr. 455 din 28.12.2000, Judecătoria Oltenița i-a condamnat pe inculpații V.I. și V.M. la câte 5.000.000 lei amendă penală pentru săvârșirea infracțiunilor prevăzute de art. 217 alin. 1 din C.pen.1968 și a

respins cererea de despăgubiri civile formulată de partea civilă P.G. S-a reținut, în esență, că inculpații au distrus prin tăiere patru pomi fructiferi aparținând părții vătămate P.G.

Prin Decizia penală nr. 71/A din 4.04.2001, Tribunalul Călărași a admis apelurile declarate de Parchetul de pe lângă Judecătoria Oltenița și partea civilă P.G. și, în fond, a admis cererea de despăgubiri civile, obligându-i pe inculpați în solidar la plata sumei de 5.000.000 lei către partea civilă cu acest titlu. În baza art. 118 lit. b) din C.pen.1968, a confiscat de la inculpați obiectele folosite la comiterea faptei. A respins ca nefondate apelurile declarate de inculpați cu privire la individualizarea pedepselor. Împotriva deciziei, inculpații au declarat recurs, criticând-o în conformitate cu prevederile art. 385/9 pct. 17/1 din C.pr.pen.1968, întrucât s-a făcut o greșită aplicare a legii, impunându-se încetarea procesului penal în conformitate cu prevederile art. 11 pct. 2 lit. b) raportat la art. 10 lit. f) din C.pr.pen.1968, întrucât lipsește plângerea prealabilă.

Examinând actele și lucrările dosarului, Curtea a constatat că instanțele au făcut o corectă aplicare a legii, întrucât în mod just au apreciat că în cauză a fost formulată plângere prealabilă de către partea vătămată pentru infracțiunea de distrugere. Din probele administrate rezultă că partea vătămată P.G. a dat mai multe declarații, începând cu data de 3.06.1998, la organul de poliție, ulterior la data de 17.06.1998, în care a descris în detaliu împrejurările faptice dintre părți, menționând expres atât aspectele legate de tăierea pomilor, cât și circumstanțele ulterioare ale agresării sale și faptul că se constituie parte civilă. De asemenea, în declarația dată la Parchetul de pe lângă Tribunalul Călărași, la data de 16.06.2000, partea civilă P.G. a arătat că a considerat că a depus plângere prealabilă împotriva celor doi cu privire la infracțiunea de distrugere, neintenționând să-și retragă plângerea prealabilă și nici să se împace cu învinuiții.”

În ceea ce privește conținutul pe care trebuie să îl aibă, conform legii, plângerea prealabilă, nu putem să nu ne punem întrebarea ce este de făcut când un astfel de act de sesizare este incomplet.

Ne alăturăm autorilor care consideră că lipsa unor elemente dintre cele prevăzute obligatoriu de lege, nu înlătură efectele de sesizare a organelor de urmărire penală. De exemplu, în cazul în care în plângerea prealabilă nu este indicat numele autorului infracțiunii, sesizarea poate fi considerată ca fiind validă, organul sesizat având obligația, conform art.285 alin.1 să strângă probele necesare cu privire la identificarea persoanelor care au săvârșit infracțiunea [195, p.69].

În același sens, în situația în care din conținutul plângerii prealabile rezultă date suficiente pentru stabilirea persoanei făptuitorului, eroarea din actul de sesizare cu privire la identitatea acestuia, nu afectează validitatea plângerii prealabile, dacă adresa la care s-a făcut citarea a fost

indicată corect, iar în fața instanța de judecată inculpatul a confirmat că el este persoana la care se referă plângerea, fiind citat la al doilea termen sub adevăratul său nume [84, p.74].

De asemenea, plângerea prealabilă introdusă în termen sesizează în mod legal organul judiciar competent, chiar dacă, ulterior, petiționarul a făcut unele completări privind diverse aspecte ale cauzei, care lipseau din plângerea prealabilă introdusă inițial.

Nu se poate considera drept plângere prealabilă declarația părții vătămate consemnate de organul de poliție, în finalul căreia se face mențiunea că se constituie parte civilă în procesul penal, întrucât organul competent nu a fost legal sesizat. Această manifestare de voință, care are un caracter special, trebuie să rezulte dintr-o declarație neechivocă în acest sens, nu dintr-o constituire de parte civilă [191, p.47].

În practica judiciară s-a decis, că lipsește plângerea prealabilă pe motiv că părțile vătămate nu au solicitat condamnarea inculpatului, ci doar demolarea lucrărilor efectuate în spațiile comune, ceea ce se poate realiza pe calea unei acțiuni civile separate [85].

Ca și formă, plângerea prealabilă se poate face printr-o cerere scrisă, care trebuie semnată de persoana vătămată, însă dacă s-a omis semnătura, aceasta se poate face în fața organului judiciar, după o prealabilă verificare, dar și oral, dacă persoana vătămată nu știe să scrie sau să semneze, consemnându-se într-un proces-verbal de către organul judiciar care o primește.

Practica a stabilit că înscrisul intitulat „declarație”, scris de organul de poliție și semnat de persoana vătămată, victimă a unei infracțiuni de vătămare corporală din culpă, are valoarea unei plângeri prealabile, atâta vreme cât în cuprinsul său se descrie modul în care s-a săvârșit fapta, se face vorbire despre inculpat și se solicită tragerea lui la răspundere penală. O asemenea declarație – având semnificația unei plângeri prealabile – putea fi făcută și oral, organul de poliție fiind obligat să o consemneze într-un proces-verbal, care nici măcar nu trebuia semnat de persoana vătămată [100].

Plângerea prealabilă poate fi depusă și în formă electronică, certificată prin semnătură electronică, în condițiile prevăzute de lege.

În ceea ce privește descrierea faptei, trebuie reținut că legea nu impune ca fiind necesară o descriere amănunțită a împrejurărilor în care a fost săvârșită fapta, fiind esențial să rezulte din expunere fapta concret săvârșită, cu elementele sale esențiale: acțiunea sau inacțiunea, locul, împrejurările comiterii, consecințele produse.

În practică s-a statuat că „dacă din conținutul plângerii nu rezultă nicio faptă concretă pentru care se solicită luarea unor măsuri legale, după cum nu rezultă cu claritate nici manifestarea de voință a părții vătămate privind tragerea la răspundere penală a inculpatului pentru o anumită

infracțiune, instanța de fond, în mod greșit a trecut la analiza afirmațiilor la care partea vătămată face referire în declarațiile date ulterior depunerii plângerii, în lipsa localizării în timp și identificării faptelor pentru care partea vătămată s-a plâns, neputându-se discuta nici tardivitatea plângerii prealabile și nici dacă incidentele dintre părți constituie încălcări ale legii penale”.

Dacă s-au săvârșit mai multe fapte, fiecare dintre ele trebuie descrisă separat, în scopul identificării corespondenței juridice incriminatoare pentru fiecare infracțiune. Vor fi precizate și eventualele legături dintre faptele săvârșite, ca cea de la mijloc la scop, legătură de antecedente sau alte legături de conexitate. Dacă persoana vătămată dorește să sesizeze doar asupra unora dintre faptele săvârșite, trebuie să facă precizarile indicate anterior.

Dacă fapta descrisă în plângere se află în concurs cu alte fapte, pentru care este necesară formularea unei plângeri prealabile, și plângerea depusă nu privește și aceste fapte, acestea nu pot face obiectul urmăririi penale, deoarece organul căruia i-a fost adresată plângerea este investit prin plângerea prealabilă numai cu privire la fapta care formează obiectul plângerii.

Nu se cere ca persoana vătămată să indice în plângere și încadrarea juridică a faptei, pentru că de cele mai multe ori aceasta nu are cunoștințe juridice.

S-a apreciat, pe bună dreptate, că o descriere corespunzătoare a împrejurărilor în care a fost comisă fapta penală trebuie să răspundă la următoarele întrebări: cine?când? unde? cum? cu ce? pentru ce? [178, p.141].

Nu de puține ori instanțele au trebuit să se pronunțe în cauze în care plângerea prealabilă nu cuprindea descrierea faptei.

Prin sentință penală, instanța a dispus în baza art.11 pct. 2 lit.b rap. la art. 10 lit. f C.p.pen.1968, încetarea procesului penal pornit la plângerea prealabilă a părții vătămate, împotriva inculpatului SIA, pentru săvârșirea infracțiunilor de calomnie prevăzute de art. 206 C.pen.1968 și insultă prev. de art. 205 C.pen.1968 Acțiunea civilă a fost lăsată nesoluționată, iar partea vătămată a fost obligată la plata cheltuielilor judiciare avansate de către stat.

Pentru a hotărî astfel, prima instanță a reținut că „în cauză, nu există formulată vreo plângere prealabilă directă în sensul legii procesual penale. Aceasta pentru că partea vătămată s-a limitat doar la înștiințarea instanței pe data de 12.02.2003 că inculpatul a săvârșit următoarele fapte penale: calomnie și insultă extrem de grave în ședința publică a Senatului UBB din data de 13.01.2003; apoi partea a menționat înscrisurile pe care le depune în probațiune, fără ca în vreunul să apară vreo descriere a faptelor pentru care petentul se consideră vătămat. Or, întrucât partea vătămată nu descriese faptele pentru care a înțeles să se plângă, așa cum obligă dispozițiile art. 283 Cod de procedură penală, instanța a conchis că înscrisul prin care a fost declanșat procesul

penal nu are rolul unei plângeri prealabile, fiind lovit de nulitate absolută în baza art. 197 alin. 2 Cod de procedură penală 1968.

S-a mai reținut și că, după angajarea apărătorului, partea vătămată însăși a realizat neregularitățile plângerii sale, astfel că a depus un înscris intitulat „precizare la plângerea penală”, prin care solicita condamnarea inculpatului numai pentru comiterea infracțiunii de insultă, descriind șapte expresii pe care le-a considerat defăimătoare. Dar cum acest înscris s-a depus în fața instanței la data de 31.03.2003 și cum infracțiunea de insultă s-ar fi produs pe data de 13.01.2003 - când partea vătămată a și cunoscut identitatea inculpatului - rezultă că a fost depășit termenul imperativ prevăzut de art. 284 C.pr.pen.1968 în care putea fi formulată plângerea prealabilă, ceea ce atrage aplicarea dispozițiilor art. 185 alin. 1 C.pr.pen.1968 ce sancționează cu nulitatea actul procesual efectuat peste termen” [234].

Reținem că dacă la săvârșirea faptei sau a faptelor au participat mai multe persoane cunoscute de persoana vătămată, vor fi și acestea indicate în plângerea prealabilă, fiecare cu elementele sale de identificare, lipsa acestor elemente din conținutul plângerii prealabile neconducând însă la netragerea la răspundere a acestora, având aplicabilitate indivizibilitatea pasivă a răspunderii (art.157 alin.3 C.pr.pen.2010). De altfel, și dacă prin aceeași faptă au fost vătămate mai multe persoane dar numai una dintre ele a formulat plângere prealabilă, răspunderea penală se menține în temeiul indivizibilității active (art.157 alin.2 C.pr.pen.2010).

Trebuie totuși amintit că în cazul în care se face o plângere prealabilă față de o persoană fizică care a comis fapta în calitate de organ de conducere al unei persoane juridice, pentru a se atrage răspunderea persoanei juridice în calitate de participant este necesară formularea în mod explicit a unei plângeri prealabile împotriva acesteia, întrucât aceasta are o răspundere penală directă pentru fapta proprie.

Elementele din conținutul plângerii prealabile care se referă la indicarea făptuitorului și a mijloacelor de probă, sunt urmate de folosirea expresiei „dacă sunt cunoscute”, prin urmare în situația în care acestea nu sunt cunoscute de persoana vătămată, nu duc la înlăturarea ca act de sesizare a plângerii prealabile formulate, organele judiciare având obligațiile prevăzute de art.285 alin.1 C.pr.pen.2010 de a strânge probele necesare cu privire la existența infracțiunilor, și de a proceda la identificarea persoanelor care au săvârșit o infracțiune.

Dacă mijloacele de probă sunt cunoscute sau sunt în posesia persoanei vătămate, acestea trebuie menționate și/sau atașate la plângerea prealabilă, probe cum ar fi un certificat medico-legal, sau orice înscris din cuprinsul căruia rezultă activitatea infracțională [5, p.279].

De exemplu, dacă este vorba de infracțiunea de lovire sau alte violențe, poate fi atașat certificatul medico-legal din al cărui conținut să rezulte descrierea leziunilor și timpul necesar pentru îngrijirile medicale necesare în vederea vindecării, și pot fi indicați și martorii martori care să confirme că leziunile prevăzute în certificatul medico-legal au fost cauzate de inculpat.

Noul Cod de procedură penală din 2010 prevede în art.295 alin. 2 că plângerea prealabilă se adresează organului de cercetare penală sau procurorului, potrivit legii.

Prin urmare, în toate cazurile în care legea prevede condiția că acțiunea penală se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, toate aceste plângeri se vor adresa organului de cercetare penală sau procurorului, urmărirea penală urmând a se desfășura în mod obișnuit, procesul penal având forma tipică.

Se observă că nu există nicio specificație expresă a unei competențe exclusive a procurorului în cazurile în care este necesară plângerea prealabilă, prin urmare pentru oricare dintre infracțiunile urmăribile la plângere prealabilă, sesizarea se poate adresa oricăruia dintre organele de urmărire penală.

Trebuie însă făcută (de către organele în drept, nu de către persoana vătămată) aplicarea normelor de competență materială și teritorială, plângerea prealabilă putând fi adresată organelor de cercetare ale poliției judiciare și organelor de cercetare speciale, ori procurorului, în măsura în care calitatea făptuitorului determină competența de urmărire penală.

Spre exemplu, dacă infracțiunea de lovire sau alte violențe a fost săvârșită de un judecător sau procuror, urmărirea penală în acest caz va fi efectuată în mod obligatoriu de către procuror. Sau dacă făptuitorul are una din calitățile care atrag competența de judecată în primă instanță a Înaltei Curți de Justiție și Casație (Înalta Curte de Casație și Justiție judecă în primă instanță infracțiunile de înaltă trădare, infracțiunile săvârșite de senatori, deputați și membri din România în Parlamentul European, de membrii Guvernului, de judecătorii Curții Constituționale, de membrii Consiliului Superior al Magistraturii, de judecătorii Înaltei Curți de Casație și Justiție și de procurorii de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție) sau a Curții de apel (Curtea de apel judecă în primă instanță infracțiunile săvârșite de judecătorii de la judecătorii, tribunale și de procurorii de la parchetele care funcționează pe lângă aceste instanțe; infracțiunile săvârșite de avocați, notari publici, executori judecătorești, de controlorii financiari ai Curții de Conturi, precum și auditori publici externi; infracțiunile săvârșite de șefii cultelor religioase organizate în condițiile legii și de ceilalți membri ai înaltului cler, care au cel puțin rangul de arhieru sau echivalent al acestuia; infracțiunile săvârșite de magistrații - asistenți de la Înalta Curte de Casație și Justiție, de judecătorii de la curțile de apel și Curtea Militară de Apel,

precum și de procurorii de la parchetele de pe lângă aceste instanțe), în temeiul art. 56 alin.3 lit. a) din C.pr.pen.2010 plângerea prealabilă va fi adresată procurorului.

Trebuie subliniat că sub aspectul acestei forme de competență, prezintă importanță numai calitatea făptuitorului, iar la fel de important este și ca acea calitate să existe în momentul săvârșirii infracțiunii.

Am mai menționat anterior că la primirea plângerii prealabile, organul de cercetare sau procurorul procedează potrivit regulilor din art. 297 C.pr.pen.2010, prin urmare „verifică dacă aceasta îndeplinește condițiile de formă și dacă a fost depusă în termenul prevăzut de lege. În cazul în care constată că este tardivă, organul de cercetare penală înaintează procurorului actele încheiate împreună cu propunerea de clasare.

Dacă într-o cauză în care s-au făcut acte de urmărire penală se constată că este necesară plângerea prealabilă, organul de urmărire penală cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere. În caz afirmativ, organul de urmărire penală continuă cercetarea. În caz contrar, înaintează procurorului actele încheiate și propunerea de clasare.”

În practică se întâlnesc situații când, în cursul urmăririi penale pentru o infracțiune pentru care s-a dispus din oficiu începerea urmăririi penale, să se ajungă la schimbarea încadrării juridice într-o infracțiune pentru care se cere plângerea prealabilă a persoanei vătămate(de exemplu, din furt în abuz de încredere).

În această situație, organul de cercetare penală sau procurorul cheamă persoana vătămată și o întreabă dacă înțelege să facă plângere prealabilă, iar în caz afirmativ, organul de urmărire, continuă cercetarea. În cazul în care persoana vătămată declară că nu face plângere prealabilă, procurorul va clasa cauza.

Dacă fapta, sub noua încadrare juridică, atrage competența altui organ de urmărire penală, mai întâi se va dispune declinarea de competență, persoana vătămată urmând a fi chemată de organul competent.

Trebuie subliniat faptul că în această ipoteză, termenul de 3 luni în care se poate introduce plângerea prealabilă, curge de la momentul la care persoana vătămată a fost încunoștințată asupra schimbării încadrării juridice.

Deși în noua reglementare nu se mai regăsesc prevederi speciale referitoare la competența în caz de indivizibilitate și conexitate, totuși este posibil să fie săvârșite mai multe infracțiuni în stare de indivizibilitate sau de conexitate, dintre care unele să fie de competența organului de cercetare penală, altele de competența organului de urmărire penală competent după calitatea persoanei făptuitorului. În această situație, urmărirea penală revine organului de urmărire

competent după calitatea persoanei, căruia i se trimite cauza privitoare la toate faptele și toți făptuitorii.

În schimb, sunt reglementate expres obligațiile organului de urmărire penală în cadrul acestei proceduri speciale. Astfel, după ce a primit plângerea prealabilă, organul de urmărire penală este obligat să verifice condițiile de formulare în termen și cele de formă. Atunci când plângerea primită nu îndeplinește condițiile de formă, va fi restituită pe cale administrativă și completată conform art. 289 alin. 2 C.pr.pen.2010, iar atunci când se constată că este tardivă, se propune clasarea, sau se dispune clasarea.

Ca și sesizarea din oficiu care prezintă anumite caracteristici în cazul infracțiunilor flagrante, și plângerea prealabilă este caracterizată diferit în cazul acestora.

„Săvârșirea unei infracțiuni în condițiile de flagranță justifică necesitatea unei reglementări speciale a urmăririi și judecării acesteia. Prin urmare, trebuie derogat de la regulile obișnuite de procedură care trebuie înlocuite în scopul efectuării imediate a constatării și a strângerii imediate a probelor care ulterior ar putea dispărea.” [13, p.168].

Din coroborarea art.293 C.pr.pen.2010 care definește noțiunea de infracțiune flagrantă cu dispozițiile art. 298 C.pr.pen.2010 care reglementează procedura de urmat în situația infracțiunilor flagrante pentru a căror urmărire este neceară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, observăm că în ceea ce privește sesizarea organelor competente, în cazul constatării infracțiunii flagrante, regăsim o revenire la principiul oficialității, organul de urmărire penală fiind obligat să constate săvârșirea faptei chiar dacă nu s-a introdus plângerea prealabilă.

Motivul acestei reguli se explică prin necesitatea de a se constata și conserva probele săvârșirii infracțiunii flagrante, pentru cazul în care persoana vătămată ar introduce plângerea prealabilă, aceste probe constituind dovezi esențiale în soluționarea cauzei, ele neputând fi obținute decât în momentul săvârșirii infracțiunii.

După constatarea infracțiunii, organele de ordine publică și siguranța națională întocmesc un proces verbal în cadrul căruia consemnează fapta săvârșită, alături de declarațiile făptuitorului și ale celorlalte persoane ascultate, care se înaintează de îndată organului de urmărire penală.

Implicit, un astfel de act constatator, proces-verbal va fi încheiat și de organul de urmărire penală dacă acesta este cel care constată săvârșirea unei infracțiuni flagrante.

Putem spune că etapa constatării infracțiunii flagrante de către organul de urmărire penală, este guvernată de principiul oficialității, însă după acest moment capătă aplicare principiul disponibilității, organul de constatare fiind obligat să cheme persoana vătămată și, dacă aceasta declară (în termen de 3 luni care curge de la data încunoștințării cu privire la posibilitatea

formulării plângerii) că face plângere prealabilă, începe urmărirea penală, în sens contrar procurorul, pe baza actelor și propunerii de clasare, dispune clasarea.

Apreciem că și în cazul în care organul de cercetare penală ia la cunoștință prin intermediul apelului de urgență la 112 despre săvârșirea unei infracțiuni pentru care începerea urmăririi penale este condiționată de existența unei plângeri prealabile, va proceda la întocmirea unui proces-verbal deși nu au constatat în flagrant producerea acesteia.

3.6. Alte moduri speciale de sesizare

Alături de plângerea prealabilă, ca derogări de la oficialitatea și obligativitatea acțiunii penale (art. 7 C.pr.pen.2010), art. 288 alin.2 și 3 din C.pr.pen.2010 prevede și alte modalități speciale de sesizare: sesizarea formulată de persoana prevăzută de lege sau autorizarea organului prevăzut de lege.

Asemenea condiții de procedibilitate sunt regăsite în Codul de procedură penală (sesizarea comandantului unității militare în cazul infracțiunilor prevăzute de art. 413-417 C.pr.pen.2010, sesizarea instanței în cazul infracțiunilor de audiență) sau în alte acte normative (Constituția României, Legea nr. 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval, Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor, Legea nr.11/1991 privind combaterea concurenței neloiale).

Un alt mod special îl constituie autorizarea organului prevăzut de lege, care este fie procurorul general în cazul infracțiunilor săvârșite în condițiile art.8 și 9 C.pen.2009, fie Senatul, Camera Deputaților ori Președintele României în cazul urmăririi penale a senatorilor, deputaților sau membrilor Guvernului pentru fapte săvârșite în exercitarea funcției lor.

Este salutară atenționarea lui Andrei Zarafiu asupra posibilității confundării actului de sesizare special, în a cărui lipsă nu poate începe urmărirea penală în ansamblul său, cu anumite cerințe prealabile, necesare efectuării unor acte de urmărire în concret.

Astfel, urmărirea penală poate începe fără nicio autorizare, încuviințare sau sesizare prealabilă, numai că reținerea, arestarea sau percheziționarea, ca act concret, nu poate fi efectuată fără încuviințarea Camerei din care fac parte, în cazul parlamentarilor (art.72 Constituția României) ori fără încuviințarea secției corespunzătoare din CSM, în cazul judecătorilor sau procurorilor.

Dintre ultimele situații de acest gen care s-au întâmplat pe scena justiției din România acestui an, amintim încercările eșuate asupra urmăririi penale a parlamentarului Dan Șova și Varujan Vosganian, precum și cele reușite asupra Elenei Udrea sau Darius Vâlcov.

Considerăm necesar să intervină legiuitorul și să elimine aceste condiții speciale de care se bucură parlamentarii, care de cele mai multe ori sunt apărați de colegii lor, producându-se în fapt o imixtiune neavenită a politicului în justiție, organele de urmărire penală fiind lipsite de posibilitățile avute în cazul tuturor celorlalți cetățeni.

Toate aceste sesizări trebuie să cuprindă elementele de conținut prevăzute pentru plângere de art. 289 alin.2 C.pr.pen.2010, fiind completate după caz cu alte elemente suplimentare, de câte ori legislația o cere.

În cele ce urmează, vom detalia aceste modalități speciale.

Art. 288 alin. 3 C.pr.pen.2010 prevede expres că „în cazul infracțiunilor săvârșite de militari, sesizarea comandantului este necesară numai în ceea ce privește infracțiunile prevăzute la art. 413 - 417 din Codul penal”.

Prin urmare condiția specială de procedibilitate necesară punerii în mișcare a acțiunii penale a sesizării comandantului unității militare este cerută în cazul în care este săvârșită de către un militar cel puțin una din infracțiunile prevăzute la art. 413-417 C.pen.2009 Acestea sunt cuprinse în Titlul XI Infracțiuni contra capacității de luptă a forțelor armate, Capitolul I Infracțiuni săvârșite de militari, și sunt absența nejustificată (art. 413); dezertarea (art. 414); încălcarea consemnului (art. 415; părăsirea postului sau comenzii (art. 416); insubordonarea (art. 417).

În cazurile de mai sus calitatea de militar a făptuitorului care a comis una din infracțiunile enumerate, atrage obligativitatea sesizării comandantului unității militare din care face parte militarul respectiv pentru ca organele de urmărire penală să pună în mișcare acțiunea penală, în sens contrar în lipsa acesteia fiind înlăturată răspunderea penală și fiind dispusă clasarea.

Trebuie subliniat faptul că după sesizarea în condiții legale a organului de urmărire penală, acesta nu are nicio obligație de a îl informa pe comandantul care a depus sesizarea, asupra actelor procesuale făcute în cauza respectivă.

Pentru toate celelalte infracțiuni de care militarii sunt acuzați, sesizarea va urma regulile generale de procedură.

Un alt mod de sesizare special este cea a comandantului, proprietarului sau operatorului navei.

În cazul în care sunt săvârșite infracțiunile prevăzute la art. 23-25 (Infracțiuni contra ordinii și disciplinei la bordul navelor) din Legea 191/2003 privind infracțiunile la regimul transportului naval, este cerută obligatoriu pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, sesizarea comandantului, proprietarului sau operatorului navei pe care s-a comis fapta.

Coroborând dispozițiile art.26 din Legea nr. 191/2003 potrivit căreia „acțiunea penală pentru infracțiunile prevăzute la art. 23 alin. (1) și art. 25 se pune în mișcare la sesizarea comandantului sau a proprietarului ori a operatorului navei, după caz. Acțiunea penală pentru infracțiunea prevăzută la art. 23 alin. (2) se pune în mișcare la sesizarea proprietarului sau a operatorului navei ori a organelor abilitate ale autorității navale, după caz. Acțiunea penală pentru infracțiunea de lovire sau alte violențe ori de vătămare corporală prevăzută la art. 24 se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate” cu cele ale articolelor indicate, tragem concluzia că este vorba de trei situații distincte în prezența cărora se cere un act de sesizare special.

Astfel, dacă o persoană care face parte din personalul deservent al unei nave săvârșește infracțiunile prevăzute la art.23 și la art.25 din legea respectivă, organul de urmărire penală, mai bine zis, procurorul, pentru a pune în mișcare acțiunea penală are nevoie de sesizarea comandantului sau a proprietarului ori a operatorului navei.

Dacă refuzul de a executa un ordin este al comandantului navei, este necesară sesizarea proprietarului sau operatorului navei ori a organelor abilitate ale autorității navale.

Pentru fapta prevăzută la art. 24 ne aflăm în situația în care este necesară plângerea prealabilă a persoanei vătămate, sesizare care trebuie să îndeplinească condițiile prevăzute în art. 295-296 C.pr.pen.2010, expuse pe larg într-un capitol anterior și la care nu mai revenim cu acest prilej.

Un alt caz în care este necesară o sesizare specială îl regăsim în Legea nr.11/1991 privind combaterea concurenței neloiale, în art. 8 al acesteia, potrivit căreia „acțiunea penală în cazurile prevăzute la art. 5 se pune în mișcare la plângerea prealabilă a persoanei vătămate, la sesizarea camerei de comerț și industrie teritoriale sau a altei organizații profesionale ori la sesizarea persoanelor împuternicite de Consiliul Concurenței”.

Trebuie remarcat că legiuitorul a înțeles să lase posibilitatea alternativă a formulării unuia din cele patru moduri de sesizare, prin folosirea conjuncției „ori”, pentru procuror fiind suficientă oricare dintre plângerea prealabilă a persoanei vătămate, sesizarea camerei de comerț și industrie teritoriale sau a altei organizații profesionale ori sesizarea persoanelor împuternicite de Consiliul Concurenței.

Tot ca și mod special de sesizare a organelor de urmărire penală analizăm autorizarea organului prevăzut de lege, ocazie cu care ne referim la necesitatea autorizării prealabile a procurorului competent, pentru punerea în mișcare a acțiunii penale în cazul comiterii faptelor de

subiecți activi cetățeni români(persoane fizice sau juridice), nu pentru începerea urmăririi penale, care poate începe fără nicio autorizare, încuviințare sau autorizare prelabilă.

Astfel, în cazul în care s-a săvârșit o infracțiune în afara teritoriului țării de către un cetățean român sau de către o persoană juridică română și pedeapsa prevăzută de legea română este detențiunea pe viață ori închisoarea mai mare de 10 ani, ori dacă fapta este prevăzută ca infracțiune și de legea penală a țării unde a fost săvârșită ori dacă a fost comisă într-un loc care nu este supus jurisdicției niciunui stat, punerea în mișcare a acțiunii penale și implicit trimiterea în judecată se face cu autorizarea prelabilă a procurorului general al parchetului de pe lângă Curtea de apel în a cărei rază teritorială se află parchetul mai întâi sesizat sau, după caz, a procurorului general al parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție.(art. 9 C.pr.pen.2010).

Reținem că se cere dubla incriminare pentru fapta comisă.

Legiuitorul a prevăzut expres în alin. 2 al art.9 C.pr.pen.2010 și durata termenului în care procurorul trebuie să emită această autorizare, acesta fiind de „până la 30 de zile de la data solicitării autorizării și poate fi prelungit, în condițiile legii, fără ca durata totală să depășească 180 de zile”.

O altă împrejurare în care este solicitată autorizarea procurorului care de această dată este doar procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție o întâlnim în cazul „realității legii penale” guvernate de art.10 C.pr.pen.2010 conform căruia „legea penală română se aplică infracțiunilor săvârșite în afara teritoriului țării de către un cetățean străin sau o persoană fără cetățenie, contra statului român, contra unui cetățean român ori a unei persoane juridice române”.

Observăm că de această dată sesizarea specială este cerută de calitatea specială a subiectului pasiv a infracțiunii comise care trebuie să fie statul român, cetățenii români sau persoane juridice române, fără a conta dacă cetățeanul român are dublă cetățenie.

Deși legea a prevăzut condiția prevederii faptei comise în legea română, nu trebuie confundată cu cerința dublei incriminări ca în cazul aplicării principiului personalității legii penale, fapta fiind urmărită chiar dacă nu este prevăzută de legea statului în care a fost săvârșită.

C.pen.2009 a mai introdus o condiție care trebuie îndeplinită pentru punerea în mișcare a acțiunii penale în cazul infracțiunilor săvârșite împotriva statului român, cetățenilor săi sau persoanelor juridice române, care a avut drept scop evitarea desfășurării în paralel a două procese penale cu privire la aceeași faptă și persoană, și anume cea după care „fapta (comisă) nu face obiectul unei proceduri judiciare în statul pe teritoriul căruia s-a comis”.

Un alt mod special de sesizare îl constituie încuviințarea cerută de lege, pentru reținerea, arestarea sau percheziționarea unor persoane care îndeplinesc la momentul săvârșirii faptei anumite funcții expres prevăzute de lege.

Este vorba despre încuviințarea secției corespunzătoare din Consiliul Superior al Magistraturii în cazul judecătorilor, procurorilor și a magistraților asistenți care se fac vinovați de comiterea de infracțiuni(art.95 alin. 1 din Legea nr. 303/2004 privind statutul judecătorilor și procurorilor), cu sublinierea ca această sesizare specială nu este necesară în cazul constatării unei infracțiuni flagrante, când acești subiecți activi pot fi reținuți și percheziționați potrivit legii, Consiliul Superior al Magistraturii fiind informat de îndată de organul care a dispus reținerea sau percheziția.

Tot despre încuviințare este vorba și în cazul senatorilor și deputaților bănuți că ar fi comis fapte penale în această calitate (fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului), când pentru percheziționarea, reținerea și arestarea lor este obligatorie încuviințarea Camerei din care face parte parlamentarul respectiv(art. 72 alin. 2 din Constituția României), după ascultarea acestuia. Excepția posibilității reținerii și percheziționării după regulile generale, o regăsim și în cazul în care parlamentarii sunt prinși în flagrant, existând obligația ca, neîntârziat, Ministrul Justiției să îl informeze despre măsura procesuală pe președintele Camerei.(art.72 alin.3 teza I din Constituția României).

Considerăm că prevederea cuprinsă în teza a II-a a alin. 3 al art.72 din Constituție care conferă Camerei din care face parte parlamentarul atribuții de organ de urmărire penală, putând, atunci când constată că nu există temei pentru reținere, să dispună imediat revocarea acestei măsuri, este o prevedere care încalcă principiul egalității în fața legii, precum și cel al separării funcțiilor judiciare, și *de lege ferenda* propunem ca pe viitor o asemenea posibilitate să fie exclusă, și doar organele de urmărire penală (procurorul) să poată dispune reținerea și revocarea acestei măsuri preventive.

Am văzut mai sus că sunt reglementate situații când procurorul pentru a putea dispune prin ordonanță punerea în mișcare a acțiunii penale, are nevoie de unele sesizări speciale.

Și pentru punerea sub acuzare a Președintelui României care este acuzat de înaltă trădare legea fundamentală cuprinde dispoziții exprese în art. 96 potrivit căruia „Camera Deputaților și Senatul, în ședință comună, cu votul a cel puțin două treimi din numărul deputaților și senatorilor, pot hotărî punerea sub acuzare a Președintelui României pentru înaltă trădare. Propunerea de punere sub acuzare poate fi inițiată de majoritatea deputaților și senatorilor și se aduce, neîntârziat,

la cunoștință Președintelui României pentru a putea da explicații cu privire la faptele ce i se impută”.

Astfel, dacă Președintele României este bănuit că a săvârșit faptele prevăzute de art. 394 – 397 C.pr.pen.2010 (art. 394 Trădarea; art. 395 Trădarea prin transmitere de informații secrete de stat; art.396 Trădarea prin ajutarea inamicului; art. 397 Acțiuni împotriva ordinii constituționale), procurorul general al Parchetului de pe lângă Înalta Curte de Justiție și Casație este ținut de votul a cel puțin două treimi a membrilor parlamentului, dat în ședință comună, pentru a dispune începerea urmăririi penale împotriva Președintelui țării.

Acest articol a fost interpretat doctrinar [244, p.127] în sensul că punerea sub acuzare a președintelui României de către Camerele reunite ale Parlamentului constituie un act de inculpare special care operează în situații excepționale. Sunt și voci care nu sunt de accord cu această funcție acordată hotărârii Parlamentului. Autorul Andrei Zărafiu consideră că hotărârea Parlamentului în acest caz nu reprezintă act de inculpare(actul prin care o altă autoritate publică decât Ministerul Public pune în mișcare acțiunea penală). În opinia acestuia nu poate fi concepută emiterea unui act de inculpare(un act procesual cu caracter judiciar) în alte condiții și în alt context decât judiciare, în afara procesului penal, de alte organe decât cele judiciare și prin alte metode decât cele judiciare, care constau în aprecierea probelor din care rezultă săvârșirea infracțiunii. Pentru aceste considerente sintetizate, domnului opinează că hotărârea de punere sub acuzare ar trebui să fie privită ca o condiție prealabilă, necesar punerii în mișcare a acțiunii penale de organele competente [263, p.85; 187, p.33].

Tot despre o sesizare specială este vorba și în cazul infracțiunii de audiență prin care înțelegem fapta penală comisă în fața completului de judecată, indiferent de locul unde se află acesta, în sala de judecată sau în alt loc(în cazul cercetării la fața locului sau în cazul comiterii unei infracțiuni de audiență în fața judecătorului de supraveghere a privării de libertate), în ședință publică sau nepublică, locul și timpul comiterii infracțiunii fiind circumstanțele esențiale ale respectivei fapte.

Potrivit art. 360 din C.pr.pen.2010 „dacă în cursul ședinței se săvârșește o faptă prevăzută de legea penală, președintele completului de judecată constată acea faptă și îl identifică pe făptuitor. Încheierea de ședință se trimite procurorului competent. În cazul în care procurorul participă la judecată, poate declara că începe urmărirea penală, pune în mișcare acțiunea penală și îl poate reține pe suspect sau pe inculpat.”

Spre exemplu, dacă în fața completului de judecată, un martor a comis fapta de mărturie mincinoasă, aceasta nu poate fi cercetată și judecată de instanța în fața căreia s-a săvârșit, prin

extinderea procesului penal, în baza art. 337 alin.1 din C.pr.pen.1968, ci este obligatorie sesizarea procurorului pentru efectuarea urmăririi penale, conform dispozițiilor art. 299 din același cod, referitoare la constatarea infracțiunilor de audiență [88, p.56].

Din analiza textului de mai sus observăm că încheierea de ședință în care sunt materializate constatările președintelui completului de judecată, are și rolul de act de sesizare specială, fiind trimis procurorului competent pentru începerea urmăririi penale precum, constituind și mijloc de probă.

În reglementarea anterioară se încheia un proces – verbal care era trimis procurorului în vederea începerii urmăririi penale, dar exista posibilitatea ca instanța, dacă erau întrunite condițiile prevăzute de lege, să dispună arestarea preventivă a învinuitului, președintele emițând mandat de arestare a acestuia, adică făcea acte de începere a procesului penal, posibilitate pe care noua lege nu a mai pus-o la dispoziția instanța de judecată, singurul în măsură să dispună punerea în mișcare a acțiunii penale fiind doar procurorul prin ordonanță sau, dacă este prezent la ședința de judecată, prin declarație orală, consemnată în încheierea de ședință.

Această modalitate o regăsim și în dispozițiile procesual penale moldovenești, astfel art. 335 din C.pr.pen. al R.M. prevede că „dacă, în cursul judecării cauzei, se săvârșește o faptă prevăzută de Codul penal, judecătorul de instrucție sau, după caz, președintele ședinței constată această faptă, identifică făptuitorul și aceasta se consemnează în procesul-verbal. Extrasul din procesul-verbal se înmânează procurorului. Instanța, dacă este cazul, poate dispune reținerea făptuitorului prin încheiere, a cărei copie împreună cu făptuitorul se trimit de îndată procurorului”.

De asemenea, în legislația procesual penală a R.M. mai întâlnim și alte moduri speciale de sesizare a organelor de urmărire penală când se cere un anumit acord al organului prevăzut de lege, mai ales în legi speciale.

Amintim aici de art.19 din Legea cu privire la statutul judecătorilor [166] care prevede că „urmărirea penală împotriva judecătorului poate fi pornită doar de către Procurorul General sau prim-adjunctul, iar în lipsa acestuia de către un adjunct în temeiul ordinului emis de Procurorul General, cu acordul Consiliului Superior al Magistraturii, în condițiile Codului de procedură penală. În cazul săvârșirii de către judecător a infracțiunilor specificate la art. 243, 324, 326 și 330² ale Codului penal al Republicii Moldova, precum și în cazul infracțiunilor flagrante, acordul Consiliului Superior al Magistraturii pentru pornirea urmăririi penale nu este necesar. Toate acțiunile procesuale în privința judecătorului, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, pot fi efectuate numai după emiterea ordonanței de pornire a urmăririi penale, cu respectarea garanțiilor

institute de norme constituționale și actele internaționale. Acordul Consiliului Superior al Magistraturii nu este necesar în caz de infracțiune flagrantă.”

La fel este situația prevăzută de art.16 din Legea cu privire la Curtea Constituțională [167] potrivit căruia „judecătorul Curții Constituționale nu poate fi reținut, arestat, percheziționat, cu excepția cazurilor de infracțiune flagrantă, trimis în judecată contravențională sau penală fără încuviințarea prealabilă a Curții Constituționale.(...) Intentarea de acțiune penală și cererea încuviințării trimerii în judecată țin de competența Procurorului General.”

3.7.Concluzii la Capitolul 3

Considerăm că actuala reglementare din C.pr.pen.2010 a condițiilor în care doar reprezentantul Ministerului Public are atribuții de a începe urmărirea penală și de pune în mișcare acțiunea penală în cursul judecății, este o expresie a principiului separării funcțiilor judiciare în procesul penal.

Studiul actelor de sesizare a organelor de urmărire penală, a fundamentat următoarele concluzii:

- pentru a fi aplicate pedepse, sancțiuni, cei care au aceste atribuții trebuie să ia la cunoștință despre, să fie sesizați cu sau să constate în mod direct neregulile săvârșite – regulă existentă din cele mai vechi timpuri;
- noua lege procesual penală reia în mare parte instituția actului de sesizare prevăzută în Vechiul Cod de procedură penală, păstrându-și caracterul predominant continental european, dar introduce și multe elemente de tip adversial, adaptate corespunzător la propriul nostru sistem legislativ;
- art.289 care reglementează cel mai întâlnit mod de sesizare, și anume plângerea, reprezintă cadrul care stabilește elementele obligatorii pe care trebuie să le conțină atât sesizarea sub denumirea deja menționată, cât și denunțul ori plângerea prealabilă;
- dacă cele mai multe moduri de sesizare sunt reglementate grupat în aceeași Secțiune 1, din Partea Specială a Codului de procedură penală, actele încheiate de unele organe de constatare, care sunt tot moduri de sesizare generale, se regăsesc în Partea Generală a Codului de procedură penală, la art.61 și 62 în Secțiunea a 5-a a Capitolului II denumită Organele de urmărire penală și competența acestora;
- este salutară includerea și recunoașterea, în mod explicit în art. 288 alin. 1, a actelor încheiate de alte organe de constatare ca acte generale de sesizare;

- recunoașterea expresă a posibilității de depunere a actului de sesizare în formă electronică, certificată prin semnătură electronică, este un câștig al tehnicii asupra vechii modalități de transmitere prin poștă sau direct la registratură;

- prelungirea termenului în care se poate depune plângerea prealabilă, de la 2 la 3 luni, și a stabilirii ca moment de începere de la care curge acest termen, ziua în care persoana vătămată a aflat despre săvârșirea faptei, acoperă și situațiile în care persoana vătămată nu cunoaște făptuitorul;

- introducerea în premieră a prevederilor art.294 din C.pr.pen.2010 care reglementează procedura examinării sesizării, este un corolar al principiului celerității procesului penal, conținutul acestui articol reprezentând o garanție oferită în egală măsură justițiabililor și organelor de urmărire penală;

- nu același lucru îl putem spune despre conținutul art.294¹ din C.pr.pen.2010, întrucât legiuitorul nu definește sintagma verificărilor prelabile, în ce constau acestea și care sunt garanțiile procesual penale contra verificărilor abuzive, dar coroborându-l cu dispozițiile art. 305 alin.4 din C.pr.pen.2010 ne formează ideea că etapa verificărilor este situată în timp după începerea urmăririi penale *in rem*, și înainte de dispunerea continuării urmăririi penale față de suspect;

- restituirea pe cale administrativă a actului de sesizare atunci când acesta nu îndeplinește condițiile de fond și formă cerute imperativ de lege, reprezintă tot o expresie a celerității procesului penal;

- de lege lata, plângerea prealabilă nu reprezintă doar o modalitate de sesizare a organului judiciar, ci și o condiție indispensabilă pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, în cazul anumitor fapte prevazute expres de lege, de aici reieșind și natura sa juridică mixtă;

- s-a renunțat la calitatea plângerii prelabile de a fi act necesar începerii urmăririi penale, care potrivit Noului cod de procedură penală începe *in rem* în toate cazurile, plângerea prealabilă fiind necesară punerii în mișcare a acțiunii penale; instituția plângerii prelabile se înfățișează atât ca o condiție de pedepsibilitate, cât și ca o condiție de procedibilitate.

4. MODURI DE SESIZARE A INSTANȚEI DE JUDECATĂ

4.1. Rechizitoriul

Terminarea urmăririi penale poate îmbrăca mai multe forme, procurorul dispunând soluții de trimitere în judecată sau de netrimitere în judecată prin clasare sau renunțare la urmărirea penală.

Așadar, atunci când apreciază că urmărirea penală este finalizată, procurorul, fie din proprie inițiativă, fie la propunerea organelor de cercetare penală care îi înaintează dosarul alături de un referat, dispune sesizarea instanței cu judecarea cauzei respective, prin rechizitoriu, termen care provine din latinescul *requisitus* (cercetat, solicitat).

Art. 327 lit.a) din N.C. pr.pen. prevede că „atunci când constată că au fost respectate dispozițiile legale care garantează aflarea adevărului, că urmărirea penală este completă și există probele necesare și legal administrate, procurorul emite rechizitoriu prin care dispune trimiterea în judecată, dacă din materialul de urmărire penală rezultă că fapta există, că a fost săvârșită de inculpat și că acesta răspunde penal”.

Ca și element de noutate adus de N.C. pr.pen. ne reține atenția faptul că acest act de sesizare nu mai are dublu rol, de inculpare, în condițiile în care în dispozitivul său era menționată și punerea în mișcarea a acțiunii penale, și de sesizare a instanței de judecată, actualmente cele două dispoziții regăsindu-se în două acte de dispoziție distincte: rechizitoriul de trimitere în judecată și ordonanța de punere în mișcarea a acțiunii penale, idee subliniată și de I.Neagu potrivit căruia „un element de noutate în ceea ce privește semnificația rechizitoriului, comparativ cu reglementarea procesual penală anterioară, îl constituie faptul că acțiunea penală nu se mai poate pune în mișcare prin rechizitoriu, ceea ce conduce la concluzia că rechizitoriul are ca finalitate numai sesizarea instanța de judecată, nu și inculparea făptuitorului” [195, p.101].

Așadar, dacă după terminarea urmăririi penale, procurorul a luat decizia de a sesiza instanța de judecată și în cauza nu a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale, mai întâi va proceda la acest demers, pentru ca mai apoi să întocmească rechizitoriul.

Pentru a sublinia importanța acestui act de sesizare a instanței, fiind unicul act în care se materializează dispoziția de trimitere în judecată, legiuitorul a prevăzut expres conținutul și forma acestuia în capitolul V din C.pr.pen.2010 care este denumit „Rezolvarea cauzelor și sesizarea instanței”.

Coroborând dispozițiile art. 328 cu cele ale art.327 C.pr.pen.2010, putem spune că rechizitoriul, ca act care fixează obiectul judecății, trebuie să conțină detaliat, precis și complet acuzațiile formulate împotriva inculpatului.

Conținutul obligatoriu îl regăsim în art. 328 N. C.pr.pen. potrivit căruia „rechizitoriul se limitează la fapta și persoana pentru care s-a efectuat urmărirea penală și cuprinde în mod corespunzător mențiunile prevăzute la art. 286 alin. (2), datele privitoare la fapta reținută în sarcina inculpatului și încadrarea juridică a acesteia, probele și mijloacele de probă, cheltuielile judiciare, mențiunile prevăzute la art. 330 și 331, dispoziția de trimitere în judecată, precum și alte mențiuni necesare pentru soluționarea cauzei. Rechizitoriul este verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de prim - procurorul parchetului sau, după caz, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, iar când a fost întocmit de acesta, verificarea se face de procurorul ierarhic superior. Când a fost întocmit de un procuror de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, rechizitoriul este verificat de procurorul - șef de secție, iar când a fost întocmit de acesta, verificarea se face de către procurorul general al acestui parchet. În cauzele cu arestați, verificarea se face de urgență și înainte de expirarea duratei arestării preventive.

În rechizitoriu se arată numele și prenumele persoanelor care trebuie citate în instanță, cu indicarea calității lor în proces, și locul unde urmează a fi citate.

Procurorul întocmește un singur rechizitoriu chiar dacă lucrările urmăririi penale privesc mai multe fapte ori mai mulți suspecți și inculpați și chiar dacă se dau acestora rezolvări diferite, potrivit art. 327”.

Combinând prevederile art.286 alin.2 cu cele ale art. 328 și ale art. 330 și 331, putem identifica fiecare dintre elementele prestabilite care formează conținutul actului de sesizare al instanței, care din punct de vedere al tehnicii de redactare are aceeași structură tripartită ca și hotărârea: parte introductivă, expunerea și dispozitivul.

În prima parte – introductivă - se consemnează denumirea parchetului de la care emană, data și locul întocmirii, numele, prenumele și calitatea procurorului care îl emite, datele privitoare la persoana inculpatului(inculpaților) și infracțiunea(infracțiunile) la care se referă.

Observăm că mai întâi, se va trece denumirea parchetului și data emiterii actului, precum și numele, prenumele și calitatea celui care o întocmește. Locul întocmirii este subînțeles, nefiind necesară indicarea acestuia.

De exemplu, „apărarea a apreciat că antetul de pe prima pagină a rechizitoriului nu poate fi considerat „locul întocmirii”, acesta desemnând instituția de la care emană actul în cauză. Curtea constată că este îndeplinită și cerința prevăzută de C.pr.pen., deoarece rechizitoriul poartă

antetul și ștampila unității de parchet de la care provine, astfel încât indicarea suplimentară a locului întocmirii acestuia este în afara dispozițiilor legale” [89].

Referitor la întocmirea și semnarea rechizitoriului de către mai mulți procurori, Î.C.C.J. a apreciat că „nu există nicio dispoziție legală care să interzică aceasta, împrejurarea că în cuprinsul legii se face vorbire de procuror, iar nu de procurori, nu poate conduce la o altă concluzie, întrucât prin folosirea acestui termen s-a avut în vedere determinarea organului judiciar cu o anume competență funcțională” [90].

Apoi, în continuare, procurorul va trece în expunere datele privitoare la persoana inculpatului și anume nume, prenume, poreclă, domiciliu, cod numeric personal, profilul socio-moral al acestuia, antecedenta penală.

Datele de identificare ale inculpatului nu constituie o chestiune prealabilă, lipsa lor fiind sancționată cu nulitatea absolută a actului de trimitere în judecată, sens în care a decis și Î.C.C.J. prin decizia nr. 2102/2012 potrivit căreia „în prezenta cauză, procurorul a procedat la trimiterea în judecată a unei persoane fără identitate, ale cărei date de stare civilă sunt susținute, confirmate doar de persoane din anturajul inculpatului – mamă, frați - fără vreo reflectare în documente oficiale. În acord cu concluziile la care a ajuns instanța de prim control judiciar, o asemenea nelegalitate nu este imputabilă instanței de judecată, ci în mod prioritar, organelor de urmărire penală care trebuie să manifeste rol activ potrivit art. 202 V. C. proc. pen. în scopul strângerii datelor necesare lămuririi cauzei, sub toate aspectele, a justei soluționări a cauzei în sensul trimiterii în judecată a unei persoane cu identitate stabilită în condițiile legii.

Procedura trimiterii în judecată se efectuează prin rechizitoriu, care constituie un act procedural scris în care se consemnează actul de dispoziție al procurorului de trimitere în judecată. Este neechivoc faptul că în judecată nu poate fi trimis decât un inculpat, o persoană față de care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale și este de la sine înțeles că persoana respectivă trebuie identificată în baza legii. Lipsa elementelor de identificare a persoanei ce face obiectul judecății potrivit art. 317 V.C. proc. pen. atrage nelegalitatea trimiterii în judecată, fără îndeplinirea condițiilor de esență, context în care în mod just instanța de apel a apreciat cu privire la încălcarea dispozițiilor legale privitoare la sesizarea instanței, anume împrejurare care atrage nulitatea absolută a actului de trimitere în judecată, conform art. 197 alin. (2) V.C. proc. pen. Rechizitoriul este actul procedural în care se consemnează dispozițiile de trimitere în judecată a inculpatului, instanța de judecată fiind sesizată cu judecarea numai a faptei și persoanei cuprinse în actul de sesizare. Din perspectiva art. 263 V.C. proc. pen., printre mențiunile cu caracter obligatoriu pe care trebuie să le cuprindă rechizitoriul se înscriu și acelea referitoare la datele ce

privesc persoana inculpatului, datele de stare civilă ce se impun a fi stabilite cu certitudine și în baza evidențelor de specialitate, ci nu într-o manieră empirică, exclusiv în baza susținerilor anumitor persoane, fie ele și apropiate persoanei inculpatului. Îndeplinirea unor asemenea exigențe se înscrie în rigoarea procedurii de trimitere în judecată, moment procesual de o deosebită importanță în derularea procesului penal.

Contrar susținerilor procurorului, Înalta Curte de Casație și Justiție consideră că rezolvarea unei chestiuni precum identitatea inculpatului, de către instanța de judecată nelegal investită din perspectiva datelor ce ar fi trebuit să conducă la identificarea inculpatului, nu poate face obiectul unei chestiuni prealabile în conceptul art. 44 C. proc. pen. În acest sens, este de reținut că aspectele ce țin de obiectul judecății astfel cum e reglementat de art. 317 V.C. proc. pen. – anume fapta și persoana arătată în actul de sesizare a instanței – nu pot fi lămurite de către instanță în contextul unor chestiuni prealabile. Efectuând propriul demers analitic, Înalta Curte de Casație și Justiție își însușește punctul de vedere exprimat de instanța de prim control judiciar în cuprinsul considerentelor deciziei pronunțate, constatând încălcarea dispozițiilor legii privitoare la sesizarea instanței și, în consecință, nulitatea absolută a actului de trimitere în judecată potrivit art. 197 alin. (2) C. proc. pen., ceea ce în mod imperios obligă la restituirea cauzei la procuror, în vederea refacerii urmăririi penale și a eventualei legale sesizări a instanței de judecată” [93].

În practică s-a mai arătat că, în cazul în care rechizitoriul este emis după ce inculpatul a decedat, acest act este lovit de nulitate absolută, trimiterea în judecată dispunându-se cu privire la o persoană care nu mai era în viață. În acest sens, judecătorul de cameră preliminară va restitui cauza procurorului. În cazul în care decesul inculpatului ar interveni după ce instanța a fost legal investită, aceasta va pronunța soluția de încetarea a procesului penal în temeiul art.16 alin.1 lit f C.pr.pen.2010 Dacă decesul ar interveni în faza de cameră preliminară, atât timp cât judecătorul de cameră preliminară nu are posibilitatea pronunțării unor soluții pe fondul cauzei, nu poate decât să dispună începerea judecății, cu pronunțarea soluției pe fond după trecerea cauzei în faza judecății [262, p.854].

În expunere, mai întâi vom regăsi date despre urmărirea penală, modalitatea de sesizare a organelor de urmărire penală, actele procedurale întocmite de acestea cu specificația paginilor din dosarul de urmărire penală unde acestea se regăsesc.

Îndeobște, vor fi indicate ordonanța de începere a urmăririi penale *in rem*, cea de continuare a urmăririi față de suspect, ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale și cea de extindere a acțiunii penale sau de schimbare a încadrării juridice.

Pentru ca instanța să se considere legal sesizată este obligatorie ca primă condiție prealabilă începerea urmăririi penale *in rem*, sancțiunea lipsei acestei condiții fiind restituirea cauzei la procuror pentru refacerea urmăririi penale cu respectarea dispozițiilor legale.

În practică am regăsit cauze în care instanțele rețineau ca și condiție începerea urmăririi penale *in personam* și nu *in rem*, așa cum prevede legiuitorul.

Spre exemplu, instanța „a dispus, conform art.300 C.pr.pen.1968, restituirea cauzei la procuror pentru refacerea urmăririi penale privindu-l pe inculpatul B.A., motivându-se că organul de urmărire penală nu a dispus, prin rezoluție sau proces-verbal, începerea urmăririi penale față de acest inculpat, încălcându-se astfel prevederile art. 228 C.pr.pen.1968

Recursul formulat în cauză a fost admis ca fondat, Curtea de Apel București reținând că, potrivit dispozițiilor art.228 C.pr.pen., pentru începerea urmăririi penale este necesar să existe un minim de date din care să rezulte că s-a săvârșit în mod cert o infracțiune și să nu se constate existența vreunui din cazurile enumerate în art.10 C.pr.pen., în care punerea în mișcare a acțiunii penale este împiedicată. Urmărirea penală începe *in rem*, nefiind necesară cunoașterea faptuitorului, indiferent dacă persoana acestuia a fost descoperită sau, deși cunoscut ca persoană, faptuitorului nu i s-a putut stabili identitatea.

În speță, prin procesul –verbal din 24.08.1997 s-a dispus începerea urmăririi penale pentru faptul că în ziua precedentă inculpatul B.V. și un alt bărbat neidentificat, poreclit „Spaniolul”, au avut relații sexuale cu victima, după care acesta din urmă a depozat-o pe victimă de geacă și de o sumă de bani. S-a apreciat că din moment ce urmărirea penală a fost pornită *in rem*, ulterior, când „Spaniolul” a fost identificat în persoana inculpatului B.A., nu a mai fost necesar să se întocmească un proces-verbal distinct prin care să se înceapă urmărirea penală *in personam* față de acesta” [94]

O altă ipoteză în care rechizitoriul este lovit de nulitate absolută, fiind necesară refacerea urmăririi penale, este cazul în care s-a dispus trimiterea în judecată pentru o infracțiune pentru care nu s-a dispus începerea urmăririi penale.

În acest sens a dispus și instanța care a respins recursul formulat de parchet, menținând sentința penală dată de Judecătoria Constanța care reținuse că „raportat la împrejurarea că nu a fost începută urmărirea penală pentru una din cele trei infracțiuni pentru care s-a dispus trimiterea în judecată a inculpatului, s-a apreciat că urmărirea penală și rechizitoriul sunt lovite de nulitate absolută, iar pronunțarea unei soluții finale de către judecător, ca urmare a nelegalei sesizări a acestuia, nu poate fi acceptată.

Instanța de control examinând legalitatea și temeinicia sentinței primei instanțe, a respins recursul parchetului, considerând că prin neînceperea urmăririi penale pentru una dintre infracțiunile pentru care inculpatul a fost trimis în judecată, nu s-a creat cadrul legal pentru tragerea la răspundere penală a acestuia și pentru respectiva infracțiune, neavând nicio relevanță că ulterior inculpatului i s-a prezentat materialul de urmărire penală (potrivit dispozițiilor codului anterior) și pentru această infracțiune sau că, prin rechizitoriu s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale (care potrivit codului anterior se putea face și prin rechizitoriu) și trimiterea în judecată a inculpatului și pentru aceasta. Punerea în mișcare a acțiunii penale și trimiterea în judecată nu se poate dispune decât față de o persoană față de care s-a început urmărirea penală și numai pentru infracțiunile pentru care s-a început urmărirea penală, aceste două acte procesuale neputând acoperi omisiunea organului de urmărire penală de a dispune începerea urmăririi penale” [95].

Continuând elementele care trebuie să se regăsească în partea introductivă, după ce s-au indicat în rechizitoriu elementele de mai sus, se va prezenta detaliat situația de fapt cu care va fi sesizată instanța, adică fapta care face obiectul urmăririi penale și încadrarea juridică a acesteia, toate împrejurările de loc, timp, mod, mijloace, scop, probe administrate, datele privind urmărirea penală, latura civilă, măsurile preventive sau asiguratorii luate în cursul urmăririi penale, mențiunile cu privire la asistarea sau reprezentarea suspectului sau a inculpatului, mențiunile cu privire la aducerea la cunoștința inculpatului a drepturilor și obligațiilor sale.

Elocventă pentru importanța definirii „acuzăției” aduse persoanei urmărite penal este hotărârea CEDO în cauza Adrian Constantin împotriva României, din aprilie 2011, prilej cu care Curtea a statuat că „actul sesizării joacă un rol determinant în urmărirea penală: după notificare, persoana pusă trimisă în judecată este oficial înștiințată în scris cu privire la temeiul legal și factual al acuzațiilor care i se aduc.

În speță, reclamantul denunță încălcarea dreptului său la un proces echitabil și a dreptului său la apărare ca urmare a examinării probelor administrate în speță și a schimbării încadrării juridice a faptelor, efectuată de Curtea Supremă de Justiție, în etapa deliberării. Acesta subliniază faptul că schimbarea încadrării juridice a faptelor, care constă, în circumstanțele speței, într-o reîncadrare având în vedere faptul că a fost trimis în judecată pentru o infracțiune care presupunea o greșeală intenționată, în timp ce, în final, a fost condamnat pentru o infracțiune care presupune doar neglijență, nu i-a fost favorabilă. În fapt, reclamantul evidențiază că până la acest stadiu al procedurii fusese achitat.

Curtea reamintește că echitatea unei proceduri se apreciază în raport cu ansamblul acesteia. Dispozițiile art.6 par. 3 din Convenție exprimă necesitatea acordării unei atenții deosebite notificării „acuzăției” aduse persoanei în cauză. Actul sesizării joacă un rol determinant în urmărirea penală: după notificare, persoana pusă trimisă în judecată este oficial înștiințată în scris cu privire la temeiul legal și factual al acuzațiilor care i se aduc. Art. 6 par. 3 lit. a) îi recunoaște acuzatului dreptul de a fi informat nu doar cu privire la cauza acuzației, adică la faptele materiale de care este acuzat și pe care se bazează acuzația, dar și încadrarea juridică a faptelor, și aceasta în mod detaliat [Pélissier și Sassi împotriva Franței (MC), nr.25444/94, pct.51, CEDO 1999-II].

Sfera de aplicare a acestei dispoziții trebuie apreciată, în special, în lumina celui mai general drept la un proces echitabil garantat la art.6 par. 1 din convenție. În materie penală, o informare precisă și completă cu privire la acuzațiile aduse unui acuzat, și deci cu privire la încadrarea juridică pe care instanța o poate reține împotriva sa, este o condiție esențială a echității procedurii. Dispozițiile art.6 par. 3 lit. a) nu impun nicio formă deosebită de informare a acuzatului cu privire la natura și cauza acuzației care i se aduce. În sfârșit, există o legătură între lit. a) și b) de la art.6 par. 3, iar dreptul de a fi informat cu privire la natura și cauza acuzației trebuie analizat în lumina dreptului acuzatului de a-și pregăti apărarea (Pélissier și Sassi, citată anterior, pct. 52-54).

Curtea Supremă de Justiție a schimbat încadrarea juridică a faptelor doar în timpul deliberării, deci după încheierea dezbaterilor (a se vedea, în același sens, Péllissier și Sassi, citată anterior, pct. 55). În mod evident, era prea târziu pentru exercitarea dreptului la apărare (a se vedea, a contrario, Dallos împotriva Ungariei, nr.29082/95, pct.47-53, CEDO 2001-II, și Vesque împotriva Franței, hotărârea din 7 martie 2006, nr.3774/02, pct. 42-43).

În fapt, Curtea reține că reclamantului nu i s-a reproșat niciodată, de către autoritățile judecătorești, o eventuală neglijență în serviciu. Actul de trimitere în judecată și examinarea de către toate instanțele de fond vizau infracțiunea de abuz în serviciu contra intereselor publice; în plus, înainte de verdictul instanței de prim grad, acuzațiile vizau chiar un abuz în formă calificată, din cauza valorii prejudiciului. Bineînțeles, Curtea reamintește că acuzatul are dreptul de a fi informat nu doar cu privire la faptele materiale de care este acuzat și pe care se bazează acuzația, dar și cu privire la încadrarea juridică a faptelor, și aceasta în mod detaliat (*mutatis mutandis*, Penev împotriva Bulgariei, nr.20494/04, pct. 42, 7 ianuarie 2010). În această privință, Curtea subliniază faptul că nu este deloc vorba despre a aprecia temeinicia mijloacelor de apărare pe care reclamantul le-ar fi putut invoca dacă ar fi avut posibilitatea de a dezbate infracțiunea pentru care a fost condamnat în cele din urmă. Aceasta evidențiază doar faptul că se poate susține că aceste

motive erau diferite de cele alese pentru a contesta acuzația principală (Pélissier și Sassi, citată anterior, pct.60 și 62, Sadak și alții împotriva Turciei, nr.29900/96, 29901/96, 29902/96 și 29903/96, pct.55, CEDO 2001-VIII, Drassich, citată anterior, pct. 40).

Având în vedere toate aceste elemente, Curtea consideră că s-a adus o atingere dreptului reclamantului de a fi informat în mod detaliat cu privire la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa, precum și dreptului său de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării sale.

Prin urmare, a fost încălcat art.6 par. 3 lit. a) și b) din convenție, coroborat cu par. 1 de la același articol, care prevede o procedură echitabil” [141]

Fiecare faptă expusă și fiecare afirmație făcută trebuie sprijinite pe o referire la probele existente, cu indicarea paginii din dosar. Rechizitoriul trebuie să cuprindă explicațiile date de inculpate cu privire la învinuirea care i se aduce, atât atunci când acesta și-a recunoscut vina, cât și atunci când nu și-a recunoscut-o, în acest ultim caz arătându-se obiecțiile și probele pe care le-a prezentat în apărare [262, p.856; 119, p.76].

Suntem de acord cu sublinierile autorilor T.Vîzdoagă și Eșanu A. care apreciază că în speța de mai sus, CtEDO reproșează instanței de recurs că a valorificat dreptul său de a schimba încadrarea juridică în lipsa garanțiilor procesuale în favoarea acuzatului pe care le prevede chiar dreptul intern iar, în definitiv, Curtea a considerat că s-a adus o atingere dreptului acuzatului de a fi informat în mod detaliat cu privire la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa, precum și dreptului de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării sale.

Din analiza Hotărârii Curții Europene din 12 aprilie 2011, în speța *Adrian Constantin contra României*, deducem că dreptul la apărare al acuzatului este lezat, indiferent de temeiurile care stau la baza schimbării încadrării juridice: constatarea unei alte forme de vinovăție decât cea imputată de acuzare; lipsa urmărilor prejudiciabile invocate în actul de învinuire pentru reținerea infracțiunii materiale în sarcina inculpatului; lipsa unor semne secundare ale laturii obiective (de exemplu: locul, timpul, metoda comiterii infracțiunii, instrumentele sau mijloacele de comitere a infracțiunii etc.) care au relevanță la încadrare pentru infracțiunea comisă de acuzatul trimis în judecată etc. Din aceste rațiuni, considerăm că, dacă actul de învinuire reține în sarcina inculpatului o infracțiune intenționată, de exemplu, omor intenționat (art.145 alin.1 C.pen. R.M.), iar cu ocazia examinării cauzei instanța de judecată ajunge la concluzia că, de fapt, lipsirea de viață a victimei a fost comisă din imprudență, lucru care nu a fost dezbătut de către părțile în proces, și în timpul deliberării dă o nouă apreciere aspectului factual descris în rechizitoriu, recalificând astfel faptele inculpatului din art.145 alin.1 C.pen. R.M. în art.149 alin.1 C.pen. R.M.,

în realitate este lezat dreptul inculpatului de a fi informat în mod detaliat cu privire la natura și cauza acuzației aduse împotriva sa, precum și dreptul său de a dispune de timpul și facilitățile necesare pregătirii apărării sale.

Per a contrario, dacă schimbarea încadrării juridice a faptei are impact doar asupra unor semne ale componenței infracțiunii, prin care se exclud anumite capete de acuzare, ca, într-un final, să se rețină în noua incadrare doar o parte din învinuirea adusă de către acuzare, considerăm că dreptul la apărare al inculpatului nu are cum să fie lezat [255].

Totodată în rechizitoriu, procurorul va expune motivele pentru care au fost reținute unele mijloace de probă în timp ce altele au fost înlăturate; va antama apărările inculpatului combătând sau reținând susținerile acestuia.

„Menționarea în rechizitoriu a unor mijloace de probă care în fapt nu au fost întocmite nu afectează valabilitatea actului de sesizare. Temeinicia acuzațiilor aduse inculpaților trebuie verificată pe baza probelor concrete aflate la dosarul cauzei” iar, „existența unor note de subsol în cuprinsul rechizitoriului, reprezentând trimiteri la mijloace de probă din dosar, fiind indicate volumele și filele la care acestea se află, nu sunt aspect de neregularitate care să impună refacerea rechizitoriului” [89]

În practica judiciară s-a arătat că rechizitoriul nu este regulat întocmit atât timp cât în expositivul acestuia nu se descrie fiecare faptă reținută în sarcina inculpaților, cu arătarea timpului și locului unde a fost săvârșită, procurorul limitându-se la a arăta generic că inculpații au formulat circa 20 de plângeri împotriva persoanelor vătămate acuzate de săvârșirea mai multor infracțiuni. În atare situație, având în vedere că actul de sesizare a sesizarea nu cuprinde mențiuni referitoare la fiecare infracțiune imputată inculpaților, instanța se află în imposibilitatea de a stabili pentru ce fapte prevăzute de legea penală este chemată să judece, nefiind astfel legal sesizată [262, p.856].

În același sens a statuat și C.S.J a R.M. care în dosarul nr. 1ra -582/12 a admis „recursurile ordinare declarate de condamnatul Popa S. și avocatul Barbacar A. în interesele condamnatului Vulpe V., casează decizia Colegiului penal al Curții de Apel Chișinău din 25 ianuarie 2012 și, din oficiu, sentința Judecătoriei Buiucani, mun.Chișinău din 31 ianuarie 2009, cu încetarea procesului penal pe art.324 alin.2 lit.a,c C.pen. în cauza penală privindu-i pe Vulpe Vasile Arhip și Popa Sergiu Efim, în temeiul că există circumstanțe care exclud tragerea la răspundere penală – încălcarea prevederilor legale referitoare la sesizarea instanței.

Cu privire la recursurile ordinare declarate de condamnatul Popa S. și avocatul Barbacar A. în interesele condamnatului Vulpe V. se apreciază că motivele invocate de recurenți semnalizează temeiul prevăzut la art.427 alin.(1) pct.11) C.pr.pen. – există o cauză de înlăturare a

răspunderii penale. Acest temei pentru recurs se exprimă prin faptul că la trimiterea cauzei în judecată și, respectiv, punerea pe rol a cauzei penale, inculpații nu au fost informați cu privire la învinuirea înaintată de procuror, ceea ce reprezintă încălcarea prevederilor legale referitoare la sesizarea instanței. Conform art.66 alin.(2) pct.1) C.pr.pen. învinuitul, inculpatul are dreptul să știe pentru ce faptă este învinuit, adică, să fie informat asupra naturii și cauzei acuzației aduse împotriva sa. În cazul în care, persoana nu este informată corect cu privire la învinuirea înaintată, aceasta este lipsită de dreptul să-și asigure posibilitatea pregătirii și exercitării apărării, fiind afectate grav principiile generale ale procesului penal: asigurarea dreptului la apărare (art.17 C.pr.pen.) și contradictorialității în procesul penal (art.24 C.pr.pen.).

Conform art.251 C.pr.pen. una din încălcările care atrag nulitatea actelor procedurale este încălcarea prevederilor legale referitoare la sesizarea instanței. Astfel, neîndeplinirea condițiilor prevăzute de lege cu privire la forma și conținutul rechizitoriului echivalează cu încălcarea prevederilor legale referitoare la sesizarea instanței, încălcare, care potrivit art.251 alin.(3) C.pr.pen. atrage nulitatea absolută a actului procedural, adică, nu se înlătură în nici un mod.

Prin urmare, instanța de judecată nu poate dispune restituirea dosarului la procuror în vederea refacerii rechizitoriului, deoarece în reglementarea Codului de procedură penală nu sunt dispoziții exprese, în ceea ce privește, efectul extensiv al nulității actului procedural de sesizare a instanței. Această concluzie se coroborează cu prevederile stipulate în art.6 din Convenția pentru Apărarea Drepturilor și a Libertăților Fundamentale ale Omului, precum și cu jurisprudența CEDO.

Efectuând o sinteză a cadrului normativ și jurisprudenței în ordinea de idei relevantă, se apreciază că instanța de judecată este valabil sesizată și, respectiv, este în drept să judece cauza cu condiția că ordonanța de punere sub învinuire și rechizitoriul sunt întocmite în corespundere cu prevederile legii. Analizând actele procesuale menționate, întocmite de procuror în faza de urmărire penală, se apreciază că ambele sunt inefficient motivate sub aspectul informării cu privire la învinuirea înaintată. Astfel, faptele imputate inculpaților sunt insuficient descrise, sînt imprecise și nu sînt circumstanțiate ca mod de operare, ori prin loc și timp. Acțiunile care ar fi trebuit să stea la baza învinuirii nu sunt determinate cu suficientă precizie printr-o modalitate clară și concretă de săvîrșire a faptelor infracționale și o fixare riguroasă a coordonatelor spațio-temporale.

În măsura în care se constată încălcarea prevederilor legale referitoare la sesizarea instanței prin neregularitatea rechizitoriului, ca o consecință firească, sub aspectul sancțiunii procedurale, atrage nulitatea absolută a actului procedural, cu încetarea procesului penal” [138].

De asemenea, în cazul în care în cursul urmăririi penale s-a dispus efectuarea urmăririi penale sau s-a pus în mișcare acțiunea penală sub aspectul săvârșirii unei infracțiuni ori s-a efectuat urmărirea penală pentru un anumit număr de persoane, iar la terminarea urmăririi penale procurorul nu a dat soluție prin rechizitoriu cu privire la una dintre fapte sau una dintre persoane, judecătorul de cameră preliminară sesizat prin rechizitoriu nu este competent a analiza modul de rezolvare a acestui aspect, nefăcând obiectul judecății. Sesizarea judecătorului de cameră preliminară pentru rezolvarea unor astfel de neregularități se face potrivit procedurii prevăzute de art.399-341 C.pr.pen.2010 [262, p.857].

În același sens, în doctrină s-a arătat că, pentru faptele care nu sunt arătate în actul de sesizare, instanța investită cu rechizitoriu nu poate face constatări sau cercetări și nu poate impune procurorului, prin restituirea cauzei, să pronunțe o soluție [128, p.233].

Vor fi încadrate în drept faptele săvârșite deduse judecății, stabilind elementele constitutive ale fiecăreia dintre infracțiunile reținute în sarcina inculpatului care constau în latura obiectivă, latura subiectivă (fie că sunt sau nu sunt întrunite), circumstanțele sau stările de atenuare sau de agravare care au incidența în cauză.

Trebuie reținut că încadrarea în drept făcută de procuror este doar una provizorie, instanța de judecată revenindu-i sarcina de a stabili infracțiunea săvârșită.

Doctrina judiciară a fost împărțită în ceea ce privește ideea precedentă, existând voci care au considerat că dacă încadrarea juridică precizată în actul de sesizare este greșită, instanța este obligată să stabilească încadrarea juridică pe care o prevede legea; noua încadrare juridică va determina legalitatea sesizării, a competenței, a participării procurorului și a apărătorului inculpatului. Instanța este valabil sesizată și în cazul când unei fapte pentru care s-a dispus trimiterea în judecată nu i s-a precizat încadrarea juridică, urmând ca aceasta să fie stabilită de instanța de judecată, deoarece sesizarea se referă la faptă, și nu la infracțiune [243, p.569].

În ceea ce privește schimbarea încadrării juridice, s-a susținut că aceasta poate avea loc oricând în faza de judecată a procesului penal, chiar și înainte de citirea actului de sesizare a instanței, ca o chestiune preliminară, nefiind necesară administrarea vreunei probe în acest sens, dacă se poate aprecia în acel moment că urmează a fi schimbată încadrarea juridică dată inițial faptei, prin actul de sesizare. Schimbarea încadrării juridice înainte de intrarea în fondul cauzei, adică de începerea cercetării judecătorești, s-ar impune cu atât mai mult cu cât în situația în care atrage modificarea competenței ori a compunerii sesizarea, instituții ocrotite de lege sub sancțiunea nulității absolute [185, p.95].

Au existat și autori [185, p.93] care au contestat soluția de mai sus care a fost adoptată și de practica în domeniu, în concepția cărora nu se poate recurge la schimbarea încadrării juridice, ci la precizarea acesteia, atunci când în rechizitoriu nu a fost înscris textul de lege în care se încadrează fapta imputată inculpatului. Și această opinie a găsit susținerea unor instanțe de judecată, de exemplu C.A. București care a dispus că „este nelegal procedeul primei instanțe de a lua act de precizarea încadrării juridice și de a-l condamna pe inculpat pentru o altă infracțiune decât cea cu a cărei judecată a fost sesizată, fără a dispune schimbarea încadrării juridice, conform art. 334 C.pr.pen.(anterior)” [99].

Reținem că rechizitoriul nu numai că trimite litigiul într-o fază superioară, aceea a judecății, dar fixează și limitele în care judecata va avea loc cu privire la fapta/faptele și persoana/persoanele la care se referă.

Delimitarea clară a obiectului judecății îi incumbă procurorului, ca titular al funcției de acuzare, și nu poate fi lasată pe seama judecătorului, fiind incompatibilă cu funcția de jurisdicție pe care acesta din urmă o exercită. În același timp, stabilirea cu puterea evidenței a obiectului judecății prezintă importanță nu numai sub aspect teoretic, ci mai ales practic pentru instanța de judecată, care va ști în ce limite are loc judecata, pentru procurorul de ședință, care va cunoaște în ce limite să exercite acuzarea, și pentru părți, care vor avea cunoștință de limitele în care își vor construi apărările.

În cuprinsul expunerii, procurorul va face referiri la stările de agravare (recidivă, formă continuată, concurs de infracțiuni, pluralitate intermediară) sau de atenuare (tentativă).

Suntem de acord cu soluțiile pronunțate de instanțele de judecată care statuează că lipsa necesității începerii urmăririi penale și a punerii în mișcare a acțiunii penale pentru forma continuată, nu implică nelegala sesizare a instanței.

Astfel, s-a apreciat că instanța este legal sesizată prin rechizitoriul procurorului care, după ce a pus în mișcare acțiunea penală pentru o infracțiune simplă, a considerat că sunt incidente dispozițiile art.238 C.pr.pen.1968 sens în care a dispus extinderea cercetărilor penale pentru noi acte materiale din conținutul aceleiași infracțiuni, și a dispus și începerea urmăririi penale pentru noile acte materiale reținute în sarcina inculpaților, fără a mai dispune punerea în mișcare a acțiunii penale pentru noile acte materiale.

Au existat instanțe care au apreciat, în mod greșit, că în situația de mai sus, instanța nu a fost legal sesizată fiind necesară punerea în mișcare a acțiunii penale și pentru actele materiale asupra cărora s-a extins cercetarea. Asemenea sentințe nelegale au fost casate în calea de atac când s-a apreciat că „ordonanța de extindere a cercetărilor penale are funcția procesuală de extindere a

cadrlui urmăririi penale și a acțiunii penale(atunci când aceasta a fost anterior pusă în mișcare), motiv pentru care în cauza de față ordonanța parchetului era suficientă pentru ca acțiunea penală să aibă ca obiect toate actele materiale reținute în sarcina inculpaților.

Fața de aceste argumente, sesizarea primei instanțe s-a făcut în mod legal, procurorul, în urma extinderii cercetărilor penale, în baza art.283 C.pr.pen.1968 doar trebuia să dispună schimbarea încadrării juridice, prin reținerea formei continuate a infracțiunii de furt calificat” [102].

Putem reține astfel că este esențial ca fapta să fie descrisă în rechizitoriu cu toate elementele ce au relevanță penală, sub aspectul conținutului unei infracțiuni, fapt ce înlătură orice îndoială cu privire la obiectul judecății și nu îl împiedică pe inculpat a se apăra [103].

Rechizitoriul va cuprinde și mențiuni care privesc latura civilă, constituirea sau nu ca parte civilă a persoanei vătămate, cuantumul determinat al prejudiciului cauzat, natura pretențiilor(daune morale și/sau daune materiale), dacă a fost sau nu recuperat sau dacă inculpatul a început acoperirea acestuia.

În plus, se va face referire la restituirea bunurilor către persoana vătămată, a dovezii acestei măsuri dispuse.

Ultima parte constitutivă a rechizitoriului o constituie dispozitivul acestuia care conține temeiul și dispoziția trimiterii în judecată, dacă inculpatul este trimis în judecată în stare de libertate sau de arest, infracțiunea și încadrarea sa juridică, cheltuielile judiciare, disjungerea unui alt dosar, dacă este cazul, datele persoanelor care trebuiesc a fi citate în instanță, dispoziția de sesizare a instanței competente.

Nu există dubii asupra faptului că expozitivul este o prefață a dispozitivului, în care procurorul dă expresie celor enunțate în partea expunerii, regulă recunoscută și de instanțele judecătorești care au arătat în mod constant că, în situația în care în partea expozitivă a rechizitoriului au fost precizate faptele cu caracter infracțional, dar a fost omisă menționarea lor în partea dispozitivă, instanța are obligația să se pronunțe asupra unor asemenea fapte [104, p.270].

Procurorul întocmește un singur rechizitoriu, chiar dacă lucrările de urmărire penală privesc mai multe fapte și mai mulți inculpați și trimiterea în judecată s-a dispus doar față de unii dintre aceștia, sau chiar dacă a dispus trimiterea în judecată a inculpatului doar pentru unele fapte, pentru alte fapte dispunând-se clasarea sau renunțarea la urmărirea penală.

Pentru a avea ca finalitate investirea instanței de judecată, acest act de sesizare trebuie să fie „verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de prim - procurorul parchetului sau, după caz, de procurorul general al parchetului de pe lângă curtea de apel, iar când a fost întocmit de acesta,

verificarea se face de procurorul ierarhic superior. Când a fost întocmit de un procuror de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, rechizitoriul este verificat de procurorul - șef de secție, iar când a fost întocmit de acesta, verificarea se face de către procurorul general al acestui parchet. În cauzele cu arestați, verificarea se face de urgență și înainte de expirarea duratei arestării preventive” (art.328 teza aII-a C.pr.pen.2010).

Prin urmare, condiția esențială care stă la baza sesizării instanței de judecată, este verificarea rechizitoriului.

Putem spune că, în lumina noilor reglementări procesual penale, această verificare este dublă, fiind efectuată de procurorul ierarhic superior celui care l-a întocmit și, suplimentar, de către judecătorul de cameră preliminară care are atributul unei noi verificări a actului de sesizare, înainte de începerea judecății.

Astfel, conform art 54 lit.a C.pr.pen.2010, „judecătorul de cameră preliminară este judecătorul care, în cadrul instanței, potrivit competenței acesteia: verifică legalitatea trimiterii în judecată dispuse de procuror”. În acest sens, în cazul în care sunt constatate neregularități ale actului de sesizare, dosarul se restituie parchetului care a emis rechizitoriul, urmând ca procurorul competent, în termen de 5 zile de la comunicare, să remedieze neregularitățile invocate și să comunice dacă menține dispoziția de trimitere în judecată sau solicită restituirea cauzei [195, p.103].

Așa cum în mod pertinent reține autorul N. Volonciu nu este prevăzut un termen în care procurorul ierarhic superior este obligat să verifice legalitatea și temeinicia rechizitoriului, arătându-se doar că, în cauzele cu arestați, verificarea se face de urgență și înainte de expirarea duratei arestării preventive [262, p.861].

Procurorul căruia îi este supus rechizitoriul pentru verificare va întreprinde aceleași operațiuni de verificare ca și cel care l-a întocmit. În urma acestei activități de verificare, procurorul poate lua una dintre următoarele soluții: confirmarea rechizitoriului ca fiind temeinic și legal sau infirmarea motivată a acestuia (art.304 alin.2 C.pr.pen.2010) cu restituirea pentru refacerea sau completarea urmăririi penale ori cu restituirea pentru a face numai unele modificări în conținutul rechizitoriului, când consideră că urmărirea penală a fost legal și complet efectuată și că sunt necesare doar astfel de modificări.

Profesorul N. Volonciu consideră, ca de altfel și Gr. Theodoru, că „sunt în continuare aplicabile dispozițiile Deciziei nr.9/2008 prin care Î.C.C.J. a statuat că rechizitoriul trebuie să conțină mențiunea „verificat sub aspectul legalității și temeiniciei”, lipsa acestei mențiuni urmând a atrage neregularitatea actului de sesizare. Neprevăderea expresă în legea procesuală a formei pe

care trebuie să o îmbrace actul procesual al verificării legalității și temeiniciei rechizitoriului nu poate înlătura obligativitatea menționării ei explicite [43].

În practica judiciară s-a apreciat că nu sunt îndeplinite condițiile privind verificarea legalității și temeiniciei rechizitoriului, atât timp cât acest act procedural poartă semnătura de confirmare a procurorului general adjunct, în numele său, iar nu pentru procurorul general [105].

Tot astfel, s-a mai decis că, în condițiile în care procurorul-șef de secție a îndeplinit sporadic anumite acte de urmărire penală, independent dacă acestea sunt procesuale sau procedurale, din moment ce el nu a efectuat în întregime urmărirea penală și nici nu a întocmit rechizitoriul, nu este împiedicat să procedeze la verificarea valabilă a actului de sesizare a sesizarea [101].

După ce a trecut de procedura verificării legalității și temeiniciei, rechizitoriul va fi înaintat instanței competente să judece cauza pe fond, în vederea desfășurării procedurii de cameră preliminară. Acest act de urmărire penală este singurul act care poate conține dispoziția de trimitere în judecată și este doar de competența procurorului, iar când este înaintat spre instanță este însoțit de dosarul cauzei și de un număr de copii certificate necesare, pentru a fi comunicate inculpaților.

Noua reglementare a art. 329 C.pr.pen.2010 are un conținut conform prevederilor Directivei Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene 2010/64/UE [110]. Astfel, „în situația în care inculpatul nu cunoaște limba română, se vor lua măsuri pentru traducerea autorizată a rechizitoriului, care va fi atașată la dosarul cauzei, în vederea comunicării inculpatului de către judecătorul de cameră preliminară [195, p.103]”.

Înaintarea dosarului se face printr-o adresă, care nu produce efecte juridice, fiind doar un act procedural de transmitere a actului de sesizare al instanței.

Ca și în cazul verificării legalității de către procurorul ierarhic superior, nu este prevăzut un termen în care procurorul este obligat să înainteze dosarul instanței de judecată, cu excepția cazului când este trimis în judecată un inculpat față de care s-a luat o măsură preventivă, când potrivit art.207 alin.1 C.pr.pen.2010 „rechizitoriul, împreună cu dosarul cauzei, se înaintează judecătorului de cameră preliminară de la instanța competentă, cu cel puțin 5 zile înainte de expirarea duratei acesteia.”

Legea prevede ca, în ipoteza în care inculpatul trimis în judecată este cetățean român aparținând unei minorități naționale, acesta să poată solicita să îi fie comunicată o traducere a rechizitoriului în limba maternă.

Acceași funcție de sesizare a instanței, de trimitere în judecată o are rechizitoriul și în dreptul procesual penal din Republica Moldova, constituind „o totalizare a tuturor materialelor urmăririi penale privind toate faptele și episoadele infracționale săvârșite de către toți învinuiții cercetați într-o cauză penală, cu dispoziția de trimitere în judecată” [113, p.589].

Potrivit art. 296 din C.pr.pen. al R.M., după prezentarea materialelor de urmărire penală(exceptând cazurile infracțiunilor flagrante) procurorul întocmește rechizitoriul imediat sau în limitele termenului rezonabil.

Chiar dacă acest act procesual se compune doar din două părți - expunerea și dispozitivul, informația prevăzută de art.296 alin.4 C.pr.pen. al R.M. cu privire la durata urmăririi penale, măsurile preventive aplicate, durata acestora, corpurile delictelor și locul lor de păstrare, cu privire la acțiunea, completează conținutul acestuia care este același cu cel al rechizitoriului din dreptul procesual penal românesc.

Regăsim în această legislație un act procesual pe care nu îl întâlnim în legea română. Este un act al învinutului și anume o referință în scris, pe care acesta o poate prezenta la rechizitoriu și care se anexează la dosar. Referința la rechizitoriu poate fi depusă de către învinuit sau apărătorul lui, în care este expus dezacordul în privința temeiniciei învinuirii aduse și ilegalității probelor administrative.

Formularea învinuirii din dispozițiile rechizitoriului trebuie să corespundă întocmai învinuirii prevăzute în ordonanța (ordonanțele) de punere sub învinuire emisă și înaintată în conformitate cu articolele 281-283 C.pr.pen. al R.M., atât prin conținutul ei factual cât și a încadrării juridice.

Astfel, instanța a considerat nelegal întocmit rechizitoriul atunci când „potrivit materialelor cauzei, nici din ordonanța de punere sub învinuire, nici din rechizitoriu, nici din conținutul sentinței Judecătorei Bălți din 19 decembrie 2007, o astfel de constatare nu rezultă, nu sunt indicate elementele ce constituie latura obiectivă a infracțiunii de circulație ilegală a substanțelor narcotice în scop de înstrăinare: în ce lună, zi, an, în ce loc au avut loc acțiunile incriminate și venitul obținut în urma săvârșirii acestor fapte. În acest sens, conform art.281 C.pr.pen., ordonanța de punere sub învinuire trebuie să conțină, în mod obligatoriu, data, locul, mijloacele și modul de săvârșire a infracțiunii, motivele etc. Instanța de fond, pentru a-i condamna pe T.V. și L.A. în baza art.217/1 alin.4 C.pen. al R.M. iar pe aceasta din urmă și în baza art.243 alin.3 C.pen. al R.M., în conformitate cu prevederile art.394 C.pr.pen.al R.M., era obligată să stabilească aceste circumstanțe de bază ale infracțiunii. Însă, din textul sentinței, rezultă că nu-i nicio mențiune despre timpul, locul săvârșirii infracțiunii, genul și cantitatea substanțelor narcotice

comercializată de inculpați, persoanele căror le-au fost vândute acestea și venitul obținut în urma săvârșirii acestor fapte, instanța limitându-se doar la indicarea că L.A. și Ț.V., în perioada de timp aprilie 2006 – mai 2007, la domiciliu său din mun.Bălți, str.Moscovei 43/1, și la reședința din mun.Bălți, str.Păcii 103, au transmis substanțe narcotice persoanelor interesate, obținând mijloace bănești într-un cuantum nestabilit de organul de urmărire penală”.(Extras din decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr. 1ra-948/08 din 19 august 2008) [40, p.773].

Dacă la momentul întocmirii rechizitoriului procurorul consideră că învinuirea urmează a fi schimbată sau completată va proceda în conformitate cu dispozițiile articolului 283 C.pr.pen. al R.M. prin emiterea ordonanțelor respective, după care va formula și învinuirea definitivă în rechizitoriu.

Formularea învinuirii în dispozitivul rechizitoriului constă din descrierea succintă a faptei penale (laturii obiective) cu dispoziția de învinuire a făptuitorului în comiterea infracțiunii (infracțiunilor) prevăzute de articolul, aliniatul și punctul articolului din partea specială a Codului Penal.

În practică, s-au întâlnit situații în care rechizitoriul a fost considerat incomplet pe motiv că nu cuprindea încadrarea juridică a acțiunilor învinuitei, care a fost lipsită de posibilitatea de a-și apăra interesele, condamnarea acesteia de către prima instanță fiind ilegală, sentința fiind adoptată cu încălcarea principiului contradictorialității și a limitelor judecării cauzei, care stipulează că judecarea cauzei în primă instanță se efectuează numai în privința persoanei puse sub învinuire și numai în limitele învinuirii formulate în rechizitoriu. (Extras din decizia Colegiului penal al Curții Supreme de Justiție nr. 1ra-146/10 din 9 februarie 2010)

Din cele de mai sus, tragem concluzia că în legislația procesual penală a Republicii Moldova nu este reglementată instituția verificării rechizitoriului, sub aspectul clarității, a previzibilității, a legalității acestuia, instanțele de judecată fiind puse deseori în situația de a examina acte de acuzare neclare, incomplete.

Suntem de părere că ar putea fi introdusă și în această legislație tot sub sancțiunea neregularității actului de sesizare, instituția verificării rechizitoriului sub aspectul legalității și temeiniciei de către procurorul ierarhic superior celui care l-a întocmit, măsură care ar degreva instanța de judecată de această atribuție.

De lege ferenda, la art.296 din C.pr.pen. al R.M. ar trebui introdus și alin.7. care să stabilească că „Rechizitoriul este verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de procurorul ierarhic superior al celui care l-a întocmit. În cauzele cu arestați, verificarea se face de urgență și înainte de expirarea duratei arestării preventive.”

4.2. Încheierea de începere a judecării

Am menționat anterior că un alt act de sesizare al instanței de judecată îl constituie încheierea judecătorului de cameră preliminară prin care acesta se pronunță asupra plângerii formulate împotriva dispozițiilor de clasare sau de renunțare la urmărirea penală și adoptă una din următoarele soluții:

- dispune începerea judecării;
- respinge ca nefondată contestația formulată și menține dispoziția de începere a judecării;
- admite contestația, rejudecă plângerea și dispune și el, începerea judecării.

Constatăm că întâlnim această modalitate de sesizare atunci când urmărirea penală s-a terminat cu o soluție de netrimitere în judecată, soluție atacată la judecătorul de cameră preliminară, prin plângere de către orice persoană care se consideră vătămată în interesele sale legitime.

Redăm mai jos cazurile în care legea dă voie să se formuleze această plângere.

Astfel, din analiza dispozițiilor art.340 N.C.pr.pen concluzionăm că judecătorul de cameră preliminară poate fi investit cu soluționarea plângerii în două ipoteze:

a) atunci când plângerea a fost respinsă, persoana poate face plângere, în termen de 20 de zile de la comunicare, la judecătorul de cameră preliminară de la instanța căreia i-ar reveni potrivit legii competența să judece cauza în primă instanță;

b) dacă plângerea nu a fost rezolvată în termenul de 20 de zile prevăzut de art.338 C.pr.pen.2010, dreptul de a face plângere poate fi exercitat oricând după îndeplinirea acestui termen, dar nu mai târziu de 20 de zile de la data comunicării modului de rezolvare.

Așadar, sesizarea judecătorului de cameră preliminară cu plângerea împotriva actelor procurorului de neurmărire sau de netrimitere în judecată poate avea loc dacă plângerea a fost soluționată de către procurorul ierarhic superior prin respingere sau dacă plângerea nu a fost soluționată [195, p.117].

Observăm că este vorba de o procedură prealabilă obligatorie, care are loc în cadrul parchetului, fără de care plângerea nu poate fi introdusă la judecător.

Tot în sprijinul acestei idei vine și teza I a art. 341 alin.1 C.pr.pen.2010 care prevede că „plângerea greșit îndreptată se trimite pe cale administrativă organului judiciar competent”, adică

plângerea introdusă direct la judecător, cu nerespectarea etapei prealabile, se va transmite pe cale administrativă către procurorul competent.

Ca și procedură, după înregistrarea plângerii la instanța competentă, în aceeași zi este trimisă la judecătorul de cameră preliminară care stabilește termenul de soluționare. La acest termen de soluționare, în ședință care, după declararea de către C.C.R [47] ca fiind neconstituționale dispozițiile art.341 alin.5, se va desfășura cu citarea și asigurarea posibilității participării atât a inculpatului, cât și a procurorului, judecătorul poate dispune una din soluțiile reglementate în alin.6 și 7 ale art.341 C.pr.pen.2010, și anume:

- a) respinge plângerea, ca tardivă sau inadmisibilă ori, după caz, ca nefondată;
 - b) admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite motivat cauza la procuror pentru a începe sau pentru a completa urmărirea penală ori, după caz, pentru a pune în mișcare acțiunea penală și a completa urmărirea penală;
 - c) admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare atacate, dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea.
- (n.n – în cauzele în care nu s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale)

sau

- 1. respinge plângerea ca tardivă sau inadmisibilă;
 - 2. verifică legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale, exclude probele nelegal administrate ori, după caz, sancționează potrivit art. 280 - 282 actele de urmărire penală efectuate cu încălcarea legii și:
- a) respinge plângerea ca nefondată;
 - b) admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite motivat cauza la procuror pentru a completa urmărirea penală;
 - c) admite plângerea, desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală, când probele legal administrate sunt suficiente, trimițând dosarul spre repartizare aleatorie;
 - d) admite plângerea și schimbă temeiul de drept al soluției de clasare atacate, dacă prin aceasta nu se creează o situație mai grea pentru persoana care a făcut plângerea.
- (n.n. – în cauzele în care s-a dispus punerea în mișcare a acțiunii penale)

Dintre toate aceste soluții, pentru instituția analizată prezintă interes doar soluția admiterii plângerii când judecătorul de cameră preliminară desființează soluția atacată și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost

pusă în mișcare acțiunea penală, și apreciază că probele legal administrate sunt suficiente, trimițând dosarul spre repartizare aleatorie.

Aceasta este singura ipoteză în care judecătorul de cameră preliminară sesizat cu o plângere împotriva unei soluții de netrimitere în judecată, sesizează instanța de judecată.

Această formă atipică de desfășurare a procesului penal, care de această dată se derulează fără etapa camerei preliminare, se caracterizează prin faptul că judecătorul de cameră preliminară, pentru a da această soluție de trimitere în judecată, verifică legalitatea și temeinicia soluției de clasare sau de renunțare la urmărirea penală dată de procuror dar și legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale.

Foarte important este de reținut că potrivit art.341 alin.1 N.C.pr.pen, probele care au fost excluse, ca urmare a evaluării din cadrul urmăririi penale, nu pot fi folosite la judecata pe fond.

Astfel, prin prevederea de mai sus, a fost acoperită necesitatea care se impunea în cazul în care instanța era sesizată cu judecarea unei cauze ca urmare a admiterii unei plângeri împotriva unei soluții de netrimitere în judecată după punerea în mișcare a acțiunii penale, de a fi prevăzută o etapă în care să aibă loc verificarea lucrărilor urmăririi penale.

Pentru a se reglementa această situație distinctă s-a luat în considerare opinia „că cea mai potrivită soluție legislativă este aceea ca verificarea să o efectueze judecătorul de cameră preliminară care dispune începerea judecării: în ceea ce privește soluția de reținere a cauzei pentru judecare, în cazul admiterii plângerii, s-a avut în vedere necesitatea ca persoana dedusă judecării(inculpatul) să poată beneficia de aceleași drepturi cu cea trimisă în judecată prin rechizitoriu, în condițiile în care N.C.pr.pen reșază după o nouă filozofie și regulile privind termenele în care nulitățile pot fi invocate - respectiv posibilitatea de a contesta legalitatea probelor și a actelor de urmărire penală anterior trimiterii în judecată. Astfel, s-a asigurat egalitatea tratamentului procesual al persoanelor deduse judecării, prevăzându-se dispoziții similare celor privind procedura camerei preliminare. Din aceleași rațiuni, a fost necesar să se reglementeze, pentru ipoteza începerii judecării ca urmare a admiterii plângerii, și posibilitatea contestării modului de soluționare a excepțiilor privind administrarea probelor și efectuarea urmăririi penale similar dispozițiilor corespunzătoare procedurii de cameră preliminară” [125]

În fapt, este vorba de o soluție corespundentă celei prevăzute de art.278¹ din C.pr.pen.1968, fiind preluate motivele care au stat la baza pronunțării unei decizii a Î.C.C.J., în secțiile unite, potrivit căreia „în cazul plângerii formulate împotriva rezoluției, ordonanței și dispoziției din rechizitoriu, prin care s-a dispus neînceperea urmăririi penale sau clasarea, instanța

investită nu poate pronunța soluția prevăzută de art.278¹ alin.8 lit.c C.pr.pen.” [90], adică de a reține cauza spre judecare, în complet legal constituit.

Trebuie subliniat și faptul că judecătorul care a participat la soluționarea plângerii împotriva soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată nu poate participa, în aceeași cauză, la judecata în fond sau în căile de atac, o incompatibilitate preluată din vechea reglementare, rezultată din jurisprudența obligatorie a instanței supreme [44].

În ceea ce privește rolul acestui act, de a sesiza instanța de judecată când judecătorul de cameră preliminară admite plângerea și dispune începerea judecății cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală, și probele legal administrate sunt suficiente, ne alăturăm și noi autorilor care se întreabă dacă prin această posibilitate nu s-a încălcat principiul separării funcțiilor judiciare, nou introdus de legea actuală.

Astfel pe această linie, autorul Andrei Zarafiu consideră că „, permițând judecătorului de cameră preliminară să dispună începerea judecății, deși procurorul nu a decis trimiterea în judecată, legiuitorul încalcă principiul separării funcțiilor judiciare, pe care tot el l-a consacrat ca regulă de bază în procesul penal în art.3 C.pr.pen. Trimiterea în judecată și sesizarea instanței este atributul exclusiv al procurorului, ce corespunde funcției de urmărire penală, acesta neputând fi substituit în realizarea acestei atribuții de niciun organ jurisdicțional” [263, p.338]

Și colaboratorii domnului Nicolae Volonciu care au redactat comentariile art.340-341 din Noul Cod de procedură penală comentat, și anume Victor Văduva și Corina Voicu au aceeași apreciere cum că soluția prevăzută de art.341 alin.7 lit.c „este de natură să încalce și în noua formă principiul separației funcțiilor judiciare” [262, p.908].

Aceeași idee o regăsim și la judecătorul Mihai Ștefan Ghica, care a evidențiat că, deși codul a urmărit separarea funcțiilor judiciare, prin dispoziția art. 341 alin. 7 pct. 2 lit. c din N. C. proc. pen. judecătorul de cameră preliminară realizează prin actul de sesizare a instanței (încheierea), atât o apreciere a legalității probelor deja administrate (specifice funcției de verificare a trimiterii și netrimiterii în judecată), cât și o apreciere asupra temeiniciei, reținând suficiența probelor care au trecut testul legalității (specifică funcției de urmărire penală). În acest caz, etapa camerei preliminare este înglobată, însă într-o formă aparte, în cadrul procedurii plângerii contra soluțiilor de neurmărire sau netrimitere în judecată [129].

De lege ferenda, apreciem că se impune abrogarea acestei teze a art. 341 alin.7 pct 2 lit c) din C.pr.pen.2010, urmând ca lit.c) să aibă următorul conținut: „Admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite cauza la procuror pentru întocmirea rechizitoriului cu privire la faptele și

persoanele pentru care, în cursul cercetării penale, a fost pusă în mișcare acțiunea penală și probele legal administrate sunt suficiente.”

Reținem astfel că, în ipoteza în care judecătorul de cameră preliminară apreciază că soluția de netrimitere în judecată este neîntemeiată, dublat de faptul că probele legal administrate sunt suficiente, poate desființa soluția procurorului și dispune trimiterea în judecată, iar instanța investită cu soluționarea cauzei nu mai are atributul de a o trimite la procuror pentru redeschiderea urmăririi penale, ci urmează a o judeca conform dispozițiilor care guvernează etapa judecătii în primă instanță.

Din nou, considerăm utilă aprecierea lui A. Zarafiu care afirmă că „ în modalitatea atipică de începere a judecătii în primă instanță, sesizarea și investirea se realizează printr-un mecanism intermediat care nu poate opera în absența plângerii persoanei. Mai mult, această plângere va trasa și limitele viitoare activități de judecată. Astfel, dacă, în cazul pluralității de fapte sau de persoane, dacă procurorul a dispus clasarea față de toate faptele și toți inculpații, iar persoana vătămată formulează plângere la judecător doar împotriva soluției dispuse față de un inculpat, în cazul în care judecătorul admite plângerea, desființează soluția și dispune începerea judecătii, activitatea de judecată nu va începe decât față de fapta și persoana la care s-a referit plângerea.

Prin urmare, plângerea persoanei(act neoficial) împreună cu hotărârea judecătorului vor fi cele care determină elementele de fapt ale investirii. O altă interpretare ar presupune recunoașterea unui drept excesiv și arbitrar pentru organele jurisdicționale, ce ar implica autoinvestirea fără restricții” [263, p.379].

Legiuitorul a recunoscut acestei încheieri motivate date de judecătorul de cameră preliminară, rolul de act de sesizare al instanța de judecată, și prin prevederea cuprinsă la art.374 alin.1 C.pr.pen.2010 potrivit căreia la primul termen de judecată, președintele completului dispune citirea rechizitoriului sau a încheierii de începere a judecătii, după caz.

Încheierea motivată, prin care dispune judecătorul de cameră preliminară, cu excepția celei date în cazul admiterii plângerii și dispunerii începerii judecătii, este definitivă.

În cazul excepției, pentru a păstra echivalența cu procedura în camera preliminară, legiuitorul a prevăzut că „în termen de 3 zile de la comunicarea încheierii, procurorul și inculpatul pot face, motivat, contestație cu privire la modul de soluționare a excepțiilor privind legalitatea administrării probelor și a efectuării urmăririi penale. Contestația nemotivată este inadmisibilă.”(art. 341 alin.9 N.C.pr.pen)

Ne raliem opiniei potrivit căreia este recunoscut părții civile și părții responsabile civilmente calitatea de participant la procedura de cameră preliminară atât la soluționarea în fond,

cât și în contestație, astfel încât trebuie să li se recunoască acestora și dreptul de a formula contestație împotriva încheierii judecătorului de cameră preliminară [262, p.915], idee subliniată și de C.C.R. în considerentele Deciziei nr.641 din 11 noiembrie 2014.

Contestația se depune la judecătorul a cărei soluție se atacă și se va judeca de judecătorul de cameră preliminară de la instanța superioară, iar în cazul în care plângerea s-a adresat Î.C.C.J., contestația se va judeca în complet de 2 judecători.

Și în cazul soluționării acestei căi de atac, ca și în cazul soluționării plângerii, judecata se va face potrivit dispozițiilor comune în materie, asigurându-se posibilitatea procurorului și a inculpatului de a participa la ședința de judecată și a-și susține cauza, în contradictoriu.

Judecătorul de cameră preliminară de la instanța ierarhic superioară se va pronunța în ședință publică, prin încheiere motivată. În urma unei astfel de contestații, se pot dispune două soluții, una de respingere a acesteia ca fiind tardivă, inadmisibilă ori nefondată, și o alta de admitere cu consecința desființării încheierii de începere a judecății și rejudecarea plângerii potrivit art.341 alin.7 pct 2 lit.c C.pr.pen.2010, dacă excepțiile cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale au fost greșit soluționate.

Trebuie reținut că și în cazul în care admite contestația, adică se apreciază că excepțiile cu privire la legalitatea administrării probelor ori a efectuării urmăririi penale au fost greșit soluționate, judecătorul de cameră preliminară are la îndemână și soluția prevăzută de art.341 alin.7 pct.2 lit c, situație în care din nou încheierea de începere a judecății va constitui actul de sesizare al instanței de judecată.

O ultimă precizare este cea potrivit căreia în cazul pronunțării încheierii care constituie act de sesizare al instanței de judecată, la soluționarea acesteia, pentru identitate de rațiune cu prevederile care reglementează procedura care se desfășoară în cadrul judecății în cameră preliminară, asistența juridică a inculpatului este obligatorie în cazurile prevăzute de art.90 din C.pr.pen.2010

În spiritul comparației cu legislația din Republica Moldova, constatăm că în aceasta nu regăsim această modalitate de sesizare a instanței de judecată, judecătorul de instrucție neavând, așa cum rezultă din analiza art. 313 C.pr.pen. al R.M, acest atribut, de a trece peste măsura dispusă de procuror de a nu trimite în judecată învinuitul și de a dispune trimiterea în judecată, coroborat cu lipsa instituției Camerei preliminare, nou introduse de altfel, și în legislația românească.

4.3. Acordul de recunoaștere a vinovăției

Instanța de judecată mai poate fi sesizată și prin acordul încheiat între procuror și inculpat, denumit acord de recunoaștere a vinovăției, o procedură specială, introdusă în premieră de Noul Cod de procedură penală, reglementată prin art.478-488 din Titlul IV al Părții speciale a Noului Cod.

Acest act de sesizare este expresia justiției negociate, avându-și originea în sistemul justiției penale a S.U.A., fiind consacrată în 1970, ca urmare a desfășurării cazului Brady versus S.U.A, Curtea Supremă statuând că această procedură este benefică tuturor părților implicate în proces.

Chiar dacă a fost precedată în legislația noastră, de procedura recunoașterii vinovăției în cursul cercetării judecătorești în primă instanță, introdusă în Codul de procedură penală 1968, încă din anul 2010, nu trebuie să o confundăm cu aceasta și trebuie să îi recunoaștem calitatea de act de sesizare, ca a doua modalitate prin care procurorul poate sesiza instanța de judecată(n.n. din punct de vedere al numărului utilizat, prima modalitate prin care procurorul poate sesiza instanța, fiind rechizitoriul).

Legiuitorul român s-a inspirat în introducerea acestei instituții din sistemele de drept continentale, francez și german, pe care le-a adaptat realităților din sistemul judiciar românesc, prin introducerea acestei instituții urmărindu-se să se aducă o „schimbare radicală procesului penal român și să se ofere o soluție legislativă inovatoare, menită să asigure soluționarea cauzelor într-un termen optim și previzibil” [155].

Natura juridică a acestui acord este cea a unei convenții, „o specie atipică de tranzacție judiciară prin care subiecții acțiunii penale convin modul de rezolvare a acțiunii penale ca urmare a recunoașterii vinovăției de către inculpat” [263, p.456].

În art. 478 alin.1 din C.pr.pen.2010 se specifică care sunt titularii acestui acord și anume, procurorul și inculpatul care în cursul urmăririi penale, după punerea în mișcare a acțiunii penale, pot încheia un acord, ca urmare a recunoașterii vinovăției de către inculpat, cele două părți fiind singurele între care se poate încheia valabil o astfel de înțelegere.

Deși legea nu îl enumeră expres pe procurorul ierarhic superior printre titularii acordului, rolul acestuia este prevăzut în art.478 alin.4 potrivit căruia „limitele încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției se stabilesc prin avizul prealabil și scris al procurorului ierarhic superior”, coroborat cu alin.2 care stabilește că „efectele acordului de recunoaștere a vinovăției

sunt supuse avizului procurorului ierarhic superior”, în fapt fiind vorba de o simetrie cu instituția verificării rechizitoriului sub aspectul legalității de către procurorul ierarhic superior.

Având în vedere art. 478 alin.2 și 4 C.pr.pen.2010 care prevăd acel aviz pentru limitele și efectele acordului, inevitabil a apărut întrebarea numărului de avize necesare din partea procurorului ierarhic superior pentru inițierea și încheierea legală a unui acord de recunoaștere a vinovăției.

În practica și doctrina de specialitate au fost exprimate două opinii principale. Prima dintre acestea susține ideea că procurorul ierarhic superior trebuie să emită un singur aviz prealabil și scris pentru ca acordul de recunoaștere a vinovăției încheiat între procurorul de caz și inculpat și își producă efectele vizate, acord care va fi înaintat ulterior instanței pentru a fi supus controlului. Această opinie pleacă de la premisa că art. 478 alin. 2 din C. proc. pen. este un text de principiu, reluat ulterior în alin. 4 din aceeași dispoziție legală.

Cea de-a doua opinie, majoritară de altfel, susține ideea conform căreia, pentru ca un acord de recunoaștere a vinovăției încheiat între procuror și inculpat să își producă efectele urmărite și să fie admis de instanța de judecată, este necesar ca procurorul ierarhic superior să emită două avize, unul anterior și altul ulterior încheierii propriu-zise a „convenției” între cei doi „actori” principali.

În soluționarea acestei divergențe de opinie, trebuie avute în vedere principiile de drept conform cărora dispozițiile legii procesual penale sunt de strică interpretare – „ubi lex non distinguit, nec nos distinguere debemus”. Așadar, atât timp cât din dispozițiile art. 478 alin. 4 din C. proc. pen. rezultă că limitele încheierii acordului de recunoaștere a vinovăției se stabilesc prin avizul prealabil și scris al procurorului ierarhic superior, iar, potrivit alin. 2, efectele acordului de recunoaștere a vinovăției sunt supuse avizului aceluiași organ ierarhic superior, rezultă că intenția legiuitorului român a fost aceea a existenței unei duble verificări din partea procurorului ierarhic superior în parcurgerea acestei proceduri speciale.

Cu toate acestea, până la intervenția legiuitorului în sensul clarificării intenției sale inițiale, această dispută de interpretare ar trebui soluționată în sensul arătat anterior.

În ceea ce privește sancțiunea ce intervine în cazul lipsei unuia sau ambelor avize ale procurorului ierarhic superior, din interpretarea dispozițiilor art. 485 alin. 1 lit. a și b C.pr.pen.2010 (care reglementează soluțiile pe care le poate pronunța instanța în urma verificării acordului de recunoaștere) rezultă că instanța nu poate respinge acordul decât dacă constată că nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art. 480-482 din Codul de procedură penală, nu și a celor menționate în art. 478.

Prin urmare, instanța sesizată cu judecarea acordului de recunoaștere a vinovăției nu poate constata nelegala sa sesizare, atât timp cât nu sunt aplicabile dispozițiile ce reglementează procedura desfășurată în camera preliminară și nici nu poate respinge acordul întrucât existența formalităților menționate mai sus exced limitele analizei ce se poartă în fața sa, în această procedură specială. Nimic nu împiedică însă procurorul ierarhic superior să infirme acest act, în cazul în care face aplicarea art. 304 C.pr.pen.2010, respectiv atunci când consideră motivat că acordul încheiat cu inculpatul nu este dat cu respectarea dispozițiilor legale sau este neîntemeiat. De asemenea, se poate invoca sancțiunea nulității relative în condițiile art. 282 C. proc. pen. [41].

Este stabilit că inculpatul persoană fizică sau persoană juridică, cât și procurorul pot iniția procedura acordului de recunoaștere a vinovăției, sub formă scrisă sau verbală, caz în care organul de urmărire penală încheie un proces-verbal. Reținem că doar procurorul are și dreptul de a îl încheia, voința exclusivă a acestuia fiind condiția esențială care stă la baza finalizării negocierilor purtate între cele două părți.

Prin OUG nr.18 din mai 2016 [204] s-a completat seria titularilor care pot încheia un astfel de acord, prin acordarea acestui drept și minorilor care „pot încheia acorduri de recunoaștere a vinovăției, cu încuviințarea reprezentantului lor legal, în condițiile prezentului capitol”, prin introducerea alin.6 la art. 478 N.C.pr.pen, concretizându-se astfel propunerea lui A.V.Iugan care a susținut modificarea dispozițiilor în sensul acordării acestei posibilități de încheiere a unui astfel de acord de recunoaștere și minorilor, cu încuviințarea reprezentantului legal.

Nu s-a dispus nimic în sensul iresponsabililor, despre care același autor ar fi dorit să fie trecută prevederea expresă că nu pot încheia un astfel de acord [145, p.52-53].

În cazul pluralității de inculpați, legea prevede că se poate încheia „un acord de recunoaștere a vinovăției distinct cu fiecare dintre aceștia, fără a fi adusă atingere prezumției de nevinovăție a inculpaților pentru care nu s-a încheiat acord.”

Distinsul autor Ion Neagu merge și mai departe și consideră că și instanța de judecată căreia îi revine competența să admită sau să respingă acordul încheiat, se numără printre titularii acestui acord, precum și instanța de control judiciar care soluționează apelul declarat împotriva sentinței primei instanțe. Nu suntem de acord cu această idee motivat de faptul că inițierea, negocierea și încheierea înțelegerii au loc doar între inculpat și procuror, instanța având atributul de admitere sau respingere a acestuia.

Următoarele articole, 479 și 480 din N.C. pr.pen. român, conțin obiectul și condițiile acordului de recunoaștere a vinovăției.

Obiectul acordului a fost și acesta completat prin OUG 18/2016 și la acest moment acordul de recunoaștere a vinovăției are ca obiect recunoașterea comiterii faptei și acceptarea încadrării juridice pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală și privește felul și cuantumul pedepsei, precum și forma de executare a acesteia, respectiv felul măsurii educative ori, după caz, soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei.

Completarea a constat în prevederea expresă a faptului că se poate tranzacționa și asupra unei măsuri educative ca urmare a recunoașterii dreptului de încheiere a acestui acord și minorilor, precum și a stabilirii clare că pot fi acceptate și soluții de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei.

Important este stabilirea momentului procesual în care poate să intervină o astfel de înțelegere, și anume doar după punerea în mișcare a acțiunii penale și până la emiterea rechizitoriului de trimitere în judecată.

Mărturisirea inculpatului trebuie să fie făcută fără nicio rezervă, să recunoască comiterea faptei și să accepte încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiune penală, inclusiv a eventualelor circumstanțe agravante sau atenuante ori stări de agravare sau atenuare a răspunderii penale, precum și limitele de pedeapsă stabilite.

Cu toate acestea, C.C.R. prin decizia 235/2015 [46] stabilește că „încadrarea juridică poate face obiectul controlului judecătoresc, întrucât, în funcție de încadrarea juridică, este stabilit și maximul special al pedepsei, iar situarea acestui maxim în limita de cel mult șapte ani reprezintă una dintre condițiile de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției, conform art.480 alin. 1 C.pr.pen.”

M. Udroi consideră că această constatare a Curții este valabilă „numai în ceea ce privește posibilitatea invocării greșite a încadrării juridice ca motiv de apel, deoarece instanța de fond, chiar și în reglementarea actuală, are posibilitatea de a respinge, sub acest aspect, un acord de recunoaștere a vinovăției, în cadrul verificării întrunirii condițiilor privind conținutul acestuia, art.482 alin.1 lit.e C.pr.pen.2010 vizând chiar încadrarea juridică a faptei și pedeapsa prevăzută de lege” [252]

Ne alăturăm și noi autorilor care susțin că acceptarea încadrării juridice a faptei de către inculpat, implică unele precizări. Trebuie reținut că „încadrarea juridică de la momentul declarației de recunoaștere, poate fi diferită față de cea stabilită inițial prin ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale, în urma unei schimbări de încadrare juridică potrivit art. 311 alin. (1)-(3) C. proc. pen. De asemenea, în situația extinderii acțiunii penale atunci când se constată fapte noi, inculpatul trebuie să accepte încadrarea juridică finală, stabilită prin ordonanța de extindere a

acțiunii penale, dacă recunoaște comiterea tuturor faptelor și acceptă încadrarea juridică a tuturor faptelor inclusiv a celor pentru care s-a extins acțiunea penală.

În situația în care se încheie acordul numai cu privire la unele dintre fapte, inculpatul va accepta încadrarea juridică stabilită, după caz, fie prin ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale, fie prin ordonanța de extindere a acțiunii penale. Distincția este esențială, deoarece în raport de încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală, raportat la momentul recunoașterii, urmează să fie apreciată și condiția privitoare la limitele de pedeapsă.

A se considera că încheierea acordului este strict legată de faptele și încadrarea reținute în ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale ar genera, pe de o parte, menținerea în mod conștient a unei situații contrare realității, cu încălcarea principiului legalității, iar pe de altă parte, renunțarea la circumstanțe cu influență asupra limitelor de pedeapsă între care se determină, în concret, consecințele pe care inculpatul le suportă ca urmare a săvârșirii infracțiunii (spre exemplu, omisiunea reținerii stării de recidivă sau omisiunea de a clarifica dacă fapta a fost săvârșită în formă tentată sau consumată)” [122].

Foarte importantă este precizarea potrivit căreia, până la încheierea procedurii în faza de urmărire penală, inculpatul poate să revină asupra acordului său dat în vederea încheierii înțelegerii de recunoaștere a vinovăției, care reiese din interpretarea per a contrario a art.482 alin.1 lit.g care prevede ca și condiție de valabilitate a acordului ca act de sesizare „declarația expresă a inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală.”

În practică, au fost situații în care inculpatul, ulterior acestui moment prevăzut de lege ca moment terminus până la care își poate retrage consimțământul, a solicitat instanței să nu se admită acordul încheiat. Instanța a făcut în mod corect aplicarea dispozițiilor care reglementează declarația expresă a inculpatului din cadrul acordului încheiat, și a respins cererea inculpatului D.I. de a nu se admite acordul de recunoaștere încheiat cu Parchetul de pe lângă Tribunalul Giurgiu, în condițiile în care acesta este rezultatul manifestării de voință a inculpatului asupra căruie nu s-ar putea reveni decât în situația în care inculpatul ar fi dovedit că încheierea acordului este rezultatul unei induceri în eroare sau rezultatul exercitării unor violențe, ceea ce nu este cazul în speță, acordul încheindu-se la solicitarea inculpatului [233].

Am văzut astfel că recunoașterea trebuie să privească felul, cuantumul pedepsei și forma de executare a acesteia. Pedepsele pot fi principale, complementare și accesorii. În plus, pot face obiectul unui acord de recunoaștere și soluțiile de renunțare la aplicarea pedepsei și amânarea aplicării pedepsei, prima categorie doar atunci când nu sunt întrunite condițiile prevăzute de art.7

N.C.pr.pen(principiul oportunității) când procurorul renunță întrucât nu există un interes public în realizarea obiectului acesteia, iar cea de-a doua categorie atunci când procurorul va aprecia că exercitarea acțiunii penale prezintă interes public, dar că nu se impune aplicarea unei pedepse.

Pe lângă condițiile stabilite deja, și anume calitatea de inculpat, vârsta acestuia, avizul procurorului ierarhic superior, art. 480 din N.C.pr.pen modificat prin OUG 18/2016 mai prevede că un astfel de acord de recunoaștere a vinovăției se poate încheia numai cu privire la infracțiunile pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 15 ani și doar atunci când, din probele administrate, rezultă suficiente date cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului iar, la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, asistența juridică este obligatorie.

Prevederea limitei pedepsei principale de cel mult 15 ani închisoare pentru infracțiunile în cazul cărora se poate iniția și încheia o astfel de înțelegere, se referă la limita maximă a închisorii prevăzute de lege pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală, cu mențiunea că în cazul negocierii cu privire la o soluție de renunțare la aplicarea pedepsei, această limită este de 5 ani, așa cum este prevăzut în art.80 alin.2 lit.d din C.pen.2009 iar, în cazul negocierii cu privire la o soluție de amânare a aplicării pedepsei, limita este de închisoarea mai mică de 7 ani, așa cum este prevăzut în art.83 alin.2 din C.pen.2009

S-a apreciat de unii autori că s-ar impune o modificare a art.480 alin.1 din C.pr.pen.2010 de fapt o reformulare potrivit căreia „acordul de recunoaștere a vinovăției se poate încheia numai dacă pedeapsa rezultată din încadrarea juridică dată faptei și acceptată de inculpat este amenda sau închisoarea de cel mult 7 ani(n.n la acest moment limita fiind de 15 ani)” [235].

În ceea ce privește probele, acestea trebuie să fie administrate în cursul urmăririi penale și să ofere suficiente date care să formeze convingerea procurorului și implicit a instanței de judecată asupra săvârșirii faptei, care constituie infracțiune și a vinovăției inculpatului care a comis-o. „Această condiție urmărește punerea în acord a instanței acordului de recunoaștere a vinovăției cu principiul aflării adevărului real, deoarece nu este permisă încheierea lui decât în cazul în care sunt suficiente date cu privire la infracțiunea săvârșită și la vinovăția inculpatului. Standardul de probațiune în acest caz este unul mai redus decât standardul probei dincolo de orice dubiu rezonabil, necesar pentru a dispune condamnarea inculpatului în urma procedurii obișnuite” [262, p.1273].

În sens contrar acestei opinii, au existat situații când instanța a respins acordul de recunoaștere a vinovăției încheiat întrucât a constatat că nu este îndeplinită condiția prevăzută de art 480 alin. 2 C.pr.pen.2010 respectiv nu au fost administrate probe din care să rezulte suficiente

date cu privire la existența faptei pentru care s-a pus în mișcare acțiunea penală și cu privire la vinovăția inculpatului. Instanța a subliniat că și în situația încheierii unui acord, Ministerul Public trebuie să respecte același standard de probă pentru obținerea unei soluții de condamnare prevăzute de art.396 alin.2 din C.pr.pen.2010, respectiv dovedirea, dincolo de orice dubiu rezonabil, că fapta există, constituie infracțiune și a fost săvârșită de către inculpat [230].

Suntem de acord cu măsura dispusă de instanța respectivă de a trimite dosarul la procuror pentru continuarea urmăririi penale atât timp cât din analiza raportului de constatare tehnico-științifică, a cărui concluzii sunt probabile și nu se coroborează cu alte mijloace de probă, nu a fost probat, dincolo de orice dubiu rezonabil, că cei care au încheiat acordurile sunt cei care au și comis faptele.

O altă premisă care stă la baza valabilității acestui acord este asistența juridică obligatorie a inculpatului, pe întreg parcursul procedurii, de la inițiere până la momentul încheierii acestei înțelegeri. Rațiunea reglementării asistenței juridice obligatorii este asigurarea unui consimțământ informat și liber al recunoașterii vinovăției.

Acordul trebuie să aibă formă scrisă și să conțină: data și locul încheierii; numele, prenumele și calitatea celor între care se încheie; date privitoare la persoana inculpatului, prevăzute la art. 107 alin. 1; descrierea faptei ce formează obiectul acordului; încadrarea juridică a faptei și pedeapsa prevăzută de lege; probele și mijloacele de probă; declarația expresă a inculpatului prin care recunoaște comiterea faptei și acceptă încadrarea juridică pentru care a fost pusă în mișcare acțiunea penală; felul și cuantumul, precum și forma de executare a pedepsei sau a măsurii educative(n.n. omisiunea legiuitorului care a introdus printre titulari să minorii) ori soluția de renunțare la aplicarea pedepsei sau de amânare a aplicării pedepsei cu privire la care s-a ajuns la un acord între procuror și inculpat; semnăturile procurorului, ale inculpatului și ale avocatului.

În jurisprudența și doctrina [225] altor state care au o reglementare similară, prestația inefficientă a apărătorului poate fi un temei pentru instanță de a nu accepta acordul și chiar de a casa în calea de atac sentința pronunțată în această procedură [216, p.355].

Dacă ne aflăm în situația în care sunt mai mulți inculpați în cauză și doar pentru unul sau unii dintre aceștia se încheie un acord de recunoaștere a vinovăției, pentru ceilalți instanța va fi sesizată prin rechizitoriu în cazul în care procurorul apreciază că este necesară trimiterea în judecată.

Pe lângă dispozițiile obligatorii pe care trebuie să le cuprindă înțelegerea dintre inculpat și procuror, care sunt în mare parte aceleași cu cele ale rechizitoriului, acesta va mai cuprinde și clauze care se referă la exercitarea sau neexercitarea de către persoana vătămată a acțiunii civile

(inclusiv un acord de mediere sau o tranzacție), date cu privire la măsurile preventive, dacă au fost sau nu dispuse, la măsuri de siguranță sau asiguratorii ce urmează a fi dispuse de instanță în cazul condamnării, la persoanele ce urmează a fi citate și la cheltuielile judiciare.

Ne aflăm în momentul încheierii acordului dintre inculpat și procuror, urmat de verificarea procurorului ierarhic superior care, dacă constată că sunt îndeplinite condițiile de fond și formă, își dă avizul asupra „efectelor” actului încheiat, adică asupra sesizării instanței de judecată. Trebuie spus că acest aviz nu se referă la temeinicia acordului încheiat.

Ion Neagu își îndreaptă atenția și asupra modalității practice prin care procurorul superior soluționează propunerea procurorului de caz. Astfel, consideră necesar să facă distincția între ipoteza avizării fără rezerve, în totalitate, a propunerii formulate și ipotezele avizării parțiale sau neavizării propunerii de încheiere a acordului de recunoaștere a vinovăției [195, p.475].

Dacă procurorul superior nu-și dă avizul asupra negocierii purtate între inculpat și procuror, va infirma actul se sesizare, în condițiile art.304 din N.C.pr.pen, iar dosarul va fi restituit pentru refacerea actului sau continuarea urmăririi penale potrivit dispozițiilor de drept comun.

Potrivit art.483 alin 1 C.pr.pen.2010, după încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, procurorul sesizează instanța căreia i-ar reveni competența să judece cauza în fond și trimite acesteia acordul de recunoaștere a vinovăției, însoțit de dosarul de urmărire penală. De asemenea, se anexează și tranzacția sau acordul de mediere, dacă astfel de acte s-au încheiat între inculpat și partea vătămată.

După ce își verifică competența, precum și competența organelor de urmărire penală care au efectuat urmărirea penală în cauza dedusă judecătii, trece la verificarea prevăzută de art. 485 din C.pr.pen.2010 asupra mențiunilor obligatorii și a respectării condițiilor prevăzute la art. 482 și 483 iar, în cazul în care constata lipsuri sau încălcări, instanța dispune acoperirea omisiunilor în cel mult 5 zile și sesizează în acest sens conducătorul parchetului care a emis acordul.

Termenul de 5 zile este un termen de recomandare, legea neprevăzând nicio sancțiune pentru nerespectarea acestuia; cu toate acestea „dacă până la termenul acordat pentru pronunțarea asupra acordului omisiunile nu au fost acoperite, instanța va respinge acordul de recunoaștere a vinovăției, soluție ce se deduce din cuprinsul dispozițiilor art.485 alin.1 lit. b din C.pr.pen.2010” [252, p.1238].

Procedura în fața instanței de judecată, se caracterizează prin faptul că este atipică, nu este precedată de etapa camerei preliminare, nu are loc cercetarea judecătorească și dezbaterile se poartă în condiții de contradictorialitate.

În urma declarării ca neconstituționale a prevederilor art. 482 alin.2, acest alineat s-a modificat prin OUG 18/2016 prevăzând în forma actuală că „la termenul fixat se citează inculpatul, celelalte părți și persoana vătămată. Instanța se pronunță asupra acordului de recunoaștere a vinovăției prin sentință, în ședință publică, după ascultarea procurorului, a inculpatului și avocatului acestuia, precum și, dacă sunt prezente, a celorlalte părți și a persoanei vătămate”.

Ședința de judecată este publică și nu se vor putea lua în calcul alte probe decât cele cuprinse în acordul de recunoaștere a vinovăției, și nici readministra cele din cadrul urmăririi penale. Considerăm de bun augur propunerea *de lege ferenda* a lui Ion Neagu care apreciază că legiutorul ar trebui să modifice norma și să prevadă ca această primă etapă a procedurii de judecare a acordului de recunoaștere a vinovăției, constând în verificarea prealabilă a acestuia, să aibă loc în camera de consiliu și nu în ședință publică [195, p.481].

Constatăm că procedura acordului de recunoaștere a vinovăției în fața instanței cunoaște două etape, cea a verificărilor prealabile a acestuia, urmată de soluționarea propriu zisă a cauzei, prin sentință, când după parcurgerea primei etape nu s-au constatat neregularități sau au și fost remediate în termenul prevăzut.

Soluțiile pe care le poate da instanța în temeiul funcției de judecată atribuite de lege, sunt de admitere sau respingere a acordului cu care a fost sesizată, cum reiese din dispozițiile art.485 din C.pr.pen.2010, modificat prin OUG 18/2016.

O primă soluție este cea de admitere a acordului când instanța constată că sunt îndeplinite toate condițiile cerute imperativ de art.480-482, inclusiv în urma remedierii acestora în termenul de 5 zile prevăzut de art.484 alin.1 C.pr.pen.2010, cu privire la toate faptele reținute în sarcina inculpatului și care au făcut obiectul acordului.

Suntem de părere că legiutorul român fără temei a păstrat referirea la îndeplinirea condițiilor prevăzute de art. 480-481, întrucât acestea fac obiectul verificărilor prealabile din prima etapă a sesizării instanței prin acord, așa cum am consemnat anterior.

Dacă admite acordul, instanța va putea dispune o soluție de condamnare, inclusiv de suspendare sub supraveghere, sau de renunțare sau amânare la aplicarea pedepsei.

În practica judiciară, au existat situații în care instanța a admis acordul de recunoaștere dar a încălcat principiul *non reformatio in peius*.

Astfel, instanța a fost sesizată cu acordul de recunoaștere a vinovăției pentru săvârșirea infracțiunii de conducere a unui vehicul sub influența alcoolului sau a altor substanțe, prevăzută de art.336 alin.1 din C.pen.2009. Prin actul de sesizare, procurorul și inculpatul si-au manifestat acordul de voință în sensul aplicării pedepsei de un an și 6 luni închisoare cu suspendarea sub

supraveghere a executării pedepsei pentru un termen de supraveghere de 2 ani, cu obligația inculpatului de a respecta anumite măsuri de supraveghere și obligații, conform art.93 C.pen.2009. Instanța de judecată, admitând acordul de recunoaștere a vinovăției, a achiesat la pedeapsa închisorii, pe durata și sub modalitatea prevăzute în acord și a dispus respectarea de către inculpat a măsurilor de supraveghere și a obligațiilor convenite. Cu toate acestea, instanța de judecată a completat acordul de voință prin aplicarea pedepsei complementare a interzicerii unor drepturi și aplicarea pedepsei accesorii constând în interzicerea drepturilor a căror exercitare a fost interzisă ca pedeapsă complementară [195, p.486].

În mod firesc, apare întrebarea dacă instanța de judecată poate, în urma admiterii acordului de recunoaștere a vinovăției, să dispună o altă soluție decât cea din acord, dar mai favorabilă inculpatului? Împărtășim viziunea autorilor care confirmă această posibilitate aflată la îndemâna instanței de judecată, invocând ca și argument și soluția prin care Î.C.C.J., sesizată în vederea pronunțării unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea de principiu a problemei de drept referitoare la posibilitatea procurorului, în procedura acordului, de a reține în încadrarea juridică dată faptei inculpatului și dispozițiile art.396 alin.10 C.pr.pen.2010, a statuat în sensul că instanța de judecată este aceea care stabilește pedeapsa în urma evaluării tuturor criteriilor de individualizare, putând să aplice chiar un alt tratament sancționator, fără să creeze însă pentru inculpat o situație mai grea decât cea stabilită prin acordul încheiat între procuror și inculpat [195, p.487].

De asemenea, atunci când intervine decesul inculpatului sau persoana vătămată își retrace plângerea prealabilă, după momentul sesizării instanței prin acord, considerăm că instanța are la îndemână doar posibilitatea respingerii acordului de recunoaștere, neputând rezolva acțiunea penală în afara cadrului legal instituit, soluția de clasare urmând a fi dispusă de procuror, în cadrul urmăririi penale reluate.

Aceeași concluzie se impune și în cazul în care instanța consideră, în baza evaluării probelor din dosar, că s-ar impune o soluție de achitare, urmând a restitui dosarul procurorului pentru a dispune în consecință clasarea în timpul urmăririi penale reluate.

Potrivit art.485 alin.2 din C.pr.pen.2010 instanța poate admite acordul în întregime sau în parte, cu privire doar la unii dintre inculpați, pentru cei la care nu apreciază că sunt condiții de admitere, dispunând respingerea acestuia.

A doua soluție pe care instanța o poate dispune cu privire la un acord de recunoaștere a vinovăției cu care a fost sesizată, este cea de respingere, care intervine atunci când fie nu sunt îndeplinite condițiile prevăzute la art.480-482 C.pr.pen.2010 în ceea ce privește toate faptele

reținute în sarcina inculpatului, fie când apreciază că soluția asupra căreia s-a ajuns la un acord, este nejustificat de blândă în raport cu gravitatea infracțiunii sau cu periculozitatea infractorului.

Au existat spețe în practică când a fost respins acordul de recunoaștere ca urmare a retragerii plângerii prealabile a persoanei vătămate după sesizarea instanței de judecată, adică a intervenit o cauză de clasare a dosarului (art. 16 alin.1 lit.g C.pr.pen.2010) iar instanța a dispus „trimiterea dosarului la Parchetul de pe lângă Judecătoria Aiud în vederea continuării urmăririi penale față de intervenția acestei cauze de încetare a procesului penal în fața instanței, apreciind că această soluție nu poate fi adoptată de către instanță potrivit art. 485 alin. 1 Cod procedură penală, prin care se arată că instanța se poate pronunța asupra acordului numai prin admiterea sau respingerea acestuia și trimiterea la procuror pentru ca acesta să soluționeze cauza” [232]

Oricare ar fi temeiul dintre cele două motive de respingere de mai sus, respingerea acordului prin sentință este urmată de restituirea dosarului și reluarea urmăririi penale, care se poate finaliza prin emiterea unui rechizitoriu, prin ordonanță de clasare sau renunțare la urmărire sau printr-un alt acord de recunoaștere a vinovăției.

În acest din urmă caz, judecătorul care a soluționat primul acord, nu devine incompatibil să îl judece pe al doilea sau fondul cauzei (în situația sesizării prin rechizitoriu), decât în situația în care, în motivarea soluției de respingere a acordului, judecătorul a făcut afirmații despre vinovăția inculpatului.

În oricare caz, instanța se pronunță din oficiu și asupra stării de arest a inculpatului.

O altă situație cu care s-au confruntat în practică instanțele de judecată, este cea a posibilității retragerii declarației exprese a inculpatului în fața instanței de judecată când „inculpatul a declarat că solicită respingerea acordului de recunoaștere a vinovăției încheiat de procuror cu acesta, întrucât a fost în eroare la data la care l-a semnat și nu este de acord cu pedeapsa consemnată în acest acord și modalitatea de executare a acesteia.

Având în vedere această situație, instanța constată că deși în faza de urmărire penală s-a încheiat un acord de recunoaștere a vinovăției, iar procedura în fața instanței presupune verificarea condițiilor de formă și de fond ale acestui acord, acest lucru nu mai este posibil întrucât instanța apreciază că inculpatul își poate retrage consimțământul exprimat anterior, în faza de urmărire penală.

Situația este similară cu cea a recunoașterii vinovăției în faza de urmărire penală, pentru ca în fața judecătorului, inculpatul să declare că nu mai recunoaște săvârșirea faptei. Or, altfel spus, acordul de recunoaștere a vinovăției își produce efecte doar dacă acesta este exprimat și

menținut în fața judecătorului, până la acest moment inculpatul putând reveni asupra manifestării inițiale de voință exprimată în fața procurorului.

Tot așa s-ar întâmpla și în cazul în care inculpatul ar reveni asupra acordului de recunoaștere, înainte ca procurorul să sesizeze instanța de judecată.

În lipsa manifestării de voință exprimată clar și neechivoc în fața instanței, acordul de recunoaștere a vinovăției nu poate produce consecințe juridice, un argument în plus în acest sens, în lipsa unor dispoziții clare din C.pr.pen.2010, regăsindu-se în alte instituții asemănătoare, mai precis, instanța având în vedere instituția încetării procesului penal, în cazul în care inculpatul și persoana vătămată se pot împăca, cauză de înlăturare a răspunderii penale, instanța putând dispune această măsură numai atunci când aceasta constată nemijlocit acordul de voință al inculpatului și al persoanei vătămate, de a se împăca, exprimat în ședința de judecată.

Chiar dacă anterior o asemenea împăcare a avut loc, până la momentul în care se află în fața sesizării, oricare dintre părți poate reveni asupra manifestării sale de voință.

În concluzie, apreciind că inculpatul are dreptul să revină asupra acordului de recunoaștere a vinovăției până la momentul în care se află în fața sesizării, or, în speța de față inculpatul a revenit asupra acordului încheiat în faza de urmărire penală, instanța va urma să pronunțe o soluție de respingere, fără a mai trece la verificarea condițiilor de formă sau de fond ale acestui acord.

Față de aceste considerente, în baza art. 485 alin 1 lit. b N.C. pr.pen., instanța va respinge acordul de recunoaștere a vinovăției încheiat de Parchetul de pe lângă Judecătoria Filiași cu inculpatul și va trimite dosarul procurorului în vederea continuării urmăririi penale” [231].

Am văzut că acordul de recunoaștere privește doar latura penală, în ceea ce privește latura civilă, instanța având la îndemână, în cazul admiterii acordului, două posibilități: dacă între părți s-a încheiat tranzacție sau acord de mediere cu privire la acțiunea civilă, instanța ia act de aceasta prin sentință, ori când între părți nu s-au încheiat astfel de acte lasă nesoluționată acțiunea civilă. În această situație, hotărârea prin care s-a admis acordul de recunoaștere a vinovăției nu are autoritate de lucru judecat asupra întinderii prejudiciului în fața instanței civile.

Sentința va cuprinde mențiunile prevăzute la art.370 alin.4 C.pr.pen.2010(ziua, luna, anul și denumirea instanței; mențiunea dacă ședința a fost sau nu publică; numele și prenumele judecătorilor, procurorului și grefierului; numele și prenumele părților, avocaților și ale celorlalte persoane care participă în proces și care au fost prezente la judecată, precum și ale celor care au lipsit, cu arătarea calității lor procesuale și cu mențiunea privitoare la îndeplinirea procedurii; fapta pentru care inculpatul a fost trimis în judecată și textele de lege în care a fost încadrată fapta;

mijloacele de probă care au fost supuse dezbaterii contradictorii; cererile de orice natură formulate de procuror, de persoana vătămată, de părți și de ceilalți participanți la proces; concluziile procurorului, ale persoanei vătămate și ale părților; măsurile luate în cursul ședinței), la art 403 și 404 C.pr.pen.2010 (care reglementează conținutul expunerii și a dispozitivului hotărârii) precum și fapta pentru care s-a încheiat acordul de recunoaștere a vinovăției și încadrarea juridică a acesteia.

Potrivit art.488 în forma actuală de după adoptarea deciziei C.C.R nr.235 din 7 aprilie 2015 și modificarea C.pr.pen.2010 prin OUG nr.18/2016, sentința de admitere sau respingere a acordului de recunoaștere poate fi atacată cu apel în 10 zile de la comunicare, nu doar de inculpat și procuror, ci și de persoana vătămată, partea civilă și partea responsabilă civilmente, cu mențiunea că ultimele două pot declara apel în condițiile respectării art. 409 C.pr.pen.2010, în măsura în care soluția dată în latura penală are influență asupra laturii civile.

Împotriva sentinței de admitere a acordului se poate declara apel numai cu privire la felul și cuantumul pedepsei ori la forma de executare a acesteia.

La soluționarea apelului se citează părțile și persoana vătămată.

Instanța de apel poate da una din următoarele soluții:

- respinge apelul, menținând hotărârea atacată, dacă apelul este tardiv sau inadmisibil ori nefondat;
- admite apelul, desființează sentința prin care acordul de recunoaștere a fost admis și pronunță o nouă hotărâre, procedând potrivit art. 485 și 486, care se aplică în mod corespunzător;
- admite apelul, desființează sentința prin care acordul de recunoaștere a fost respins, amite acordul de recunoaștere, dispozițiile art.485 alin.1 lit.a și art 486 aplicându-se în mod corespunzător.

Mai menționăm că, spre deosebire de alte sisteme de drept în care pedeapsa stabilită prin acordul de recunoaștere nu constituie o condamnare penală și nu figurează în cazierul judiciar [262, p.1281], în sistemul nostru judiciar, pedeapsa stabilită în urma admiterii acordului de recunoaștere a vinovăției, atrage toate consecințele unei condamnări penale(recidivă, decăderi, interdicții).

Prin modificările aduse legii procesual penale prin OUG 18/2016, s-a reparat o mare lacună a acestei instituții nou introduse, care o lipsea de valabilitate practică.

Astfel, s-a introdus la art.480 un nou alin., nr.4 potrivit căruia „inculpatul (n.n. care a încheiat un acord de recunoaștere a vinovăției) beneficiază de reducerea cu o treime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii și de reducerea cu o pătrime a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei amenzii. Pentru inculpații minori, se va ține seama

de aceste aspecte la alegerea măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu o treime”.

De fapt, s-a prevăzut aceeași recompensă ca și în cazul judecării cu recunoașterea învinurii(art.396 coroborat cu art.375 C.pr.pen.2010).

Apreciem că o reducere de jumătate din limitele din pedeapsa prevăzută, indiferent dacă este închisoare sau amendă, fără posibilitatea de a se dispune pedepse complementare sau accesorii, ci doar măsuri de siguranță, ar mult mai potrivită atât timp cât dacă legiuitorul prevede această posibilitate de reducere cu o treime în cazul recunoașterii învinuirii în tipul judecării în cazul comiterii oricărei infracțiuni, cu excepția celor pentru care este prevăzută pedeapsa detenției pe viață, cu atât mai mult în cazul recunoașterii vinovăției în timpul urmăririi penale condiționate de o limită de 15 ani, se impune o reducere mai semnificativă a pedepsei.

De *lege ferenda*, propunem ca art.480 alin.4 C.pr.pen. român să aibă următorul conținut „Inculpatul beneficiază de reducerea cu o jumătate a limitelor de pedeapsă prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii sau a amenzii. Pentru inculpații minori, se va ține seama de aceste aspecte la alegerea măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu jumătate.”

Și în procedura penală a Republicii Moldova întâlnim această instituție în Capitolul III art. 504- 509, încă din anul 2004, iar dacă inițial acordul de recunoaștere a vinovăției a fost primit cu reticență, ulterior această instituție a început să aibă un rol important în exercitarea justiției. În ultimii ani, conform datelor Procuraturii Generale, aproximativ 44-46% din cauzele trimise în instanță sunt judecate în procedura acordului de recunoaștere a vinovăției. Dacă în anul 2004, primul an deplin în care a fost pusă în aplicare instituția acordului de recunoaștere a vinovăției, au fost trimise în instanță de judecată doar 1120 cauze, ceea ce constituia 7% din numărul total de cauze trimise în judecată, iar procentul de judecare a cauzelor prin procedura acordului de recunoaștere a vinovăției a constituit doar 8% din numărul total de cauze, în ultimii ani, cota cauzelor trimise în instanță și judecate prin procedura acordului de recunoaștere a vinovăției a crescut considerabil [225, p.6].

Pentru a asigura o garanție obiectivă a persoanei la încheierea acordului de recunoaștere a vinovăției, Codul penal al R.M. la art. 80 prevede reducerea cu o treime din sancțiunea maximă prevăzută pentru această infracțiune. Instanța de judecată la momentul individualizării pedepsei unei asemenea persoane care a încheiat un acord de recunoaștere, va calcula pedeapsa, dintre sancțiunea maximă redusă cu o treime și sancțiunea minimă, iar în anumite circumstanțe, chiar va aplica o pedeapsă mai blândă, decât cea prevăzută de lege.

O altă consecință pozitivă a semnării unui astfel de acord constă în judecarea cauzei într-un termen mult mai redus decât în procedura obișnuită, ceea ce coincide cu interesul public de a obține o judecare mai operativă.

Condițiile în care o astfel de tranzacție se poate încheia sunt asemănătoare în cele două legislații analizate, în ceea ce privește forma, termenul în care poate fi încheiat și de către cine. Însă dacă legiuitorul român a acordat această posibilitate în cazul infracțiunilor pentru care legea prevede pedeapsa amenzii sau a închisorii de cel mult 15 ani, cel moldovean a conferit-o învinuiților sau inculpaților care au comis infracțiuni ușoare, mai puțin grave și grave, adică și în cazul faptelor pentru care legea penală prevede pedeapsa maximă cu închisoare pe un termen de până la 12 ani inclusiv (art. 16 C.pen. al R.M.)

O altă deosebire este dată de faptul că nu regăsim în procedura penală moldoveană necesitatea avizului prealabil și scris al procurorului ierarhic superior. Apreciem că ar fi binevenită introducerea la art. 505 din C.pr.pen. al R.M. a unui alineat 7 care să stabilească în mod expres necesitatea, condiția avizelor procurorului superior asupra efectelor acestui acord, acest control aposteriori fiind de fapt o garanție suplimentară a respectării principiului legalității în acest tip de justiție negociată.

De lege ferenda, art 505 alin.7 C.pr.pen. al R.M. ar trebui să aibă următorul conținut „Efectele acordului de recunoaștere a vinovăției sunt supuse avizului procurorului ierarhic superior.”

Constatăm că și această legislație a menținut ca obligatorie asistența juridică la încheierea acordului, avocatul având un rol deosebit, el trebuie să fie garantul învinuitului, inculpatului împotriva acțiunilor arbitrare ale reprezentanților statului.

Nu suntem de acord cu prevederea din art. 505 alin. 6 din C.pr.pen. al R.M. care în fapt dublează actul de sesizare al instanței în cazul încheierii unui acord de recunoaștere a vinovăției, cu rechizitoriul. Apreciem că se impune o intervenție legislativă care să elimine această obligație a procurorului, conferindu-i acordului de recunoaștere rolul de act unic de sesizare al instanței în cazul de mai sus.

Soluțiile pe care le poate lua instanța de judecată sunt la fel de admitere sau de respingere a acordului, fără posibilitatea de restituire a dosarului pentru remedieri, în cazul în care constatat că nu au fost respectate condițiile prevăzute de art.504 și 505 C.pr.pen.al R.M.

Legiuitorul moldovean nu a prevăzut nici că în cazul respingerii acordului, dosarul se restituie la procuror în vederea continuării urmăririi penale ci că dacă părțile care au semnat acordul refuzat, nu atacă încheierea cu recurs în termen de 24 de ore, instanța dispune judecarea

cauzei în procedură deplină conform prevederilor prezentului cod. Dacă martorii s-au prezentat potrivit citațiilor și dacă procesul poate avea loc, instanța judecă cauza în procedură deplină imediat. Sentința adoptată în cazul admiterii acordului poate fi atacată cu recurs (în legea română, calea de atac este apelul), invocându-se doar erorile procesuale și măsura de pedeapsă stabilită.

4.4. Concluzii la capitolul 4

Sintetizând rezultatele analizei înfăptuite asupra modurilor de sesizare ale instanței de judecată, putem trage următoarele idei centrale:

- în decursul fazei de judecată, instanța verifică întreaga activitate procesuală desfășurată atât înaintea judecării cauzei, cât și pe parcursul judecării ei, verifică legalitatea și temeinicia acuzațiilor penale formulate de procuror și a pretențiilor civile formulate de partea civilă;
- judecata are două funcții judiciare din cele patru prevăzute de art.3 C.pr.pen.2010 și anume: cea principală de judecare propriu zisă a cauzei deduse judecării, și în subsidiar cea de dispoziție asupra drepturilor și libertăților fundamentale, prin pronunțarea asupra măsurilor preventive sau asigurătorii;
- ca și organele de urmărire penală care pentru a putea începe urmărirea penală, trebuie să fie sesizate printr-una din modalitățile prevăzute de către legiuitor în mod expres, și instanța pentru a demara faza de judecată trebuie să fie sesizată prin unul din actele stabilite de lege ca având această funcție, și anume prin: rechizitoriu(art. 329 din C.pr.pen.2010), încheierea de începere a judecării(art.341 alin.7 pct.2 lit.c) din C.pr.pen.2010) ori acordul de recunoaștere a vinovăției(art. 478 din C.pr.pen.2010);
- ca și element de noutate adus de C.pr.pen.2010 constăm că rechizitoriul nu mai are dublu rol, de inculpare, în condițiile în care în dispozitivul său era menționată și punerea în mișcarea a acțiunii penale, și de sesizare a instanței de judecată, actualmente cele două dispoziții regăsindu-se în două acte de dispoziție distincte: rechizitoriul de trimitere în judecată și ordonanța de punere în mișcarea a acțiunii penale;
- pentru a avea ca finalitate investirea instanței de judecată, rechizitoriul trebuie să fie „verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de procurorul ierarhic superior” iar acordul de recunoaștere a vinovăției este supus avizului aceluiași procuror ierarhic superior în ceea ce privește limitele și efectele încheierii sale;

- un alt act de sesizare al instanței de judecată îl constituie încheierea judecătorului de cameră preliminară prin care se pronunță asupra plângerii formulate de persoana a cărei plângere a fost respinsă sau nu a fost rezolvată în termen, și dispune începerea judecății;
- acordul încheiat între procuror și inculpat, de recunoaștere a vinovăției, este o procedură specială introdusă în premieră de C.pr.pen.2010, prin care s-a transpus și în legislația românească oportunitatea justiției negociate.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea actului de sesizare în dreptul procesul penal, analiza reglementărilor, a jurisprudenței, definițiilor și concepțiilor consacrate acestui subiect, reflectate în publicațiile științifice ale României, Republicii Moldova și ale altor state au determinat următoarele **concluzii generale și recomandări**:

1. **Actul de sesizare**, în viziunea noastră, este actul procesual pe care legea îl conferă oricărei persoane fizice sau juridice căreia îi este recunoscut accesul liber la justiție, de a se adresa organelor sau instituțiilor abilitate ca fiind competente în rezolvarea situațiilor care apar în urma săvârșirii unei fapte penale sau a pregătirii pentru săvârșirea unei asemenea fapte, investindu-le cu soluționarea acestora;

2. **Actele de sesizare**, în raport cu sursa de informare, adică în funcție de subiecții care sesizează instanța de judecată, sunt doar externe, provenind de la procuror - în cazul rechizitoriului și a acordului de recunoaștere, sau de la persoana vătămată - în cazul încheierii de începere a judecății.

3. Există o legătură indisolubilă a instituției actului de sesizare cu principiile care guvernează procesul penal.

4. Noua lege procesual penală reia în mare parte instituția actului de sesizare prevăzută în Codul de procedură penală 1968, păstrându-și caracterul predominant continental european, dar introduce și multe elemente de tip adversarial, acuzatorial, adaptate corespunzător la sistemul legislativ românesc.

5. Considerăm că actuala reglementare din C.pr.pen.2010 a condițiilor în care doar reprezentantul Ministerului Public are atribuții de a începe urmărirea penală și de a pune în mișcare acțiunea penală în cursul judecății, este o expresie a principiului separării funcțiilor judiciare în procesul penal.

6. Prelungirea termenului în care se poate depune plângerea prealabilă, de la 2 luni la 3 luni, și a stabilirii ca moment de începere de la care curge acest termen, ca fiind ziua în care persoana vătămată a aflat despre săvârșirea faptei, acoperă și situațiile des întâlnite în practică în care persoana vătămată nu cunoaște făptuitorul și nu mai trebuie să aștepte să îl identifice.

7. Introducerea în premieră a prevederilor care reglementează procedura examinării sesizării, a verificărilor prealabile, dar și a cauzei de restituire pe cale administrativă a actului de sesizare atunci când acesta nu îndeplinește condițiile de fond și formă cerute imperativ de lege,

reprezintă o expresie a celerității procesului penal, reprezentând o garanție oferită în egală măsură justițiabililor și organelor de urmărire penală.

8. De *lege lata*, plângerea prealabilă nu reprezintă doar o modalitate de sesizare a organului judiciar, ci și o condiție indispensabilă pentru punerea în mișcare a acțiunii penale, în cazul anumitor fapte prevăzute expres de lege, de aici reieșind și natura sa juridică mixtă; în C.pr.pen.2010 s-a renunțat la calitatea plângerii prealabile de a fi act necesar începerii urmăririi penale *in rem*, plângerea prealabilă fiind necesară punerii în mișcare a acțiunii penale;

9. S-a extins numărul actelor de sesizare a instanței de judecată, prin recunoașterea acestui rol și încheierii de începere a judecății și acordului de recunoaștere a vinovăției.

10. Cel mai des întâlnit act de sesizare al instanței de judecată, rechizitoriul nu mai are dublu rol, de inculpare și de sesizare a instanței de judecată; actualmente cele două dispoziții se regăsesc în două acte de dispoziție distincte: rechizitoriul de trimitere în judecată și ordonanța de punere în mișcare a acțiunii penale.

Problema științifică importantă soluționată constă în abordarea doctrinară și normativă a actului de sesizare în dreptul procesual penal, analiza și evaluarea normelor procedurale privind sesizarea organului de urmărire penală și instanței de judecată, urmărind ca efect contribuția la aplicarea corectă și uniformă a legislației procesual penale, dar și la perfecționarea reglementărilor în acest domeniu.

Pe marginea investigațiilor realizate în cadrul tezei considerăm oportune, în ipoteza perfecționării cadrului normativ supus cercetării, următoarele recomandări cu caracter ***de lege ferenda***:

- *de lege ferenda*, propunem modificarea prin completare alineatul 2 al art.206, alineatul 3 al art.208, alineatul 5 al art.218, alineatul 5 al art.219, alineatul 2 al art. 223 și alineatul 3 al art.378 din C.pen.2009 român, cu expresia „sau din oficiu.”

- *de lege ferenda*, propunem textul normativ al unui nou articol - 291¹ în C.pr.pen.2010 român cu următorul conținut: „Persoanei care face denunț sau plângere ce conține denunț să i se explice răspunderea pe care o poartă în caz că denunțul este intenționat calomnios, și să se consemneze acest lucru în procesul verbal sau, după caz, în textul denunțului sau plângerii, și să fie confirmat prin semnătura persoanei titulare.”

- *de lege ferenda*, se propune ca art.72 alin.3 din Constituția României să aibă următorul conținut: „În caz de infracțiune flagrantă, deputații sau senatorii pot fi reținuți și supuși percheziției. Ministrul justiției îl va informa neîntârziat pe președintele Camerei asupra reținerii și percheziției.”

- *de lege ferenda*, propunem ca în art.73 alin.2 din Constituția României să se prevadă că „Deputații și senatorii pot fi urmăriți și trimiși în judecată penală pentru fapte care nu au legătură cu voturile sau cu opiniile politice exprimate în exercitarea mandatului, putând fi reținuți sau arestați în condițiile prevăzute de Codul de procedură penală.”

- *de lege ferenda*, prin abrogarea tezei din art. 341 alin.7, pct.2, lit c) din C.pr.pen. 2010 conținutul normei respective să fie următorul „admite plângerea, desființează soluția atacată și trimite cauza la procuror pentru întocmirea rechizitoriului cu privire la faptele și persoanele pentru care, în cursul urmăririi penale, s-a pus în mișcare acțiunea penală și probele legal administrate sunt suficiente.”

- *de lege ferenda*, art.480 alin.4 C.pr.pen.2010 să stabilească expres că „inculpatul beneficiază de reducerea cu jumătate din limitele pedepsei prevăzute de lege în cazul pedepsei închisorii și amenzii. Pentru inculpații minori, se va ține seama de aceste aspecte la alegerea măsurii educative; în cazul măsurilor educative privative de libertate, limitele perioadelor pe care se dispun aceste măsuri, prevăzute de lege, se reduc cu jumătate.”

- *de lege ferenda*, la art. 264 din C.pr.pen al Republicii Moldova se propun alte două alineate care să prevadă că „persoanei care face denunț în cadrul unui autodenunț, i se explică răspunderea pe care o poartă în caz că denunțul este intenționat calomnios, fapt care se consemnează în procesul verbal sau în textul autodenunțului făcut și se confirmă prin semnătura persoanei care s-a autodenunțat și a făcut și denunț” și că „autodenunțatorul are în momentul în care se autodenunță dreptul la apărare, putând fi asistat de către un apărător din oficiu sau ales.”

- *de lege ferenda*, la art.296 din C.pr.pen. al Republicii Moldova se propune un nou alineat - alin.7. - care să stabilească că „Rechizitoriul este verificat sub aspectul legalității și temeiniciei de procurorul ierarhic superior al celui care l-a întocmit. În cauzele cu arestați, verificarea se face de urgență și înainte de expirarea duratei arestării preventive.”

- *de lege ferenda*, în art 505, alin.7 C.pr.pen. al Republicii Moldova se propune următorul text „Efectele acordului de recunoaștere a vinovăției sunt supuse avizului procurorului ierarhic superior.”

Avantajele acestor recomandări sunt următoarele:

1. Este argumentată poziția și semnificația juridică a actului de sesizare în derularea procesului penal, la general și în raport cu fiecare modalitate de sesizare în parte, relevându-se particularitățile definitorii pentru valabilitatea acestora, atât cu referire la faza de urmărire penală, cât și privitor la faza de judecată, din perspectiva perfecționării reglementărilor și practicii judiciare în domeniu.

2. Prin implementarea propunerilor s-ar asigura tratament egal tuturor cetățenilor în fața legii, indiferent de funcția ocupată la un anumit moment; s-ar asigura apărarea persoanelor care nu fac sesizări asupra abandonului de familie, din teama pentru viața și integritatea lor; s-ar asigura un tratament compensatoriu inculpaților care își recunosc vinovăția prin pedepse reduse cu jumătate din limita prevăzută de lege.

3. Tot în acest domeniu s-ar armoniza cadrul legislativ românesc cu cel european, și în ceea ce privește probleme indicate; s-ar extinde sfera sesizărilor care pot fi făcute în cazul abandonului de familie, prin sesizarea din oficiu.

Subiecte pentru cercetările științifice de perspectivă:

1. Cercetarea distinctă aprofundată a modalităților de sesizare a organelor de urmărire penală și a instanței de judecată;
2. Denunțul în cadrul unui autodenunț: corelaționarea acestor moduri de sesizare, efectele și consecințele pentru procesul penal;
3. Acordul de recunoaștere a vinovăției ca act de sesizare: abordări complexe și de impact în derularea unui proces penal.

BIBLIOGRAFIE

1. Alexandru M., Participația penală, Editura Hamangiu, București, 2008, 384 p.
2. Antoniu G., V.Brutaru, Revista de drept penal, Studii și practică judiciară 1994-2007, ed. Hamangiu, București, 2008
3. Antoniu G., ș.a., Codul de procedură penală.Texte. Jurisprudență.Hotărâri CEDO, Ed. Hamangiu, București, 2006, 680 p.
4. Apetrei M., Pascu I., Titularii plângerii prealabile, în R.D., 2000, nr.4, 280 p.
5. Apetrei M., Drept procesual penal, Ed. Victor, București, 2004, 492 p.
6. Baldwin J., Hunt A., Prosecutors advising in police station, "The criminal law review", 1998, 521-536 p.
7. Basarab M., Drept procesual penal, vol. I, Universitatea "Babeș-Bolyai", Cluj, 1973
8. Băetu A.L, Plângerea prealabilă, între Noul și Vechiul Cod de procedură penală. În: Jurnalul Juridic Național: Teorie și practică, Chișinău, 2015, 88 p.
9. Băetu A.L. Sesizarea din oficiu – mod general de sesizare. Studiu comparativ între Vechiul și Noul Cod român de procedură penală. În: Revista Națională de Drept, nr.7/2016, 65 p.
10. Băetu A. Conceptul sesizării în dreptul procesual penal: scurte considerații asupra actului de sesizare ca punct de începere a fazei de urmărire penală. În: Materialele Conferinței științifice internaționale a tinerilor cercetători „Perspective de dezvoltare a științei în viziunea tinerilor cercetători”, Ediția a VIII-a, 3 iunie , 2014, Chișinău. p. 31.
11. Băetu A. Considerații generale privind faza de urmărire penală. În: Caiete de Drept Internațional , Universitatea „Eftimie Murgu”, Reșița, România, Nr. 2 (39) /2013, ISSN: 1584-0115, p. 78
12. Băetu A. Modurile generale de sesizare a organelor de urmărire penală. În: Caiete de Drept Internațional , Universitatea „Eftimie Murgu”, Reșița, România, Nr. 4 (41) /2013, ISSN: 1584-0115, p.75.
13. Băetu A., Cușnir V. Conceptul infracțiunii flagrante în dreptul procesual penal. În: Materialele Conferinței științifice internaționale a doctoranzilor și tinerilor cercetători „Tendințe contemporane în evoluția patrimoniului istoric și juridic al Republica Moldova”, Ediția a VI-a, Chișinău, 12 aprilie, 2012. p. 168;
14. Bîrsan C., Convenția Europeană a Drepturilor Omului. Comentariu pe articole, ed.2, Ed.C.H.Beck, 2010, 1912 p.
15. Bogdan D., Arestarea Preventivă și Detenția în Jurisprudența CEDO, Ed. Hamangiu, București, 2008, pag. 5. Citat de: <https://dreptmd.wordpress.com/teze-de-an-licenta/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 17.12.2015)
16. Boga M.C., Sesizarea organelor de urmărire penală, Ed.Hamangiu, București, 2012, 146 p.
17. Brașoveanu D., Barbăneagră A., Concluzii, sugestii și propuneri asupra stării justiției în Republica Moldova (în baza rezultatelor monitorizării eficienței și calității actului de justiție în contextul integrării europene, proiect realizat de Centrul de Drept al Avocaților de la 1 iulie până la 31 decembrie 2009), în revista: „Avocatul poporului”, Nr. 1-2, 2010, p. 3-15
18. Bulai C., Manual de Drept penal. Partea generală, Ed. All, București, 1997, 647 p.
19. Bulai C., Bulai B.N., Manual de drept penal, Partea generala, ed. Universul Juridic, 2007, 680 p
20. Chirilă A., Relevanța penală a plângerii prealabile, Ed. Universul Juridic, București, 2010, 247 p.

21. Ciuncan D. Suspiciunea rezonabilă. <http://dorin.ciuncan.com/> (vizitat 09.02.2016)
22. Codul de procedură penală din timpul lui AI Cuza, 1865(abrogat)
23. Codul de procedură penală al României, în Monitorul Oficial, 1936, nr. 66(abrogat)
24. Codul de procedură penală al României, în Buletinul Oficial, 1968, nr. 145 (abrogat)
25. Codul de procedură penală al Republicii Moldova Publicat : 24.04.1961 în B.Of. Nr. 010 (abrogat)
26. Codul de procedură penală al Republicii Moldova, nr.122-XV din 2003, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2003, nr.104-110
27. Codul penal al Republicii Moldova, nr.985 –XV din 2002, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2002, nr.128-129
28. Code des délits et des peines, 1795, 24.10.1795, <http://ledroitcriminel.free.fr/>, vizitat la 23.07.2012(abrogat)
29. Code d’instruction criminelle, promulgat la 16.12.1808, intrat în vigoare la 01.01.1811, <http://ledroitcriminel.free.fr/>, vizitat la 23.07.2012(abrogat)
30. Code de procedure penale, 02.03.1959, www.legifrance.gouv.fr, vizitat 05.01.2016,
31. Codice di procedura penale d’Italia, pubblicato il 05/05/2007, <http://www.normattiva.it/>, vizitat 15.01.2016
32. [Código procesal penal](http://www.juecesdemocracia.es/), 2005, www.juecesdemocracia.es/, vizitat 31.08.2015
33. Colțan M., Plângerea prealabilă .Tulburare de posesie, în R.D.P., 1999, nr. 1
34. La Constitution, 1958, <http://www.assemblee-nationale.fr/> vizitat la 15.08.2013
35. Constitucion espanola, în BOE, 1978, núm. 311, vizitat 02.09.2015
36. Constituția României, republicată în 2003, în Monitorul Oficial, 2003, nr.767
37. Convenția UE privind asistența judiciară reciprocă în materie penală, 2000, www.just.ro, vizitat la 24.07.2014
38. Crișu A., Drept procesual penal, ed a 4-a, Ed. Hamangiu, București, 2013, 776 p.
39. Cușnir V., Locul și rolul organelor de urmărire penală în statul de drept, Revista Reformele instituționale în Republica Moldova în contextul integrării europene, Chișinău, 2006, 116 p.
40. Culegerea Jurisprudența CSJ 2008 -2010, Chișinău, 510 p.
41. Daniel Ș.G., Rolul procurorului în realizarea acordului de recunoaștere a vinovăției. Probleme practice și teoretice în desfășurarea procedurii speciale prevăzute de NCPP, www.juridice.ro vizitat la 17.04.2016
42. Danileț V.C., Teză doctorat, Plângerea prealabilă, instituție de drept penal și de drept procesual penal, 2013, www.legalnet.ro, vizitat 13.04.2015
43. Decizia Î.C.C.J, nr.9/2008, în Monitorul Oficial, 2008, nr.831,
44. Decizia Î.C.C.J., Secțiile unite, nr. 15/2006, în Monitorul Oficial nr.509, 2006
45. Decizia C.C.R., nr. 663/2014, în Monitorul Oficial nr.52, 2015, www.ccr.ro, vizitat 15.12.2015
46. Decizia C.C.R., nr.235/2015, în Monitorul Oficial, Partea I, nr. 364, 2015
47. Decizia C.C.R. nr. 599/21.10.2014, în Monitorul Oficial nr.886,2014, www.ccr.ro, vizitat 12.01.2015
48. Decizia C.C.R. nr. 641/2014, în Monitorul Oficial nr.887, 2014, www.ccr.ro, vizitat 14.01.2015
49. Decizia C.C.R.,nr.161 din 2000, www.legex.ro, vizitat 24.06.2013

50. Decizia C.C.R.,nr. 197 din 2000, www.lexex.ro, vizitat 25.07.2013
51. Decizia C.C.R, nr. 599 din 2014, în Monitorul Oficial nr.886, 2014, www.ccr.ro, vizitat 17.17.2015
52. Decizia nr.270/2008 a C.C.R., www.lege5.ro, vizitat 17 octombrie 2015
53. Decizia C.C.R., nr. 162 din 2000, în Monitorul Oficial, 2000, nr. 544
54. Decizia Secț. Pen a Tribunalului suprem, nr.2810/1982, în *Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1982*, p. 328
55. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem, nr.1136/1975, în Repertoriu 1976-1980
56. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Timiș, nr.449/1970, în R.R.D. nr.8, 1970,
57. Decizia Secției a II-a penale a Curții de Apel București, nr. 911/1997, în CPJP 1997
58. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem, nr. 968 din 09/05/1984, în Caiet nr. 23 a Tribunalului Suprem, 1984
59. Decizia Curții de Apel București, secția a II-a pen, nr. 607 din 1997, în Culegere de practică judiciară penală pe anul 1997, cu note de Vasile Papadopol, Ed. Holding Reporter, București,1998, p.245-246
60. Decizia Î.C.C.J., completul de 9 judecători, nr.219 din 2008, www.scj.ro, vizitat 25.12.2012
61. Decizia Secției penale a C.S.J., nr.1566 din 2000, www.legalis.ro, vizitat 05.07.2014
62. Decizia Secției penale a CSJ, nr. 1889 din 1995, în Dreptul, 1996, nr. 6
63. Decizia Secției penale a Curții de Apel Cluj, nr. 235 din 1996, în R.D.P.,1997, nr.3
64. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Suceava, nr. 375 din 1983, în R.R.D. 1984, nr. 7,
65. Decizia Secției penale a C.S.J., nr.1397 din 1992, în Probleme de drept din deciziile Curții Supreme de Justiție 1990-1992.
66. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem, nr. 2810 din 1982, în Culegere de decizii ale Tribunalului Suprem pe anul 1982,
67. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Bacău, nr.201 din 1982, în R.R.D., 1983, nr.11
68. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Sibiu, nr.61 din 2003, în Dreptul, 1995, nr.2
69. Decizia Secției penale a Tribunalului Municipiului București, nr.524 din 1996, www.just.ro, vizitat 10.04.2015
70. Decizia Secției a II-a penale a Tribunalului Municipiului București, nr.416/R din 2004, în Culegere de practică judiciară 2000-2004,
71. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Iași, nr.770 din 2005, în Jurisprudență națională 2004-2005. Practica judiciară a curților de apel și a tribunalelor, Ed. Brilliance, Piatra-Neamț, 2006
72. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem, nr.1670 din 1984, în Culegerea de decizii a Trib. Suprem, 1984,
73. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Timiș, nr. 1713 din 1971 în R.R.D., 1973, nr. 2
74. Decizia de îndrumare a Tribunalului Suprem, în plen, nr.6 din 1973, în C.D., 1973,
75. Decizia Secției penale a C.S.J., nr. 111 din 1999, în Dreptul, 2000, nr. 3
76. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Sibiu, nr. 477 din 1981, în R.R.D., 1982, nr. 6;
77. Decizia Secției a II-a penale a Tribunalului Municipiului București, nr. 823 din 1981, în R.R.D., 1992, nr. 12;

78. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Sibiu, nr. 306 din 1991, în Dreptul, 1992, nr. 9
79. Decizia Secției a II-a penale a Tribunalului Municipiului București, nr. 12 din 1991, în Culegere de practică judiciară penală pe anul 1991 a Tribunalului M. București, Ed. Științifică, București, 1992,
80. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Botoșani, nr. 198 din 1981, în R.R.D., 1981, nr. 11;
81. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem, în Drept Penal, 1984, nr. 1670
82. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Suceava, nr. 106 din 1982, în R.R.D., 1982, nr. 9.
83. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Călărași, nr. 71/A din 2001, <http://legeaz.net/spete-penal/plangere-prelabila-conditii-distrugete-879-2001>, vizitat 8.11.2015,
84. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem, nr. 1157 din 1984, în R.R.D., 1985, nr.2
85. Decizia Secției penale a Tribunalului Municipiului București, nr. 557 din 1996, www.legalis.ro, vizitat 13.11.2014
86. Decizia Curții de Apel București, nr.98 din 1997, www.legalis.ro, vizitat 07.07.2014
87. Decizia Secției a II-a penale a Tribunalului Municipiului București, nr. 574/R din 2004, www.legalis.ro, vizitat 12.09.2015,
88. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Sibiu, nr.263 din 1976, în R.R.D., 1997, nr.2
89. Decizia Secției I penale a Curții de Apel București, nr.1500 din 2011, nepublicată
90. Decizia Î.C.C.J., Secțiile unite, nr.48/2007, în Monitorul Oficial nr.574, 2008
91. Decizia Î.C.C.J, nr.25 din 17.11.2014, www.lege5.ro, vizitat la 01.08.2016
92. Decizia Secției penale a Î.C.C.J., nr.3827 din 2012, www.scj.ro, vizitat 09.09.2013
93. Decizia Secției penale a Î.C.C.J., nr.2102 din 2012, www.scj.ro, vizitat 15.09.2013
94. Decizia Secției a II-a penale a Curții de Apel București, nr.661 din 1998, în R.D.P., 1999, nr.4
95. Decizia Secției penale, minori și familie a Curții de Apel Constanța, nr.634 din 2011, www.just.ro, vizitat 09.08.2014
96. Decizia Secției penale, minori și familie a Curții de Apel Constanța, nr.125 din 2011, www.just.ro, vizitat 14.08.2015
97. Decizia Secției penale a Î.C.C.J., nr.1683 din 2010, www.scj.ro, vizitat 21.08.2015
98. Decizia Secției penale a Tribunalului Județului Bacău, nr.114 din 2008, www.jurisprudenta.org, vizitat 06.04.2014
99. Decizia Secției a II-a penale a Curții de Apel București, nr. 71/A din 1995, în C.P.J.P. pe anul 1995, Ed. Continent XXI, București, 1996, p.216-217
100. Decizia Secției a II-a penale a Curții de Apel București, nr.81 din 1999, nepublicată
101. Decizia Secției penale a Curții de Apel Târgu Mureș, nr.456 din 2011, www.just.ro, vizitat 07.08.2015
102. Decizia Secției penale a Curții de Apel Constanța, nr.506 din 2013, nepublicată
103. Decizia Secției penale a Curții de Apel Pitești, nr.449 din 2009, www.just.ro, vizitat 23.06.2015
104. Decizia Secției penale a Tribunalului Suprem, nr.43 din 1976, <http://legeaz.net/cod-penal-actualizat-2011/art-189-cpen>, vizitat 08.06.2014

105. Decizia Completului de 5 judecători a Î.C.C.J., nr. 60 din 2012, www.scj.ro, vizitat 18.07.2015
106. Decretul pentru modificarea Codului de procedura civilă și a Codului de procedură penală al Republicii Socialiste România, nr.83 din 1973, în Buletinul Oficial, 1973, nr.20
107. Diaconescu H., Noi limitări aduse principiului oficialității procesului penal prin prevederile art. 278¹ din Codul de procedură penală, în Dreptul nr.3, 2004
108. Dincu A., Criminologie, Tipografia Universitatii București, 1984
109. Directiva 2012/29/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 25 octombrie 2012 de stabilire a unor norme minime privind drepturile, sprijinirea și protecția victimelor criminalității și de înlocuire a Deciziei-cadru 2001/220/JAI a Consiliului privind statutul victimelor în cadrul procedurilor penale, <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/>, vizitat 03.03.2015
110. Directiva Parlamentului European și a Consiliului Uniunii Europene 2010/64/UE privind dreptul la interpretare și traducere în cadrul procedurilor penale, publicată în Jurnalul Oficial L 280/26.10.2010,
111. Dobrinoiu V., ș.a., Drept penal, Partea generală, Ed. Europa Nova, București, 1997, 576 p.
112. Dolea Igor, Drepturile persoanei în probatoriul penal, Ed. Cartea Juridică, Chișinău, 2009, 417 p,
113. Dolea I., Roman D., Sedlețchi I., Vizdoagă T., Rotaru V., Cerbu A., Ursu S., Drept procesual penal, Ed. Cartier Juridic, Chișinău, 2005, 948 p.
114. Dongoroz V. ș.a., Noul cod penal și Codul penal anterior. Prezentare comparativă, Ed. Politica, București, 1968, 269 p
115. Dongoroz V., Dăringă Gh., Kahane S., Lucinescu D., Nemeș A., Popovici M., Sîrbulescu P., Stoican V., Noul cod de procedură penală și codul de procedură penală anterior. Prezentare comparativă, Editura Politică, București, 1968, 270 p.
116. Dongoroz V., Kahane S., Antoniu G., Bulai C., Iliescu N., Stănoiu R., Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea generală, vol. I, Ed. Academiei, București, 1975, 435 p.
117. Dongoroz V., Kahane S., Antoniu G., Bulai C., Iliescu N., Stănoiu R., Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român. Partea specială, vol. II, Ed. Academiei, București, 1976, 471 p.
118. Dongoroz V., Drept penal, Asociația Română de Științe Penale, București, (reeditarea ediției din 1939) 2000, 606 p.
119. Dongoroz V., ș.a., Explicații teoretice ale Codului de procedură penală, partea generală, vol. V, ediția a doua, Editura Academiei Române, București, 2003, 432 p.
120. Dongoroz V., ș.a., Explicații teoretice ale Codului penal român, partea generală, vol.I, Ed.Academiei, București,1968, 436 p.
121. Dongoroz V., ș.a., Explicații teoretice ale Codului penal român, partea generală, vol.II, Ed.Academiei, București,1970, 469 p.
122. Drilea M, Zernovean A, Considerații teoretice și aspecte practice privind acordul de recunoaștere a vinovăției, <http://www.juridice.ro>, vizitat 13.06.2016
123. Ecedi-Stoisavlevici C., Privire critică asupra temeiurilor de reținere și de arestare preventivă prevăzute de art. 148 lit. a) și f) prin prisma art. 5 al Convenției Europene a Drepturilor

- Omului. Citat de: <https://dreptmd.wordpress.com/teze-de-an-licenta/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 21.07.2016)
- 124.Emmins J., Sprack J., Criminal Procedure, 8 Edition, Blackstone Press Limited, London, 2000, 596 p
 - 125.Expunere motive Minister public, www.just.ro, vizitat la 24.05.2012
 - 126.Expunere de motive. Proiectul legii procesual penale, www.mpublic.ro, vizitat la 06.06.2013
 - 127.Fourment Francois, Procedure penale, Ed. Larcier, Paris, 2012, 354 p.
 - 128.Gavra V.Gh, Ușvat L., Limitele controlului jurisdicțional efectuat în baza art.300 din Codul de procedură penală, în Dreptul, 2010, nr.3
 - 129.Ghica M.Ș., Aspecte teoretice și practice ale judecătorului de cameră preliminară. Drepturi și obligații deontologice ale judecătorilor și avocaților, www.juridice.ro, vizitat la 14.04.2016
 - 130.Grama M., Șavga A., Botnaru S., Grosu V., Drept Penal – Partea Generală, Vol.I, Chișinău, 2012, 326 p
 - 131.Griga I, Noul Cod de Procedură Penală: Modificări relevante ale obiectului judecății; <http://www.budușan.ro/blog-avocat-budușan-și-asociații/51-avocați-budușan-și-asociații-noul-cod-de-procedură-penală-modificări-relevante-ale-obiectului-judecății>, vizitat 18.08.2015
 - 132.Griga I., Drept procesual penal. Partea Generală, Editura Oscar Print, București, 2004, 68 p
 - 133.Grilli Luigi, La Procedura penale, Ed. Cedam, 2010, www.books.google.ro, vizitat 14.02.2015
 - 134.Gorgăneanu I.Gh., Acțiunea penală, Ed. Lumina Lex, București, 1998, 207 p
 - 135.<http://juridica.ugb.ro/>, vizitat 02.01.2015
 - 136.http://www.mpublic.ro/studiu_C.pr.pen.2010pdf, vizitat 29.03.2015
 - 137.http://cj.md/uploads/Arestarea_indrumar_pentru_practicieni.pdf, vizitat la 17.07.2016
 - 138.<http://jurisprudenta.csj.md/> vizitat la 01.07.2016
 - 139.<http://jurisprudencedo.com/Musuc-contra-Moldovei-Arestare-preventiva-nejustificata.-Incalcarea-art.-5-CEDO.html>, vizitat la 11.07.2016
 - 140.<http://www.lhr.md/news/298.html>, vizitat la 16.07.2016
 - 141.<http://www.hotararicedo.ro/index.php/news/2011/11>, vizitat la 27.09.2015
 - 142.http://jurisprudenta.csj.md/search_col_penal.php, vizitat la 17. 07. 2016
 - 143.Ionășeanu E., Procedura începerii urmăririi penale, Ed. Militară, București, 1979, 250 p
 - 144.Iliescu N., Procedura plângerii prelabile, în „Explicații teoretice ale Codului de procedură penală român,Partea specială, vol.II, de V.Dongoroz ș.a., Editura Academiei București, 1976
 - 145.Iugan A.V., Acordul de recunoștere a vinovăției, Ed. Universul Juridic, București, 2015, 279 p.
 - 146.Jidovu N., Drept procesual penal, ed.2, Ed. Ch. Beck, 2007, 712 p.
 - 147.Kahane S., Actele de sesizare care condiționează începerea urmăririi penale, în R.R.D., 1973, nr.4
 - 148.Legea pentru organizarea judecatoreasca, nr. 92, republicată în Monitorul Oficial, 1997, nr. 259
 - 149.Legea privind medierea si organizarea profesiei de mediator. Legea profesiei de mediator consolidata,192/2006 publicata in Monitorul Oficial, Partea I nr. 441 din 22 mai 2006
 - 150.Legea privind Codul muncii, nr.53, republicată în Monitorul Oficial, 2011, nr.345
 - 151.Legea privind Noul Cod de procedură penală, nr.135, în Monitorul Oficial, 2010, nr.486

152. Legea concurenței, nr. 21 din 1996, republicată, în Monitorul Oficial , 2014, nr. 240
153. Legea privind infracțiunile la regimul transportului naval, nr. 191 din 2003, în Monitorul Oficial, 2003, nr. 332.
154. Legea pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, nr. 356 din 2006, în Monitorul Oficial, 2006, nr. 677
155. Legea pentru punerea în aplicare a legii nr. 135/2010 privind Codul de procedură penală și pentru modificarea și completarea unor acte normative care cuprind dispoziții procesual penale, nr. 255/2013, în Monitorul Oficial, 2013, nr. 515
156. Legea pentru modificarea Codului de procedură penală a Republicii Populare Române, nr. 3 din 1956, în Buletinul Oficial, 1956, nr. 11
157. Legea privind Noul Cod penal, nr. 286 din 2009, în Monitorul Oficial, 2009, nr. 510
158. Legea privind unele măsuri pentru accelerarea soluționării proceselor, nr. 202 din 2010, în Monitorul Oficial, 2010, nr. 714
159. Legea privind semnătura electronică, nr. 455 din 2001, în Monitorul Oficial, 2001, nr. 429
160. Legea pentru modificarea și completarea Codului penal, nr. 278 din 2006, în Monitorul Oficial, 2006, nr. 601
161. Legea privind cooperarea judiciară internațională în materie penală, nr. 302 din 2004, republicată în Monitorul Oficial, 2011, nr. 377
162. Legea privind prevenirea și combaterea traficului și consumului ilicit de droguri, nr. 143/2000, republicată, în Monitorul Oficial, 2014, nr. 163
163. Legea pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, nr. 45/1993, în Monitorul Oficial, 1993, nr. 147
164. Legea privind aprobarea Ordonanței de urgență a Guvernului nr. 190/2005 pentru realizarea unor măsuri necesare în procesul de integrare europeană, nr. 332 din 2006, în Monitorul Oficial, 2006, nr. 629
165. Legea pentru modificarea și completarea unor acte legislative, nr. 115 din 2011, în Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2011, nr. 128-130
166. Legea cu privire la statutul judecătorului, nr. 544 din 1995, publicată în M.Of. al R.M. 15-17 din 2013
167. Legea cu privire la Curtea Constituțională, nr. 317 din 1994 , publicată în M.Of. al R.M., nr. 8 din 1995
168. Legea pentru modificarea și completarea unor dispoziții din Codul penal, nr. 197 din 2000, în Monitorul Oficial , 2000, nr. 568
169. Legea nr. 281 din 2003 privind modificarea și completarea Codului de procedură penală și a altor legi speciale, publicată în M.Of. nr. 468 din 2003
170. Legea privind combaterea concurenței neloiale, nr. 11 din 1991, în Monitorul Oficial, 1991, nr. 24
171. Legea dialogului social, nr. 62, în Monitorul Oficial, 2011, nr. 322
172. Legea pentru modificarea și completarea Codului penal, a Codului de procedură penală și a altor legi, precum și pentru abrogarea Legii nr. 59/1968 și a Decretului nr. 218/1977, nr. 104 din 1992, în Monitorul Oficial, 1992, nr. 244
173. Legea privind statutul judecătorilor și procurorilor, nr. 303 din 2004, republicată în Monitorul Oficial, 2005, nr. 826

174. Legea privind executarea pedepselor și a măsurilor privative de libertate dispuse de organele judiciare în cursul procesului penal, nr. 254 din 2013, în [M. Of., 2013, nr. 514](#)
175. Legea privind unele măsuri pentru asigurarea transparenței în exercitarea demnităților publice, a funcțiilor publice și în mediul de afaceri, prevenirea și sancționarea corupției, nr. 161 din 2003, în Monitorul Oficial, 2003, nr. 279
176. Legea privind modificarea și completarea Codului de procedură penală și a unor legi speciale, nr. 281, în M. Of., 2003, nr. 468
177. Lichii Boris, Urmărirea penală, Chișinău, 2000, 166 p.
178. Lisnic N., Plângerea prealabilă, în R.D.P., 2004, nr. 4
179. Lorincz A. L., Drept procesual penal. Curs Universitar, București, Ed. Universul Juridic, 2009, 568 p.
180. Macovei M., Liberté et sûreté de la personne. Un guide sur la mise en oeuvre de l'article 5 de la Convention européenne des Droits de l'Homme, Ed. du Conseil de l'Europe, Strasbourg, 2003, pag. 12. Citat de: <https://dreptmd.wordpress.com/teze-de-an-licenta/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 17.07.2016)
181. Manualul judecătorului pentru cauze penale. Asociația judecătorilor din Moldova. Chișinău, 2013, 1192 p.
182. Mateuț Gh., Procedura penală. Partea specială, vol I, Ed. Lumina Lex, București, 1997, 256 p
183. Mateuț Gh. Procedura penală. Partea specială. Vol. II. București: LUMINA LEX, 1998, 368 p.
184. Mateuț Gh., Tratat de procedură penală, partea generală, vol I, Editura C.H.Beck, București 2007, 721 p
185. Mateuț Gh., Incidente ivite în cursul cercetării judecătorești în procesul penal, în Dreptul, 2000, nr. 4
186. Merle R., Vitu A., Traite de Droit criminel II Procedure penale, Paris, 1979, 1002 p.
187. Merle R., Vitu A.. Traite de droit criminelles. Paris: Cujas, 1967. 1347 p.
188. Micu B., Păun A.G., Slăvoiu R., Procedură penală. Curs pentru admiterea în magistratură și avocatură. Teste grilă, Ed. Hamangiu, București, 2015, 448 p.
189. Micu B., Drept procesual penal. Partea specială, Ed. Universul Juridic, 2012, 250 p.
190. Mrejeru Th., Mrejeru B., Urmărirea penală, Ed. Universitara, 2007, 127 p.
191. Mrejeru Th., Mrejeru B, Plângerea prealabilă. Urmărirea infractorilor minori. Doctrina și jurisprudentă, Ed. Universitară, 2008, 247 p
192. Neacșu A., Tulburare de posesie. Plângere prealabilă, în R.D.P., 2000, nr. 2/2000
193. Neagu I., Tratat de procedură penală, Partea specială, ed. a 2-a, Ed. Universul Juridic, București, 2010, 680 p
194. Neagu I., Moldovanu L., Drept procesual penal. Îndreptar de practică judiciară, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1982, 246 p.
195. Neagu I, Damaschin M., Tratat de procedură penală, Ed. Universul Juridic, București, 2015, 676 p.
196. Neagu I., Drept procesual penal, Partea specială, vol. I, Editura Oscar Print, 1994, 271 p.
197. Neagu I., Tratat de procedură penală, Editura Pro, 1997, 732 p.
198. Oancea I., Tratat de Drept Penal, Ed. All, București, 1994, 352 p

- 199.Opinia Judecătorei sector 4 București cu privire la excepția de neconstituționalitate soluționată prin decizia Curții Constituționale nr 357/2004, în Monitorul Oficial, 2004, nr. 954
- 200.Ordonanța de Guvern privind reglementarea activității de soluționare a petițiilor, nr. 27 din 2002, în Monitorul Oficial, 2002, nr. 84
- 201.Ordonanța de Urgență privind Parchetul Național Anticorupție, nr.43 din 4 aprilie 2002, în Monitorul Oficial,2002, nr.244
- 202.Ordonanța de Urgență a Guvernului privind regimul de deținere al câinilor periculoși sau agresivi, nr.55 din 2002, republicată în Monitorul Oficial,2014, nr. 146
- 203.Ordonanța de Urgență a Guvernului pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, precum și pentru modificarea altor legi, nr.60 din 6 septembrie 2006 publicată în Monitorul Oficial nr. 764/7 sep. 2006
- 204.OUG pentru modificarea si completarea Legii nr. 286/2009 privind Codul penal, Legii nr. 135/2010 privind Codul de procedura penala, precum si pentru completarea art. 31 alin. (1) din Legea nr. 304/2004 privind organizarea judiciara, nr.18, publicata in Monitorul Oficial al Romaniei, Partea I, nr. 0389 din data de 23 mai 2016
- 205.Osoianu T., Andronache A. și Orândaș V., Urmărirea penală, Chișinău, 2005, 235 p.
- 206.Paraschiv C.S., ș.a., Drept procesual penal,București, Lumina Lex,2004, 408 p
- 207.Panțurescu V., Codul de procedură penală, Imprimeria Văcărești, București, 1940, 680 p
- 208.Panțurescu V., Notă sub decizia nr.16/1942 a Curții de Casație, Secțiuni Unite, în Pandectele române,partea I, 1944
- 209.Papu G., Despre conținutul plângerii prealabile și efectele neregularităților în această privință, în Dreptul, 2001, nr. 5
- 210.Păvăleanu V., Iacobuță I., Covalciuc M., Drept procesual penal, Ed. Panfilius, Iasi, 2005, 247 p
- 211.Păvăleanu V., Momentul consumării infracțiunii de tulburare de posesie, în Dreptul, 1997, nr. 5;
- 212.Păvăleanu V., Drept procesual penal. Partea specială, vol. II, Editura Lumina Lex, București, 2007,
- 213.Pisapia G.D., Compendio di procedura penale, Padova, CEDAM, 1982, 678 p
- 214.Pop T., Drept procesual penal, vol.I, Tipografia Națională, Cluj, 1946, 369 p.
- 215.Pop T., Drept procesual penal, vol. IV partea specială, Tipografia Națională SA Cluj, 1948, 728 p
- 216.Popa R.I., M. Livescu, Noi instituții ale dreptului penal si dreptului procesual penal în dialogul interprofesional între judecători și avocați, Ed. Universul juridic, București, 2015, p.355
- 217.Popovici M., Plângerea prealabilă în reglementarea actualului Cod de procedură penală, în R.R.D, 1968, nr. 9
- 218.Pradel J., Droit penal compare, L’edition Dalloz, 2002, 830 p
- 219.Prosecution offences Act 1985, www.legislation.gov.uk/ukpga/1985/, vizitat 14.04.2015
- 220.Rămureanu V., Sesizarea organelor judiciare în reglementarea noului Cod de procedură penală, în R. R.D., nr.3, 1968

- 221.Rămureanu V., Competența penală a organelor judiciare, Ed. Științifică și Enciclopedică, București, 1980
- 222.Renault- Brahinsky, Corinne, Procedure penale, 13^e edition, Ed. Gualino, Paris, 2013, 249 p.
- 223.Renault- Brahinsky, Corinne, L'essentiel de la Procedure penale, 13^e edition, Ed. Gualino, Paris, 2014, 139 p.
224. Renucci, J.F. Tratat de Drept European al Drepturilor Omului, Ed. Hamangiu, București, 2009, p. 330. Citat de: <https://dreptmd.wordpress.com/teze-de-an-licenta/legalitatea-arestarii-preventive-in-jurisprudenta-cedo/> (vizitat 17.07.2016)
- 225.Rotaru V., Aplicarea prevederilor legale privind acordul de recunoaștere a vinovăției, Îndrumar pentru avocați, Tipografia Sirius, Chișinău, 2013
- 226.Rotaru V., Societatea și justiția penală. Ghid pentru jurnaliști și activiștii din domeniul drepturilor omului. Chișinău: Cartier, 2012, 136 p
- 227.Saccone Giuseppe, Insegnamento di procedura penale II, Pegaso Universita Telematica, 2006, <http://www.unipegaso.it/> vizitat la 02.03.2013
- 228.Sentința penală a Secției penale a Tribunalului Mureș, nr. 75 din 2011, <http://legeaz.net/spete-penal/> , vizitat 13.08.2015
- 229.Sentința penală nr. 187/22.12.2010 pronunțată de Tribunalul Mureș în dosarul penal nr. 541/102/2010, <http://legeaz.net/spete-penal/incidente-ivite-in-cursul-cercetarii>, vizitat la 13/08.2015
- 230.Sentința penală a Secției penale a Judecătoriei Sector 6 București, nr.185 din 4 mai 2015, www.just.ro, vizitat la 16.04.2016
- 231.Sentința penală a Judecătoriei Filiași, nr. 21/2015, www.rolii.ro, vizitat 10.10.2015
- 232.Sentința penală a Jud. Aiud, nr.758/2015, www.rolii.ro, vizitat 04. 01.2015
- 233.Sentința penală a Tribunalului Giurgiu, nr.828 din 4 august 2014, www.just.ro, vizitat la 10.04.2016
- 234.Sentința penală a Judecătoriei Cluj-Napoca, nr.660 din 27 mai 2003 (dosar nr.1784/2003), nepublicată
- 235.Slăvoiu R., Lăncrănjan A., Acordul de recunoaștere a vinovăției – Unele controverse, www.juridice.ro, vizitat la 17.04.2016
- 236.Soare D., Persoana juridică titular al plângerii prealabile, în Dreptul, 2007, nr.4
- 237.Spencer J., Improving the position of the victim in English criminal procedure, Israel Law Review, 1997, vol.31
- 238.Strafprozessordnung StPO, www.gesetze-im-internet.de/bundesrecht/stpo/gesamt.pdf, vizitat 03.04.2015
- 239.Tanoviceanu I., Curs de procedura penală română, Atelierele Grafice Socec&Co Societate anonimă, 1913, 724 p
- 240.Tanoviceanu I., Tratat de drept și procedură penală, ed. a 2-a, Tipografia Curierul juridic, București, 1928, 1044 p
- 241.Theodoru Gr., Drept procesual penal, partea generală, Editura Cugetarea, Iași, 1996
- 242.Theodoru Gr., Drept procesual penal – partea specială, Ed. Cugetarea, 1998, 644 p.
- 243.Theodoru Gr., Tratat de drept procesual penal, Ed. Hamangiu, București, 2007, 1020 p
- 244.Theodoru Gr., Teoria și practica recursului penal, ed. a 2-a , Ed. Hamangiu, București, 2007, 544 p.

- 245.Theodoru Gr., Moldovan L., Drept Procesual Penal, București, Ed. Didactică și Pedagogică, 1979, 351 p.
- 246.Theodoru Gr, Tratat de drept procesual penal, Ed.Hamangiu, Ed.a 3-a, 2013, 879 p.
- 247.Turianu C., Interpretarea art.227 C.pr.pen., în revista Dreptul, 2002, nr.2,
- 248.Tulbure A.Ș., Procedura penală română, Curs universitar, Editura Constant, Sibiu, 2005
- 249.Udroiu M., Drept penal. Partea generală, Noul Cod penal, Ed. C.H. Beck, București 2015, 504 p
- 250.Udroiu M., Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedura penală, Ed. C.H.Beck, București,2014, 704 p.
- 251.Udroiu M., Procedură penală. Partea specială.Noul Cod de procedura penală, Ed. C.H.Beck, București,2014, 472 p.
- 252.Udroiu M., ș.a., Codul de procedură penală. Comentariu pe articole, Ed.CH Beck, 2015, 1712 p.
- 253.Udroiu M. Procedură penală. Partea generală. Noul Cod de procedură penală. Sinteze și grille. Ed. C. H. BECK. București, 2014. 424 p.
- 254.Vîzdoagă T., Roșca I. Problemele realizării principiului contradictorialității în procedura prejudiciară a procesului penal. În: Analele Științifice ale Universității de Stat din Moldova. Științe socioumanistice. Chișinău: 2007, p. 85-89.
- 255.Vîzdoagă T., Eșanu A, Reîncadrarea juridică a faptei inculpatului în sensul atenuării. Probleme de drept penal material și procesual, în Revista Institutul Național al Justiției, nr.1/2016, p.22-28
- 256.Volonciu N., Drept procesual penal, Ed. Didactică și Pedagogică, București, 1972, 573 p.
- 257.Volonciu N., Tratat de procedură penală, Partea specială,vol.II, Editura Paideia, București,1994, 502 p.
- 258.Volonciu N., Tratat de procedură penală, vol.I și II, ed.a 3-a, Ed. Paideea, București, 1997, 513 p
- 259.Volonciu N.,Vasiliu A., Codul de procedură penală comentat, art.1-61¹, Editura Hamangiu, 2007, 264 p.
- 260.Volonciu N., Țuculeanu A., Codul de procedură penală comentat. Art.200-286. Urmărirea penală, Ed. Hamangiu, București, 2007, 208 p.
- 261.Volonciu N., Vasiliu A., Radu Gh., Noul Cod de procedură penală adnotat. Partea generală. Editura Universul Juridic, București, 2014, 517 p.
- 262.Volonciu N., Uzlău A.S., Moroșanu R., Tudor G., Atasiei D., Voicu C., Ghigheci, Văduva V., Gheorghe T.V., Chirița C.M., Noul Cod de procedură penală comentat, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2015, 1560 p
- 263.Zarafiu A., Procedură penală. Partea generală. Partea specială, Ed. Ch. Beck, București, 2014, 504 p.
- 264.Zlătescu V.Drept privat comparat, Ed. Oscar Print, București, 1997, 346 p.
- 265.Zolyneak M., Michinici M.I., Drept penal. Partea generală, Ed. Fundației Chemarea, Iași, 1999, 518 p.
- 266.Полянский Н. Н. Вопросы теории советского уголовного процесса. Изд. МГУ. М. 1956. 271 с.
- 267.Спиркин А. Г. Философия. Изд. ЮРИСТЪ. М., 1998. 815 с.

- 268.Бурданова С. В. Поиски истины в уголовном процессе. СПб: Юридический Центр Пресс, 2003. 262 с.
- 269.Давыдов П. М. Принципы советского уголовного процесса. Учебное пособие. Изд. СИЮД. Свердловск, 1957. 51 с.
- 270.Уголовно-процессуальный кодекс Российской Федерации от 18.12.2001 N 174-ФЗ (ред. от 06.07.2016; с изм. и доп., вступ. в силу с 01.09.2016) / http://www.consultant.ru/document/cons_doc_LAW_34481/ Vizitat: 16.09.2016;
- 271.Уголовный процесс: Учебник для вузов / Под общ. ред. В.И. Радченко. — 2-е изд., перераб. и доп. — М.: «Юридический Дом «Юстицинформ», 2006. — 784 с. (Procesul penal. Curs universitar. Sub red. Radcenco V.I. Ediția a 2-a revăzută și adăugită. – Moscova: Ed. Iuridiceschii Dom„Iustiținform”, 2006. – 784 p.)
- 272.Гриненко А.В. Уголовный процесс : учебник — 2-е изд., перераб. — М.: Норма —2009, 496 с.; (Grinenco A.V. Procesul penal. Manual. Ediția a 2-a revăzută și adăugită. – Moscova: Ed. Norma, 2009, 496 p.)

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata BĂETU Alina Ludmila declar pe proprie răspundere că materialele prezentate în teza de doctorat se referă la propriile activități și realizări, în caz contrar urmând să suport consecințele, în conformitate cu legislația în vigoare.

02.06.2016

BĂETU Alina Ludmila

INFORMAȚII PERSONALE

Băetu Alina Ludmila

☎ 0742290262

✉ abaetu@yahoo.com

Sexul feminin | Data nașterii 06.04.1977 | Naționalitatea Română

Experiența profesională

➤ 22.09.2010 - prezent

SC HUGE CONSTRUCT SRL, jud. IASI, com. Ciurea, sat Lunca Cetatuii

Privat, constructii civile si industriale, comert cu ridicata

Consilier juridic –Sef departament juridic

Reprezentare in instanta, intocmirea contractelor, consiliere in materie juridica pentru toate compartimentele societatii, coordonarea subordonatilor din departament.

➤ 2006 - 2010

SC MOLDAVIA OIL SRL, IASI, str. Petru Movila, nr.52, A, et.2

Privat, comert cu ridicata, intermediari comerciale

Consilier juridic

Reprezentare in instanta, intocmirea contractelor, consiliere in materie juridica pentru toate compartimentele societatii

➤ 2003 – 2006

SC PETRODAN COMPANY SRL, IASI, str. Stejar, nr.18

Privat, constructii civile si industriale

Consilier juridic

Reprezentare in instanta, intocmirea contractelor, consiliere in materie juridica pentru toate compartimentele societatii.

Educație și formare

1991-1995 - Liceul teoretic Emil Racovita Vaslui - absolvent filologie

1996 -2000 - Universitatea Petre Andrei Iasi - absolvent drept, licenta la Universitatea AI CUZA Iasi

2003-2004 - Universitatea AI Cuza Iasi - absolvent Masterat „Drept international public si privat”

2011- 2015 – Institutul de Cercetări Juridice și Politice al Academiei de Științe a Moldovei, Chisinau, - doctoratul, profilul: 554.00 - drept penal.

Limba maternă

româna

Alte limbi străine cunoscute

	INTELEGERE		VORBIRE		SCRIERE
	Ascultare	Citire	Participare la conversație	Discurs oral	
Engleza	C1	C1	C1	C1	C1
Italiana	B2	B2	B1	B1	B1
Franceza	C1	C1	B2	B2	C1

Niveluri: A1/2: Utilizator elementar - B1/2: Utilizator independent - C1/2: Utilizator experimentat

Cadrul european comun de referință pentru limbi străine

Competențe de comunicare

- bune competențe de comunicare

Competențe organizaționale/managieriale

- bun organizator, capacitate de a lucra în echipă, capacitate de a respecta termenele limită, eficiență, bună comunicare în cadrul echipei, conștiinciozitate, bun coordonator, implicare activă

Competențe informatice

- PC – Windows XP, Microsoft Office (Word, Excel, Power Point)

Permis de conducere

- B

1. **Băetu A., Cușnir V.** Conceptul infracțiunii flagrante în dreptul procesual penal. În: Materialele Conferinței științifice internaționale a doctoranzilor și tinerilor cercetători „Tendințe contemporane în evoluția patrimoniului istoric și juridic al Republica Moldova”, Ediția a VI-a, Chișinău, 12 aprilie, 2012. p. 166-179;
2. **Băetu A.** Conceptul sesizării în dreptul procesual penal: scurte considerații asupra actului de sesizare ca punct de începere a fazei de urmărire penală. În: Materialele Conferinței științifice internaționale a tinerilor cercetători „Perspective de dezvoltare a științei în viziunea tinerilor cercetători”, Ediția a VIII-a, 3 iunie, 2014, Chișinău. p. 27-32, 0,6 c/a.
3. **Băetu A.** Considerații generale privind faza de urmărire penală. În: Caiete de Drept Internațional, Universitatea „Eftimie Murgu”, Reșița, România, Nr. 2 (39) /2013, ISSN: 1584-0115, p. 76-86;
4. **Băetu A.** Modurile generale de sesizare a organelor de urmărire penală. În: Caiete de Drept Internațional, Universitatea „Eftimie Murgu”, Reșița, România, Nr. 4 (41) /2013, ISSN: 1584-0115, p.73-84;
5. **Băetu A.** Plângerea prealabilă între noul și vechiul Cod de procedură penală al României. În: Revista Jurnal Juridic Național, Nr.5 (15), 2015, Chișinău, p. 55-59;
6. **Băetu A.** Sesizarea din oficiu-mod general de sesizare: studiu comparativ între vechiul și noul Cod de procedură penală român. În: Revista Națională de Drept, Nr.7/2016, Chișinău, p.45-58.